

การใช้เทคโนโลยีเว็บ 2.0 สนับสนุนการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น
ให้คนรุ่นใหม่ผ่านกระบวนการถ่ายทอดความรู้

Use of Web 2.0 to Support Human Capital Creation in the Area of
Indigenous Knowledge in Young Generation
through Knowledge Transfer Model

ล้นทม จอนจบทรง
ณธกร ธรรมบุญวิศ
กิตติ เลิศกมลรักษ์

การวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
ปีการศึกษา 2557

ชื่อเรื่อง	การใช้เทคโนโลยีเว็บ 2.0 ในการสนับสนุนการสร้างทุนมนุษย์
ผู้วิจัย	ความรู้ท้องถิ่นให้คนรุ่นใหม่ผ่านกระบวนการถ่ายทอดความรู้
สถาบัน	ล้นทม จอนจวบทรง ฅฅภร ฅฅฅฅฅฅฅฅ และกิตติ เลิศกมลรักษ์
ปีที่พิมพ์	มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
สถานที่พิมพ์	2560
แหล่งเก็บรายงานฉบับสมบูรณ์	มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
จำนวนหน้างานวิจัย	มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
คำสำคัญ	172 หน้า
ลิขสิทธิ์	ทุนมนุษย์ การสร้างทุนมนุษย์ ความรู้ท้องถิ่น ผักพื้นบ้าน การถ่ายทอดความรู้ เว็บ 2.0 คนรุ่นใหม่
	มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

บทคัดย่อ

การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการคิดโมเดลการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นในเรื่อง ผักพื้นบ้านสำหรับคนรุ่นใหม่ ผ่านกระบวนการถ่ายทอดความรู้ท้องถิ่น โดยมีการใช้บริการเว็บ 2.0 เพื่อสนับสนุนการสร้างทุนมนุษย์ฯ และศึกษาการวัดทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นของคนรุ่นใหม่ โดยการศึกษาในครั้งนี้ทำการวิจัยปฏิบัติการ กับนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนบ้านยางแดง ตำบลคูยายหมี อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งมีนักเรียนทั้งหมด 22 คน เข้าร่วมกิจกรรมสร้างทุนมนุษย์ฯ และวัดทุนมนุษย์ฯ และมีความร่วมมือดำเนินกิจกรรมกับครู/อาจารย์ในโรงเรียน และกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์อำเภอสนามชัยเขต วิธีการหลักในการเก็บข้อมูลในช่วงดำเนินกิจกรรม ได้แก่การสังเกตการณ์ ส่วนการวัดทุนมนุษย์เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม สัมภาษณ์เชิงลึก และสังเกตการณ์ ข้อมูลเชิงปริมาณนำมาวิเคราะห์ด้วยสถิติทั้งเชิงพรรณนา และวิเคราะห์ความแปรปรวนด้วย One-way ANOVA ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99

การศึกษาได้นำเสนอโมเดลการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นในเรื่องผักพื้นบ้านสำหรับคนรุ่นใหม่ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือความรู้ท้องถิ่น บุคคลที่สร้างทุนมนุษย์และผู้ถ่ายทอดความรู้ กระบวนการถ่ายทอดและสร้างความรู้ และทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น โดยกระบวนการถ่ายทอดและสร้างความรู้มีการใช้บริการเว็บ 2.0 กลุ่มที่เน้นเพื่อการเรียนรู้แบบการโต้ตอบ การเรียนรู้ผ่านสื่อ

รูปภาพ และการเรียนรู้เป็นกลุ่ม 4 บริการ คือเว็บบล็อก เครือข่ายสังคมออนไลน์ เฟสบุ๊ก คลิปวีดีโอทาง Youtube Channel และอัลบั้มรูปภาพ ที่ Flickr

ในส่วนของการวัดทุนมนุษย์ท้องถิ่น การศึกษาครั้งนี้ได้นำเสนอกรอบการวัดทุนมนุษย์ตามชนิดของทุนมนุษย์ 3 ชนิด คือทุนมนุษย์ความรู้ทางการ ทุนมนุษย์แฝง และทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรมบนพื้นฐานของคุณลักษณะของความรู้ท้องถิ่น และบริบทของท้องถิ่น เครื่องมือวัดทุนมนุษย์ประกอบไปด้วยแบบสอบถาม 2 ชุด สำหรับนักเรียน และผู้ปกครองของนักเรียน และแบบสำรวจทรัพยากรการเรียนรู้ แบบสอบถามทั้ง 2 ชุด ได้ทดสอบความเชื่อถือด้วยค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบัค มีค่าเท่ากับ 0.83 สำหรับแบบสอบถามสำหรับนักเรียน และมีค่าเท่ากับ 0.64 สำหรับแบบสอบถามสำหรับผู้ปกครอง เมื่อนำเครื่องมือมาใช้วัดทุนมนุษย์ ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมการสร้างทุนมนุษย์ นักเรียนมีคะแนนทุนมนุษย์ เท่ากับ 59.28 คะแนน คิดเป็นระดับปานกลาง และเพิ่มขึ้นเป็น 74.04 คะแนน โดยอยู่ในระดับมาก โดยคะแนนทั้งสองครั้งที่วัดได้มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อทดสอบความแปรปรวนด้วย One-way ANOVA ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 มีค่า $F = 11.9524$ และ $P\text{-value} = 0.0013$

Research Title	Use of Web 2.0 to Support Human Capital Creation in the Area of Indigenous Knowledge in Young Generation through Knowledge Transfer Model
Researchers	Lanthom Jonjongsong Nataporn Thammabunwarit Kitti Lertkamolruk
Institution	Huachiew Chalermprakiet University
Year of Publication	2016
Publisher	Huachiew Chalermprakiet University
Source	Huachiew Chalermprakiet University
Number of Pages	172 pages
Keywords	Human capital, Human capital creation, Indigenous knowledge, Indigenous vegetable, Knowledge transfer, Web 2.0, Young generation
Copy right	Huachiew Chalermprakiet University

Abstract

This study has three main objectives—1) to propose a model of human capital (HC) creation in the area of indigenous knowledge for a young generation through a knowledge transfer model, 2) to study on use of web 2.0 services to support human capital creation, and 3) to develop human capital measurement tools in the area of indigenous knowledge. This research was action research taken place at Ban Yangdeang elementary school in Kuyaimi sub-district, Sanamchaikate district, Chacheonsao province. There were 22 students in grade 5 and 6 participating in human capital creation and measurement. The human capital creation activities were conducted with collaboration of teachers at the school and an organic agricultural group in Sanamchaikate district. The data gathering technique during human capital creation processes was observation. The major data gathering techniques for human capital measurement were questionnaires, in-depth

interview and observation. The quantitative data was analyzed with descriptive and inference statistic with One-way ANOVA at confident of 99 per cent.

This study proposed a plausible human capital creation model for the area of indigenous knowledge (indigenous vegetable knowledge) for a young generation. The model comprised four elements including indigenous knowledge, knowledge senders and human capital creators, human capital creation processes and human capital measurement. The human capital creation processes have used web 2.0 services in the groups of interaction, learning through visualization and learning in team, to support learning processes of human capital creators. There were weblog, social network-Facebook, video clip on the Youtube channel, and photo albums on Flickr. For human capital measurement, this study proposed a framework to measure the HC based on three types of HC—formal educational HC, tacit HC and behavioural HC, characteristics of indigenous knowledge and local context. The HC measurement tools comprised questionnaires for students and their guardians, and a learning resource surveying form. The questionnaires were tested reliability with Cronbachs' alpha coefficient. Cronbachs' alpha coefficient for the questionnaire of students was 0.83 and for the questionnaire of the guardians was 0.64. The human capital of the students before attending the HC creation processes was 59.28 which were referred to moderated level of HC and the human capital after attending the HC creation processes was 74.04 which indicated the high level of HC. The HC scores were significant difference at the $P < .05$ level with $F(1, 40) = 11.9524$ and $p = 0.0013$.

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เพราะการได้รับความร่วมมือและการช่วยเหลือ จากหลายฝ่าย กลุ่มแรกที่ผู้วิจัยขอขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้ คือผู้ที่ทำให้การศึกษาในครั้งนี้ได้ดำเนินการได้ คือคณะกรรมการพิจารณางานวิจัยของ คณะบริหารธุรกิจ และมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ที่เล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาวิจัยนี้ ที่อนุมัติให้ดำเนินการ พร้อมให้ทุนอุดหนุนในการทำการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

กลุ่มที่ 2 ที่นักวิจัยต้องขอขอบพระคุณอย่างสูง คือสมาชิกกลุ่มเกษตรกรรมอินทรีย์อำเภอสนามชัยเขต และโรงเรียนบ้านยางแดง ตำบลคูยายหมี อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่ยินดีเป็นผู้มีส่วนร่วมในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ด้วยเข้าร่วมดำเนินงานวิจัยปฏิบัติการโดยมีหน้าที่ต่าง ๆ กันเพื่อให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คุณกาญจนา เข้มลาย เจ้าหน้าที่พันธกรรม กลุ่มเกษตรอินทรีย์อำเภอสนามชัยเขต และคุณนันทวัน หาญดี เจ้าหน้าที่ของมูลนิธิส่งเสริมทรัพยากรมนุษย์เพื่อการพัฒนาชุมชนที่อำนวยความสะดวกในการดำเนินการวิจัย และเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้เรื่องผักพื้นบ้านให้นักเรียนตลอดโครงการ สมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์อำเภอสนามชัยเขต และชาวบ้านในหมู่บ้านยางแดงหลาย ๆ ท่านที่ให้พื้นที่สวนผักพื้นบ้านของท่านเป็นที่เรียนรู้ของนักเรียน และร่วมถ่ายทอดความรู้ให้นักเรียน

สุดท้าย ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอย่างสูงต่อท่านอาจารย์ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ในการทำวิจัยให้ และบิดา มารดาของผู้วิจัยที่ให้การสนับสนุน ความรัก และกำลังใจเสมอ โดยข้าพเจ้าขออุทิศความดีทั้งหลายที่ได้จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้แด่บิดา มารดา และครูอาจารย์ทุกท่านที่ได้ให้ความรู้ และฝึกฝนความสามารถในการศึกษาวิจัย

คณะผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	ง
สารบัญ	จ
สารบัญตาราง	ฎ
สารบัญภาพ.....	ฏ
คำย่อ	ฅ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญและความเป็นมา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์.....	2
1.3 กรอบทฤษฎีและคำถามงานวิจัย.....	2
1.4 การออกแบบการวิจัย.....	4
1.5 ขอบเขตและข้อจำกัด.....	5
1.6 ประโยชน์ที่จะได้รับ.....	6
1.7 นิยามศัพท์.....	6
1.8 ระยะเวลาและแผนการดำเนินงาน	7
1.9 บทสรุป	8
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม	9
2.1 ทุณมนุษย์ และความรู้ท้องถิ่น	9
2.1.1 คุณลักษณะของทุณมนุษย์	10
2.1.2 ชนิดทุณมนุษย์	11
2.1.2.1 การศึกษาทางการ	11
2.1.2.2 ทุณมนุษย์ชนิดแฝง	12
2.1.2.3 ทุณมนุษย์เชิงพฤติกรรม	13
2.1.3 ทุณมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น	14
2.1.3.1 ความสำคัญของความรู้ท้องถิ่น	14

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.1.3.2 คุณลักษณะความรู้ท้องถิ่น	15
2.2 การสร้างทุนมนุษย์	18
2.2.1 การสร้างทุนมนุษย์ทางตรง	18
2.2.1.1 การเรียนในโรงเรียน	19
2.2.1.2 การฝึกอบรม	19
2.2.1.3 การอบรมสั่งสอนของผู้ปกครอง	20
2.2.1.4 การทำงาน	20
2.2.1.5 การสร้างพฤติกรรม	21
2.2.2 การสร้างทุนมนุษย์ทางอ้อม	24
2.2.2.1 การลงทุนด้านทรัพยากรการเรียนรู้	24
2.2.2.2 การให้การศึกษากับผู้ปกครอง	24
2.2.2.3 การจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้	25
2.2.3 การสร้างทุนมนุษย์บนพื้นฐานของกระบวนการถ่ายทอดความรู้ ...	26
2.2.3.1 กระบวนการถ่ายทอดความรู้	26
2.2.3.2 โมเดลการสร้างทุนมนุษย์ด้วยกระบวนการถ่ายทอดความรู้	30
2.2.4 การสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น	32
2.2.4.1 กระบวนการคัดเลือกความรู้	32
2.2.4.2 กระบวนการถ่ายโอนความรู้	33
2.2.4.3 กระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้าใจ	34
2.2.5 การสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นให้คนรุ่นใหม่	35
2.2.5.1 ลักษณะการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่	36
2.2.5.2 การเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่ไทย	39
2.3 การใช้เทคโนโลยีเว็บ 2.0 เพื่อสร้างทุนมนุษย์ให้คนรุ่นใหม่	42
2.3.1 คุณลักษณะของเทคโนโลยีเว็บ 2.0	42
2.3.1.1 การทำงานบนเว็บ	42
2.3.1.2 การมีส่วนร่วมและการแบ่งปัน	43

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.3.1.3	การทำงานแบบโต้ตอบ 44
2.3.1.4	แหล่งรวมปัญญาและประสบการณ์มีเดียเดียว 44
2.3.1.5	การทำงานแบบเคลื่อนที่ 44
2.3.2	บริการเว็บ 2.0 45
2.3.2.1	บริการเว็บ 2.0 ที่เป็นแหล่งรวมและการแบ่งปันเนื้อหา ... 45
2.3.2.2	บริการเว็บ 2.0 เพื่อการประสานความร่วมมือ 47
2.3.3	บริการเว็บ 2.0 เพื่อสนับสนุนการสร้างทุนมนุษย์ 48
2.3.3.1	บริการเว็บ 2.0 เพื่อการถ่ายทอดความรู้ 49
2.3.3.2	บริการเว็บ 2.0 เพื่อการเรียนรู้และสร้างความเข้าใจ 50
2.4	การวัดทุนมนุษย์ 51
2.4.1	การวัดทุนมนุษย์แฝงในตัวบุคคล 52
2.4.2	การวัดกระบวนการสร้างทุนมนุษย์ 53
2.4.3	การวัดทุนมนุษย์เรื่องความรู้ท้องถิ่น 53
2.4.3.1	องค์ความรู้ท้องถิ่น 54
2.4.3.2	กิจกรรมท้องถิ่นที่ 54
2.4.3.3	พฤติกรรมที่สอดคล้องกับองค์ความรู้ 55
2.4.3.4	ทรัพยากรในการสร้างความรู้ท้องถิ่น 56
2.5	กรอบทฤษฎี และคำถามงานวิจัย 56
2.5.1	กรอบทฤษฎี 56
2.5.2	คำถามงานวิจัย 57
2.6	บทสรุป 57
บทที่ 3	ระเบียบวิธีวิจัย 58
3.1	กระบวนการค้นงานวิจัย 58
3.2	วิธีวิจัย 59
3.2.1	งานวิจัยแบบผสม 59
3.2.2	งานวิจัยเชิงปฏิบัติการ 60
3.3	ระเบียบวิธีวิจัย และการดำเนินงาน 64

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.3.1	ขั้นตอนการดำเนินงาน 64
3.3.1.1	การศึกษาและวางแผน 65
3.3.1.2	การดำเนินกิจกรรม 66
3.3.1.3	การเก็บข้อมูลและหลักฐาน 67
3.3.1.4	การสรุปทบทวนผลการดำเนินกิจกรรม 69
3.3.1.5	บทบาทของนักวิจัยและผู้ปฏิบัติงาน 69
3.3.2	การวิเคราะห์ข้อมูล 70
3.3.2.1	การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ 70
3.3.2.2	การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ 72
3.3.3	การเขียนรายงานวิจัย 72
3.3.4	คุณภาพงานวิจัย 72
3.3.4.1	ความน่าเชื่อถือ 73
3.3.4.2	ความถูกต้อง 74
3.3.4.3	จริยธรรมการทำวิจัย 75
3.4	ระยะเวลาการดำเนินงาน 75
3.5	บทสรุป 76
บทที่ 4	การสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น 77
4.1	ความรู้ท้องถิ่นเรื่องผักพื้นบ้าน 77
4.2	บุคคลสร้างทุนมนุษย์และผู้ถ่ายทอดความรู้ 79
4.2.1	บุคคลที่ต้องการสร้างทุนมนุษย์ 79
4.2.2	ผู้ถ่ายทอดความรู้ท้องถิ่น 81
4.3	กิจกรรมการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น 82
4.3.1	ผู้ร่วมดำเนินกิจกรรม 82
4.3.2	ขั้นตอนการดำเนินงาน 83
4.3.3	กิจกรรมการถ่ายทอดความรู้ 85
4.3.3.1	กิจกรรมการอบรมความรู้ท้องถิ่น 85
4.3.3.2	การสั่งสอนของผู้ปกครอง 88

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.3.3.3 การจัดหาทรัพยากรการเรียนรู้	90
4.3.4 กิจกรรมการเรียนรู้	90
4.3.4.1 การทำงานด้านฝึกฝนบ้าน	93
4.3.4.2 การเรียนรู้แบบการจัดการตนเอง	94
4.4 บทสรุป	96
บทที่ 5 บริการเว็บ 2.0 ที่สนับสนุนการสร้างทุนมนุษย์	98
5.1 บริการเว็บ 2.0 เพื่อสนับสนุนการสร้างทุนมนุษย์	98
5.1.1 บริการเว็บ 2.0 เพื่อการเรียนรู้แบบการโต้ตอบ	98
5.1.2 บริการเว็บ 2.0 เพื่อการเรียนรู้ผ่านสื่อรูปภาพ	99
5.1.3 บริการเว็บ 2.0 เพื่อการเรียนรู้เป็นกลุ่ม	99
5.2 การพัฒนาบริการเว็บ 2.0 ที่สนับสนุนการสร้างทุนมนุษย์	100
5.2.1 Indivegies Server	101
5.2.2 Indivegies Blog	101
5.2.3 Indivegies Albums	102
5.2.4 Indivegies YouTube channel	102
5.2.5 Indivegies page	103
5.2.6 อุปกรณ์สำหรับการเข้าถึงบริการเว็บ 2.0 ของนักเรียน	104
5.3 การใช้ระบบบริการเว็บ 2.0 เพื่อสนับสนุนการสร้างทุนมนุษย์ฯ	105
5.3.1 การใช้ Indivegies Blog	105
5.3.2 การใช้ Indivegies Facebook page	105
5.3.3 การใช้ Indivegies YouTube channel	106
5.3.4 การใช้ Flickr albums	106
5.4 บทสรุป	107
บทที่ 6 การวัดทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น	108
6.1 กรอบการวัดทุนมนุษย์ท้องถิ่น	108
6.1.1 การวัดทุนมนุษย์การศึกษาทางการ	108

ญ

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
6.1.1.1 กิจกรรมการอบรมเรื่องผักพื้นบ้าน	109
6.1.1.2 ความรู้ของผู้ปกครอง	110
6.1.1.3 ทรัพยากรการเรียนรู้เรื่องผักพื้นบ้าน	110
6.1.2 การวัดทุนมนุษย์แฝง	111
6.1.2.1 การปฏิบัติงานด้านผักพื้นบ้าน	111
6.1.2.2 การดำเนินชีวิตประจำวัน	111
6.1.2.3 ความรู้/ความสามารถเรื่องผักพื้นบ้าน	112
6.1.3 การวัดทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรม	112
6.2 เครื่องมือการวัดทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น	113
6.2.1 แบบสอบถาม	113
6.2.1.1 แบบสอบถามสำหรับนักเรียน	113
6.2.1.2 แบบสอบถามสำหรับผู้ปกครอง	113
6.2.2 แบบสำรวจทรัพยากรการเรียนรู้	114
6.2.3 การสัมภาษณ์ผู้ปกครองและวิทยากร	115
6.2.4 การสังเกตการณ์	115
6.3 การกำหนดระดับทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น	116
6.4 ทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้าน	117
6.4.1 ทุนมนุษย์ทางการศึกษา	118
6.4.1.1 การอบรมเรื่องผักพื้นบ้าน	119
6.4.1.2 ความรู้ของผู้ปกครอง	120
6.4.1.3 ทรัพยากรการเรียนรู้	122
6.4.2 ทุนมนุษย์แฝง	124
6.4.2.1 กิจกรรมในชีวิตประจำวันที่เกี่ยวข้อง	124
6.4.2.2 ความรู้ความสามารถเรื่องผักพื้นบ้าน	125
6.4.3 ทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรม	128
6.5 บทสรุป	133
บทที่ 7 สรุปการการศึกษาวิจัย	135

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
7.1	สรุปงานวิจัย 135
7.1.1	วัตถุประสงค์ และคำถามงานวิจัย 135
7.1.2	ระเบียบวิธีวิจัย 135
7.1.3	การค้นพบ 136
7.1.3.1	คำถามวิจัยข้อที่ 1 136
7.1.3.2	คำถามวิจัยข้อที่ 2 137
7.1.3.3	คำถามวิจัยข้อที่ 3 137
7.1.3.4	คำถามวิจัยข้อที่ 4 138
7.2	ข้อเสนอแนะ 139
7.2.1	ข้อเสนอแนะสำหรับผู้นำไปปฏิบัติ 139
7.2.1.1	ข้อเสนอแนะสำหรับการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ ท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้าน 139
7.2.1.2	ข้อเสนอแนะสำหรับการสร้างทุนมนุษย์ฯ เรื่องอื่น ๆ 140
7.2.1.3	ข้อเสนอแนะในการวัดทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น 140
7.2.2	ข้อเสนอแนะสำหรับนักวิจัย 140
7.2.2.1	การศึกษาการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นกับ คนรุ่นใหม่วัยอื่น ๆ 140
7.2.2.2	การศึกษาการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น เรื่องอื่น ๆ ... 141
7.2.2.3	การศึกษาการวัดระดับทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น 141
7.3	บทสรุป 141
บรรณานุกรม 143	
ภาคผนวก 156	
ภาคผนวก ก: การอนุมัติจากคณะกรรมการจริยธรรมงานวิจัย 157	
ภาคผนวก ข: หมวดหมู่การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ 162	
ภาคผนวก ค: รายชื่อชนิดผักพื้นบ้าน 163	
ภาคผนวก ง: เครื่องมือวัดทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น 164	
ประวัติผู้วิจัย 172	

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า	
1.1	แผนการดำเนินงานวิจัย	8
2.1	สรุปกระบวนการถ่ายทอดความรู้ของแต่ละโมเดลการถ่ายทอดความรู้	28
2.2	การแบ่งช่วงรุ่นของคน	36
2.3	สรุปกระบวนการเรียนรู้เรื่องผักพื้นบ้านของชุมชนในจังหวัดฉะเชิงเทรา	55
4.1	จำนวนนักเรียนแยกตามคุณลักษณะต่าง ๆ ของนักเรียน	80
6.1	คะแนนระดับทุนมนุษย์การศึกษาทางการ	116
6.2	คะแนนระดับทุนมนุษย์แฝง และทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรม	117
6.3	จำนวนนักเรียนแยกตามคุณลักษณะต่าง ๆ ของนักเรียน	118
6.4	จำนวนนักเรียนที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับผักพื้นบ้านก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมสร้างทุนมนุษย์	119
6.5	จำนวนกิจกรรมเกี่ยวกับผักพื้นบ้านเฉลี่ยที่นักเรียนแต่ละกลุ่มเข้าร่วมก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมสร้างทุนมนุษย์	120
6.6	คะแนนทุนมนุษย์ทางการจากการอบรมเกี่ยวกับผักพื้นบ้านของนักเรียน	120
6.7	ความรู้เรื่องผักพื้นบ้านของผู้ปกครอง	121
6.8	ทุนมนุษย์ส่วนความรู้เรื่องผักพื้นบ้านของผู้ปกครองของนักเรียนแต่ละกลุ่ม	121
6.9	รายการทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้เรื่องผักพื้นบ้าน	123
6.10	ทุนมนุษย์การศึกษาทางการของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6	123
	โรงเรียนบ้านยางแดง ก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น	
6.11	จำนวนนักเรียนที่ทำกิจกรรมประจำวันเกี่ยวกับผักพื้นบ้าน	124
6.12	จำนวนกิจกรรมประจำวันเกี่ยวกับผักพื้นบ้านเฉลี่ยที่นักเรียนแต่ละกลุ่มเข้าร่วมก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมสร้างทุนมนุษย์	125
6.13	ความสามารถด้านผักพื้นบ้านเฉลี่ยจากการประเมินตนเองของนักเรียน	126
6.14	ความสามารถด้านผักพื้นบ้านเฉลี่ยของนักเรียนกลุ่มต่าง ๆ	126
6.15	ทุนมนุษย์แฝงของนักเรียนกลุ่มต่าง ๆ	127
6.16	การวิเคราะห์ความแปรปรวนด้วย One-way ANOVA ของคะแนนของคะแนนทุนมนุษย์แฝงเฉลี่ยของนักเรียนทั้งหมด	128

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
6.17	129
ทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรมของนักเรียนกลุ่มต่าง ๆ	
6.18	130
ระดับทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นของคนรุ่นใหม่บ้านยางแดงก่อนเข้าร่วมกิจกรรม	
สร้างทุนมนุษย์	
6.19	131
การวิเคราะห์ความแปรปรวนด้วย One-way ANOVA ของคะแนนทุนมนุษย์ท้องถิ่น ...	
เรื่องผักพื้นบ้านเฉลี่ยของนักเรียนทั้งหมด	
6.20	132
ทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้านเฉลี่ยรวมหลังการเข้าร่วมกิจกรรม	
การสร้างทุนมนุษย์ของคนรุ่นใหม่บ้านยางแดง	
6.21	132
การวิเคราะห์ความแปรปรวนด้วย One-way ANOVA เปรียบเทียบคะแนน	
ทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นเรื่องผักพื้นบ้านเฉลี่ยระหว่างนักเรียนชายและนักเรียนหญิง	
6.22	133
การวิเคราะห์ความแปรปรวนด้วย One-way ANOVA เปรียบเทียบคะแนน	
ทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นเรื่องผักพื้นบ้านเฉลี่ยระหว่างนักเรียนที่ครอบครัวมีส่วนผัก	
พื้นบ้านและนักเรียนที่ครอบครัวไม่มีสวนผักพื้นบ้าน	
6.23	133
การวิเคราะห์ความแปรปรวนด้วย One-way ANOVA เปรียบเทียบคะแนน	
ทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นเรื่องผักพื้นบ้านเฉลี่ยระหว่างนักเรียนที่มีผู้ปกครองเป็น	
สมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์ฯ และนักเรียนที่ไม่มีผู้ปกครองไม่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตร	
อินทรีย์ฯ	

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1.1 กรอบทฤษฎีการวิจัย (Theoretical framework)	3
2.1 โมเดลการสร้างทุนมนุษย์ด้วยกระบวนการถ่ายทอดความรู้	31
2.2 กรอบทฤษฎีการวิจัย (Theoretical framework)	56
3.1 แสดงกรอบการวิจัยเชิงปฏิบัติการสำหรับงานวิจัย	61
3.2 ขั้นตอนการดำเนินงานของการวิจัย	64
4.1 กรอบการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น	78
4.2 ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น	84
4.3 การเรียนรู้จักชนิดผักพื้นบ้านรอบ ๆ โรงเรียน	86
4.4 การเรียนรู้จักชนิดผักพื้นบ้านในสวนผักพื้นบ้านของชาวบ้านในชุมชน	86
4.5 การเรียนรู้เรื่องการปลูกผักพื้นบ้านในโรงเรียน	87
4.6 การเรียนรู้เรื่องการปรุงอาหารจากผักพื้นบ้านในโรงเรียน	88
4.7 การแข่งขันปรุงอาหารจากผักพื้นบ้านในโรงเรียน	89
4.8 ผักพื้นบ้านและอาหารที่ปรุงจากผักพื้นบ้านในโรงเรียน	89
4.9 ผู้ปกครองนักเรียนช่วยสอนเรื่องการปรุงอาหารจากผักพื้นบ้านที่โรงเรียน	90
4.10 ไปสเตอร์ผักพื้นบ้านในเขตอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา	91
4.11 เว็บไซต์สวนผักพื้นบ้าน	92
4.12 ความรู้เรื่องผักพื้นบ้านบน Youtube Channel (Indivegis Sanamchai)	92
4.13 เครือข่ายสังคมออนไลน์ เฟสบุ๊คสวนผักพื้นบ้าน	93
4.14 การปรุงอาหารจากผักพื้นบ้านที่โรงเรียน	94
4.15 แปลงผักพื้นบ้านของนักเรียนที่บ้านของตนเอง	95
5.1 ระบบบริการเว็บ 2.0 สำหรับสนับสนุนการสร้างทุนมนุษย์	100
5.2 เว็บไซต์ Indivegis พร้อมบริการเว็บฟีด และ อัลบั้มรูปภาพที่ Flickr	102
5.3 รายการวิดีโอ Indivegis Channel ที่ YouTube	103
5.4 การนำเสนอรายการวิดีโอ Indivegis Channel ที่มีการใช้ภาพนิ่งประกอบเนื้อหา	104
6.1 กรอบการวัดทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นเรื่องผักพื้นบ้าน	109

คำย่อ

CIPD	The Chartered Institute of Personnel and Development
HC	Human capital
IK	Indigenous knowledge
PVA	Present Value Added
RSS	Really Simple Syndication



บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและความเป็นมา

ทุนมนุษย์ (Human Capital) คือความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ที่มีอยู่ในตัวบุคคล ที่ใช้เพื่อการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพ และมีคุณภาพ ทำให้ดำเนินงานต่าง ๆ ให้บรรลุเป้าหมาย โดยที่ทุนมนุษย์สามารถนำมาใช้ และถ่ายทอดออกมาสู่บุคคลอื่นได้ แต่ก็ยังมีติดตัวบุคคลนั้นไปเมื่อมีการเคลื่อนย้ายไปสู่องค์กรหรือสังคมต่าง ๆ ทุนมนุษย์จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อทุกองค์กร และสังคมโดยรวม เพื่อการบรรลุเป้าหมายขององค์กร และความสำเร็จของบุคคลที่มีทุนนั้นอยู่ในตัว ดังนั้นทั้งบุคคลและองค์กรจะต้องตระหนักในการสร้างทุนมนุษย์ให้ตัวเอง และสมาชิกในองค์กร โดยทั่วไปองค์กรจะลงทุนเพื่อพัฒนาบุคลากรเพื่อเพิ่มขีดความสามารถแข่งขันขององค์กร และนำมาซึ่งประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ ส่วนปัจเจกบุคคลที่มีการพัฒนาทุนมนุษย์ให้กับตนเองเป็นการเพิ่มศักยภาพตนเองในอาชีพการงาน (Davison and Honing, 2003) ดังนั้นการพัฒนาบุคลากร (Human development) จึงเป็นกระบวนการหนึ่งของการจัดการทุนมนุษย์ (Marrvewijk and Timmers, 2003) แต่การจัดการทุนมนุษย์ยังต้องการองค์ประกอบอื่น ๆ อีกเพื่อให้เกิดทั้งการสร้าง และการนำทุนมนุษย์ไปใช้ในการดำเนินการได้ การสร้างทุนมนุษย์จึงเกี่ยวข้องกับการสร้างความรู้ และการเรียนรู้ของบุคลากร (Hatch and Dyer, 2004) นักวิชาการด้านทุนมนุษย์ได้สรุปไว้อีกว่า การสร้างทุนมนุษย์ให้เด็กยังรวมถึงการให้ความรู้ผู้ปกครอง และการลงทุนด้านการศึกษา (Coleman, 1988) ดังนั้นการสร้างทุนมนุษย์เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคลากร การเรียนรู้ การสร้างความรู้ และการถ่ายทอดความรู้ (จากผู้รู้ไปยังผู้ไม่รู้ในเรื่องนั้น ๆ) ซึ่งโมเดลการสร้างทุนมนุษย์ที่ชัดเจนจะเป็นต้นแบบที่สำคัญในการสร้างทุนมนุษย์ให้องค์กรและสังคม ซึ่งการจัดการทุนมนุษย์ยังไม่ได้มีโมเดลการสร้างทุนมนุษย์ที่ชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างทุนมนุษย์ของชุมชน และทุนมนุษย์ด้านความรู้ท้องถิ่นให้กับคนรุ่นใหม่ ที่มีกระบวนการพัฒนาบุคลากร การเรียนรู้ การสร้างความรู้ และการถ่ายทอดความรู้ที่แตกต่างไปจากองค์กรที่เป็นนิติบุคคลทั้งภาคธุรกิจ และสาธารณะ (Public sector)

ในด้านเนื้อหาความรู้ ความรู้ท้องถิ่น ก็มีลักษณะเฉพาะ และมีกระบวนการจัดการความรู้ ทั้งการสร้างความรู้และการถ่ายทอดความรู้ที่เฉพาะ เนื่องด้วยลักษณะของความรู้ท้องถิ่นที่มีอยู่ในผู้ใหญ่ คนสูงอายุ เนื่องจากเป็นความรู้ ที่เป็นพลวัตมีการสร้างและถ่ายทอดต่อมารุ่นต่อรุ่น โดยมีการปรับให้ใช้ได้กับสถานการณ์ปัจจุบัน (Obomsawin, 2001) ดังนั้นการสร้างทุนมนุษย์ด้านความรู้ท้องถิ่นจะต้องอาศัยกระบวนการถ่ายทอดความรู้ท้องถิ่นสู่คนรุ่นใหม่ ที่

ประกอบไปด้วยกระบวนการถ่ายทอดความรู้ที่ส่งผ่านความรู้จากผู้มีความรู้สู่คนรุ่นใหม่ และกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเข้าใจในความรู้ของผู้รับความรู้ (ฉันทม จอนจวบทรง และณธกร ธรรมบุญวิริศ. 2556) ประกอบกับลักษณะการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่ และความเป็นคนยุค อินเทอร์เน็ต หรือยุคการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริการเว็บ 2.0

ในการศึกษานี้จะทำการศึกษาโมเดลการสร้างทุนมนุษย์ด้านความรู้ท้องถิ่นให้คนรุ่นใหม่ โดยมีการใช้บริการเว็บ 2.0 เป็นเครื่องมือสนับสนุนการสร้างทุนมนุษย์ให้คนรุ่นใหม่ เพื่อให้ได้โมเดลที่ชัดเจน และศึกษาผลการพัฒนาทุนมนุษย์ด้านความรู้ท้องถิ่นของคนรุ่นใหม่ การศึกษาครั้งนี้ได้พัฒนาเครื่องมือการวัดทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นของคนรุ่นใหม่ ซึ่งมีความแตกต่างจากการวัดผลสัมฤทธิ์จากการเรียนรู้แบบเป็นทางการในชั้นเรียน หรือการเรียนรู้เพื่อพัฒนาบุคลากรในภาคธุรกิจ โดยการศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ขอบเขต กรอบการวิจัย และการดำเนินการ และผลที่ได้รับ ดังต่อไปนี้

1.2 วัตถุประสงค์

1. ศึกษาโมเดลการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นในเรื่องผักพื้นบ้านสำหรับคนรุ่นใหม่ในท้องถิ่น
2. ศึกษาการใช้บริการเว็บ 2.0 เพื่อส่งเสริมการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นให้กับคนรุ่นใหม่
3. ศึกษาระดับทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นของคนรุ่นใหม่ที่มีการใช้โมเดลการสร้างทุนมนุษย์ด้านความรู้ท้องถิ่น
4. ศึกษาเครื่องมือที่ใช้ในการวัดระดับทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น

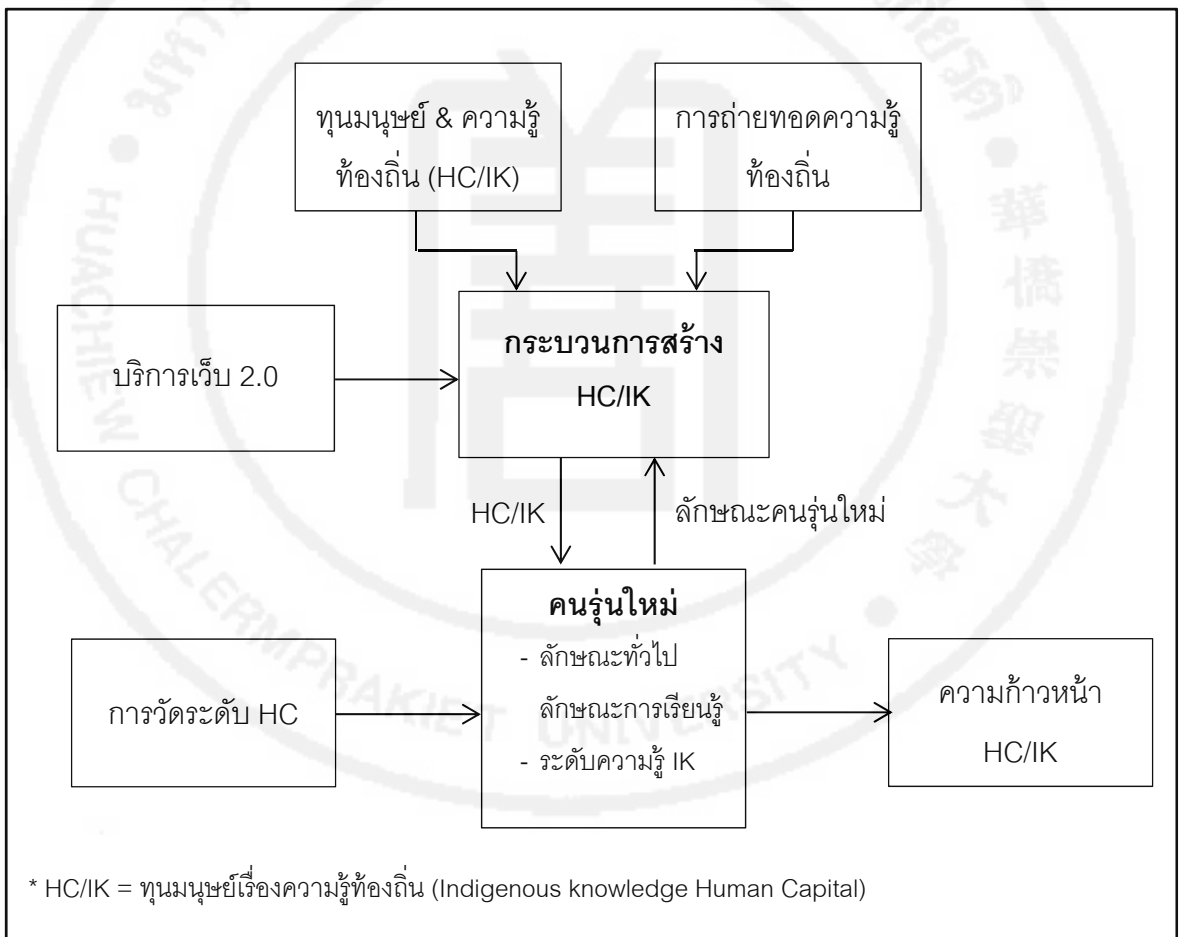
1.3 กรอบทฤษฎีและคำถามงานวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ทำการศึกษานบนพื้นฐานทฤษฎีและแนวคิดหลัก ๆ 5 เรื่อง ดังนี้

- 1) ทุนมนุษย์ และความรู้ท้องถิ่น: ศึกษาคุณลักษณะของทุนมนุษย์และความรู้ท้องถิ่น เพื่อค้นหาลักษณะการจัดการที่กำหนดวิธีการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นให้คนรุ่นใหม่ของชุมชน
- 2) การสร้างทุนมนุษย์ เพื่อกำหนดโมเดลการสร้างทุนมนุษย์ด้านความรู้ท้องถิ่น ค้นหาองค์ประกอบ และกิจกรรมที่ใช้สร้างทุนมนุษย์ด้านความรู้ท้องถิ่น
- 3) กระบวนการถ่ายทอดความรู้ และความสัมพันธ์กับกระบวนการสร้างทุนมนุษย์

- 4) เทคโนโลยีเว็บ 2.0 กับการถ่ายทอดความรู้และการเรียนรู้ เพื่อนำมาใช้เป็นเครื่องมือสนับสนุนการสร้างทุนมนุษย์ให้คนรุ่นใหม่
- 5) ลักษณะการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่ เพื่อกำหนดกิจกรรมและบริการเว็บ 2.0 ที่สอดคล้องกับคนรุ่นใหม่ในการสร้างทุนมนุษย์ด้านความรู้ท้องถิ่น
- 6) การวัดระดับทุนมนุษย์ เพื่อทำการวัดทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นที่มีอยู่ในคนรุ่นใหม่ ก่อนและหลังดำเนินการใช้โมเดลการสร้างทุนมนุษย์ด้านความรู้ท้องถิ่น

โดยทฤษฎีและแนวคิดทั้ง 6 มีความสัมพันธ์ในการเป็นกรอบการวิจัยตามภาพที่ 1.1 และสรุปคำถามการวิจัยได้ดังนี้



ภาพที่ 1.1 กรอบทฤษฎีการวิจัย (Theoretical framework)

คำถามงานวิจัย

- 1) กระบวนการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นผ่านกระบวนการถ่ายทอดความรู้ท้องถิ่นมีองค์ประกอบและลักษณะการทำงานอย่างไร
- 2) บริการเว็บ 2.0 ช่วยสนับสนุนการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นให้คนรุ่นใหม่ได้อย่างไร
- 3) คนรุ่นใหม่ในชุมชน (บ้านยางแดง ตำบลคูยายหมี อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา) มีระดับทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้านระดับใด
- 4) การสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นช่วยเพิ่มระดับความรู้ท้องถิ่นของคนรุ่นใหม่ในชุมชนได้หรือไม่

1.4 การออกแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยปฏิบัติการ (Action research) ที่มีการพัฒนาโมเดลการสร้างทุนมนุษย์ และการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นให้คนรุ่นใหม่ของชุมชน และทำการวัดทุนมนุษย์ ระเบียบวิธีวิจัยจึงมีทั้งวิจัยเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ โดยมีการออกแบบระเบียบวิธีวิจัยย่อ ๆ ดังนี้

1.4.1 พื้นที่วิจัย และประชากร

พื้นที่วิจัย คือตำบลคูยายหมี อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยมีโรงเรียนบ้านยางแดงเป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษาหลักของชุมชนที่มีนักเรียนจากหลายหมู่บ้านในตำบลมาเรียน โดยประชากรสำหรับการศึกษาในครั้งนี้ คือ

- 1) คนรุ่นใหม่ที่ทำการศึกษา คือเด็กและเยาวชนในชุมชนที่เรียนอยู่ในโรงเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย (ป.5 – ป.6) ที่สุ่มแบบเจาะจงมา 1 โรงเรียน คือโรงเรียนบ้านยางแดง เนื่องจากเป็นโรงเรียนประถมศึกษาหลักของตำบลนี้ และอยู่ในพื้นที่ที่มีความสนใจในการส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้าน
- 2) ชาวชุมชนวัยผู้ใหญ่ หรือผู้ปกครองและญาติของคนรุ่นใหม่ และผู้เชี่ยวชาญท้องถิ่นเรื่องผักพื้นบ้าน โดยทำการสุ่มแบบเจาะจง
- 3) ครู/อาจารย์ ในโรงเรียนดังกล่าวที่เข้าร่วมในกิจกรรมการใช้โมเดลสร้างทุนมนุษย์ด้านความรู้ท้องถิ่นให้นักเรียนเป้าหมาย

1.4.2 การจัดเก็บข้อมูล

การจัดเก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีแตกต่างกันไปในแต่ละขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังนี้

- 1) การสร้างกรอบการสร้างทุนมนุษย์ด้วยกระบวนการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีเว็บ 2.0 จะจัดเก็บข้อมูลด้วยการประชุมกลุ่ม (Focus group) และการสังเกตการณ์
- 2) การวัดระดับความรู้ท้องถิ่นของคนรุ่นใหม่ ทั้งก่อนและหลังการใช้โมเดลการสร้างทุนมนุษย์ จะทำการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม การสังเกตการณ์ และการสัมภาษณ์เชิงลึก

1.4.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

- 1) ข้อมูลเชิงคุณภาพจะทำการวิเคราะห์ด้วยโมเดลการวิเคราะห์ข้อมูลคุณภาพด้วยการจัดหมวดหมู่โดยโมเดลของ Dey (1993)
- 2) ข้อมูลจากแบบสอบถามจะทำการวิเคราะห์ทางสถิติพรรณนา และสถิติเชิงอนุมานเพื่อศึกษาความแตกต่างของระดับทุนมนุษย์ก่อนและหลังการใช้โมเดลการสร้างความรู้ของนักเรียนกลุ่มต่าง ๆ

1.4.4 คุณภาพงานวิจัย

เนื่องจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้มีทั้งส่วนวิจัยเชิงคุณภาพ และวิจัยเชิงปริมาณ คุณภาพการวิจัยเชิงคุณภาพจะเน้นทั้งด้านความเชื่อมั่นของผลงานวิจัยที่ค้นพบ (Trustworthiness of the findings) และความถูกต้องในการตีความหมายข้อมูลของนักวิจัย (Glesne, 1999) และความน่าเชื่อถือ (Reliability) ส่วนงานวิจัยเชิงปริมาณจะเน้นเรื่องความน่าเชื่อถือ (Reliability) ของเครื่องมือในงานวิจัยเชิงปริมาณ รวมทั้งให้ความสำคัญเรื่องจริยธรรมการทำวิจัย (Ethical issues) ตามหลักการของ Drisko (1997) เพื่อวัดคุณภาพของงานวิจัย และการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยของมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติด้วย (ดูภาคผนวก ก)

1.5 ขอบเขตและข้อจำกัด

งานวิจัยในครั้งนี้จะทำการศึกษาจากความรู้ท้องถิ่นเรื่องความรู้ผู้ฝึกที่บ้านของชุมชนในเขตป่ารอยต่อ 5 จังหวัดของภาคตะวันออก เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีการรณรงค์และส่งเสริมให้บริโภคผักพื้นบ้าน และใช้ผักพื้นบ้านเป็นประเด็นในการพัฒนาชุมชนทั้งในด้านความมั่นคงทางอาหาร และเศรษฐกิจของชุมชน ดังนั้นชุมชนในพื้นที่นี้จะเป็นชุมชนที่มีกระบวนการของการถ่ายทอดความรู้ท้องถิ่นสู่คนรุ่นใหม่ ในการศึกษาในพื้นที่ดังกล่าวมีข้อจำกัดดังนี้

1.5.1 เนื้อหา

เนื้อหา (Content) ของความรู้เรื่องผักพื้นบ้าน จะกำหนดเนื้อหาตามชนิดความรู้ตามผลการศึกษาของ ลั่นทม จอนจวบทรง และฉรรร ธรรมบุญวิริศ (2556) เรื่อง กระบวนการถ่ายทอดความรู้ท้องถิ่นสู่คนรุ่นใหม่: กรณีศึกษาการถ่ายทอดความรู้เรื่องผักพื้นบ้านของชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ที่ทำการศึกษาวิจัยในพื้นที่อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

1.5.2 การเลือกชนิดผักพื้นบ้าน

ชนิดของผักพื้นบ้านที่ให้นักเรียนที่เข้าร่วมการสร้างทุนมนุษย์ฯ ในครั้งนี้มีจำนวน 37 ชนิด ตามรายการชนิดผักพื้นบ้านหลัก ๆ ของชุมชนที่สรุปโดยกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่ส่งเสริมเรื่องผักพื้นบ้านให้ชุมชนมีการปลูก บริโภค และจำหน่าย

1.5.3 บริการเว็บ 2.0

การเลือกบริการเว็บ 2.0 จะเลือกเพียงบางบริการ โดยเน้นบริการที่สนับสนุนลักษณะการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่อินเทอร์เน็ต และเป็นบริการเว็บ 2.0 ที่ได้รับการนิยมในสังคมไทย ซึ่งประกอบด้วย Blogs, Facebook (Social Network) Youtube และ Flickr (Multimedia sharing)

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.6.1 มีโมเดลการสร้างทุนมนุษย์ด้านความรู้ท้องถิ่นของชุมชนบนกระบวนการถ่ายทอดความรู้ท้องถิ่นเป็นต้นแบบให้ชุมชนใช้ในการสร้างทุนมนุษย์ให้คนรุ่นใหม่
- 1.6.2 ได้มีต้นแบบการใช้บริการของบริการเว็บ 2.0 เพื่อสนับสนุนการสร้างทุนมนุษย์ให้กับคนรุ่นใหม่
- 1.6.3 มีเครื่องมือในการวัดระดับทุนมนุษย์ด้านความรู้ท้องถิ่นของของรุ่นใหม่
- 1.6.4 รู้ระดับทุนมนุษย์ด้านความรู้ท้องถิ่นของของรุ่นใหม่ในชุมชน

1.7 นิยามศัพท์

ความรู้ท้องถิ่น

ความรู้ท้องถิ่น (Indigenous knowledge) คือความรู้ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมภายใต้สภาพแวดล้อมท้องถิ่นเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน เพื่อพัฒนาการด้านอาชีพ อาหาร สุขภาพ การบริหารจัดการชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน (Sefa Dei, Hall and Rosenberg. 2000; Hansen and VanFleet. 2003; UNESCO. 2006)

คนรุ่นใหม่	คือ คนรุ่นเด็กและหนุ่มสาว (Young generation) ที่อยู่ในช่วงเด็กถึงวัยรุ่น คือมีอายุอยู่ในช่วง 1 – 15 ปี ซึ่งจัดอยู่ในรุ่น Z (Generation Z) หรือคนรุ่นอินเทอร์เน็ต (Internet generation)
ผักพื้นบ้าน	ผักพื้นบ้าน (Indigenous vegetables) คือพืชผักที่ขึ้นหรือปลูกอยู่ในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งเป็นพืชที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น ส่วนมากจะปลูกหรือขึ้นได้เองโดยไม่ต้องดูแล และเป็นพืชที่ท้องถิ่นรู้วิธีนำมาเป็นอาหาร และเป็นเครื่องปรุงของอาหารท้องถิ่น
ภูมิปัญญาท้องถิ่น	ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local wisdom) คือ ความรู้ที่หยั่งรู้และค้นพบโดยคนท้องถิ่น โดยปราศจากการเรียนรู้ในห้องเรียน เป็นความรู้ที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม และวัฒนธรรมของท้องถิ่น (ศูนย์กลางความรู้แห่งชาติ. 2554)
ทุนมนุษย์	หมายถึงทรัพย์สินที่จับต้องไม่ได้ (Intangible asset) จัดเป็นทุนทางปัญญา (Intellectual capital) ที่อยู่ในตัวบุคคลเพื่อที่สามารถนำไปใช้ดำเนินกิจกรรมให้บรรลุวัตถุประสงค์ หรือเพิ่มศักยภาพการดำเนินการ อันได้แก่ ทักษะ ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ที่มีอยู่ในบุคคล (ธงชัย สันติวงษ์. 2546; Baron and Armstrong. 2007)

1.8 ระยะเวลาและแผนการดำเนินการ

ระยะเวลาในการศึกษาวิจัยรวมทั้งสิ้น 15 เดือน (มีนาคม 2558 – มิถุนายน 2559) โดยมีแผนการดำเนินการ ดังนี้

ตารางที่ 1.1 แผนการดำเนินงานวิจัย

งาน	ระยะเวลา
1. ศึกษาพัฒนาโมเดลการสร้าง HC ด้วยกระบวนการถ่ายทอดความรู้ และการใช้เว็บ 2.0	มี.ค. – พ.ค. 58
2. ดำเนินการพัฒนาเครื่องมือสนับสนุนการสร้างทุนมนุษย์ด้วยการใช้เว็บ 2.0	มิ.ย. – ธ.ค. 58
3. ทดลองใช้เครื่องมือกับคนรุ่นใหม่	ม.ค. – พ.ค. 59
4. กิจกรรมการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น	พ.ค. 58 – มี.ค. 59
5. วัดระดับความรู้ท้องถิ่นของคนรุ่นใหม่ก่อนใช้โมเดล	ต.ค. 58
6. วัดระดับความรู้ท้องถิ่นของคนรุ่นใหม่หลังใช้โมเดล	มี.ค. 59
7. วิเคราะห์ข้อมูล	เม.ย. 59
8. เขียนรายงาน และสรุปการศึกษา	พ.ค. – มิ.ย. 59

1.9 บทสรุป

รายงานวิจัยฉบับนี้จะประกอบด้วย 4 ส่วน ส่วนที่ 1 คือการศึกษาเอกสาร (บทที่ 2) ที่ทำการศึกษานโยบายทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับทุนมนุษย์และความรู้ท้องถิ่น การสร้างทุนมนุษย์ การถ่ายทอดความรู้ท้องถิ่น ที่มีการใช้บริการเว็บ 2.0 สนับสนุนกิจกรรมในการถ่ายทอดความรู้ และสร้างทุนมนุษย์ และการวัดระดับทุนมนุษย์ โดยทำการศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ส่วนที่ 2 คือบทที่ 3 การออกแบบการวิจัย และการดำเนินการวิจัย ส่วนที่ 3 คือการนำเสนอผลการศึกษา ซึ่งประกอบไปด้วย 3 บท บทที่ 4 การสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น บทที่ 5 บริการเว็บ 2.0 ที่สนับสนุนการสร้างทุนมนุษย์ และบทที่ 6 การวัดทุนมนุษย์ด้านความรู้ท้องถิ่น และส่วนสุดท้าย คือบทที่ 7 บทสรุปการศึกษาวิจัย

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะต้องศึกษาค้นคว้าในเนื้อหาที่เกี่ยวข้องทั้งหมด 5 เรื่อง คือ ทูมมนุษย์ และความรู้ท้องถิ่น การสร้างทุนมนุษย์ การเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่ การใช้บริการเว็บ 2.0 เพื่อสนับสนุนการสร้างทุนมนุษย์ และการวัดทุนมนุษย์ เพื่อกำหนดกรอบทฤษฎีการวิจัย และคำถามงานวิจัยสำหรับการศึกษาในครั้งนี้

2.1 ทุนมนุษย์ และความรู้ท้องถิ่น

ทุนมนุษย์ (Human capital) เป็นสินทรัพย์ที่จับต้องไม่ได้ (Intangible asset) จัดเป็นทุนทางปัญญา (Intellectual capital) ที่อยู่ในตัวบุคคล ที่สามารถนำไปใช้ในการดำเนินกิจกรรมให้บรรลุวัตถุประสงค์ หรือเพิ่มศักยภาพการดำเนินงาน (Baron and Armstrong. 2007) ทุนมนุษย์ คือความรู้ ความเข้าใจที่เป็นผลลัพธ์ของการเรียนรู้ (Hitt, Blerman, Shimizu and Kochhar. 2001) ในลักษณะความรู้แฝง (Tacit knowledge) (Hatch and Dyer. 2004) นอกจากนี้ทุนมนุษย์ยังรวมถึง ทักษะ ความสามารถ ประสบการณ์ ที่เกิดจากการทำงานและฝึกฝนตนเอง (ธงชัย สันติวงษ์. 2546; Baron and Armstrong. 2007) และพรสวรรค์หรือความสามารถเฉพาะตัว (Davenport. 1999) ที่มีอยู่ในบุคคล โดย Beaker (1962) ได้พิจารณาทุนมนุษย์รวมถึง บุคลิกภาพ รูปลักษณ์ภายนอก ชื่อเสียง และความน่าเชื่อถือ เนื่องจากพฤติกรรม คือลักษณะที่แสดงออกมาจากกิจกรรมหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ จากผลของการได้รับการฝึกอบรม ประกอบกับค่านิยม ความเชื่อ และจริยธรรมของคน ๆ นั้น (Davenport. 1999) ทุนมนุษย์ส่วนที่ Beaker (1962) กล่าวรวมกันนั้น จัดว่าเป็นทักษะอย่างหนึ่งที่น่าไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินงานได้ ซึ่ง Ehrenberg and Smith (2003) ก็ได้สรุปไว้ด้วยว่า หน่วยงานจะทำการคัดเลือกบุคลากรจากการศึกษา ประสบการณ์ และบุคลิกส่วนตัวของแต่ละคนกับแต่ละตำแหน่งด้วย

ทุนมนุษย์สามารถแปลงเป็นสินทรัพย์ที่สามารถวัดมูลค่า ในรูปแบบมูลค่าทางบัญชี และการเงินได้ เช่นในรูปแบบของรายได้ และการลดต้นทุน (Norton. 2003) แต่ทุนมนุษย์ มีคุณลักษณะที่เฉพาะ มีความแตกต่างจากทุน หรือสินทรัพย์ทั่วไป ดังนั้นการพิจารณาทุนมนุษย์เฉพาะส่วนที่วัดทางบัญชีและการเงินจึงไม่เพียงพอ จึงควรจะต้องพิจารณาการสร้าง และการวัดมูลค่าที่แตกต่างไปจากทุนทั่วไป (General capital) ด้วย ซึ่งจะต้องพิจารณาตามคุณลักษณะของทุนมนุษย์ และชนิดของทุนมนุษย์

2.1.1 คุณลักษณะของทุนมนุษย์

ทุนมนุษย์เป็นสินทรัพย์ที่จับต้องไม่ได้ แต่มีมูลค่าต่อองค์กรและบุคคลที่เป็นแหล่งทุนนั้น หรือบุคคลที่มีทุนมนุษย์อยู่ในตัวเอง ทั้งมูลค่าที่แปรเป็นมูลค่าทางบัญชีและการเงิน และมูลค่าทางการดำเนินการ (Performance) โดยการพิจารณามูลค่าได้ ต้องเข้าใจในคุณลักษณะของทุนมนุษย์ก่อน ซึ่งจากการศึกษาเอกสาร ทุนมนุษย์สรุปลักษณะเด่นได้ 3 ประการ คือลักษณะแฝง ฝังอยู่ในบุคคล และมีลักษณะพลวัตและขึ้นกับบริบท (Baron and Armstrong. 2007)

1) ลักษณะแฝง (Tacit) อยู่ในบุคคล นั่นคือ ทุนมนุษย์ เป็นสินทรัพย์ที่จับต้องไม่ได้ (Baron and Armstrong. 2007) และเป็นทรัพยากรที่ฝังอยู่ในตัวคน (Becker. 1962) เป็นความรู้แฝง (Tacit knowledge) ที่จัดเป็นผลลัพธ์ของการเรียนรู้ของแต่ละคน (Hatch and Dyer. 2004) ดังนั้นทุนมนุษย์จึงสามารถที่จะแปลงหรือถ่ายทอดให้เป็นความรู้เด่นชัด (Explicit knowledge) ได้ตามหลักการจัดการความรู้ หรือกระบวนการแปลงความรู้ระหว่างความรู้แฝง และความรู้ชัดเจนของ Nonaka (2002) ซึ่ง Baron and Armstrong (2007) ได้สรุปไว้ว่า ทุนมนุษย์จัดเป็นทุนทางปัญญา (Intellectual capital) ที่สามารถสร้างออกมาให้ชัดเจนได้ด้วยทุนทางสังคม (Social capital) และทุนโครงสร้าง (Structure capital) ซึ่งจะอภิปรายในหัวข้อ 2.2 การสร้างทุนมนุษย์

2) ทุนมนุษย์เป็นทรัพย์สินของบุคคลที่ทุนมนุษย์ฝังตัวอยู่ โดยไม่ได้เป็นทรัพย์สินขององค์กร ถึงแม้ว่าองค์กรได้ทำการลงทุนด้านทุนมนุษย์กับบุคคลนั้น ๆ และได้นำสิ่งเหล่านั้นออกมาใช้เพื่อการดำเนินกิจกรรมขององค์กร ทุนมนุษย์เหล่านั้นก็ยังเป็นของบุคคลนั้น ๆ และจะติดตัวไปเมื่อบุคคลนั้นออกจากองค์กร (Davenport. 1999; Ehrenberg and Smith. 2003) ดังนั้นในองค์กรทั่วไปบุคคลที่มีทุนมนุษย์อยู่ในตัวจึงถือได้ว่าเป็นผู้ร่วมลงทุนกับองค์กรเหล่านั้นเมื่อไปทำงาน ซึ่งเมื่อบุคลากรถูกจัดเป็นผู้ลงทุน จึงมีส่วนในการกำหนดการทำงานขององค์กรได้ ไม่ใช่รอข้อกำหนดจากองค์กรเท่านั้น ดังนั้นผู้ที่มีทุนมนุษย์แฝงอยู่ในตัว ต้องเรียนรู้การใช้เพื่อกำหนดตนเองด้วย ในกรณีของปัจเจกบุคคล เมื่อมีทุนมนุษย์อยู่ในตัว ย่อมนำมาใช้เพื่อกำหนดการดำเนินชีวิตของตนเองได้มากกว่าให้สังคมเป็นผู้กำหนด ทุนมนุษย์จึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต

3) ทุนมนุษย์มีความเป็นพลวัตและขึ้นกับบริบท (Dynamic and context dependent) ทุนทางปัญญา ที่รวมถึงทุนมนุษย์ จะมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ไปตามการกระทำของมนุษย์ที่ทุนมนุษย์นั้นแฝงอยู่ และตามการปฏิสัมพันธ์กับทุนทางสังคม และทุนโครงสร้าง หรือองค์กร (Baron and Armstrong. 2007)

จากคุณลักษณะของทุนมนุษย์ กระบวนการสร้างทุนมนุษย์จะต้องเกี่ยวข้องกับการพัฒนามนุษย์ (บุคคลากร) การเรียนรู้ในบริบทที่บุคคลนั้นดำเนินงานหรือดำเนินชีวิตอย่างมีการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งถ้าเป็นการสร้างทุนมนุษย์ในองค์กร ไม่ว่าจะ เป็นภาคธุรกิจหรือองค์กรสาธารณะ (Public organisations) ก็เป็นสิ่งที่องค์กรโดยทั่วไปต้องมีการดำเนินการด้านการพัฒนาบุคคลากร แต่ในภาคของประชาชนก็จะต้องเป็นเรื่องของครอบครัวและนโยบายระดับชาติที่จะพัฒนามนุษย์และให้ความสำคัญกับการสร้างทุนมนุษย์ และยังต้องพิจารณาที่บริบทและเนื้อหาที่แต่ละภาคหรือชุมชนควรจะมุ่งเน้น ซึ่งเรื่องของความรู้ท้องถิ่นก็เป็นประเด็นที่ถูกกล่าวยกย่องที่ถ่ายทอดให้คนรุ่นใหม่ เพราะความรู้ท้องถิ่นถูกมองเป็นความรู้ที่ไม่ทันสมัย

แต่ความจริงแล้ว ความรู้ท้องถิ่นไม่ใช่ความรู้โบราณล้ำสมัย (Langill. 2007) แต่ความรู้ท้องถิ่นเป็นความรู้แบบพลวัตที่เกิดการพัฒนาแบบต่อเนื่องเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน (Obomsawin. 2001; Hansen and VanFleet. 2003; Rao. 2006; Langill. 2007) และต่อยอดเป็นความรู้สร้างสรรค์ (Creativity) ที่อาศัยประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจากในพื้นที่ (Experience) และความเชื่อร่วมกัน (Shared values) ในการสร้างขึ้นมาเป็นความรู้ หรือทุนมนุษย์ให้คนเพื่อเพิ่มมูลค่าให้ตนเองในการดำเนินงานหรือดำเนินชีวิต ในการสร้างทุนมนุษย์ด้านความรู้ท้องถิ่น จึงต้องพิจารณาถึงคุณลักษณะของความรู้ท้องถิ่น เพื่อกำหนดรูปแบบการสร้างทุนมนุษย์ด้านนี้ให้เหมาะสม

2.1.2 ชนิดทุนมนุษย์

จากนิยามและคุณลักษณะของทุนมนุษย์ตามที่นักวิชาการด้านทุนมนุษย์ได้อภิปรายข้างต้น ทุนมนุษย์สามารถจัดแบ่งได้เป็น 3 ชนิด ตามคุณลักษณะดังนี้ คือ

2.1.2.1 การศึกษาทางการ

ทุนมนุษย์ชนิดการศึกษาทางการ (Formal education) คือวุฒิการศึกษา หรือระดับการศึกษาที่คน ๆ นั้นได้ทำการศึกษา Schultz (1959) ได้สรุปไว้ว่า รูปแบบหนึ่งของทุนมนุษย์ที่ชัดเจน คือการศึกษา ซึ่งสามารถใช้วัดทุนมนุษย์ที่แต่ละคนมีได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ Coleman (1988) ยังได้แสดงความเห็นไปในทางเดียวกันด้วยว่า ทุนมนุษย์ในเด็กยังพิจารณาได้จากการลงทุนด้านการศึกษา เช่นการเข้ารับการอบรม และวัสดุและอุปกรณ์สำหรับการเรียน นอกจากนี้ยังรวมถึงการศึกษาของพ่อแม่หรือผู้ปกครองด้วย เนื่องจากเป็นบุคคลสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ให้กับเด็ก

เมื่อเปรียบเทียบกับชนิดของความรู้ ทุมนมนุษย์ประเภทนี้ก็เปรียบเทียบกับ “ความรู้เด่นชัด” (Explicit knowledge) หรือ “ความรู้ประเภทรับรู้” (Declarative knowledge) หรือ “รู้อะไร” (Know-what) คือความรู้ในระดับที่ได้รับมาในรูปแบบเอกสารหรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่ออธิบายการรู้ แต่ไม่ได้แสดงถึงความสามารถในการกระทำ หรือการนำไปใช้ได้ในการดำเนินงาน (Nahapiet and Ghoshal. 1998) ดังนั้นทุมนมนุษย์ประเภทนี้ยังไม่ได้เป็นตัวแทนของทุมนมนุษย์ที่มีในตัวบุคคลนั้น ๆ จริง ๆ เนื่องจากเป็นทุมนมนุษย์ที่อาจจะไม่ได้เพิ่มมูลค่าให้บุคคลนั้นจริง ๆ คือไม่ได้ยืนยันถึงความสามารถ หรือทักษะที่จะนำไปปฏิบัติงานได้

ซึ่งเห็นได้ว่าในด้านการสร้าง ทุมนมนุษย์ หรือความรู้ประเภทนี้จะง่ายต่อการสร้าง แต่ความรู้ท้องถิ่นส่วนมากไม่ได้มีการถ่ายทอด หรือสอนในระบบการศึกษาอย่างเป็นทางการ การศึกษาของ Jonjoubson (2008) และฉันทม จอนจวบทรง และฉันทม ธรรมบุญวิศ (2556) ได้แสดงข้อมูลไว้ว่าความรู้ท้องถิ่นด้านหัตถกรรม และผักพื้นบ้าน (ตามลำดับ) ไม่ได้เกิดการถ่ายทอดจากระบบการศึกษาอย่างเป็นทางการ แต่เกิดจากการเรียนรู้จากผู้ใหญ่และการฝึกฝนผ่านกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิต อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันระบบการศึกษาอย่างเป็นทางการได้พยายามบูรณาการการเรียนรู้อุณหภูมิท้องถิ่นกับโรงเรียนในชุมชน ซึ่งจะอภิปรายในหัวข้อการสร้างทุมนมนุษย์

2.1.2.2 ทุมนมนุษย์ชนิดแฝง

ทุมนมนุษย์ชนิดแฝง (Tacit human capital) ซึ่งเป็นทุมนมนุษย์ในลักษณะที่ฝังอยู่กับบุคคลในลักษณะของทักษะ ความสามารถ และประสบการณ์ (Baron and Armstrong. 2007) ซึ่งยังรวมถึงพรสวรรค์หรือความสามารถเฉพาะตัว (Davenport.1999) ซึ่งเป็นทุมนมนุษย์กลุ่มที่เป็นความสามารถในการปฏิบัติงานเฉพาะอย่างได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงออกมาได้ในการลงมือดำเนินการ ซึ่งเปรียบได้กับความรู้ในการทำงาน (Know-how) ที่แฝงอยู่ในแต่ละคน ในทักษะ การกระทำ การปฏิบัติงาน (Brown and Duguid. 1998) และงานประจำวัน (Badaracco. 1991) ซึ่งเป็น “ความรู้การดำเนินงาน” (Procedural knowledge) เป็นความรู้ในระดับความเข้าใจ และความสามารถในการดำเนินกิจกรรม (Sanchez. 1997) ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับทักษะในการปฏิบัติงานประจำ (Routine) การฝึกฝน (Practice) ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ที่เกิดมาจากการใช้ความรู้ประเภทรับรู้ (Sanchez. 1997; Skyrme 1999) โดย Sternberg (2003) ได้กล่าวไว้ว่าความรู้ที่ใช้ในการแก้ปัญหาการทำงาน หรือปัญญาเชิงปฏิบัติ (Practical intelligence) เป็นความรู้แบบแฝง (Tacit knowledge) ที่เป็นทักษะทางปฏิบัติ โดยเกิดจากประสบการณ์ทางปฏิบัติของตนเอง และเป็นความสามารถในการประยุกต์ประสบการณ์ของตนเข้ากับสิ่งแวดล้อม ซึ่งเขา

ได้ศึกษาและพบว่า ความรู้แฝงจะเพิ่มมากขึ้นตามจำนวนประสบการณ์ที่เพิ่มขึ้น ซึ่ง Jonjoubson (2008) ได้เรียกความรู้กลุ่มนี้ว่า “ความรู้พร้อมใช้งาน” (Usable knowledge) จะนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์จะต้องขึ้นกับความสามารถของผู้ใช้ในการประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับบริบทและสภาพแวดล้อม

2.1.2.3 ทุมนมนุษย์เชิงพฤติกรรม

ทุมนมนุษย์เชิงพฤติกรรม (Behaviour human capital) บุคลิกภาพ และพฤติกรรมของบุคคล เป็นสิ่งที่บุคคลนั้นสร้างขึ้นจากการศึกษาและฝึกฝน (Davenport. 1999) โดย Becker (1962) จัดให้เป็นทุนมนุษย์อย่างหนึ่ง ที่บุคคลที่บุคลิกภาพ และพฤติกรรมบางอย่างจะมีความเหมาะสม และเป็นที่ต้องการต่อการดำเนินกิจกรรม ซึ่ง Ehrenberg and Smith (2003) ก็ได้สรุปไว้ด้วยว่า หน่วยงานจะทำการคัดเลือกบุคลากรจากบุคลิกส่วนตัวของแต่ละคนกับแต่ละตำแหน่งด้วย โดยรวมคนที่มีบุคลิกภาพดี มีพฤติกรรมที่บ่งบอกถึงความเชื่อมั่น ชยัน กระตือรือร้น ซื่อสัตย์ และคิดบวก รวมทั้งการรู้กาลเทศะก็เป็นลักษณะที่เป็นที่ต้องการของหน่วยงาน โดยที่มักจะต้องมีการเตรียมความพร้อมกันก่อนออกไปสู่โลกการทำงาน และเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับแต่ละวัฒนธรรมที่มีการพิจารณาบุคลิกภาพ และพฤติกรรมที่คิดว่าดีต่อองค์กรแตกต่างกัน โดยพิจารณาได้จากมิติทางวัฒนธรรมของแต่ละประเทศจากการศึกษาของ Hofstead (1991)

ด้วยคุณลักษณะ ทุมนมนุษย์ในกลุ่มนี้เปรียบเทียบกับ “ความรู้วัฒนธรรม” (Cultural knowledge) หรือ “ความรู้เชิงหลักการ” (Theoretical knowledge หรือ Know-why) คือความรู้ในเรื่องของหลักการ เหตุผล ความเข้าใจในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ (Badaracco. 1991; Garud. 1997) ซึ่งเป็นความรู้ที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม วัฒนธรรม ความเชื่อขององค์กร (Audi. 2003)

โดยสรุปถ้าจะพิจารณาทุนมนุษย์เป็นความรู้ 2 กลุ่มที่ชัดเจน คือความรู้ชัดแจ้ง (Explicit knowledge) และความรู้แฝง (Tacit knowledge) ทุมนมนุษย์ชนิดการศึกษาทางการ ก็จัดได้ว่าเป็นความรู้ชัดแจ้ง ส่วนทุนมนุษย์ชนิดแฝง และทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรม ก็จัดได้ว่าเป็นความรู้แฝง โดยเมื่อพิจารณาจากชนิดของความรู้แฝงตามที่ Nonaka (2002) ได้แยกความรู้แฝงแยกได้เป็น 2 ส่วน คือ ความรู้ทางเทคนิค และความรู้ทางการรับรู้ ทุนมนุษย์ชนิดแฝง ก็จัดเป็นความรู้แฝงแบบความรู้ทางเทคนิค (Technical elements) เป็นความรู้เพื่อการดำเนินงาน (Know-how) หรือเป็นทักษะ และความรู้ทางการประดิษฐ์ (Crafts) ที่แฝงอยู่ในผู้ทำงาน และสิ่งประดิษฐ์นั้น ๆ และทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรมจัดเป็นความรู้แฝงแบบ ความรู้ทางการรับรู้

(Cognitive elements) คือ โมเดลทางความคิด (Mental models) หรือรูปแบบการดำเนินงาน (Working models) ที่วางขึ้นเป็นแนวทางกำหนดการปฏิบัติงาน หรือการตีความหมายต่าง ๆ ซึ่งจะมาในรูปแบบของโครงสร้าง หรือหลักสูตร (Schema) กระบวนทัศน์ (Paradigms) และความเชื่อ (Beliefs) ซึ่งความรู้แฝงประเภทนี้จะแสดงถึงภาพลักษณ์ และวิสัยทัศน์ของคน

ดังนั้นการสร้างทุนมนุษย์แบบแฝง และทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรมจึงเป็นเรื่องที่จะซับซ้อน และใช้เวลาในการลงมือปฏิบัติ ฝึกฝน เพื่อให้มีประสบการณ์ จนเป็นทักษะ และพฤติกรรม กระบวนการสร้างทุนมนุษย์ทั้ง 2 ชนิดนี้จะต้องไปเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ (Learning by doing) การสร้างพฤติกรรม (Behaviour modification) และการสร้างวัฒนธรรม (Acculturation)

2.1.3 ทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น

ทุนมนุษย์ที่เป็นความรู้ท้องถิ่น ก็นับเป็นมูลค่า หรือสินทรัพย์ที่สำคัญสำหรับท้องถิ่น เป็นสินทรัพย์ หรือทรัพยากรที่คนในท้องถิ่นจะได้ใช้เพื่อการดำเนินชีวิต และพัฒนาชุมชน ความรู้ท้องถิ่นถูกพัฒนาต่อเนื่องมาเป็นพลวัตที่แสดงถึงความสอดคล้องกับท้องถิ่น ซึ่งหากบุคคลมีความรู้เหล่านั้นในตัว ก็จะนำไปใช้สร้างประโยชน์ให้กับการดำเนินกิจกรรม หรือดำรงชีวิตในท้องถิ่น ความรู้ท้องถิ่นมีความสำคัญ และคุณลักษณะ ดังนี้

2.1.3.1 ความสำคัญของความรู้ท้องถิ่น

ความรู้ท้องถิ่นเกิดขึ้นอยู่ในท้องถิ่น เป็นทรัพยากรที่สำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นแบบยั่งยืน เนื่องจากความรู้ท้องถิ่นส่งเสริมให้ท้องถิ่นมีความมั่นคงทางด้านอาหาร สุขภาพ และเศรษฐกิจ เพราะความรู้ท้องถิ่นสอดคล้องกับทรัพยากรท้องถิ่น พืช สัตว์ สมุนไพร และเทคโนโลยีทางเลือกที่ทำให้ท้องถิ่นที่มีความรู้ท้องถิ่นบริหารจัดการได้ด้วยตนเอง (Jones. 2012)

1) ด้านเศรษฐกิจ ความรู้ท้องถิ่นได้เกิดขึ้น และพัฒนาอย่างต่อเนื่องอยู่ในท้องถิ่น จึงเป็นการพัฒนาจากทรัพยากรของท้องถิ่น คนท้องถิ่นจึงสามารถเข้าถึงเพื่อนำมาดำเนินกิจกรรมได้ ได้ไม่ต้องมีค่าใช้จ่ายสำหรับการเข้าถึงความรู้ รวมทั้งหากมีความรู้ท้องถิ่น ทำให้คนในท้องถิ่นไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการจัดหาปัจจัยต่าง ๆ ทั้งอาหาร ยารักษาโรค และปัจจัยการผลิต และการใช้ความรู้ท้องถิ่นจะมีต้นทุนที่ถูกกว่า ความรู้ตะวันตก (Reddy. 2009; Jones. 2012) มากไปกว่านั้นการมีความรู้ท้องถิ่นดำเนินการผลิตต่าง ๆ ยังนำมาซึ่งรายได้

2) ด้านสุขภาพ ความรู้ท้องถิ่นที่สำคัญด้านหนึ่งคือองค์ความรู้ด้านสุขภาพ การแพทย์แบบดั้งเดิม (Traditional medicine) ไม่ใช่แค่การรักษาทางกายภาพ แต่เป็นการรักษาแบบองค์รวม ด้านจิตใจ อารมณ์ และความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชน ซึ่งเป็นทางเลือกที่ดีให้การอีกหลายท้องถิ่น ที่ยังไม่ค่อยได้มีโอกาสเข้าถึงการแพทย์สมัยใหม่ (Purdy. 2013)

3) ระบบนิเวศวิทยา ความรู้ท้องถิ่นจะช่วยสร้างความสมดุลของระบบนิเวศวิทยาท้องถิ่น เพราะความรู้ท้องถิ่นเกิดขึ้นในสภาพที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมท้องถิ่น และมีการตรวจสอบให้สอดคล้องกับท้องถิ่นแล้ว Purdy (2013) ได้แสดงข้อมูลให้เห็นว่า การทำการเกษตรด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นในหลายพื้นที่ส่งเสริมให้มีการปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติไว้ได้รวมทั้งประเทศไทย

4) ด้านสังคม ความรู้ท้องถิ่นเป็นของท้องถิ่น การใช้ความรู้ท้องถิ่นจึงสร้างการพึ่งพาตนเองได้ (Self-sufficiency) (Reddy. 2009) ตามที่กล่าวมาความรู้ท้องถิ่นเกี่ยวข้องกับพืช สัตว์ สมุนไพร เป็นส่วนมาก จึงนำมาซึ่งความมั่นคงทางอาหาร และการพัฒนาที่ยั่งยืน (Jones. 2012) นอกจากนี้ความรู้ท้องถิ่นยังมีในรูปของวัฒนธรรม และจิตวิญญาณ เช่น เพลง การพ้อนรำ หัตถกรรม และความเชื่อต่าง ๆ ที่ส่งเสริมให้ท้องถิ่นมีเข้มแข็ง (Purdy. 2013) ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง และความเชื่อมั่นในตนเอง เกิดความมั่นคง

เพื่อพิจารณาความสำคัญของความรู้ท้องถิ่นที่ได้มีนักวิชาการหลายคนได้ศึกษาไว้ จะเห็นได้ว่า ท้องถิ่นควรต้องมีการจัดการความรู้ท้องถิ่นให้ต่อเนื่องสอดคล้องกับท้องถิ่น และดำรงอยู่เป็นของท้องถิ่นต่อไป เพราะความรู้ท้องถิ่นอยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการสูญหายทั้งจากการไม่ได้รับความนิยมนจากคนรุ่นใหม่ และการคุกคามจากสังคมตะวันตก (Obomsawin. 2001) ความรู้ท้องถิ่นจึงเป็นทุนที่สำคัญในการดำรงชีวิต และพัฒนาท้องถิ่น จึงควรมีการจัดการที่นำไปสู่การเป็นทุนมนุษย์ในตัวคน โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ ซึ่งการจัดการนี้จะต้องมีกระบวนการที่สอดคล้องกับคุณลักษณะของความรู้ท้องถิ่น

2.1.3.2 คุณลักษณะของความรู้ท้องถิ่น

ความรู้ท้องถิ่น (Traditional knowledge หรือ Indigenous knowledge) เป็นความรู้ที่เป็นพลวัต (Dynamic) และเป็นความรู้แบบสะสม (Collective) และเป็นประสบการณ์เฉพาะตัว (Experiential and subjective) (Reddy. 2009) เป็นความรู้แบบองค์รวม (Holistic) และแบบแฝง (Implicit) (Obomsawin. 2001) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) ความรู้ท้องถิ่นเป็นความรู้แบบสะสมและเป็นพลวัต (Collective and dynamic) ที่มีลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งเกิดการสะสมและส่งผ่านมาเป็นเวลาหลายรุ่น ซึ่งเกิดพลวัตผันแปรไปตามสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ซึ่งต้องใช้เวลาในการปฏิบัติในพื้นที่หนึ่ง ๆ และปรับให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม วัฒนธรรม และการดำรงชีวิต (Langill. 2007; Reddy. 2009) การถ่ายทอดความรู้ท้องถิ่นจากรุ่นสู่รุ่น เกิดขึ้นในลักษณะของความร่วมมือ และการปฏิสังสรรค์ของคนในท้องถิ่น ซึ่งไม่ได้เกิดจากการถ่ายทอดที่เป็นทางการ (Obomsawin. 2001) ในมุมมองของคนรับความรู้ ความรู้จะได้มาด้วยการสังเกตการณ์ และพิจารณาวิเคราะห์ความเหมาะสม (Justification) ด้วยตนเองในสภาพแวดล้อมธรรมชาติ และในปรากฏการณ์ทางสังคมที่เจาะจง (Waldram, 1986) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ความรู้ท้องถิ่นจะได้รับการถ่ายทอดและพัฒนาต่อ ยอดเมื่อผู้รับความรู้พิจารณาเห็นว่าเหมาะสมกับวิถีชีวิตในยุคของตน

2) ความรู้ท้องถิ่นได้มาจากประสบการณ์ตรง (Obomsawin. 2001) ที่ได้มาด้วยการสังเกตการณ์ด้วยตนเองซ้ำหลาย ๆ ครั้ง จนมั่นใจ หรือหยั่งรู้ได้ (Castellano. 2000) ด้วยระบบการรับรู้แบบผู้เชี่ยวชาญท้องถิ่น หรือปราชญ์ชาวบ้าน (Obomsawin. 2001) ซึ่งเป็นการสร้างความรู้ที่ต้องใช้ระยะเวลาที่ยาวนานในการทำความเข้าใจสภาพแวดล้อม และวัฒนธรรม (Sefa Dei, Hall and Rosenberg. 2000) จึงทำให้ความรู้ท้องถิ่นมีลักษณะเฉพาะตัวบุคคล (Personal and subjective in nature)

3) ความรู้ท้องถิ่นมีลักษณะเป็นองค์รวม (Holistic) ที่เกิดขึ้นแบบบูรณาการทั้งความรู้จากรายบุคคล ระบบนิเวศวิทยาของท้องถิ่น และบริบททางสังคมของท้องถิ่น ซึ่งความรู้จากรายบุคคล ประกอบด้วยประสบการณ์ ทักษะความสามารถ ภูมิปัญญา ความเข้าใจอันลึกซึ้ง (Insight) ความรู้สร้างสรรค์ (Creativity) และนวัตกรรม (Obomsawin. 2001) ความรู้ท้องถิ่นประกอบด้วยมุมมองของสังคม การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และจิตวิญญาณของชุมชน (Langill. 2007) ส่วนบริบททางสังคมจะเน้นไปที่ความเชื่อ และความเข้าใจอันลึกซึ้งในจิตวิญญาณความเป็นท้องถิ่น (Storey. 2005; Purdy. 2013) นั่นคือความรู้ท้องถิ่นจะไม่มี ความหมายถ้าแยกออกจากบริบททางสังคม และสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น

4) ความรู้ท้องถิ่นมีลักษณะแฝง (Implicit) ซึ่งประกอบด้วยทักษะ ประสบการณ์ และความเข้าใจอันลึกซึ้ง (Insight) ซึ่งพบได้ในรูปแบบของความรู้ในหัว กิจกรรม การปฏิบัติ และ วัฒนธรรม เช่น ค่านิยม ความเชื่อ เพลงพื้นบ้าน หรือนิทานพื้นบ้าน (Kroma. 1995; Grenier. 1998) ซึ่งต้องใช้วิธีการดั้งเดิมในการถ่ายทอดและยึดจับความรู้ (Obomsawin. 2001; Rao.

2006) เช่น การถ่ายทอดด้วยการบอกเล่า การเรียนการสอนโดยผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน หรือจากประสบการณ์ตรง (Sefa Dei, Hall and Rosenberg. 2000; Storey. 2005)

จากลักษณะของความรู้ท้องถิ่น ความรู้ท้องถิ่นจึงเป็นความรู้แบบแฝง (Tacit knowledge) และเป็นความรู้ดำเนินงาน (procedural knowledge) ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินอาชีพ และการปฏิบัติ ยากที่จะถ่ายทอดได้ด้วยวิธีการศึกษาในระบบแบบทางการ (Formal education) แต่ต้องเรียนรู้จากการสังเกต และพิจารณาในสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่น (Waldram. 1986) ถ่ายทอดด้วยวิธีของท้องถิ่น ซึ่งจะเห็นได้ว่าความรู้ท้องถิ่นมีลักษณะร่วมกัน คือลักษณะแฝงและเป็นพลวัต ดังนั้นการสร้างความรู้ หรือทุนมนุษย์ด้านความรู้ท้องถิ่นจึงไม่สามารถสร้างได้จากการศึกษาอย่างเป็นทางการ หรือกิจกรรมการพัฒนานวัตกรรมแบบในหน่วยงานธุรกิจขนาดใหญ่ ที่ต้องถ่ายทอดความรู้จากองค์กรแม่ แต่ต้องสร้างด้วยกิจกรรมที่สอดคล้องกับบริบทและวัฒนธรรมของท้องถิ่น รวมทั้งการวัดทุนทางมนุษย์ (Human capital measurement) ในด้านนี้ในบุคคลจึงไม่สามารถวัดได้ครอบคลุมด้วยการวัดจากประภาคนิยบัตร์ การศึกษาแบบทางการ หรือการเข้ารับการอบรม แต่ควรวัดถึงสิ่งที่แฝงอยู่ในตัวมนุษย์ และในการดำเนินชีวิตตามคุณลักษณะของทุนมนุษย์และความรู้ท้องถิ่น โดยจะต้องพิจารณาตามชนิดของทุนมนุษย์แต่ละชนิดให้ชัดเจน

ส่วนความรู้ท้องถิ่นในเรื่องผักพื้นบ้านก็เช่นเดียวกัน ล้นทม จอนจบทรง และณธกร ธรรมบุญวริศ (2556) ได้ค้นพบว่า ความรู้เรื่องผักพื้นบ้านเป็นความรู้ที่เกิดขึ้นได้จากการปฏิบัติงานประจำในช่วงระยะเวลาหนึ่ง สังเกตการณ์ เรียนรู้จากผู้อื่น และทำความเข้าใจ และสร้างทักษะที่จะใช้เพื่อการดำเนินงาน โดยความรู้ส่วนมากเป็นความรู้ท้องถิ่นที่เกิดการสะสมจากประสบการณ์ และการสังเกตการณ์ของคนในท้องถิ่น ในสภาพแวดล้อมท้องถิ่น และถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งเปรียบได้กับความรู้เพื่อการปฏิบัติงาน (Procedural knowledge) และความรู้แฝง (Tacit knowledge) โดยความรู้เรื่องผักพื้นบ้านสามารถแบ่งได้เป็น 4 กลุ่มความรู้ คือ ความรู้ชนิดของผักพื้นบ้านและการเก็บเกี่ยว ความรู้เรื่องการบริโภคและการปรุงอาหารจากผักพื้นบ้าน ความรู้เรื่องการเพาะปลูกผักพื้นบ้านและความรู้เรื่องการตลาดผักพื้นบ้าน ดังนั้นการสร้างความรู้ หรือทุนมนุษย์ด้านความรู้ท้องถิ่นเรื่องผักพื้นบ้าน จึงมุ่งเน้นไปที่การสร้างทุนมนุษย์ใน 4 องค์ความรู้ที่กล่าวไว้ข้างต้นในลักษณะของทุนมนุษย์แบบแฝงซึ่งรวมถึงทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรม

2.2 การสร้างทุนมนุษย์

ทุนมนุษย์เกี่ยวข้องกับความรู้ ทักษะ ความสามารถ บุคลิกลักษณะ และพฤติกรรม ที่สามารถเพิ่มมูลค่าให้กับผู้ที่มีทุนมนุษย์ครอบครอง เพื่อนำไปใช้เพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน หรือคุณภาพชีวิต Davenport (1999) ได้กล่าวไว้ว่า การมีทุนมนุษย์มากขึ้นในตัวบุคคลทำให้บุคคลนั้นมีโอกาสในการทำงาน เลือกรับหรือกำหนดงานได้มากขึ้น ดังนั้นการสร้างทุนมนุษย์จึงเกี่ยวข้องกับกระบวนการที่ทำให้บุคคลมีทุนมนุษย์ ซึ่งก็คือความรู้ ความสามารถ ทักษะ และพฤติกรรมในด้านต่าง ๆ ในตัวบุคคล นักวิชาการด้านทุนมนุษย์ที่สำคัญอย่าง Becker (1962) ได้พิจารณาว่า การสร้างทุนมนุษย์ คือการนำทรัพยากรต่าง ๆ ทั้ง ทรัพยากรทางกายภาพ (Physical resources) เช่นวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ และทรัพยากรมนุษย์ (Human resources) เช่น การศึกษาจากโรงเรียน เขาไปให้บุคคล หรือการสร้างทุนมนุษย์ขึ้นมา ดังนั้นจึงการสร้างทุนมนุษย์จึงเป็นการลงทุนทั้งด้านการศึกษา การอบรม วัสดุอุปกรณ์ การเข้าถึงข่าวสาร (Information acquiring) และการทำให้คน ๆ นั้นให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

นักวิชาการด้านทุนมนุษย์ได้นำเสนอกระบวนการสร้างทุนมนุษย์ไว้หลายวิธี ทั้งที่เป็นทางตรงต่อตัวบุคคลนั้น ๆ ที่เป็นทางการ เช่นวิธีให้การศึกษาหรือระบบโรงเรียน ที่ไม่เป็นทางการ เช่นการเรียนรู้ผ่านการสังเกตการณ์ และการปฏิบัติงาน เป็นต้น ส่วนการสร้างทุนมนุษย์ทางอ้อม ได้แก่การสร้างทุนมนุษย์ผ่านการให้ความรู้กับผู้ปกครอง และการลงทุนด้านทรัพยากรทางการศึกษา การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ จะพิจารณากระบวนการหรือกิจกรรมการสร้างทุนมนุษย์ทั้งที่เป็นทางตรง และทางอ้อม โดยยึดตามคุณลักษณะและชนิดของทุนมนุษย์ โดยจะไม่รวมถึงการบำรุงรักษามนุษย์ผู้เป็นที่เก็บรักษาทุนมนุษย์ หรือกล่าวอีกอย่างจะไม่รวมถึงกระบวนการด้านสุขภาพตามข้อพิจารณาของ Becker (1962)

2.2.1 การสร้างทุนมนุษย์ทางตรง

การสร้างทุนมนุษย์ทางตรง หมายถึงกระบวนการที่จะทำให้ทุนมนุษย์ชนิดต่าง ๆ ทั้งทุนมนุษย์ชนิดการศึกษา ชนิดแฝง และพฤติกรรมฝังเข้าไปหรืออยู่ในตัวคน ๆ ตามนิยามของทุนมนุษย์ ซึ่งวิธีการสร้างทุนมนุษย์แต่ละชนิดอาจแตกต่างกัน หรือสามารถสร้างได้จากหลายวิธีการสร้างทุนมนุษย์ทางตรงประกอบด้วยการเรียนในโรงเรียน การฝึกอบรม การสั่งสอนของผู้ปกครอง การทำงาน และการสร้างพฤติกรรม

2.2.1.1 การเรียนในโรงเรียน

วิธีการสร้างทุนมนุษย์ที่เป็นที่กล่าวกันอย่างกว้างขวาง และใช้เป็นตัววัดทุนมนุษย์ในบุคคลกันอย่างกว้างขวาง ก็คือการศึกษาในโรงเรียน (Schooling) นักวิชาการทางทุนมนุษย์ ได้มองว่าการให้การศึกษาแบบการเรียน (Schooling) คือวิธีการในการสร้างทุนมนุษย์ให้กับบุคคล (Becker. 1962; Coleman. 1988) การสร้างทุนมนุษย์วิธีนี้ไม่ได้จำกัดอยู่ที่โรงเรียนสำหรับเด็กเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการเรียนหรือการศึกษาสำหรับผู้ใหญ่ หรือการศึกษาต่อเนื่องในสถาบันที่มีการสอนในเรื่องเฉพาะ หรือการพัฒนาทักษะเฉพาะ (Becker. 1962) Ehrenberg and Smith (2003) ได้สรุปไว้ว่า ทุนมนุษย์เกิดขึ้นมากจากการศึกษา การฝึกอบรม และการเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัยเด็ก และวัยหนุ่มสาวจะสร้างทุนมนุษย์ได้จากการศึกษา หรือจากโรงเรียนเพื่อนำไปใช้สร้างมูลค่า โดยการสร้างทุนมนุษย์จะเกิดใน 3 ช่วงวัยหลัก ๆ คือวัยเด็ก วัยรุ่นและวัยหนุ่มสาว และวัยทำงาน

การศึกษาที่เป็นทางการ หรือการเรียน (Schooling) เป็นกระบวนการให้คนได้สะสมความรู้แบบเด่นชัด (Explicit knowledge) ซึ่งผู้ได้รับการศึกษาสามารถนำความรู้นั้นไปสร้างทักษะต่าง ๆ เพื่อการดำเนินงาน การศึกษาที่เป็นทางการจึงเป็นส่วนหนึ่งของทุนมนุษย์ (Davidsson and Honig. 2003) ดังนั้นกระบวนการศึกษาแบบเป็นทางการจึงเป็นการสร้างทุนมนุษย์ชนิดเด่นชัด (Explicit human capital) ที่พิจารณาจากวุฒิการศึกษาที่บุคคลนั้น ๆ Ehrenberg and Smith (2003) ได้สรุปไว้ด้วยว่า การศึกษาจากสถาบันที่ดี หรือการศึกษาที่ดีจะช่วยสร้างนิสัยการทำงานที่ดี หรือบุคลิกลักษณะที่ดี ซึ่งเป็นทุนมนุษย์ที่สำคัญชนิดหนึ่งที่เป็นการเพิ่มมูลค่าในตลาดแรงงาน อย่างไรก็ตามการศึกษาคือกระบวนการเรียนรู้ และการสร้างความสามารถ โดยกระบวนการเรียนรู้ จะสนับสนุนให้เกิดการรับรู้และตีความหมาย ซึ่งจะช่วยสร้างความรู้แฝง (Tacit knowledge) อยู่ในตัวผู้เรียน (Trice and Beyer. 1993) ซึ่งตามนิยามของทุนมนุษย์ สิ่งนี้ก็คือทุนมนุษย์ชนิดแฝง ดังนั้นการศึกษามารถสร้างได้ทั้งทุนมนุษย์ชัดแจ้งและทุนมนุษย์แบบแฝง ซึ่งจะขึ้นกับกระบวนการในการจัดการศึกษา ส่วนทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น การสร้างด้วยการศึกษาทางการ จะไม่มีความสอดคล้องกับคุณลักษณะของความรู้ท้องถิ่น เนื่องจากไม่มีการสอนในสถาบันการศึกษาทางการ แต่เป็นการถ่ายทอดผ่านบุคคลในท้องถิ่นตามที่ได้อภิปรายไปแล้วข้างต้น

2.2.1.2 การฝึกอบรม

การสร้างทุนมนุษย์ด้วยการฝึกอบรมจะรวมทั้งกิจกรรมการอบรมด้วยโปรแกรมการฝึกอบรมต่าง ๆ และการอบรมด้วยการทำงาน (On-the-job training) ซึ่งทั้งสองวิธีนี้ส่วนมากเป็น

การลงทุนมนุษย์ให้กับวัยทำงาน เพราะเป็นกิจกรรมของโปรแกรมการพัฒนาบุคลากร (Human development) ขององคฺกร (Ehrenberg and Smith. 2003) เนื่องจากการอบรมให้บุคลากรในองคฺกรเป็นการสร้างทักษะเฉพาะเพื่อการแก้ไขปัญหาและเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน (Hatch and Dyer. 2004)

การอบรมด้วยการทำงานเป็นวิธีอบรมที่เน้นในการสร้างทักษะในการปฏิบัติงาน (Schultz. 1959) เป็นการลงทุนมนุษย์ในกระบวนการทำงาน โดยที่ไม่ต้องส่งบุคลากรออกไปอบรมกับสถาบันภายนอก ซึ่งจัดอบรมได้ทั้งเรื่องทั่ว ๆ ไป และเรื่องเฉพาะ (Specific training) เพื่อการเพิ่มทักษะหรือประสิทธิภาพการดำเนินงานเฉพาะเรื่อง ซึ่งจะได้ผลลัพธ์ทั้งผลงานและทุนมนุษย์ในตัวพนักงาน (Becker. 1962)

การลงทุนมนุษย์ด้วยการเรียนรู้ของบุคลากรทำให้บุคคลากรมีการสร้างทักษะการทำงาน ความกระตือรือร้น ได้ผลการทำงานมากขึ้น (Productivity) และเป็นการลงทุนมนุษย์ที่มีต้นทุนที่มีประสิทธิภาพ (Hatch and Dyer. 2004) ซึ่งตรงกับคำแนะนำของ Becker (1962) ที่สรุปไว้ว่าการลงทุนมนุษย์จากการเรียนรู้ในการทำงานเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพ มีการลงทุนด้านทุนมนุษย์ที่มีค่าใช้จ่ายต่ำ เป็นวิธีที่สามารถสร้างทักษะใหม่ให้พนักงานได้อย่างครบถ้วน และสามารถช่วยเพิ่มผลผลิตการทำงานให้องคฺกร โดยเฉพาะการจัดการอบรมเฉพาะให้กับพนักงาน และที่สำคัญวิธีนี้มีค่าใช้จ่ายที่ต่ำกว่าการส่งไปเรียนในสถาบันเฉพาะทาง

2.2.1.3 การอบรมสั่งสอนของผู้ปกครอง

ผู้ปกครองมีส่วนสำคัญอย่างมากต่อการลงทุนมนุษย์ในวัยเด็ก Coleman (1988) ได้กล่าวไว้ว่า ทุนมนุษย์ในเด็กสามารถวัดได้จากการศึกษาของพ่อแม่หรือผู้ปกครอง เนื่องจากพ่อแม่เป็นผู้ใกล้ชิดกับบุตรหลาน โดยจัดเป็นทุนทางสังคมในครอบครัว ซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญสำหรับเด็กในครอบครัว เพราะเป็นผู้อบรมสั่งสอนบุตรหลาน (Parenting) นอกจากนี้ยังมีทุนทางสังคมของคนภายนอกครอบครัว ได้แก่สถาบันต่าง ๆ ในชุมชน เช่นสถาบันทางศาสนา (วัด) จะช่วยสนับสนุนด้านความรู้ให้กับเด็กในโรงเรียนในชุมชนได้

2.2.1.4 การทำงาน

การลงทุนมนุษย์ด้วยการทำงานจะใกล้เคียงกับการอบรมในการทำงาน แต่เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่บุคลากรจะเรียนรู้ ผึกทักษะ และสังเกตการณ์ต่าง ๆ ด้วยตนเอง โดยไม่มีการจัดกระบวนการอบรมในระหว่างการทำงาน การเรียนรู้ผ่านการทำงานจะเป็นการเรียนรู้ด้วยการ

สังเกตและทดลอง จะเป็นการสร้างความรู้เชิงเทคนิค เป็นความเข้าใจ และทักษะการทำงาน ซึ่งจัดเป็นความรู้แฝง (Hatch and Dyer. 2004) หรือความรู้เพื่อการดำเนินงาน (Procedural knowledge) (Skyrme. 1999; Lam. 2000) ซึ่ง Sanchez (1997) Ehrenberg and Smith (2003) และ Baron and Armstrong (2007) ได้สรุปไว้ว่าการเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจะเป็นวิธีการในการสร้างความรู้ ความสามารถ และทักษะ ซึ่งเป็นความรู้ดำเนินการที่ช่วยในการปฏิบัติงานได้จริง การศึกษาของ Jonjoubson (2008) ก็ได้ยืนยันด้วยว่า สมาชิกธุรกิจชุมชนได้สร้างทั้งทักษะพื้นฐาน และทักษะเฉพาะสำหรับการผลิตหัตถกรรมซึ่งเป็นความรู้ท้องถิ่น ได้ด้วยการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติจากการทำงาน

ส่วนในเรื่องของประสบการณ์ ซึ่งหมายถึงสิ่งที่บุคคลสัมผัสมาจากรากฐานการณ (Phenomena) ที่เกิดขึ้น และกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้ลงมือทำ (Davenport and Prusak. 1998) โดยประสบการณ์ส่วนแรกจะหมายถึงการได้มาจากการสังเกตการณ์และการสร้างความเข้าใจจากการรับรู้ (Sense-making cognitive process) ซึ่งเน้นที่การรับรู้และการทำความเข้าใจ ส่วนประสบการณ์ส่วนที่สองเป็นการสร้างความเข้าใจจากการลงมือกระทำ หรือเป็นกระบวนการรับรู้ด้วยพฤติกรรม (Sense-making behaviour process) ตามหลักการสร้างความเข้าใจของ Trice and Beyer (1993) ซึ่งประสบการณ์ส่วนที่สองจัดให้เป็น “ประสบการณ์จริง” (True experience) ซึ่งเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ (Lam. 2000) และจัดได้ว่าเป็นความรู้ดำเนินการที่แสดงถึงความสามารถในการดำเนินงาน ดังนั้นการสร้างทุนมนุษย์ด้วยการทำงาน จะมุ่งเน้นในการสร้างทุนมนุษย์แบบแฝง

Becker (1962) ให้ความเห็นไว้ว่าการฝึกฝนจากการทำงาน จะเป็นการสร้างทุนมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพที่สุด การเรียนรู้ด้วยการทำงานช่วยสร้างความรู้ให้กับองค์กร เนื่องจากการทำงานเป็นกระบวนการรับรู้ด้วยพฤติกรรม ซึ่งคือการทำทำความเข้าใจเรื่องใด ๆ ผ่านการกระทำ และคนจะเกิดการจำหรือนึกถึงเรื่องที่ตนเองได้กระทำได้มากกว่าเรื่องที่ไม่ได้ลงมือกระทำ (Trice and Beyer. 1993) ดังนั้นการสร้างทุนมนุษย์ที่ง่ายที่สุดให้บุคลากรในองค์กร คือการทำงาน แต่ควรจะต้องเป็นการทำงานที่มีการกำหนดให้มีการเรียนรู้ และฝึกฝน เนื่องจากการเรียนรู้ต้องมีกระบวนการที่เป็น

2.2.1.5 การสร้างพฤติกรรม

พฤติกรรม คือการกระทำ และคำพูดที่แสดงออกในการโต้ตอบเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับบุคคล ตามที่ได้อภิปรายในหัวข้อ 2.1.3 โดยทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรมคือพฤติกรรมที่เหมาะสม

หรือมีคุณค่ากับผู้กระทำ ดังนั้นการสร้างทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรม จึงเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการสร้าง หรือปรับพฤติกรรม (Behaviour modification) ให้สร้างมูลค่ากับบุคคลนั้น ๆ ซึ่ง Davenport (1999) ระบุว่าทุนมนุษย์ชนิดนี้จะเกิดขึ้นจากการศึกษาและการฝึกฝน ในทางจิตวิทยาได้สรุปการปรับพฤติกรรมสามารถดำเนินการผ่านกระบวนการเรียนรู้และการรับรู้ (Learning and cognitive processes) การอบรมเลี้ยงดู (Parenting) การมีต้นแบบ (Modeling) และการปรับปรุงตนเอง (Correcting and self-management)

1) กระบวนการเรียนรู้และการรับรู้เป็นกระบวนการที่สำคัญในการสร้างพฤติกรรม โดยการให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ใหม่ ๆ ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดความเข้าใจในเหตุการณ์และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือการโต้ตอบกับเหตุการณ์ การเรียนรู้จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างถาวรเนื่องจากการได้รับประสบการณ์ใหม่ ๆ โดยการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนพฤติกรรมเป็นไปได้ 2 รูปแบบ คือ การเรียนรู้เพื่อโต้ตอบกับสถานการณ์ (Respondent conditioning learning) ที่เน้นการกระตุ้นให้เกิดการโต้ตอบในสถานการณ์ และการเรียนรู้ในผลลัพธ์ของการกระทำ (Operant conditioning learning) เป็นการแสดงให้เห็นผลลัพธ์ของการกระทำเพื่อให้บุคคลเปลี่ยนพฤติกรรมซึ่งมีทั้งการให้การสนับสนุน (Reinforcement) และการลงโทษ (Punishment) (Sarafino. 2001) ในเรื่องของการให้การสนับสนุนก็มีทั้งการให้การสนับสนุนแบบทางบวก (Positive reinforcement) ที่เป็นการส่งเสริมให้เกิดแรงกระตุ้นในพฤติกรรมใหม่ และการสนับสนุนทางลบ (Negative reinforce) ที่เป็นการป้องกันไม่ให้เกิดสิ่งกระตุ้นในสิ่งที่มีผลต่อพฤติกรรมที่ต้องการเปลี่ยนแปลง (Miltenberger. 2008)

ส่วนกระบวนการรับรู้ (Cognitive process) จะมุ่งเน้นไปที่ให้เกิดการคิดและการใช้เหตุผล ในเรื่องการคิด (Thinking) เป็นการให้ความรู้เชิงต้นแบบเพื่อให้บุคคลได้เรียนรู้แล้วนำไปสร้างแนวปฏิบัติของตนเอง ส่วนการใช้เหตุผล (Reasoning) เป็นกระบวนการนำความคิดที่สร้างขึ้นมาใช้ในการแก้ไขปัญหา (Sarafino. 2001) ซึ่งกระบวนการคิดทำให้เกิดพฤติกรรมแบบเปิดเผย (Overt behaviour) ซึ่งจะเป็นทุนมนุษย์แค่ส่วนการรับรู้ ส่วนการใช้เหตุผลจะทำให้เกิดพฤติกรรมแบบไม่เปิดเผย (Covert behaviour) ซึ่งเป็นทุนมนุษย์ในการดำเนินงานได้ จากการศึกษาของ de Visser และคณะ (2016) ในเรื่องการเปลี่ยนพฤติกรรมนักเรียนประถมในเรื่องสุขภาพ การเรียนรู้ด้วยการให้ลงมือทำกิจกรรมจะช่วยให้นักเรียนเปลี่ยนพฤติกรรมได้มากกว่านักเรียนที่เรียนรู้ในชั้นเรียนอย่างเดียว

2) การอบรมเลี้ยงดู (Parenting) คือการอบรมบุตรหลานในเรื่องของพฤติกรรมและทักษะการรับรู้ (Cognitive skills) เพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของลูกหลาน ดังนั้นผู้ปกครองที่มีความรู้เรื่องการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจะสามารถอบรมบุตรหลานในเรื่องนี้ได้ดีกว่าผู้ปกครองที่ไม่รู้ในเรื่องนี้ (Sarafino, 2001) จะเห็นได้ว่า การอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานเพื่อการสร้างพฤติกรรมก็คือ การให้สารสนเทศ และการฝึกสอน (Coaching) แก่บุคคลที่ต้องการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ดังนั้น การให้หรือรับสารสนเทศที่เสริมสร้างความเข้าใจ หรือเห็นข้อดีของแต่ละพฤติกรรมเป็นกิจกรรมที่สำคัญในการสร้างหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรม Kosaka และ Shiizuka (2009) ได้ค้นพบว่าการสร้างพฤติกรรมให้ลูกค้า (พฤติกรรมการซื้อ) จะต้องมีการให้สารสนเทศที่ช่วยเสริมพฤติกรรม (Kansei information) โดยต้องคำนึงทั้งเนื้อหาและความถี่ในการให้สารสนเทศ จากนั้นค่อยตามด้วยการให้ต้นแบบ การศึกษาของ McGloin, Timmins, Coates และ Boore (2015) ยืนยันว่าการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมต้องการการฝึกสอนหลายรูปแบบ เช่นต้องมีการแนะนำเป็นรายบุคคล มีการสร้างแรงจูงใจ และการพูดคุยสอบถามที่แสดงความชื่นชม (Appreciative inquiry)

3) การมีต้นแบบ (Modelling) จัดเป็นการเรียนรู้ด้วยการดูพฤติกรรมของผู้อื่น ซึ่งเป็นการเรียนรู้ด้วยการสังเกตการณ์ หรือการเลียนแบบ (Imitative learning or Vicarious learning) ซึ่งเป็นวิธีการที่ใช้ในการสร้างหรือเปลี่ยนพฤติกรรมเด็กเป็นอย่างมาก ซึ่งการสร้างพฤติกรรมโดยการมีต้นแบบมีประสิทธิภาพในการสร้างหรือเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่ต้องให้คนนั้น ๆ ต้องลงมือปฏิบัติหรือฝึกฝน และเป็นการเรียนรู้ได้ทั้งแบบเรียนรู้เพื่อโต้ตอบกับสถานการณ์ (Respondent conditioning learning) และการเรียนรู้ในผลลัพธ์ของการกระทำ (Operant conditioning learning) (Sarafino, 2001)

4) การจัดการตนเอง (Self-management or Self-modification) คือการที่คนที่ต้องการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม (Miltenberger, 2008) เป็นความต้องการของตนเองในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบางอย่าง ซึ่งจะทำให้ได้ด้วยการควบคุมตนเอง (Self-control) คือการบังคับตัวเองไม่ให้เกิดหรือมีพฤติกรรมไปตามสิ่งล่อหรือการกระตุ้น และการกำหนดกฎระเบียบให้ตนเอง (Self-regulation) คือความสามารถในการกำหนดวิธีการดำเนินการต่าง ๆ ให้ตัวเองกระทำออกมา (Sarafino, 2001) การจัดการตนเองมีหลายแบบวิธีหลัก ๆ คือ การตั้งเป้าหมายและการตรวจสอบตนเอง การจัดสภาพแวดล้อมการเริ่มปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การทำสัญญาข้อตกลง การกำหนดรางวัลจูงใจและการลงโทษ การสนับสนุนจากสังคม และการอบรมสั่งสอนตนเอง (Miltenberger, 2008) ซึ่งการจัดการตนเองจะประสบความสำเร็จได้ดีควรจะต้องมีผู้ให้คำแนะนำ (Sarafino, 2001)

การสร้างหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทั้ง 4 วิธีคือกระบวนการเรียนและการรับรู้ เพื่อนำไปสู่พฤติกรรมหรือการกระทำหรือการแสดงออกทางคำพูดหรือพฤติกรรมที่ไม่เปิดเผยแบบใหม่ ซึ่ง Sarafino (2001) ได้สรุปไว้ว่าการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมยังต้องการสภาพแวดล้อมเพื่อการปรับเปลี่ยน

โดยสรุปการสร้างทุนมนุษย์ทางตรง คือส่วนที่จะสร้างทุนนั้นให้ฝังอยู่ในตัวบุคคลนั้น ๆ ทั้งที่ตัวบุคคลที่จะมีทุนมนุษย์ดำเนินการเอง และมีบุคคลอื่นช่วยดำเนินกิจกรรม หรือการอบรมเลี้ยงดูและการให้สารสนเทศ แต่บุคคลนั้น ๆ ก็ต้องเรียนรู้และฝึกฝนให้เกิดทักษะ หรือเพื่อให้เกิดทุนมนุษย์ในตัวเอง หรือเพื่อให้เกิดทุนมนุษย์แบบแฝงและทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรมที่ใช้เพื่อดำเนินกิจกรรม หรือได้ตอบกับเหตุการณ์ได้ มากกว่าการบ่งบอกว่ามีทุนมนุษย์ ซึ่งเป็นทุนมนุษย์แบบเด่นชัด นอกจากนี้ยังมีการสร้างทุนทางอ้อมด้วย

2.2.2 การสร้างทุนมนุษย์ทางอ้อม

การสร้างทุนมนุษย์ทางอ้อม ซึ่งคือการเตรียมให้มีการสร้างทุนมนุษย์โดยตรง หรือการเตรียมทรัพยากรเพื่อการสร้างความรู้ความสามารถ หรือทักษะให้กับผู้สร้างทุนมนุษย์ ซึ่งการสร้างทุนมนุษย์ทางอ้อมจะประกอบด้วย การจัดหาทรัพยากรด้านการเรียนรู้ การให้การศึกษาคู่พ่อแม่และผู้ปกครอง และการจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้

2.2.2.1 การจัดหาทรัพยากรด้านการเรียนรู้

ตามที่อภิปรายข้างต้น การสร้างทุนมนุษย์จะต้องมีสารสนเทศเตรียมให้ในการสร้างทุนมนุษย์ Becker (1962) ระบุว่ากิจกรรมที่สำคัญของการสร้างทุนมนุษย์ คือการนำทรัพยากรด้านการศึกษาและความรู้ใส่เข้าไปในตัวมนุษย์เพื่อเพิ่มความรู้ในตัวบุคคล หรือการลงทุนด้านทรัพยากรสารสนเทศ ส่วนในการสร้างทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรมก็จำเป็นต้องมีการให้ข้อมูล และสารสนเทศกับกลุ่มเป้าหมายก่อนด้วย Kosaka และ Shiizuka (2009) ได้สรุปไว้ว่า การสร้างความเชื่อและพฤติกรรมผู้บริโภคจะต้องให้สารสนเทศที่สร้างความรู้สึกสนใจ (Kansei information) ให้ผู้บริโภคด้วย ดังนั้นการสร้างทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรมจำเป็นต้องมีการเตรียมสารสนเทศให้กับผู้ต้องการสร้างทุนมนุษย์

2.2.2.2 การให้การศึกษาคู่ปกครอง

พ่อแม่และผู้ปกครองมีส่วนสำคัญอย่างมากต่อการสร้างทุนมนุษย์ในเด็ก เนื่องจากกระบวนการเลี้ยงดู (Parenting) เป็นกระบวนการสร้างทุนมนุษย์ และการสร้างพฤติกรรม Coleman

(1988) ได้สรุปไว้ว่า การสร้างทุนมนุษย์จะรวมถึงการให้การศึกษากับผู้ปกครอง เพื่อการถ่ายทอดความรู้ให้เด็ก เพื่อเป็นการสร้างทุนมนุษย์ด้วย ส่วนในเรื่องการสร้างพฤติกรรม (ทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรม) Sarafino (2001) ได้สรุปไว้ว่า ผู้ปกครองที่มีความรู้เรื่องกระบวนการสร้างหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรม จะมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมลูกหลานได้ดีกว่าผู้ปกครองที่ไม่มีความรู้ในเรื่องนี้

2.2.2.3 การจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้

สภาพแวดล้อมที่บุคลากรมีแรงจูงใจ มีความสำคัญพอ ๆ กับการฝึกอบรมทั่วไป (Becker. 1962) จากการศึกษาของ Coleman (1988) ได้เสนอไว้ว่า ทุนทางสังคม สภาพแวดล้อมการรับรู้มีส่วนช่วยสร้างทุนมนุษย์และใช้วัดทุนมนุษย์ โดยในเด็กทุนสังคมในครอบครัว และทุนทางสังคมในโรงเรียนและรอบโรงเรียนมีความสำคัญในการสร้างทุนมนุษย์ให้นักเรียน ดังนั้นการสร้างสิ่งแวดล้อมให้เกิดเครือข่ายทางสังคมที่แน่นเหนียวจะสร้างทุนทางสังคมขึ้น เพื่อเป็นช่องทางการสื่อสารสารสนเทศให้เด็กนักเรียน และข้อมูลมีต่อการสร้างทุนมนุษย์ให้นักเรียน ซึ่งเครือข่ายทางสังคมและข้อมูลมีต่อคนในสังคมคือส่วนหนึ่งของรูปแบบของทุนทางสังคม (Coleman. 1988) การสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้มีการปฏิสังสรรค์ทางสังคม เป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความรู้แบบแฝง และความรู้เชิงเหตุผล หรือความรู้ทางการรับรู้ (Cognitive element of knowledge) (Nonaka. 2002) ในส่วนของการสร้างหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม Sarafino (2001) ได้สรุปไว้ว่า การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมต้องการสภาพแวดล้อมเพื่อการเปลี่ยนแปลงหรือได้รับประสบการณ์ใหม่ ๆ ดังนั้นทุนมนุษย์ในลักษณะของแฝง ความเชื่อ และพฤติกรรม ที่เกิดจากการได้สัมผัสผ่านกิจกรรมทางสังคม

โดยสรุป การสร้างทุนมนุษย์สามารถดำเนินการใน 2 รูปแบบ คือการสร้างทุนมนุษย์โดยตรงกับผู้ที่สร้างทุนมนุษย์ให้มีอยู่ในตัว และทางอ้อม ซึ่งเป็นการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องหรือสนับสนุนกระบวนการสร้างทุนมนุษย์โดยตรง ในส่วนของกิจกรรมในการสร้างทุนมนุษย์โดยตรงแต่ละกิจกรรมมุ่งเน้นในการสร้างทุนมนุษย์ในชนิดที่แตกต่างกัน โดยการเรียนในโรงเรียนจะมุ่งเน้นการสร้างทุนมนุษย์ชนิดการศึกษา ซึ่งเป็นทุนมนุษย์แบบชัดแจ้ง แต่การฝึกอบรม การทำงาน และการสั่งสอนของผู้ปกครองจะเน้นไปที่การสร้างทุนมนุษย์ชนิดแฝง และการสร้างพฤติกรรมเป็นการสร้างทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรม ซึ่งจัดเป็นทุนมนุษย์ชนิดแฝงเช่นกัน

ตามลักษณะของชนิดทุนมนุษย์ ในการสร้างทุนมนุษย์ชนิดแฝง และทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรมซึ่งเป็นทักษะ ความสามารถในการดำเนินการ และพฤติกรรมตอบโต้เหตุการณ์ต่างๆ

ซึ่งเกิดขึ้นด้วยการฝึกฝน โดยต้องมีทุนมนุษย์แบบชัดเจนเป็นต้นทุน ซึ่งกระบวนการเหล่านี้เปรียบได้กับกระบวนการถ่ายทอดความรู้เริ่มต้นด้วยกระบวนการสื่อสารถ่ายโอนความรู้ให้ผู้รับ จากนั้นผู้รับความรู้ต้องตีความหมายและเรียนรู้เพื่อทำความเข้าใจให้เอง

2.2.3 การสร้างทุนมนุษย์บนพื้นฐานของกระบวนการถ่ายทอดความรู้

เพื่อทำความเข้าใจการสร้างทุนมนุษย์แต่ละชนิดจากโมเดลการถ่ายทอดความรู้ จะต้องทำความเข้าใจกระบวนการถ่ายทอดถ่ายทอดความรู้ให้เข้าใจก่อน แล้วมากำหนดเป็นโมเดลการสร้างทุนมนุษย์ด้วยกระบวนการถ่ายทอดความรู้

2.2.3.1 กระบวนการถ่ายทอดถ่ายทอดความรู้

การถ่ายทอดความรู้ (Knowledge transfer) หมายถึงกระบวนการที่ความรู้ถ่ายทอดจากคนหนึ่ง หรือกลุ่มหนึ่ง หรือหน่วยงานหนึ่งไปสู่อีกคนหนึ่ง กลุ่มหนึ่ง หรือหน่วยงานหนึ่ง (Gupta, Sharma and Hus. 2004) การถ่ายทอดความรู้จะเป็นกระบวนการเคลื่อนย้ายของความรู้ที่ไปทางเดียว (One-way process) เป็นการสื่อสารความรู้จากผู้รู้ไปให้กับผู้ที่ต้องการความรู้ หรือการได้มาซึ่งความรู้ (Knowledge acquisition) ของฝ่ายที่ต้องการความรู้ (Liyanage, Elhag, Ballal and Li, 2009) ซึ่งนักวิจัยหลายท่านให้คำนิยามการถ่ายทอดความรู้ที่มีนัยมากกว่าการส่งต่อความรู้ แต่หมายความรวมถึงกระบวนการสะสมความรู้ในบุคคลที่รับความรู้ (Wathne, Roos and Krogh. 1996) หรืออธิบายได้ว่าในส่วนของผู้รับความรู้จะมีกระบวนการรวมถึงกระบวนการเรียนรู้ และการสร้างความรู้ ความเข้าใจในความรู้ที่สามารถนำไปใช้งานได้ นักวิจัยด้านการจัดการความรู้ ได้นำเสนอกระบวนการถ่ายทอดความรู้เป็นกระบวนการที่ประกอบด้วยกระบวนการย่อย ๆ หลายกระบวนการ

Boisot (2002) และ Albino, Garavelli and Gorgoglione (2004) ได้เสนอโมเดลการถ่ายทอดความรู้ที่จัดกลุ่มกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้ได้เป็น 2 กระบวนการหลัก คือ กระบวนการถ่ายทอดความรู้จากผู้ให้ความรู้ หรือกระบวนการสื่อสารความรู้ และรับความรู้ของผู้ต้องการความรู้ โดยการรับความรู้จะหมายถึงกระบวนการการรับรู้ (Cognitive systems) การแปลความหมาย (Interpretation) และการฝึกฝน (Practice) ให้เกิดความรู้ในตัวเอง (Albino, Garavelli and Gorgoglione. 2004)

ในขณะที่นักวิชาการหลายคนได้เสนอว่ากระบวนการถ่ายทอดความรู้มีมากกว่า 2 กระบวนการ ยังต้องมีกระบวนการค้นหา คัดกรองความรู้ ก่อนที่จะมีการเรียนรู้ และเมื่อเรียนรู้

แล้วจะรวมกระบวนการจัดเก็บความรู้ และนำไปเผยแพร่ Carrillo, Robinson, Anumba and Bouchlaghem (2006) ได้เสนอไว้ว่ากระบวนการถ่ายทอดความรู้ประกอบด้วย 3 กระบวนการ คือ 1) การพิจารณาสถานการณ์การถ่ายทอดความรู้ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน 2) การค้นหาความรู้ที่ต้องการและปัญหาในการปฏิบัติ และ 3) การพัฒนาวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ (Learning culture) Kwan and Cheung (2006) ได้เสนอไว้ว่ากระบวนการถ่ายทอดความรู้ประกอบด้วย 4 กระบวนการ คือ การสร้างแรงจูงใจ (Motivation) การค้นหาความเหมาะสม (Matching) การดำเนินการถ่ายทอด (Implementation) และการจัดเก็บความรู้ (Retention) Cranefield และ Yoong (2007) ได้เสนอกระบวนการถ่ายทอดความรู้ระหว่างองค์กรไว้ 6 ขั้นตอน คือ 1) การพิจารณา (Engaging) ซึ่งคือการคัดกรองความรู้ (Knowledge filtering) 2) การนิยามความรู้ (Defining) คือการแปลความหมาย และตีความความรู้ (Translation and interpretation) 3) การค้นหาความรู้ (Seeking) ซึ่งไปถึงการสังเคราะห์ความรู้ และการตีความหมาย (Synthesising and interpreting) ด้วย 4) การเปิดเผยความรู้ (Articulating) คือการนำความรู้ที่รวบรวมมาได้ ดัดแปลง และจัดเก็บให้เป็นระบบ (Knowledge codification) 5) การผสมผสานความรู้ (Integating) คือการนำความรู้ที่ได้มาสอดคล้องกับแผนงานด้านความรู้ขององค์กร และ 6) การเผยแพร่ความรู้ (Disseminating) ผู้ทำงานส่วนต่าง ๆ ขององค์กรที่เกี่ยวข้อง และ Liyanage, Elhag, Ballal and Li (2009) ที่ได้เสนอไว้ว่ากระบวนการถ่ายทอดความรู้ประกอบด้วย 4 กระบวนการ คือการตระหนักถึงความรู้ที่ต้องการ (Knowledge awareness) การได้มาซึ่งความรู้ (Knowledge acquisition) การแปลงความรู้ (Knowledge transformation) และการรวมความรู้ (Knowledge association)

จากโมเดลกระบวนการถ่ายทอดความรู้ที่ประกอบด้วยหลายกระบวนการย่อย ๆ ล้วนมี จอนจวบทรง และณธกร ธรรมบุญวิศ (2556) ได้สรุปว่ากระบวนการเหล่านั้นสามารถจัดกลุ่ม กระบวนการถ่ายทอดหลัก 2 กระบวนการ คือกระบวนการถ่ายทอดและรับความรู้ และ กระบวนการเรียนรู้และสร้างความเข้าใจ ซึ่งสรุปได้ตามตารางที่ 2.1 โดยแต่ละกระบวนการหลักก็มี กระบวนการย่อย ๆ ดังนี้

1) กระบวนการถ่ายทอดและรับความรู้ (Knowledge Transmission and acquisition process) หรือกระบวนการสื่อสาร คือ ส่วนของการถ่ายทอดความรู้จากผู้มีความรู้ส่ง ให้กับผู้รับความรู้ผ่านสื่อกลาง หรือช่องทางต่าง ๆ พิจารณาจากการถ่ายทอดความรู้ภายใน องค์กร หรือภายในครอบครัว หรือชุมชนของความรู้ท้องถิ่น ในส่วนนี้ควรประกอบด้วย 3 กิจกรรมหลัก คือ กระบวนการพิจารณากลับกรองความรู้ (Knowledge awareness & filtering)

การสื่อสาร และถ่ายทอดความรู้ และกระบวนการได้มาซึ่งความรู้ Cranefield และ Yoong (2007) ได้นำเสนอโมเดลการถ่ายทอดความรู้จะเริ่มต้นจากขั้นตอนการพิจารณา และกลั่นกรองความรู้ ของผู้ถ่ายทอดความรู้ เพื่อค้นหาความรู้ที่เหมาะสมกับผู้ที่จะรับความรู้ Liyanage, Elhag, Ballal and Li (2009) ได้เสนอไว้ว่า กระบวนการถ่ายทอดความรู้จะเริ่มต้นด้วยกระบวนการวินิจฉัยคุณค่าของความรู้ และความเหมาะสมของความรู้ ที่รวมทั้งแหล่งความรู้ที่มีความเหมาะสม ก่อนที่จะทำการถ่ายทอด และรับความรู้ กระบวนการการสื่อสาร และถ่ายทอดความรู้ ก็คือความรู้จากผู้มีความรู้ หรือผู้ส่งความรู้ ช่องทางการสื่อสาร คือสื่อที่ใช้ในการสื่อสาร ซึ่งเป็นทางบุคคลถึงบุคคล หรือผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์

ตารางที่ 2.1 สรุปกระบวนการถ่ายทอดความรู้ของแต่ละโมเดลการถ่ายทอดความรู้ (ฉันทม จอนจวบทรง และณทร ธรรมบุญวิศ, 2556)

กระบวนการถ่ายทอดความรู้	
กระบวนการถ่ายทอดและรับความรู้ (Knowledge transmission and acquisition)	กระบวนการเรียนรู้และสร้างความเข้าใจ ของผู้รับความรู้ (Knowledge interpretation)
Carrillo et al. (2006) 1. การพิจารณาสถานการณ์ความรู้ในปัจจุบัน 2. การค้นหาความรู้ที่ต้องการและปัญหาในการปฏิบัติ	Carrillo et al. (2006) 3. การพัฒนาวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้
Kwan and Cheung (2006) 1. การสร้างแรงจูงใจ 2. การค้นหาความเหมาะสม 3. การดำเนินการถ่ายทอด	Kwan and Cheung (2006) 4. การจัดเก็บความรู้
Cranefield และ Yoong (2007) 1. การพิจารณา 2. การนิยามความรู้ ดีความความรู้ 3. การค้นหาความรู้ 4. การเปิดเผยความรู้	Cranefield และ Yoong (2007) 5. การผสมผสานความรู้ 6. การเผยแพร่ความรู้
Liyanage et.al. (2009) 1. การตระหนักถึงความรู้ที่ต้องการ 2. การได้มาซึ่งความรู้	Liyanage et.al. (2009) 3. การแปลงความรู้ 4. การรวมความรู้

ส่วนกระบวนการได้มาซึ่งความรู้ (Knowledge Acquisition) คือกระบวนการที่จะได้มาซึ่งความรู้ของผู้จะรับความรู้ (Liyanage, Elhag, Ballal and Li. 2009) ซึ่งเกี่ยวข้องกับกระบวนการยึดจับความรู้ (Knowledge capture) คือกระบวนการที่รวบรวมความรู้รูปแบบต่าง ๆ จากแหล่งต่าง ๆ มาอยู่ในรูปแบบที่เด่นชัด (Explicit form) เพื่อสะดวกในการนำไปใช้ (Balasubramanian, Nochur, Henderson and Kwan. 1999; Holsapple and Joshi. 1999) กระบวนการยึดจับความรู้ประกอบไปด้วยหลาย ๆ กิจกรรม ซึ่งพอจัดกลุ่มได้เป็น 3 แนวทาง คือ การยึดจับความรู้ทางการปฏิบัติ ทางการศึกษา และกระบวนการทางสังคม

การยึดจับความรู้ทางการปฏิบัติจะมุ่งเน้นที่การปฏิบัติงาน (Wiig. 1999) และการจ้างผู้เชี่ยวชาญมาร่วมงานด้วย (Gupta, Sharma and Hsu. 2004) 2) การยึดจับความรู้ทางการศึกษา (Education approach) จะเน้นไปในเรื่องการฝึกอบรม การฝึกงาน การสรุปบทเรียน (Wiig. 1999) ส่วนการยึดจับความรู้ทางกระบวนการทางสังคม (Social approach) เช่นการปฏิสังสรรค์ทางสังคม และการอภิปราย เนื่องจากตามทฤษฎีทุนทางสังคม (Social capital) ระบุว่า การเชื่อมโยง และความสัมพันธ์ทางสังคมจะสร้างช่องทางการสื่อสารข้อมูล และส่งเสริมให้เกิดการยึดจับความรู้ และการถ่ายทอดความรู้ (Coleman. 1988)

2) กระบวนการสร้างความเข้าใจ และการเรียนรู้ (Knowledge interpretation) คือ กระบวนการสร้างความเข้าใจ ตีความหมายความรู้ที่ได้รับมา และกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างเป็นความรู้ของตนเอง (Boisot. 2002; Albino, Garavelli and Schiuma. 1999) ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับระบบการรับรู้ (Cognitive system) การฝึกฝน และการนำความรู้ไปใช้ (Albino, Garavelli and Gorgoglione. 2004) ซึ่งในกระบวนการนี้จะเกี่ยวข้องกับ 2 กระบวนการ คือ กระบวนการสร้างความเข้าใจ และตีความหมาย (Sense making and interpretation) และกระบวนการเรียนรู้ (Learning processes)

กระบวนการด้านการรับรู้ (Cognitive approach) ที่จะเกี่ยวข้องกับเหตุผล การสร้างประสบการณ์ การทดลอง กิจกรรม และการวิเคราะห์ (Jackson. 1993) เพื่อการสร้างความสามารถ (Competency) ซึ่งควรประกอบไปด้วย 5 กระบวนการคือ การวินิจฉัยปัญหา การหาทางออก หรือการได้มาซึ่งความรู้ (Knowledge acquisition) การทดสอบความรู้ (Handy. 1995) การจัดเก็บความรู้ และการกระจายความรู้ (Lopez, Peon and Ordas. 2004) 1) การวินิจฉัยปัญหา (Problem identification) คือกระบวนการค้นหาหัวข้อที่ต้องการเรียนรู้ 2) การหาทางออก หรือการได้มาซึ่งความรู้ (Knowledge acquisition) คือกระบวนการค้นหาความรู้ ซึ่ง

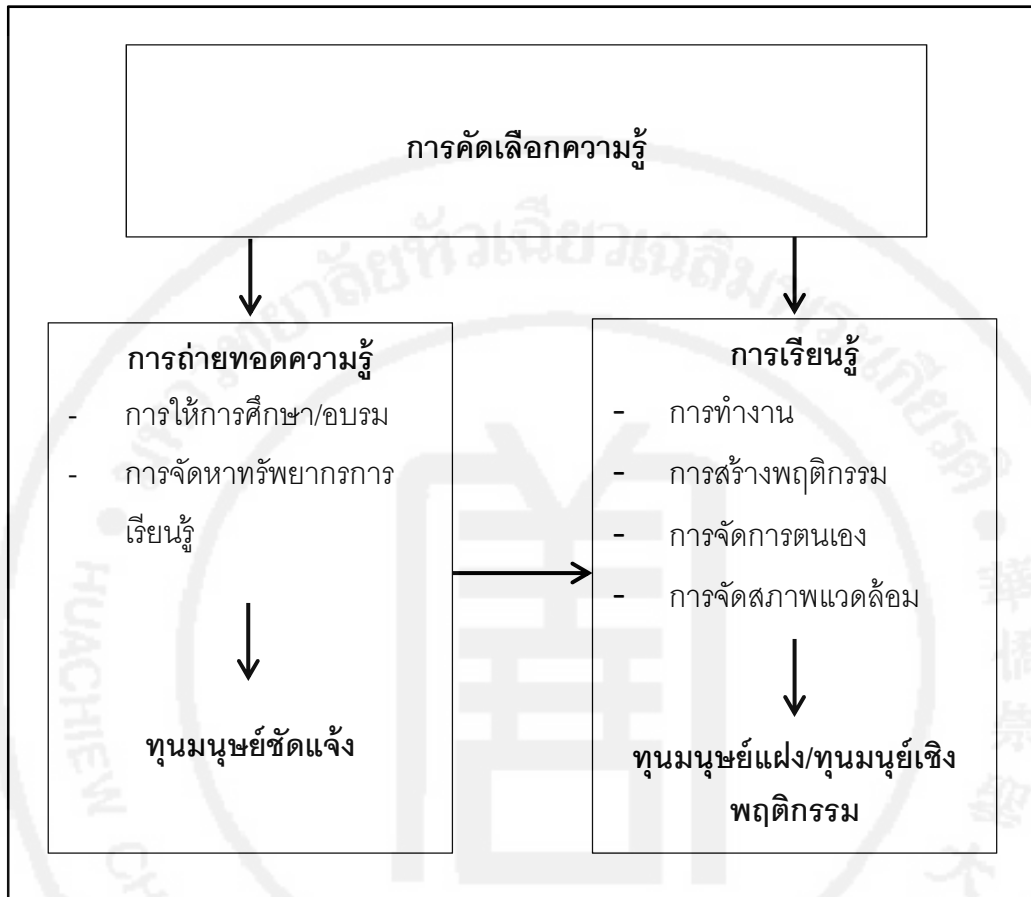
เกี่ยวข้องกับการยึดจับความรู้ (Knowledge capture) ตามที่ได้อภิปรายในหัวข้อการหน้านี 3) การทดสอบความรู้ (Knowledge testing and reflection) คือกระบวนการประเมินความรู้ที่ได้รับมา ซึ่งตามทฤษฎีการจัดการความรู้ ความรู้สามารถประเมินได้จากการใช้ความรู้ และสะท้อนผลการใช้ (Choo. 1998) หรือการประเมินด้วยตนเอง (Self-evaluation) ด้วยการหาข้อคิดเห็น (Feedback) ต่อความรู้ที่สนับสนุนความรู้นั้น ๆ หรือหาข้อด้อยของรู้นั้น (Sedikides. 1993) 4) การจัดเก็บความรู้ (Knowledge storing) คือกระบวนการจัดการเนื้อหา (Content management) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการผลิต และจัดการเนื้อหา เพื่อกระจายให้ถึงผู้ใช้งาน (Nakano. 2002; Alsup and Strong. 2004) และการจัดการทรัพยากรเชิงปัญญา หรือความรู้ ซึ่งกระบวนการสุดท้ายนี้ได้เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ของกระบวนการเรียนรู้ด้วย และ 5) การกระจายความรู้ (Knowledge distribution) คือ กระบวนการที่นำความรู้ที่ได้ไปใช้ (Knowledge exploitation) เป็นกระบวนการที่ถ่ายทอดความรู้ที่มีอยู่เป็นชิ้นงานที่ชัดเจน เช่นเป็นสินค้าและบริการ (Zack. 2002) ซึ่ง Swan, Newell, Scarbrough and Hislop (1999) พิจารณาว่า จะต้องเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้เกิดการใช้ความรู้ในการดำเนินกิจกรรม หรือ เป็นกระบวนการใช้ความรู้ตามความต้องการ (Demand driven approach) โดยสรุปจะเห็นว่า กระบวนการเรียนรู้ ได้สอดคล้องกับการจัดการความรู้ในหลายกระบวนการ คือ การได้มาซึ่งความรู้ การสร้าง และยึดจับความรู้ การตรวจสอบความรู้ การจัดเก็บความรู้ และการนำความรู้ไปใช้

จากการศึกษาเอกสารกระบวนการถ่ายทอดความรู้ข้างต้น สามารถตั้งข้อเสนอดังกล่าว กระบวนการถ่ายทอดความรู้มีความสอดคล้องกับกระบวนการสร้างทุนมนุษย์ ซึ่งสามารถนำมาใช้กำหนดเป็นโมเดลเพื่อการสร้างทุนมนุษย์ โดยการจะอภิปรายในหัวข้อต่อไป

2.2.3.2 โมเดลการสร้างทุนมนุษย์ด้วยกระบวนการถ่ายทอดความรู้

ตามที่ได้อภิปรายในหัวข้อ 2.2 การสร้างทุนมนุษย์เกี่ยวข้องกับการที่ทำให้บุคคลมีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และพฤติกรรมในด้านต่าง ๆ ในตัวบุคคล รวมถึงเตรียมทรัพยากรต่าง ๆ การเข้าถึงข่าวสาร (Information acquiring) เพื่อการเรียนรู้ และการสร้างทักษะให้กับบุคคลนั้น ๆ กระบวนการถ่ายทอดความรู้จึงเป็นโมเดลสำหรับการสร้างทุนมนุษย์ด้านต่าง ๆ ได้ โดย แบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 1 กระบวนการถ่ายทอดและรับความรู้ จะประกอบไปด้วย 2 กระบวนการย่อย ๆ คือกระบวนการถ่ายทอดความรู้ (Knowledge transmission) และการจัดเตรียมทรัพยากรการเรียนรู้ ซึ่งเป็นการสร้างทุนมนุษย์ทางตรง และทางอ้อม ตามลำดับ และ ส่วนที่ 2 กระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้าใจและสร้างเป็นทุนมนุษย์ในตัวคนต้องการสร้าง

ทุนมนุษย์ ซึ่งเป็นการสร้างทุนมนุษย์ทางตรง และทั้งสองส่วนยังมีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการคัดเลือกความรู้ (Knowledge screening) ภาพที่ 2.1 แสดงองค์ประกอบของโมเดลการสร้างทุนมนุษย์ด้วยกระบวนการถ่ายทอดความรู้



ภาพที่ 2.1 โมเดลการสร้างทุนมนุษย์ด้วยกระบวนการถ่ายทอดความรู้

โมเดลการสร้างทุนมนุษย์ด้วยกระบวนการถ่ายทอดความรู้ที่ประกอบด้วย 3 กระบวนการหลัก เช่นเดียวกับกระบวนการถ่ายทอดความรู้ คือการคัดเลือกความรู้ การถ่ายทอดความรู้ และการเรียนรู้

1) การคัดเลือกความรู้ เช่นเดียวกับกระบวนการถ่ายทอดความรู้ การสร้างทุนมนุษย์จะต้องคัดเลือกเนื้อหา หรือประเด็นที่สำคัญสำหรับสร้างเป็นทุนมนุษย์ให้กับแต่ละคน หรือตำแหน่ง เพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการสร้าง และเพื่อการจัดเตรียมกิจกรรมต่อไป ซึ่ง Cranefield และ Yoong (2007) และ Liyanage, Elhag, Ballal and Li

(2009) ได้นำเสนอไว้ว่า กระบวนการถ่ายทอดความรู้จะเริ่มต้นด้วยกระบวนการวินิจฉัยคุณค่าของความรู้ และความเหมาะสมของความรู้ ที่รวมทั้งแหล่งความรู้ที่มีความเหมาะสม ก่อนที่จะทำการถ่ายทอด และรับความรู้

2) การถ่ายทอดความรู้ คือการเน้นการให้บุคคลที่จะสร้างทุนมนุษย์มีทุนมนุษย์ชัดเจน ซึ่งจัดเป็นทุนมนุษย์ชนิด ทุนมนุษย์การศึกษาทางการ และเป็นปัจจัยเพื่อการผลิตทุนมนุษย์แฝง และทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรม โดยกิจกรรมหลัก ๆ สำหรับการถ่ายทอดความรู้ หรือเพื่อการผลิตทุนมนุษย์การศึกษาทางการ ได้แก่ การให้การศึกษา/อบรม และการจัดหาทรัพยากรการเรียนรู้ โดยกิจกรรมของทั้งสองกระบวนการจะประกอบไปด้วยการสร้างทุนมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม

3) การเรียนรู้ของผู้สร้างทุนมนุษย์ เพื่อการสร้างทุนมนุษย์แฝง และทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรม ซึ่งประกอบไปด้วยการเรียนรู้ด้วยการทำงาน การสร้างพฤติกรรม การจัดการตนเอง และการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ หรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

ในส่วนของการสร้างทุนมนุษย์ด้านความรู้ท้องถิ่น จะอยู่บนพื้นฐานของกระบวนการสร้างทุนมนุษย์ที่สรุปข้างต้นได้ โดยที่กิจกรรมของแต่ละส่วนกระบวนการจะต้องพิจารณาให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นในปัจจุบัน และความรู้ท้องถิ่นที่ต้องการสร้าง รวมทั้งคุณลักษณะของผู้สร้างทุนมนุษย์ด้วย

2.2.4 กระบวนการสร้างทุนมนุษย์ด้านความรู้ท้องถิ่น

สำหรับการสร้างทุนมนุษย์ด้านความรู้ท้องถิ่น จะต้องคำนึงถึงลักษณะของความรู้ท้องถิ่น ที่มีคุณลักษณะที่แตกต่างจากความรู้ทั่วไป ที่มีความเป็นองค์รวม และกระบวนการถ่ายทอดและสร้างความรู้ที่สัมพันธ์กับบริบทของท้องถิ่น โดยทั้ง 3 กระบวนการของการสร้างทุนมนุษย์นำมาจัดปรับเพื่อการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น ดังนี้

2.2.4.1 กระบวนการคัดเลือกความรู้

กระบวนการคัดเลือกความรู้ (Knowledge Screening) จึงเป็นกระบวนการที่สำคัญในการสร้างทุนมนุษย์ด้านความรู้ท้องถิ่น ตามที่ได้อภิปรายในข้างต้น ความรู้ท้องถิ่นเป็นความรู้ที่เป็นพลวัต สะสมมาด้วยระยะเวลาหนึ่ง เป็นองค์รวม และเกี่ยวข้องกับบริบทของวัฒนธรรมและสังคม ดังนั้นความรู้ท้องถิ่นจึงมีความซับซ้อน และถูกมองว่าไม่ทันสมัย การคัดเลือกความรู้ท้องถิ่นเพื่อนำมาสร้างเป็นทุนมนุษย์ เพื่อให้เกิดการนำไปเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานใน

ปัจจุบัน จะต้องพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ของการใช้ความรู้ท้องถิ่นนั้น และกลุ่มเป้าหมายในการสร้างทุนมนุษย์นั้นด้วย สำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ศึกษาความรู้ท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้าน เพื่อสร้างเป็นทุนมนุษย์ให้กับคนรุ่นใหม่ ซึ่งสำหรับคนรุ่นใหม่วัยเด็กและเยาวชนยังมีวัตถุประสงค์หลักที่ไม่ใช่เพื่อการสร้างรายได้ หรืออาชีพ แต่เน้นเพื่อการเป็นอาหารเป็นหลัก การเลือกองค์ความรู้จะต้องมุ่งเน้นไปที่การนำมาเป็นอาหารสำหรับคนรุ่นใหม่ และองค์ความรู้นั้นต้องสอดคล้องกับความสามารถในการเรียนรู้ของแต่ละวัยด้วย

2.2.4.2 กระบวนการถ่ายทอดความรู้

กระบวนการถ่ายทอดความรู้ในการสร้างทุนมนุษย์ประกอบไปด้วย 2 กระบวนการ คือ การถ่ายทอดความรู้ และการรับความรู้ของคนที่ต้องการสร้างทุนมนุษย์ โดยในกระบวนการส่วนนี้ เปรียบเสมือนการถ่ายโอนความรู้ (Knowledge Implantation) เนื่องจากผู้รับความรู้เกิดการสร้างทุนมนุษย์ชนิดทุนมนุษย์ความรู้ชัดเจนขึ้น โดยกระบวนการย่อยในส่วนนี้ประกอบด้วยการให้การศึกษาเกี่ยวกับองค์ความรู้ที่เลือก โดยวิธีการให้การศึกษาต้องสอดคล้องกับความรู้ท้องถิ่น และลักษณะการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่ และกิจกรรมการจัดหาทรัพยากรการเรียนรู้ ในเรื่องความสอดคล้องกับคุณลักษณะของความรู้ท้องถิ่น และบริบทของท้องถิ่น ซึ่งมีข้อสังเกตดังนี้

1) การศึกษาในโรงเรียน (Schooling) สำหรับการถ่ายทอดความรู้เรื่องผักพื้นบ้านจะเป็นลักษณะของกิจกรรมเสริม หรือการฝึกอบรม เนื่องจากความรู้ท้องถิ่นไม่เน้นการเรียนการสอนในหลักสูตรการศึกษาภาคปกติ จากความรู้ท้องถิ่นเกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานที่สอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งส่วนมากถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นด้วยการสั่งสอนของคนในครอบครัวและชุมชนแบบไม่เป็นทางการ (Storey. 2005; Purdy. 2013) และความรู้เรื่องผักพื้นบ้านเป็นความรู้ท้องถิ่นที่แฝงอยู่ในวิถีชีวิต กิจกรรมประจำวัน และวัฒนธรรมการดำเนินชีวิต ความรู้ในเรื่องของผักพื้นบ้านส่วนมากจะมีอยู่มากในผู้หญิงวัย 30-50 ปี เพราะเป็นวัยที่ต้องรับหน้าที่ในการจัดหาอาหารให้ครอบครัว และรวมถึงจัดเก็บผักพื้นบ้านเพื่อเป็นรายได้เสริมให้ครอบครัว แต่ในวัยที่มีอายุที่มากกว่า 50 ปี ก็จะมีความรู้เรื่องผักพื้นบ้านในชนิดที่ได้สูญหายไปในช่วงปัจจุบันนี้ (Price และ Ogle. 2008) ดังนั้นการให้ความรู้เรื่องผักพื้นบ้านของโรงเรียนจะต้องจัดกิจกรรมพิเศษที่มีการใช้บุคลากรที่มีความรู้เรื่องผักพื้นบ้านในชุมชนเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้

2) การฝึกอบรม ก็เช่นเดียวกับการศึกษาในโรงเรียน ที่ต้องมีวิทยากรที่เป็นกลุ่มคนจากชุมชนที่มีความรู้ในเรื่องผักพื้นบ้าน โดยการจัดกิจกรรมการอบรมควรดำเนินการใน

สภาพแวดล้อมของชุมชน ด้วยกิจกรรมตามวิถีของชุมชน มากกว่าในสถานศึกษา หรือในห้อง
อบรม

3) การจัดหาทรัพยากรการเรียนรู้ (Information resource providing) สำหรับความรู้
ท้องถิ่น อาจจัดหาได้ยาก เนื่องจากความรู้ท้องถิ่นส่วนมากเป็นความรู้แฝงอยู่ในตัวบุคคล
กิจกรรม และวัฒนธรรม (Kroma. 1995; Grenier. 1998) จึงตั้งข้อสังเกตได้ว่า การหาทรัพยากร
สนับสนุนในเรื่องนี้อาจต้องมองหาจากรูปแบบที่หลากหลาย เช่นสื่อวัฒนธรรม ทรัพยากรบุคคล
และการพัฒนาสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่นการนำเสนอความรู้ผ่านสื่อมัลติมีเดียให้เหมาะกับการเรียนรู้
ของคนรุ่นใหม่

โดยที่กระบวนการถ่ายโอนความรู้ทั้งสองกระบวนการจะมีส่วนของการรับความรู้
(Knowledge Acquisition) ในส่วนของฝ่ายที่ต้องการสร้างความรู้หรือทุนมนุษย์ โดยที่ไม่รอรับ
การถ่ายโอนก็ได้หากผู้นั้นมีความสนใจในการสร้างทุนมนุษย์ หรือความรู้ ซึ่งเปรียบเทียบได้กับ
กระบวนการยึดจับความรู้ (Knowledge capture) ซึ่งเป็นกระบวนการที่รวบรวมความรู้รูปแบบ
ต่าง ๆ จากแหล่งต่าง ๆ ในรูปแบบที่เด่นชัด (Explicit form) เพื่อสะดวกในการนำไปใช้ Ryu,
Kim, Chaudhury and Rao (2005) ได้แนะนำไว้ว่า การยึดจับความรู้ผ่านการเรียนรู้ แยกได้เป็น
3 วิธี คือ การเรียนรู้จากการปฏิบัติ (Learning by doing) การเรียนรู้จากผู้อื่น (Learning from
others) และการเรียนรู้ด้วยการลงทุน (Learning by investment) ซึ่งการเรียนรู้จากผู้อื่น และ
การลงทุนเพื่อความรู้ คือการได้รับการศึกษา หรือการอบรมจากวิทยากร และสื่อต่าง ๆ

2.2.4.3 กระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้าใจ

กระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้าใจ จะเป็นส่วนในการสร้างทุนมนุษย์แฝง และทุน
มนุษย์เชิงพฤติกรรม กระบวนการนี้จึงเป็นกระบวนการสร้างทุนมนุษย์ทางตรงเป็นหลัก ซึ่งต้อง
ข้อสังเกตได้ว่าสามารถประกอบไปด้วย 3 กิจกรรมหลัก คือการทำงาน การอบรมสั่งสอนจาก
ผู้ปกครอง และการจัดการตนเองเพื่อการเรียนรู้

1) การทำงาน เป็นกิจกรรมที่จำเป็นอย่างยิ่ง เพราะความรู้ท้องถิ่นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจาก
การทำงานอาชีพเป็นระยะเวลาต่อเนื่อง และมีการสังเกตการณ์เห็นด้วยตนเองซ้ำ ๆ หลาย ๆ ครั้ง
จนเกิดความมั่นใจ (Castellano. 2000) ดังนั้นกระบวนการสร้างความรู้ความเข้าใจ จะต้อง
กำหนดให้มีการทำงาน

2) การอบรมสั่งสอนจากผู้ปกครอง (Parenting) ซึ่งรวมไปถึงญาติผู้ใหญ่ในครอบครัว และชุมชนด้วย เนื่องจากความรู้ท้องถิ่นส่วนมากจะแฝงอยู่ในผู้สูงอายุ และผู้สูงอายุในชุมชนมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ (Kroma. 1995; Sefa Dei, Hall and Rosenberg. 2000; Storey. 2005) การอบรมสั่งสอนของผู้ปกครอง เป็นมากกว่าการถ่ายทอดความรู้ให้ผู้สร้างทุนมนุษย์ เพราะการอบรมสั่งสอนของผู้ปกครอง หรือคนในชุมชนมีลักษณะของการเป็นการแนะนำ การดำเนินงาน (Coaching) ซึ่งเป็นการเสริมความเข้าใจในการดำเนินงาน ซึ่งนำไปสู่การสร้างทุนมนุษย์แฝง ตามหลักการของการสร้างความรู้แฝงจากความรู้แฝง หรือกระบวนการทางสังคม (Socialisation) ตามโมเดลการสร้างความรู้ของ Nonaka (2002) และการสร้างทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรม ตามหลักการสร้างพฤติกรรมด้วยการแนะนำของ Sarafino (2001) ซึ่งมีผู้ศึกษาการใช้การให้คำแนะนำเพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจำนวนมาก เช่น การศึกษาของ McGloin, Timmins, Coates และ Boore (2015) ซึ่งวิธีการนี้สอดคล้องกับการถ่ายทอด และสร้างความรู้ท้องถิ่น ที่เป็นการเรียนจากผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้สูงอายุในชุมชน

3) การเรียนรู้แบบจัดการตนเอง คือการจัดกิจกรรมให้ผู้สร้างทุนมนุษย์ได้ทำการศึกษา และสังเกตการณ์เพื่อติดตามผลลัพธ์ของความรู้ด้วยตนเอง โดยผู้สร้างทุนมนุษย์มีส่วนจัดการเรียนรู้ตามความต้องการ และในเวลาที่ต้องการ ซึ่งไม่ใช่การเรียนรู้ในเวลาเรียน ซึ่งเป็นวิธีที่นำไปสู่การสร้างทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรม ที่ให้ผู้ต้องการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้ควบคุมตนเอง และปรับเปลี่ยนตนเอง หรือเป็นวิธีที่สอดคล้องกับการสร้างความรู้ท้องถิ่น ที่เป็นเรื่องการพิจารณาของรายบุคคล (Subjective) และแต่ละสิ่งแวดล้อม

สำหรับการสร้างทุนมนุษย์ด้านความรู้ท้องถิ่นให้คนรุ่นใหม่ กระบวนการคัดเลือกความรู้ มีความสำคัญที่จะต้องพิจารณาเรื่องที่คนรุ่นใหม่สนใจและสอดคล้องกับสถานการณ์ และการนำไปใช้ดำเนินกิจกรรมในปัจจุบันได้ ส่วนกิจกรรมทั้งการถ่ายทอดและการเรียนรู้ต้องสอดคล้องกับลักษณะของคนรุ่นใหม่

2.2.5 การสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นให้คนรุ่นใหม่

ตามที่ได้อภิปรายข้างต้น ความรู้ท้องถิ่นมีคุณลักษณะเฉพาะ และการสร้างความรู้ท้องถิ่นเน้นการปฏิบัติที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น และถ่ายทอดโดยคนท้องถิ่น มากกว่าการศึกษาที่เป็นทางการ และใช้เวลาสะสม ความรู้ท้องถิ่นถูกมองเป็นสิ่งล้ำค่า และเสี่ยงต่อการสูญหาย (Obomsawin. 2001) การสร้างความรู้ท้องถิ่นให้คนรุ่นใหม่จึงต้องคำนึงทั้งการเรียนรู้ความรู้ท้องถิ่น และการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่ประกอบกัน

2.2.5.1 ลักษณะการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่

คนรุ่นใหม่ในปัจจุบัน หรือที่เรียกกันว่าคนรุ่นอินเทอร์เน็ต (Net Generation) หรือคนรุ่นดิจิทัล (Digital Natives) คือคนที่เกิดตั้งแต่ปี ค.ศ. 1980 หรือ พ.ศ. 2523 เป็นต้นมา หรือช่วงอายุ 1 – 36 ปี หากพิจารณาตามการแบ่งรุ่นของคนของนักวิชาการบางคนมีการแบ่งรุ่นเป็นดังนี้ Kennedy และคณะ (2007) กำหนดให้คนช่วงอายุดังกล่าวเป็นคนรุ่นวาย (Generation Y) แต่ Robinson (2016) ได้จัดคนรุ่นอินเทอร์เน็ต คือคนในรุ่น X ถึง Z (Generation X – Z) ซึ่งได้มีการแบ่งรุ่นไว้ค่อนข้างซ้อนกันในแต่ละรุ่น และยึดวิถีชีวิตของคนตะวันตกเป็นหลัก จากคุณลักษณะของแต่ละรุ่น พอจะสรุปช่วงอายุของแต่ละรุ่นได้ดังตารางที่ 2.2 และมีรายละเอียดของแต่ละรุ่น และลักษณะการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่ หรือคนรุ่นอินเทอร์เน็ตได้ดังนี้

ตารางที่ 2.2 การแบ่งช่วงรุ่นของคน

Generation	ปีเกิด	อายุปัจจุบัน (ถ้ายังมีชีวิตอยู่)
The Silent Generation	1925 – 1945	74– 91
Baby Boomer Generation	1946 – 1964	52 – 73
Generation X	1965 – 1980	36 -51
Generation Y	1980s – 2000	16 – 35
Generation Z	2000s - 2015	1 - 15

คุณลักษณะของคนแต่ละรุ่น

- 1) The silent generation คือคนที่เกิดในยุคของสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งเป็นช่วงที่มีความเศร้าโศกเป็นอย่างมาก หรือเรียกว่าเป็นรุ่นของการสูญเสียด้าน (The lost generation) เป็นพวกที่อยู่ในแบบแผน และมีความสับสนเรื่องคุณธรรม มีความผิดหวังในการคาดหวัง ুক্তิตนให้กับความศรัทธา การงาน และครอบครัว (Isacosta. 2016)
- 2) Baby boomer generation หรือเรียกว่าเป็นคนช่วงอายุที่สาม (The third age) เป็นกลุ่มที่เกิดในช่วง ค.ศ. 1940s ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่เกิดในช่วงที่มีความรุ่งเรือง ปราศจากสงคราม แต่ก็อยู่ในช่วงสงครามเย็น จึงเป็นกลุ่มคนที่เกลียดและต่อต้านสงคราม และสร้างกระแสของขบวนการประชาชน (The civil rights movement) (Robinson. 2016) กลุ่มนี้ปัจจุบัน คือคนในวัยทำงานที่เข้าสู่วัยเกษียณ ซึ่งคนที่เกิดในรุ่นนี้จะไม่คุ้นเคยกับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพราะในปี ค.ศ. 1950s คอมพิวเตอร์และโทรศัพท์ยังไม่เป็นที่รู้จักของประชาชนทั่วไป

คอมพิวเตอร์มีใช้แต่เฉพาะหน่วยงานทหารและอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ (Gilleard and Higgs. 2002)

3) Generation X คือกลุ่มคนที่เกิดในช่วง ค.ศ. 1960s และ 1980s เป็นช่วงที่มีอัตราการเกิดลดลงน้อยมากเมื่อเทียบกับรุ่น Baby boomer เป็นรุ่นของคนที่มีการศึกษาสูงที่สุดในสหรัฐอเมริกา แต่ก็ยังเป็นช่วงที่มีวิกฤตน้ำมันและสงครามอ่าว และเป็นช่วงที่ทองคำมีราคาพุ่งขึ้นสูง (Robinson. 2016) แต่ในทางวัฒนธรรมคนรุ่นนี้ถือว่าเป็นรุ่น MTV และ Doom generation (เกมคอมพิวเตอร์ยอดนิยมในรุ่นนั้น) (Isacosta. 2016) แสดงว่าคนรุ่นนี้เริ่มคุ้นเคยกับระบบคอมพิวเตอร์

4) Generation Y หรือ Millennials คือกลุ่มคนที่เป็นลูกของคนรุ่น Baby boomer หรือของคนรุ่น Generation X เป็นคนรุ่นที่อยู่ในช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในเรื่องของการสื่อสาร และระบบอินเทอร์เน็ต ธุรกิจออนไลน์ต่าง ๆ กำลังรุ่งเรืองเช่น Google Facebook LinkedIn EBay และ PayPal คนทั่วไปมีโอกาสใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ซึ่งรวมถึงคนในประเทศโลกที่สาม (Robinson. 2016) คนรุ่นนี้จะคุ้นเคยกับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารข้อมูล มีการเข้าถึงคอมพิวเตอร์ และอินเทอร์เน็ตตลอดช่วงอายุ (Freestone and Mitchell. 2004)

5) Generation Z คือเด็กที่ยังอยู่ในวัยเรียน และเกิดในยุคที่เทคโนโลยีกำลังเฟื่องฟู และมีการเรียกคนรุ่นนี้ว่า Generation V (Virtual หรือเสมือนจริง) หรือ Google Generation และ Internet generation (Robinson. 2016) คนรุ่นนี้จึงจัดว่าเป็นรุ่นอินเทอร์เน็ตที่แท้จริง

แต่นักวิชาการหลายคนพิจารณาให้คนรุ่นใหม่ หรือคนรุ่นอินเทอร์เน็ต (Net Generation) หรือคนรุ่นดิจิทัล (Digital Natives) คือคนที่รวมตั้งแต่รุ่น X แต่เมื่อพิจารณาจากคุณลักษณะของแต่ละรุ่น คนรุ่นอินเทอร์เน็ต หรือดิจิทัลจะเป็นคนที่อยู่ในปลายรุ่น Generation X ที่มีอายุ 30 ต้น ๆ และรุ่น Y และ Z ซึ่งในการศึกษาคั้งนี้จะเน้นที่คนรุ่นใหม่ที่ยังเป็นวัยเรียนหรือวัยรุ่น จึงเน้นไปที่คนในรุ่น Y และ Z ซึ่งโดยรวมคนรุ่นใหม่ หรือคนรุ่นอินเทอร์เน็ต (Net Generation) หรือคนรุ่นดิจิทัลเหล่านี้จะมีลักษณะทั่วไป ดังนี้ (Kvavik. 2005)

1) มีความรู้ทางด้านคอมพิวเตอร์ (Computer literacy) ที่ดีกว่าคนรุ่นอื่น ๆ Philip (2007) ได้สรุปไว้ว่าคนรุ่นอินเทอร์เน็ตเป็นคนรุ่นที่เติบโตมากับยุคดิจิทัล อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยเทคโนโลยี

2) มีการออนไลน์เกือบตลอดเวลา Oblinger and Oblinger (2005) ได้สรุปไว้ว่าคนรุ่นอินเทอร์เน็ตสามารถทำงานอื่นพร้อมกับการใช้อินเทอร์เน็ตได้ โดยมีลักษณะของการทำงานหรือการคิดแบบไฮเปอร์เท็กซ์ (Hypertext) คือมีการกระโดดไปทำงานอื่นที่อยู่รอบ ๆ ได้

3) มีการสื่อสารผ่านระบบการพูดคุยด้วยข้อความ (Instant message) และอีเมล คนรุ่นนี้จะมีลักษณะของการโต้ตอบ (Interactive) และแลกเปลี่ยนความสนใจในชุมชนหรือเครือข่าย (Phillip. 2007)

4) เข้าถึงสารสนเทศผ่านสื่อดิจิทัล โดย Barner, Marateo และ Ferris (2007) ได้ลงความเห็นว่าคุณรุ่นอินเทอร์เน็ตมีลักษณะเด่นเป็นคนที่ไม่ใฝ่เรียนรู้ (Education oriented) แต่ Oblinger and Oblinger (2005) ได้สังเกตเห็นว่าคุณรุ่นอินเทอร์เน็ตถึงจะมีความรู้ด้านคอมพิวเตอร์แต่ยังขาดทักษะด้านสารสนเทศ (Information literacy) และการคิดเชิงวิพากษ์ (Critical thinking)

จากคุณลักษณะของคนรุ่นอินเทอร์เน็ต หรือรุ่นดิจิทัล คนรุ่นนี้มีลักษณะการเรียนรู้แบบมีการโต้ตอบ เน้นการเรียนรู้ด้วยการทำงาน แบบลองผิดลองถูก การเรียนรู้จากการค้นพบ และการเรียนรู้รูปภาพ และการเรียนรู้เป็นกลุ่ม (Kvavik. 2005; McNeely. 2005)

คุณลักษณะการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่

1) การเรียนรู้แบบโต้ตอบ (Interactive) ซึ่งเป็นไปตามลักษณะของคนรุ่นใหม่ตามที่ได้อธิบายไว้ข้างต้น นอกจากนี้ลักษณะของการเรียนรู้แบบโต้ตอบยังเป็นไปตามคุณลักษณะของการทำงานของระบบคอมพิวเตอร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบบริการบนอินเทอร์เน็ตแบบเทคโนโลยีเว็บ 2.0 ที่มีคุณลักษณะของการตอบโต้ (Radziwill and DuPlain. 2009)

2) การเรียนรู้ด้วยการทำงาน (Learning by doing) แบบลองผิดลองถูก (Trial and error) การเรียนรู้จากการค้นพบ (Inductive discovery) ซึ่งเป็นไปตามลักษณะที่คนรุ่นอินเทอร์เน็ตมีการออนไลน์ตลอดเวลา และทำงานในลักษณะกระโดดไปจุดต่าง ๆ แบบไฮเปอร์เท็กซ์ จะเป็นลักษณะที่ทำให้คนรุ่นนี้จะไม่สนใจที่เรียนรู้จากการฟังคนบอกเล่า หรือบรรยาย แต่สามารถค้นคว้าได้ด้วยตนเอง ซึ่งรวมถึงการเรียนรู้ด้วยการทดลอง (Experiential learning) ด้วยตนเอง

3) การเรียนรู้ผ่านรูปภาพ (Visual-spatial skills) ซึ่งการนำเสนอแบบการมองเห็นอย่างชัดเจนด้วยรูปภาพ หรือสื่อประสม เป็นอีกคุณลักษณะที่สำคัญของเทคโนโลยีเว็บ 2.0 ในปัจจุบัน

4) การเรียนรู้แบบกลุ่ม โดยเน้นมีการแลกเปลี่ยนความรู้ที่รวมกันเป็นชุมชน หรือเครือข่ายแบบคนต่อคน (Peer-to-Peer) ที่จะมีการให้ข้อมูล หรือคำแนะนำต่อกันแบบไม่มีใครเป็นศูนย์กลาง

5) ให้ความสนใจได้รวดเร็ว (Attentional deployment) และเลือกสิ่งที่จะสนใจด้วยตนเอง ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สืบทอดมาจากการเรียนรู้แบบโต้ตอบ เป็นกลุ่มแบบเครือข่ายต่อทอด ทำให้คนรุ่นนี้เข้าถึงข้อมูลได้รวดเร็ว และเลือกได้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ Barner, Marateo และ Ferris (2007) ได้สรุปไว้ว่าคนรุ่นอินเทอร์เน็ตเป็นนักค้นหาข้อมูล และความเรียนรู้แบบอิสระ

คนรุ่นใหม่ หรือคนรุ่นอินเทอร์เน็ตหรือรุ่นดิจิทัล ที่เกิดมาด้วยการมีสิ่งแวดล้อมเป็นดิจิทัล อยู่กับการออนไลน์ในระบบอินเทอร์เน็ตเกือบตลอดเวลา ทำให้คนรุ่นใหม่มีลักษณะการเรียนรู้ที่เป็นไปตามคุณลักษณะของเทคโนโลยีในปัจจุบัน ที่เป็นระบบอินเทอร์เน็ตเป็นเทคโนโลยีเว็บ 2.0 คนรุ่นใหม่จึงมีลักษณะการเรียนรู้แบบโต้ตอบ มีการค้นคว้ารวดเร็ว และแลกเปลี่ยนกันในเครือข่ายแบบคนต่อคน (Peer-to-Peer) แต่คนรุ่นใหม่ในชนบทของประเทศไทยจะมีคุณลักษณะการเรียนรู้เช่นนี้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับโอกาสในการเข้าถึงระบบอินเทอร์เน็ต และบริการเว็บ 2.0

2.2.5.2 การเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่ไทย

ในปี พ.ศ. 2557 ประเทศไทยมีประชากรประมาณ 67 ล้านคน อยู่ในภาคชนบทคิดเป็นร้อยละ 66 ของประชากรทั้งหมด และคนไทยมีการใช้อินเทอร์เน็ตคิดเป็นเพียงร้อยละ 26 เท่านั้น โดยมีการใช้อินเทอร์เน็ตด้วยโทรศัพท์เคลื่อนที่คิดเป็นร้อยละ 24 ของประชากรทั้งหมด (Inluksana. 2014) ในปี พ.ศ. 2558 ประชากรอายุ 6 ปีขึ้นไป มีผู้ใช้อินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 39.3 และมีผู้ใช้คอมพิวเตอร์ และโทรศัพท์มือถือร้อยละ 34.9 และ 79.3 ตามลำดับ หากพิจารณาระหว่างในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล นอกเขตเทศบาลมีการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตน้อยกว่า โดยการใช้คอมพิวเตอร์มีการใช้เพียงร้อยละ 28.7 และมีการใช้อินเทอร์เน็ตร้อยละ 31.2 ของประชากรทั้งหมด โดยกรุงเทพมหานครเป็นผู้ใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสูงสุด รองลงมาคือประชากรในภาคกลาง และน้อยสุดคือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยร้อยละของครัวเรือนที่มีเครื่องคอมพิวเตอร์มีเพียงร้อยละ 29.5 โดยครอบครัวในกรุงเทพมหานครมีคอมพิวเตอร์มากกว่าหนึ่งเครื่องต่อครัวเรือน และครอบครัวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีคอมพิวเตอร์ในครัวเรือนน้อยที่สุดที่ร้อยละ 22.6 ถ้าพิจารณาคนรุ่นใหม่ที่เป็นวัยเรียนในการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต นักเรียนระดับอุดมศึกษามีโอกาสในการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสูงที่สุดคิดเป็นร้อยละ 83.0 และ 87.8 ตามลำดับ โดยรองลงมาคือระดับอาชีวศึกษา/อนุปริญญา มัธยมศึกษาตอนปลาย มัธยมศึกษาตอนต้น และระดับประถมศึกษาที่มีโอกาสใช้น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 21.6 และ 19.2 ตามลำดับ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2558)

ในด้านพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ต ในปี พ.ศ. 2558 กลุ่มอายุที่มีการใช้อินเทอร์เน็ต สูงสุดได้แก่ กลุ่มคนช่วงอายุ 15-24 ปี รองลงมาคือช่วงอายุ 24-34 ปี และช่วงอายุ 6-14 ปี โดยใช้อินเทอร์เน็ตผ่านโทรศัพท์มือถือหรือคอมพิวเตอร์พกพา รองลงมาคือใช้ที่บ้าน และสถานศึกษา โดยส่วนมากใช้อินเทอร์เน็ตใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ถึงร้อยละ 88.6 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2558)

ในเรื่องของการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่ หรือในศตวรรษที่ 21 นอกจากมีคอมพิวเตอร์และเข้าถึงอินเทอร์เน็ตยังไม่เพียงพอ แต่คนรุ่นใหม่จะต้องมีความรู้ทางคอมพิวเตอร์ (Computer literacy) และความรู้ทางสารสนเทศ (Information literacy) เนื่องจาก ตามที่ได้อภิปรายข้างต้น การเรียนรู้ของรุ่นอินเทอร์เน็ต มุ่งเน้นการเรียนรู้บนระบบดิจิทัล และการเรียนรู้ด้วยการค้นคว้า ลองผิดลองถูก และแลกเปลี่ยนความรู้ ทั้งสองความรู้จะส่งเสริมการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่ได้ดี

ด้านแรก ความรู้ทางคอมพิวเตอร์ คือความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์ในการดำเนินงาน โดยสามารถจัดการกับระบบปฏิบัติการและโปรแกรมประยุกต์เพื่อการใช้งานได้ โดยแต่ละหน่วยงานจะมีการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานขึ้นมาเพื่อกำหนดความสามารถและทักษะในการใช้คอมพิวเตอร์เพื่อการทำงานนั้น ๆ ตัวอย่างเช่นกรมการศึกษาของรัฐนิวเซาท์เวล ประเทศออสเตรเลีย ได้กำหนดทักษะทางคอมพิวเตอร์สำหรับนักเรียนในแต่ละระดับ เช่นนักเรียนปีที่ 6 หรือนักเรียนประถมจะต้องเข้าใจแนวคิดเบื้องต้นของคอมพิวเตอร์และใช้งานโปรแกรมประมวลคำ สเปรดชีต การจัดการฐานข้อมูล กราฟิกและสื่อประสม และสามารถใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต และสื่อสารผ่านอีเมลได้ (NSW Education. 2015) และสำหรับคนทั่ว ๆ ไปไปความรู้ทางคอมพิวเตอร์ทั่ว ๆ ไป สำหรับการใช้งานคอมพิวเตอร์ในปัจจุบันมีการกำหนดไว้ 10 เรื่อง คือ รู้จักศัพท์พื้นฐานด้านฮาร์ดแวร์ การเชื่อมโยงอุปกรณ์เข้ากับคอมพิวเตอร์ รู้จักการใช้คำสั่งผ่านคีย์บอร์ด การใช้เครื่องมือสืบค้น (Search engine) การใช้โปรแกรมประมวลคำ การใช้โปรแกรมสเปรดชีต การใช้โปรแกรมเบราว์เซอร์ (Browser) การตรวจจับไวรัสและมัลแวร์ การวินิจฉัยเครือข่ายเบื้องต้น และรู้จักหลักการความมั่นคงของระบบสารสนเทศและความเป็นส่วนตัว (James. 2012) สำหรับประเทศไทยในปี พ.ศ. 2545 เยาวชนไทยมีความสามารถทางคอมพิวเตอร์ (Computer literates) คิดเป็นร้อยละ 43 และร้อยละ 60 มีโอกาสเข้าถึงคอมพิวเตอร์ได้จากที่โรงเรียน (Office of the Non-Formal and Informal Education. 2009)

ความรู้ทางสารสนเทศ (Information literacy) คือความสามารถและทักษะในการเข้าถึงสารสนเทศ การวิเคราะห์และการจัดการสารสนเทศเพื่อนำไปใช้สนับสนุนการดำเนินอย่างมีประสิทธิภาพและการสร้างสรรค์ (อาชัญญา รัตนอุบล. 2552) ซึ่งหลายประเทศได้สร้างมาตรฐานของการวัดความรู้ทางสารสนเทศทั้งของสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ ซึ่งมีองค์ประกอบของความสามารถและทักษะที่ใกล้เคียงกัน ส่วนประเทศไทย ยังไม่มีมาตรฐานการรู้สารสนเทศ แต่กระทรวงศึกษาธิการได้มีการจัดทำร่างมาตรฐานการรู้สารสนเทศสำหรับนักเรียนไทย พ.ศ. 2555 ไว้ 6 ด้าน คือ 1) นักเรียนมีความตระหนักถึงความสำคัญของสารสนเทศ 2) นักเรียนรู้และเข้าถึงสารสนเทศได้ด้วยเครื่องมือสืบค้น 3) นักเรียนสามารถคิดวิเคราะห์และประเมินในการเลือกสารสนเทศได้ 4) นักเรียนสามารถรวบรวมสารสนเทศและจัดระบบสังเคราะห์สารสนเทศได้ 5) นักเรียนสามารถนำสารสนเทศไปใช้เพื่อการเรียนรู้และการดำเนินชีวิตได้ และ 6) นักเรียนมีความตระหนักในคุณธรรมและจริยธรรมในการเข้าถึงและการใช้สารสนเทศ (สุชุม เฉลยทรัพย์. 2555) โดยอิงมาตรฐานการรู้สารสนเทศระดับอุดมศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกา และยังต้องวางแผนเพิ่มระดับความรู้ความสามารถด้านสารสนเทศของประชากรในประเทศ โดยมีการกำหนดการรู้สารสนเทศในกรอบนโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของประเทศไทยปี พ.ศ. 2554 – 2563 หรือ ICT 2020 มีเป้าหมายที่ร้อยละ 75 ของประชากรทั้งหมดต้องมีความรู้สารสนเทศ โดยกำหนดให้มีการใช้ความรู้ทางสารสนเทศเพื่อเพิ่มคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ให้มีความสามารถในการดำเนินงาน และส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้อย่างชาญฉลาด (Smart learning) เพื่อเสริมสร้างความเท่าเทียมของสังคม (National Electronics and Computer Technology Center. 2011)

จากข้อมูลข้างต้น จะเห็นได้ว่าคนรุ่นใหม่ในประเทศไทยยังมีการเรียนรู้แบบคนรุ่นใหม่ อินเทอร์เน็ตในสัดส่วนที่น้อย โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ในชนบท หรือนอกเขตเทศบาล แต่อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยมีอัตราส่วนของคนใช้โทรศัพท์มือถือที่สูง และประชากรส่วนมากใช้อินเทอร์เน็ตผ่านโทรศัพท์มือถือ และคอมพิวเตอร์พกพา ซึ่งรวมทั้งคอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊ก และแท็บเล็ต คิดเป็นร้อยละ 81.7 ของประชากรที่ใช้อินเทอร์เน็ต ส่วนการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตของประเทศไทย ส่วนมากเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตแบบ Broadband ด้วยโทรศัพท์มือถือ ถึงร้อยละ 65.4 ของผู้ใช้อินเทอร์เน็ต ดังนั้นการส่งเสริมการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่ ต้องคำนึงถึงการเพิ่มโอกาสในการให้คนรุ่นใหม่ในชนบทได้มีโอกาสได้ใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต และพัฒนาความรู้คอมพิวเตอร์และความรู้สารสนเทศในระดับที่นำไปใช้ในการเรียนรู้ และการดำเนินกิจกรรม การมีกระบวนการกิจกรรม และการเลือกใช้บริการบนอินเทอร์เน็ตที่ส่งเสริมการเรียนรู้จึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่ โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ในชนบท

2.3 การใช้เทคโนโลยีเว็บ 2.0 เพื่อสร้างทุนมนุษย์ให้คนรุ่นใหม่

เทคโนโลยีเว็บ 2.0 คือบริการบนระบบเว็บในรุ่นที่ 2 ที่มีลักษณะของการเป็นสังคมที่รวมไปด้วยโครงสร้างทางคอมพิวเตอร์ ระบบสารสนเทศหรือโปรแกรม และผู้ใช้อินเทอร์เน็ตจำนวนมากบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Governor, Hinchcliffe and Nickull. 2009) โดยที่ผู้ใช้เว็บ 2.0 จำนวนมากมีส่วนสร้างเนื้อหา สารสนเทศ และข้อมูลของข้อมูล (Metadata) หรือมีลักษณะของการมีส่วนร่วมในสารสนเทศ หรือการแบ่งปันสารสนเทศ (Stephens. 2009) ซึ่ง Funk (2009) พิจารณาเห็นเป็นคุณลักษณะของเว็บ 2.0 ที่ผู้ใช้ระบบนี้สามารถควบคุมข้อมูลหรือเนื้อหา (Content) ได้ด้วยลักษณะปฏิสัมพันธ์แบบโต้ตอบ สื่อประสม ความรวดเร็วในการทำงานเนื่องด้วยลักษณะของโปรแกรมที่ให้บริการ และลักษณะการทำงานแบบความร่วมมือแบบสะสมรวมข่าวสาร ซึ่งเว็บ 2.0 มีคุณลักษณะและบริการต่าง ๆ ดังนี้

2.3.1 คุณลักษณะของเทคโนโลยีเว็บ 2.0

เว็บ 2.0 เป็นเทคโนโลยีการเผยแพร่ข้อมูลบนระบบเว็บรุ่นที่ 2 ที่มีความแตกต่างอย่างมากจากเว็บรุ่นแรก หรือเว็บ 1.0 O'Reilly (2005) ได้สรุปคุณสมบัติของเว็บ 2.0 มีลักษณะเด่น ๆ ที่แตกต่างจากเว็บ 1.0 7 ลักษณะคือ 1) การทำทุกอย่างอยู่บนเว็บ 2) เป็นแหล่งรวบรวมสติปัญญา 3) การทำงานอิงกับฐานข้อมูลที่อยู่รอบ ๆ ตัวบนอินเทอร์เน็ต 4) การพัฒนาซอฟต์แวร์แบบไม่มีขั้นตอน 5) การใช้งานโปรแกรมขนาดเล็ก 6) การใช้ซอฟต์แวร์ร่วมกันมากกว่าหนึ่งอุปกรณ์ และ 7) ผู้ใช้เว็บ 2.0 เป็นผู้ที่มีประสบการณ์อย่างมาก นอกจากนี้ยังมีผู้สรุปลักษณะเพิ่มเติมของเว็บ 2.0 ที่สำคัญไว้อีก เช่นเว็บ 2.0 มีลักษณะการสื่อสารแบบโต้ตอบ (Interaction) เต็มไปด้วยประสบการณ์มีมิติเดียว (Funk. 2009) และการใช้ประโยชน์แบบไม่คิดค่าบริการ (de la Iglesia and Gayo. 2009) โดยสามารถสรุปลักษณะได้เป็น 5 กลุ่มใหญ่ ๆ ดังนี้

2.3.1.1 การทำงานบนเว็บ

ลักษณะการทำงานของเว็บ 2.0 จะมีเว็บเป็นพื้นที่การทำงานหลัก (Web as platform) ทั้งผู้ใช้งานทั่วไป และคนพัฒนาระบบสารสนเทศ โปรแกรมการใช้งานต่าง ๆ จึงเป็นลักษณะของโปรแกรมใช้งานบนเว็บ หรือ Web Application โดยทำงานบนพื้นฐานของเทคโนโลยีการประมวลผลบนกลุ่มเมฆ (Cloud computing) และ สถาปัตยกรรมบริการบนเว็บ (Web service architecture) (Tredinnick. 2011)

การสร้างงานเพื่อเผยแพร่บนเว็บ 2.0 สามารถทำงานบนเว็บและสิ่งเผยแพร่ได้เลย โดยมีเครื่องมืออยู่บนเว็บเพื่อให้ผู้ใช้งานสามารถสร้างงาน หรือระบบสารสนเทศเพื่อที่จะเผยแพร่บน

ระบบเว็บได้อย่างรวดเร็ว และมีปฏิสัมพันธ์ ซึ่งการให้บริการแบบนี้เป็นลักษณะของบริการแบบโปรแกรมมีบริการออนไลน์ แบบ Software as a Service ที่ผู้ใช้ไม่ต้องติดตั้งโปรแกรมใช้งานที่เครื่องของตนเพื่อพัฒนาระบบ หรือชิ้นงานเพื่อเผยแพร่บนเว็บเพจ (Funk. 2009) และในส่วนของ การพัฒนาระบบสารสนเทศบนระบบเว็บ 2.0 จะมี 2 ลักษณะเด่น ๆ คือเป็นการใช้งานโปรแกรมขนาดเล็ก (Light weight programming model) ที่มีการเรียกใช้งานโปรแกรมอื่นแบบสถาปัตยกรรมบริการบนเว็บ (Web service) ที่มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างระบบให้บริการผ่านระบบเว็บ (O'Reilly. 2005)

2.3.1.2 การมีส่วนร่วมและการแบ่งปัน

ลักษณะการทำงานของเทคโนโลยีเว็บ 2.0 ที่เด่นคือ ผู้ใช้เว็บ 2.0 ไม่ใช่เป็นผู้รับสารสนเทศเท่านั้น แต่มีส่วนร่วมในการเป็นผู้สร้างสารสนเทศ ทำเว็บ 2.0 มีลักษณะของความมีส่วนร่วม (Collaboration) และการแบ่งปันสารสนเทศ (Sharing) และเป็นลักษณะสังคมแบบเปิด (Open community) ที่มีรับข้อมูลแบบนำไปผสมผสานกัน (Remixing information) เพื่อการสร้างเนื้อหา (Stephens. 2009) Laudon และ Traver (2012) ได้สรุปไว้ว่า เนื้อหาบนเว็บ 2.0 สร้างโดยผู้ใช้เว็บ 2.0 โดยส่วนมากเป็นคนในช่วงอายุ 7 – 34 ปี โดยที่ไม่ได้เป็นผู้เชี่ยวชาญอะไร พิเศษ เว็บ 2.0 มีลักษณะการทำงานสนับสนุนการมีส่วนร่วมในระบบคอมพิวเตอร์ (Participation computing) ที่ดึงให้ผู้ใช้เข้ามามีส่วนร่วมในโปรแกรมหรือเครือข่ายที่สร้างขึ้น เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับเครือข่าย (Radziwill and DuPlain. 2009)

ในด้านของข้อมูล หรือฐานข้อมูล การทำงานของระบบสารสนเทศบนระบบเว็บ 2.0 ฐานข้อมูลจะมีอยู่รอบ ๆ ตัวที่ดึงเข้ามาร่วมใช้งาน ในลักษณะฐานข้อมูลพิเศษ เช่นฐานข้อมูลผู้ใช้งานบนเครื่องมือสืบค้น (Search engine) เช่น Google web crawlers ฐานข้อมูลแผนที่ในลักษณะบริการที่เรียกว่า Mashup (O'Reilly. 2005) หรือฐานข้อมูลเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่ใช้เป็นฐานข้อมูลผู้ใช้เพื่อการเข้าถึงระบบสารสนเทศอื่น ๆ ต่อไป

ลักษณะการแบ่งปันของระบบเว็บ 2.0 ที่สำคัญอีกลักษณะหนึ่ง คือการใช้ประโยชน์แบบไม่คิดค่าบริการ ถึงแม้ผู้ใช้บริการโปรแกรมต่าง ๆ บนเว็บ 2.0 จะมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินการทั้งฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์ และบุคลากร แต่จริง ๆ แล้วบริการบนเว็บ 2.0 ให้บริการฟรีด้วยการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์อย่างอื่น เช่นข้อมูล สารสนเทศ หรือความรู้จากผู้ใช้บริการ หรือการทำงานบางอย่างเช่น การยอมรับการโฆษณาบนเครือข่าย โดยมีผู้ใช้บริการแบบพิเศษ (Premium users) เป็นคนจ่ายค่าใช้จ่ายในบริการให้ (de la Iglesia and Gayo. 2009)

2.3.1.3 การทำงานแบบโต้ตอบ

เว็บ 2.0 ส่งเสริมลักษณะปฏิสัมพันธ์ (Interactivity) โดยที่การนำเสนอสารสนเทศบนระบบเว็บ 2.0 แบบทันทีทันใด (Realtime) ซึ่งส่งเสริมให้เกิดการโต้ตอบกันระหว่างผู้ใช้งานในเครือข่าย และกระตุ้นให้เกิดแนวคิดใหม่ ๆ หรือความรู้ใหม่ ๆ ที่สามารถนำไปเป็นสินค้าและบริการได้จากการโต้ตอบและแลกเปลี่ยนสารสนเทศ (Radziwill and DuPlain. 2009) ซึ่งการมีปฏิสัมพันธ์เป็นการสื่อสารแบบสองทางที่สามารถให้ผู้ใช้บริการได้มีโอกาสแสดงความต้องการหรือโต้ตอบกับระบบเพื่อระบุความต้องการของผู้ใช้ได้แตกต่างกัน หรือมีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหาที่เผยแพร่บนระบบ เช่นการมีสิทธิในการแก้ไขข้อมูลที่เผยแพร่บนบริการสารานุกรมเสรี (Wikis) การแสดงความเห็นโต้ตอบสารสนเทศที่เผยแพร่บนเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social network) และเชื่อมโยงสารสนเทศจากส่วนบริการอื่น ๆ (Third-party services) เข้ามาที่เว็บของตนเอง ด้วยการแบ่งปันหรือให้กับผู้อื่นด้วยการแท็ก (Tag) (Funk. 2009) เว็บ 2.0 เป็นพื้นที่บริการในการสร้างเครือข่ายทางสังคม (Social network) (Bhatnagar, Herath, Sharman, Rao and Upadhyaya. 2009; Laudon and Traver. 2012)

2.3.1.4 แหล่งรวมปัญญาและประสบการณ์มัลติมีเดีย

เว็บ 2.0 มีลักษณะการทำงานแบบเป็นแหล่งรวบรวมสติปัญญา (Collective intelligence) โดยบริการส่วนมากเป็นที่รวบรวมสารสนเทศจำนวนมากผ่านระบบการประสานความร่วมมือแบบออนไลน์ (Online collaboration) เช่น Wikis และ blog เป็นต้น (Funk. 2009)

เว็บ 2.0 จะให้บริการมัลติมีเดียเต็มรูปแบบ (Rich media experiences) และบันเทิงต่าง ๆ แบบสตรีมมิ่ง (Streaming media technology) เช่น YouTube, webcasts และ podcasts ทำให้มีลักษณะของบริการเป็นแบบรวมกัน (Convergence technology) ที่รวมกันทั้งระบบคอมพิวเตอร์ การสื่อสารมวลชน และโทรศัพท์เข้ามารวมกัน เช่นการนำเสนอรายการโทรทัศน์บนระบบอินเทอร์เน็ต และสามารถเข้าถึงโดยสามารถใช้งานจะเป็นไปได้ในหลายเครื่องมือ ทั้งเครื่องคอมพิวเตอร์ส่วนตัว เครื่องพกพาต่าง ๆ ทำให้ต้องมีโปรแกรมสำหรับเครื่องพกพา (Funk. 2009)

2.3.1.5 การทำงานแบบเคลื่อนที่

การใช้งานโปรแกรมต่าง ๆ มีลักษณะเคลื่อนย้าย (Mobility) ที่สามารถเคลื่อนย้ายการทำงานได้มากกว่าหนึ่งอุปกรณ์ โดยผู้ใช้งานสามารถนำโปรแกรมหรือข้อมูลที่ตัวเองมีไปใช้ได้ด้วย

หลายอุปกรณ์ เช่นการใช้ iTunes (O’Rielly. 2005) ในปัจจุบันมีอีกหลายบริการที่สามารถเคลื่อนย้ายงานไปใช้งานข้ามอุปกรณ์ได้ เช่น DropBox และ Skydrive

จากคุณสมบัติของเว็บ 2.0 จะเห็นได้ว่าเว็บ 2.0 สามารถสนับสนุนการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่ หรือรุ่นอินเทอร์เน็ตได้อย่างทำท่าย เพราะเว็บ 2.0 เป็นบริการที่สร้างเครือข่ายทางสังคมให้ผู้ใช้ โดยที่ผู้ใช้เป็นผู้สร้างและควบคุมเนื้อหาที่จะนำเสนอและเข้าถึงได้ ตัวอย่างบริการที่ผู้ใช้ควบคุมได้แก่ Social networks, Blogs, Wikis, Tagging, Marsh-up และ Instant websites (Funk. 2009) ส่วนการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายระดับกว้างจะช่วยคนรุ่นใหม่ในการสร้างความรู้ได้รวดเร็ว และลึกยิ่งขึ้น Cardoso, Carvalho และ Ramos (2009) ได้สรุปการศึกษาไว้ว่า การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันสารสนเทศมีความสำคัญ เพราะการเป็นกลุ่มทำให้ยึดจับข้อมูล และประมวลผลสารสนเทศได้มากขึ้น รวมทั้งคิดและสร้างสารสนเทศใหม่ได้ซับซ้อนยิ่งขึ้น เพราะว่าคุณลักษณะของการเป็นชุมชน ซึ่งรวมทั้งชุมชนออนไลน์ (Virtual community) จะเสริมพลังในการแบ่งปันสารสนเทศ และการประมวลผลสารสนเทศในสมองของคน หรือกระบวนการรับรู้ (Cognition) โดยที่เว็บ 2.0 มีคุณลักษณะของการส่งเสริมการเรียนรู้ และที่สำคัญ การเรียนรู้ผ่านเว็บ 2.0 ไม่ต้องใช้ความสามารถทางคอมพิวเตอร์ขั้นสูง และที่สำคัญสามารถใช้บริการได้อย่างไม่ต้องมีค่าใช้จ่ายได้ อย่างไรก็ตามเว็บ 2.0 ก็มีข้อจำกัดที่ผู้เรียนจะต้องตระหนักไว้ด้วย เว็บ 2.0 มีลักษณะของการมีส่วนร่วม (Participatory) ที่ผู้ใช้ต้องตระหนักในการเข้าร่วมในบริการแบบมีความเคลื่อนไหว (Active engagement) จึงเกิดการปฏิสัมพันธ์ที่อัตโนมัติกับระบบ หรือแบบ Human-to-Computer ได้ หรือเลือกการทำงานแบบบริการอัตโนมัติส่งข้อมูลถึงผู้ใช้ (Pervasive access) (Radziwill and DuPlain. 2009) ซึ่งผู้ใช้จะต้องตระหนักเรื่องความเป็นส่วนตัว (Privacy) และความมั่นคงของสารสนเทศด้วย

2.3.2 บริการเว็บ 2.0

บริการเว็บ 2.0 ที่สามารถส่งเสริมการเรียนรู้และการสร้างทุนมนุษย์ให้คนรุ่นใหม่ได้แบ่งเป็นกลุ่มได้ดังนี้

2.3.2.1 บริการเว็บ 2.0 ที่เป็นแหล่งรวมและการแบ่งปันเนื้อหา

บริการเว็บ 2.0 ประเภทที่ใช้เป็นแหล่งรวมข้อมูล เพื่อการเผยแพร่ หรือแบ่งปันเนื้อหา (Content) หรือสารสนเทศ เพื่อค้นหาสารสนเทศนำมาสร้างเป็นความรู้หรือเนื้อหา คุณจะพบบริการหลัก ๆ บนเว็บ 2.0 บริการกลุ่มนี้ได้แก่ Blog, Multimedia sharing, Folksonomy, RSS Mash-up และ แหล่งรวมไฟล์ข้อมูล เป็นต้น

1) Blog หรือ Weblog คือโฮมเพจส่วนตัวในรูปแบบของไดอารีออนไลน์ที่นำเสนอแบบเรียงลำดับเวลา โดยบล็อกจะมีลักษณะของความเคลื่อนไหว หรือเป็นพลวัต (Dynamic) อย่างมาก บล็อกมักจะมีการทำงานร่วมกับ RSS (จะอธิบายในย่อหน้าต่อไป) (O'Reilly. 2005) โดยบล็อกเป็นสมุดไดอารีออนไลน์แบบเปิด (Open diary blog) ที่มีการเขียนเล่าเรื่องต่าง ๆ ออกมาเป็นระยะ ๆ ซึ่งเป็นบริการที่ทำให้ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตทั่วไปสามารถมีเว็บไซต์ หรือสิ่งพิมพ์ออนไลน์ของตัวเองได้อย่างง่าย (Funk. 2009) Blog ต่างจากเว็บไซต์ทั่วไป โดยที่บล็อกสามารถนำเสนอข้อมูลพร้อมกับข้อคิดเห็นจากผู้ติดตามได้ในเวลาเดียวกัน (Stephens. 2009) ซึ่งนอกจากจะเป็นข้อดีในเรื่องการเข้าถึงข้อมูลที่กว้างและซับซ้อนมากขึ้น นอกจากนี้บล็อกได้สร้างเครือข่ายเชื่อมโยงกันระหว่างผู้เขียนและผู้ติดตามอ่านด้วย และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันด้วย (Funk. 2009) บล็อกจึงเป็นเครื่องมือเพื่อการแลกเปลี่ยนข้อมูลและนำไปสู่การสร้างเนื้อหา (ความรู้) ให้กับผู้ใช้บริการได้

2) Really Simple Syndication หรือ RSS เป็นบริการเว็บ 2.0 ที่นำเสนอคู่กับบล็อก เพื่อให้ผู้ติดตามอ่านบล็อกเข้าถึงบล็อกได้แบบเคลื่อนที่ (Portable form of access) ด้วยการสมัครเป็นสมาชิกเพื่อรับข่าวสารอย่างสม่ำเสมอ โดยไม่ต้องเข้าไปถึงเว็บไซต์นั้น ๆ โดยส่งให้ส่งตรงไปยังอีเมล หรือที่อื่นที่กำหนดไว้ได้ (Funk. 2009; Stephens. 2009)

3) การแบ่งปันสื่อมัลติมีเดีย (Multimedia sharing) เป็นบริการการเก็บสื่อและเผยแพร่สื่อประสมชนิดต่าง ๆ ทั้งรูปภาพ ไฟล์เสียง และวิดีโอ เช่น Picasa Flickr Youtube และ Podcast ซึ่งเป็นรูปแบบการผลิตสื่อมัลติมีเดียด้วยเครื่องมืออย่างง่าย (Anderson. 2007)

4) Folksonomy คือการจัดทำหมวดหมู่ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาหลักของข้อมูลที่เผยแพร่ ด้วยการให้คำสำคัญด้วยการติดสัญลักษณ์ (Marking) ข้อมูลที่เผยแพร่บนระบบเว็บ 2.0 การติดป้าย หรือ Tags ด้วยการใส่สัญลักษณ์ “ # ” แล้วตามด้วยข้อความของกลุ่มเนื้อหา ซึ่งทำให้ข้อมูลที่มีเนื้อหาหลักเหมือนกันมาอยู่รวมกันได้ เทคโนโลยี Folksonomy เป็นเทคโนโลยีที่สืบทอดมาจากหลักการของการจัดการห้องสมุด หรือการจัดหมวดหมู่เนื้อหา ที่การติดสัญลักษณ์จะคิดคำที่เป็นคำหลัก (Keywords) ที่บ่งบอกถึงเนื้อหาของงานที่เผยแพร่ (Stephens. 2009) การทำ Tags จึงเป็นการรวบรวมปัญญา หรือเนื้อหาประเด็นเดียวกันจำนวนมากมาไว้ด้วยกันแบบความร่วมมือ (Collaboration) ของผู้ใช้แต่ละคน การใช้ Folksonomy เริ่มใช้กับการให้คำสำคัญ

กับรูปภาพที่นำมาเผยแพร่ที่ Flickr (O'Reilly. 2005) ปัจจุบันมีการใช้ Tags ใช้ได้ทั้งกับการเผยแพร่ข้อความบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ การเผยแพร่สื่อประสม

5) Mash-up คือการรวมสารสนเทศแบบบูรณาการ (Integrating Information) เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสารสนเทศที่นำเสนอแบบเดี่ยว ๆ เช่นการนำ Google Maps เข้ามาในเว็บที่เสนอข้อมูลที่ต้องการแหล่งที่ตั้งอย่างธุรกิจบ้านจัดสรร ธุรกิจท่องเที่ยว หรือการเดินทาง เป็นต้น (Stephens. 2009) ซึ่ง Mash-up เป็นตัวอย่างการจัดการข้อมูลจากฐานข้อมูลบนระบบเว็บ 2.0 ที่อยู่รอบตัวเพื่อนำมาใช้งาน ด้วยเทคโนโลยีของการบริการผ่านเว็บ (Web service) (O'Reilly. 2005)

6) แหล่งรวมไฟล์ข้อมูล เป็นลักษณะบริการไฟล์ข้อมูลชนิดต่าง ๆ โดยผู้ใช้แต่ละคนในเครือข่ายสามารถเป็นผู้ให้บริการไฟล์ข้อมูล (File server) เพื่อให้ผู้ใช้ทั่วไปได้ดาวน์โหลดไปใช้โดยมีบริการที่เป็นตัวนายหน้าเพื่ออำนวยความสะดวก เช่น BitTorrent (O'Reilly. 2005)

2.3.2.2 บริการเว็บ 2.0 เพื่อการประสานความร่วมมือ

บริการเว็บ 2.0 ที่มุ่งเน้นการร่วมมือในการนำเสนอเนื้อหา และการทำงานแบบเด่นชัด ได้แก่ Wikis และ Social Network

1) Wiki เป็นบริการบนเว็บ 2.0 ที่เด่นในเรื่องของความร่วมมือ (Collaboration) ที่อนุญาตให้ผู้อ่านเป็นผู้ร่วมผลิตเนื้อหา (Funk. 2009; Stephens. 2009) Wiki คือบริการสารานุกรมเปิด ที่สามารถให้ผู้อ่านร่วมสร้างและแก้ไขสารานุกรมได้ Wiki จึงเป็นบริการที่เป็นแหล่งรวบรวมปัญญาด้วยความร่วมมือ (Collaborative collective intelligence) Wiki อาจนำเสนอในรูปแบบของนิตยสารออนไลน์ (Wikizines) ที่มีผู้อ่านร่วมกันผลิต Wiki ที่มีชื่อเสียงมาก ได้แก่ Wikipedia, WikikHow และ WikiQuotes (Funk, 2009) Wikipedia เป็นเว็บไซต์ที่ได้รับความนิยมติดอันดับ 1 ใน 100 ในมี ค.ศ. 2005 (O'Reilly. 2005) และขึ้นมาเป็นอันดับ 1 ใน 5 ในปี ค.ศ. 2015

2) Social network หรือเครือข่ายสังคมออนไลน์ เป็นโปรแกรม หรือระบบสารสนเทศที่มีการเชื่อมโยงคนเข้ามารวมกันเป็นสังคมด้วยการจับคู่ความเหมือนจากแฟ้มประวัติ หรือความสนใจ เครือข่ายสังคมออนไลน์จะมีบริการหลัก คือการสร้างประวัติย่อของผู้ใช้ (User profile) เพื่อแสดงความเป็นตัวตน และการสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงคนในสังคมนั้น ๆ (Stephens. 2009)

เครือข่ายสังคมสามารถเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ได้ทั้งความรู้ชัดแจ้ง (Explicit knowledge) และความรู้แฝง (Tacit knowledge) และนำไปสู่การสร้างทุนทางสังคม (Cardoso Carvalho and Ramos. 2009) เครือข่ายสังคมออนไลน์มีการเติบโตอย่างรวดเร็ว ในปี ค.ศ. 2012 มีประชากรทั่วโลกกว่า 800 ล้านคนใช้ Facebook กว่า 200 ล้านคนใช้ Twitter และประมาณ 120 ล้านคน ใช้ LinkedIn (Laudon and Traver. 2012) ในประเทศไทย เครือข่ายสังคมออนไลน์ก็ได้รับความนิยมใช้เป็นอันดับหนึ่งของกลุ่มคนที่ใช้อินเทอร์เน็ต (สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2558)

2.3.3 บริการเว็บ 2.0 เพื่อสนับสนุนการสร้างทุนมนุษย์

ตามที่ได้อภิปรายข้างต้น การสร้างทุนมนุษย์มีกระบวนการหลัก 2 กระบวนการ คือการถ่ายโอนความรู้ และการเรียนรู้เพื่อการสร้างความรู้ความเข้าใจ โดยทั้ง 2 กิจกรรมนี้ได้มีผู้ศึกษาถึงการให้บริการต่าง ๆ ของเว็บ 2.0 เพื่อการสนับสนุน ทั้งทำการศึกษาด้านการถ่ายทอดความรู้ และการเรียนรู้ หรือการใช้เว็บ 2.0 เพื่อสนับสนุนการกระบวนการจัดการความรู้ ซึ่งรวมทั้งกิจกรรม 2 กิจกรรมนี้ ทั้งทำการศึกษาเกี่ยวกับนักเรียนนักศึกษา คนรุ่นใหม่ และในบริบทขององค์กร เช่น Williams and Chinn (2009) ได้ศึกษาการใช้บริการเว็บ 2.0 สนับสนุนการเพิ่มทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information technology literacy) Luo (2009) ได้ศึกษาการใช้บริการเว็บ 2.0 เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนด้านความสามารถในการเรียนรู้ (Information literacy) ของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในสหรัฐอเมริกา Ghani (2009) ได้สรุปไว้ว่า เทคโนโลยีเว็บ 2.0 ช่วยสนับสนุนการจัดการความรู้ทั้งในด้านการแบ่งปันความรู้ และการสร้างความรู้แบบมีส่วนร่วม (Collaboration) จากบริการ Blog Wiki Tags และ Mash-up และ Su, Yang, Hwang and Zhang (2010) พบว่าเว็บ 2.0 ช่วยส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้แบบการมีส่วนร่วม (Collaborative learning environment) โดยที่ผู้เรียนได้มีการแบ่งปันประสบการณ์กันมากขึ้น โดยเป็นการแบ่งปันกันทั้งจากผู้เรียนและผู้สอน จากการศึกษาใช้เว็บ 2.0 ด้วยโปรแกรมที่สร้างขึ้นชื่อ PAMS 2.0 (Personalized Annotation Management System 2.0) กับนักเรียนระดับวิทยาลัยพบว่า ระบบเว็บ 2.0 ได้ส่งเสริมการอ่าน การเขียนบทย่อความและแบ่งปันเนื้อหาในสภาพแวดล้อมความร่วมมือ

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น ทำให้ตั้งข้อสังเกตเพื่อการศึกษาได้ว่า บริการเว็บ 2.0 จะเป็นเครื่องมือสนับสนุนการสร้างทุนมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับทุนมนุษย์ด้านความรู้ ท้องถิ่น กับคนรุ่นใหม่ได้ โดยละบริการเว็บ 2.0 สามารถสนับสนุนกิจกรรมหลักการสร้างทุนมนุษย์ได้ดังนี้

2.3.3.1 บริการเว็บ 2.0 เพื่อการถ่ายทอดความรู้

การถ่ายทอดความรู้ ที่ประกอบด้วย 2 กิจกรรมหลัก ๆ คือการถ่ายทอดความรู้ (Knowledge transmission) จากผู้มีความรู้และประสบการณ์ให้ผู้ต้องการสร้างความรู้ และผู้ต้องการความรู้ได้ค้นคว้าหาความรู้ หรือการได้มาซึ่งความรู้ (Knowledge acquisition) ซึ่งบริการที่สนับสนุนทั้งสองกิจกรรมนี้ได้ดี ควรจะเป็น Blog, Wiki เครือข่ายสังคมออนไลน์และแบ่งปันมัลติมีเดีย

Blog คือพื้นที่ในการนำเสนอสารสนเทศ หรือเนื้อหาแบบมีลำดับเวลา Blog จึงสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความรู้ของผู้มีประสบการณ์ และเป็นพื้นที่ให้ผู้เรียนรู้เข้ามาค้นหาเพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ได้เป็นอย่างดี Luo (2010) และ Mansor (2012) พบว่า Blog สามารถใช้สนับสนุนการเรียนรู้ของนักศึกษาในเรื่องการเป็นพื้นที่เผยแพร่เนื้อหา โดย Mansor (2012) พบว่าทั้งผู้สอน และผู้เรียนมีการเผยแพร่ความรู้ผ่าน Blog และในเชิงกระบวนการความรู้ Shang, Li, We และ Hou (2011) ได้พบว่า Blog จะสามารถสนับสนุนการสร้างความรู้ในขั้นตอนของการแบ่งปันความรู้ (Socialisation) การจัดรูปแบบความรู้ (Externalisation) และการรวบรวมความรู้ (Combination) ตามกระบวนการสร้างความรู้ ซึ่งรวมทั้งเครือข่ายสังคมออนไลน์ เช่น เฟสบุ๊ค และบริการแบ่งปันสื่อมัลติมีเดีย เช่น Youtube

บริการเผยแพร่มัลติมีเดีย ตามที่กล่าวข้างต้น สามารถช่วยในกระบวนการสร้างความรู้ได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ ยังมีผู้ทำการศึกษากการใช้ Slideshare และ Google presentation พบว่าผู้สอนได้เผยแพร่สไลด์การสอนผ่าน Slideshare และ Google presentation (Mansor. 2012)

Wiki ใช้เป็นพื้นที่ในการเรียนรู้ทั้งให้ผู้มีความรู้มาเผยแพร่ความรู้ และผู้เรียนรู้ได้มาค้นหาความรู้ Ghani (2009) ได้สรุปไว้ว่า Wikis เหมาะที่จะเป็นแหล่งรวบรวมความรู้แบบมีส่วนร่วม จากการศึกษาของ Luo (2010) พบว่านักศึกษาได้ใช้ Wikis เป็นที่เผยแพร่ข้อมูลโครงการที่เขาทำการศึกษาค้นคว้า และเป็นแหล่งความรู้ (Knowledge base) สำหรับผู้ที่มาค้นหาความรู้เพื่อนำไปใช้ Ras และ Rech (2009) พบว่า Wiki สนับสนุนคนรุ่นใหม่ให้พัฒนาในด้านการได้มาซึ่งความรู้ (Knowledge acquisition) โดยคนรุ่นใหม่ได้เพิ่มการเรียนรู้ในด้านกระบวนการรับรู้ (Cognitive process) ในขณะที่การศึกษาของ Sigala และ Chalkiti (2014) พบว่า Wiki ไม่ได้รับการยอมรับเพื่อการเผยแพร่และค้นหาข้อมูลในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในประเทศกรีซ

เครือข่ายสังคมออนไลน์ จากการศึกษาการใช้สื่อออนไลน์นักเรียนระดับมัธยมปลายในสหรัฐอเมริกา พบว่านักเรียนส่วนมากใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์เป็นอันดับ 1 มีการใช้บริการแบ่งปันมัลติมีเดีย (Photo and video sharing) เป็นอันดับ 3 และมีการใช้บริการเพื่อการทำงานร่วมกันและระดมสมองเป็นอันดับที่ 6 และมีการใช้บริการ Tagging และ Bookmarking จำนวนน้อยมาก โดยมีวัตถุประสงค์การใช้สื่อออนไลน์เพื่อการค้นหาข้อมูลเป็นอันดับหนึ่ง การแบ่งปันมัลติมีเดียเป็นอันดับ 2 และเพื่อเชื่อมโยงกับเพื่อนเป็นอันดับที่ 3 (Mao. 2014) Williams and Chinn (2009) พบว่านักเรียนได้ใช้เฟสบุ๊ค และ Youtube ในการแบ่งปันข้อมูลกิจกรรมที่ใช้เพื่อการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Active learning) และการศึกษาของ Sigala และ Chalkiti (2014) พบว่าเครือข่ายสังคมออนไลน์ได้รับการยอมรับเพื่อการเผยแพร่และค้นหาข้อมูลในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในประเทศไทย

2.3.3.2 บริการเว็บ 2.0 เพื่อการเรียนรู้และสร้างความเข้าใจ

ในด้านการเรียนรู้เพื่อสร้างความรู้ เว็บ 2.0 สามารถสนับสนุนการสร้างความรู้ หรือเนื้อหาของผู้ใช้ได้ Dogan, Bilgic, Duman และ Seferoglu (2012) ได้ลงความเห็นว่าเป็นเว็บ 2.0 จะช่วยนักเรียนในเรื่องการสร้างความรู้มากกว่าการเรียนรู้จากหนังสือและเว็บ 1.0 เนื่องจากการเรียนรู้ผ่านเว็บ 2.0 เปิดโอกาสให้แลกเปลี่ยนความรู้ พร้อมทั้งให้วิพากษ์วิจารณ์เนื้อหาของผู้อื่นได้ด้วยบริการต่าง ๆ เช่น Wikis และ Blogs เป็นต้น Luo (2010) พบว่า Blog สามารถใช้สนับสนุนการเรียนรู้ของนักศึกษาในการสร้างเนื้อหา (Content creation) โดย Blog ส่งเสริมนักศึกษาให้มีการคิดแบบวิพากษ์และวิเคราะห์ Shang, Li, We และ Hou (2011) พบว่า Wikis เป็นเครื่องมือที่มีลักษณะของความร่วมมือที่สนับสนุนการสร้างความรู้ในขั้นตอนของการเรียนรู้ (Internalisation) ตามกระบวนการสร้างความรู้ เนื่องจากสามารถส่งเสริมให้ผู้ใช้ Wikis ได้วิจารณ์เนื้อหา (Review) แก้ไขเนื้อหา (Edit) และสร้างเนื้อหาขึ้นมาใหม่ได้ (Recreate and generate contents)

แต่ในเอเชียการใช้ Blog และ Wiki ยังไม่เป็นที่นิยม โดยเฉพาะในกลุ่มของเยาวชน คนรุ่นใหม่ แต่คนรุ่นใหม่ที่เป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในประเทศตุรกีนิยมใช้เฉพาะ Facebook Youtube และโปรแกรมพูดคุย (Instant message) และไม่รู้จักบริการเว็บ 2.0 อื่น ๆ (Dogan, Bilgic, Duman and Seferoglu. 2012) จากการศึกษาของ Sigala และ Chalkiti (2014) พบว่าบริการเว็บ 2.0 ได้รับการยอมรับสำหรับกิจกรรมเผยแพร่และการได้มาซึ่งความรู้มากกว่าการเรียนรู้ ในการจัดการความรู้ของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในประเทศไทย

ในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2558 คนที่ใช้อินเทอร์เน็ตส่วนมากใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์หลัก ๆ คือ Facebook Twitter Google+ Line และ Instagram ถึงร้อยละ 88.6 ของประชากรที่ใช้อินเทอร์เน็ต และใช้การแบ่งปันรูปภาพและวีดีโอร้อยละ 59.1 และมีการใช้เพื่อพาณิชย์ธุรกิจเพียงร้อยละ 6.4 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2558) โดย Facebook เป็นบริการสื่อสังคมออนไลน์ที่ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทยนิยมใช้เป็นอันดับหนึ่ง โดยในปี พ.ศ. 2557 มีคนไทยใช้เฟสบุ๊คคิดเป็นร้อยละ 42 ของประชากรทั้งหมด และมีอัตราเติบโตในการใช้ถึงร้อยละ 53 (It24hrs. 2557) โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ไม่ได้แสดงข้อมูลในรายละเอียดของการการใช้อินเทอร์เน็ตหรือเครือข่ายสังคมออนไลน์เพื่อการค้นคว้าและแบ่งปันข้อมูลและสารสนเทศ แต่ด้วยคุณลักษณะของบริการเว็บ 2.0 จะเห็นได้ว่า บริการเว็บ 2.0 สามารถเป็นเครื่องมือสนับสนุนการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการสร้างเนื้อหา ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของกระบวนการสร้างทุนมนุษย์

2.4 การวัดทุนมนุษย์

ทุนมนุษย์ เป็นสินทรัพย์ที่จับต้องไม่ได้ (Intangible asset) หรือเป็นทุนทางปัญญา (Baron and Armstrong, 2007) เป็นสินทรัพย์ที่แฝงอยู่ในตัวบุคคลในรูปแบบของความรู้ และทักษะ ตามที่ได้อภิปรายข้างต้น การสร้างทุนมนุษย์ได้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคลากร แต่มีความแตกต่างอยู่บ้าง โดยการสร้างทุนมนุษย์เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทุนมนุษย์ (Human capital management) ที่มุ่งเน้นในการเพิ่มมูลค่าที่ต้องมีความร่วมมือจากบุคลากรในเรื่องการอุทิศตน มีแรงจูงใจ และความมุ่งมั่น (Motivation and commitment) มากกว่าการพัฒนาบุคลากร (Marrewijk and Timmers, 2003) การวัดทุนมนุษย์ขององค์กรจะอยู่ที่บุคลากร (Snell and Dean, 1992 cited in Hatch and Dyer, 2004) ดังนั้นการวัดทุนมนุษย์จึงเป็นเรื่องค่อนข้างยาก เนื่องจากต้องวัดในสิ่งที่เป็นนามธรรม ด้วยการวัดที่ความรู้ และการใช้ความรู้เพื่อองค์กรตามข้อเสนอของ Lepak และ Snell (1999) ในอีกด้าน Baron และ Armstrong (2007) ได้นำเสนอกรอบการวัดทุนมนุษย์ โดยมุ่งเน้นไปที่มูลค่าที่เกิดจากทุนมนุษย์ ดังนั้นการวัดจะต้องแสดงถึงการใช้ทักษะแต่ละอย่างกับกิจกรรมทางธุรกิจ แต่ต่อมาสถาบัน The Chartered Institute of Personnel and Development (CIPD) ได้ศึกษาเรื่องการวัดทุนมนุษย์ที่เหมาะสมและสรุปไว้ว่าการวัดทุนมนุษย์ไม่ได้มีวิธีที่เจาะจง แต่ขึ้นกับกลยุทธ์ขององค์กร ซึ่งอาจวัดในด้านการบริหารบุคลากร วัดมูลค่าของทุนมนุษย์ (Values of Human Capital) หรือวัดโดยเน้นกระบวนการ โดยได้แบ่งการวัดทุนมนุษย์เป็น 3 มิติคือ 1) การวัดประสิทธิผลของงานด้านทรัพยากรมนุษย์ 2) วัดประสิทธิภาพของกระบวนการของบุคคล และ 3) วัดผลตอบแทนการลงทุน (Return on Investment) ของกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับบุคลากร (Baron, 2011)

นอกจากนี้ นักวิชาการหลายคนได้มองการวัดทุนมนุษย์ให้ชัดเจน โดยพิจารณาจากการลงทุนด้านทุนมนุษย์ (Human Investment) หรือการสร้างทุนมนุษย์เพื่อช่วยองค์กรในการจัดการทุนมนุษย์ หรือลงทุนด้านทุนมนุษย์ในองค์กร เช่นการศึกษาของ Cantrell, Benton, Laudal และ Thomas (2006) ได้พิจารณาการวัดทุนมนุษย์ตามการลงทุนในกรอบการพัฒนาหรือสร้างทุนมนุษย์ ซึ่งแบ่งเป็น 4 ระดับ คือ กระบวนการทุนมนุษย์ ประสิทธิภาพของทุนมนุษย์ ความสามารถในการดำเนินงาน (Performance drivers) เช่นผลผลิต คุณภาพ นวัตกรรม และลูกค้า และผลลัพธ์ทางธุรกิจ (การเติบโตของรายได้ ผลตอบแทนการลงทุน หรือมูลค่าในอนาคต เป็นต้น)

ซึ่งสังเกตได้ว่า มิติดังกล่าวเกี่ยวข้องกับการวัดทุนมนุษย์ในองค์กร และประสิทธิภาพของการดำเนินกิจกรรม หรือธุรกิจ ซึ่งจะรวมถึงการวัดการเพิ่มผลผลิต (Productivity) การเติบโตของรายได้ (Revenue growth) หรือความพึงพอใจของลูกค้า (Customer Satisfaction) เป็นต้น หากพิจารณาโดยไม่เจาะจงในกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ และบริบทขององค์กร โดยพิจารณาการวัดทุนมนุษย์จากคุณลักษณะของทุนมนุษย์ และกระบวนการสร้างทุนมนุษย์ ผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่าการวัดทุนมนุษย์สามารถวัดได้จาก 2 มิติ คือ การมีทุนมนุษย์แฝงอยู่ในบุคคล และการมีกระบวนการสร้างทุนมนุษย์

2.4.1 การวัดทุนมนุษย์แฝงในตัวบุคคล

การวัดทุนมนุษย์ที่มีแฝงอยู่ในตัวบุคคล จะเป็นการวัดทุนมนุษย์ชนิดแฝง และทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรม โดยจะเป็นการวัดองค์ความรู้ หรือความสามารถ และประสบการณ์ที่ใช้ในการดำเนินการได้ที่มีอยู่ในตัวบุคคล และรวมถึงความสามารถในการใช้ความรู้นั้นเพื่อ ซึ่งตรงกับการนำเสนอการวัดทุนมนุษย์ของ Lepak และ Snell (1999) และ Baron และ Armstrong (2007) ในเรื่องการวัดการใช้ความรู้ และการวัดทุนมนุษย์ในระดับประสิทธิภาพของทุนมนุษย์ (Tier 3) และความสามารถในการดำเนินงาน (Tier 2—Performance drivers) และมูลค่าที่จะนำไปใช้ในอนาคต (Tier 1) ของ Cantrell, Benton, Laudal และ Thomas (2006) หรือเป็นการพิจารณามูลค่าเพิ่มของพนักงาน (Present Value Added หรือ PVA) เป็นการวัดมูลค่าทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการลงทุนด้วยตัวเงินกับพนักงานในองค์กร โดยผู้วิจัยขอตั้งข้อสังเกตในการวัดทุนมนุษย์ที่มีในตัวบุคคลทั่วไป ไม่จำเป็นที่จะต้องวัดในเรื่องมูลค่าของทุนมนุษย์จากผลตอบแทนการลงทุน เนื่องจากทุนมนุษย์ที่บุคคลทั่วไปมี อาจยังไม่ได้นำทุนมนุษย์นั้นไปใช้ดำเนินงาน แต่มีการสร้างเป็นทุนไว้ในตนเอง รวมทั้งการสร้างมูลค่าทางการเงินมีปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการทางธุรกิจ หรือเพื่อการสร้างมูลค่ามาประกอบด้วย

ในส่วนกองทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรม ควรจะต้องวัดพฤติกรรมที่เกิดจากการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม (Behaviour modification) ไปสู่บริบทของกองทุนแต่ละด้าน ซึ่ง Baron และ Armstrong (2007) ได้ระบุไว้ว่าการวัดกองทุนมนุษย์จะรวมถึงการวัดพฤติกรรมบ่งลักษณะด้วยหรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือพฤติกรรมที่สอดคล้องกับทุนมนุษย์ด้านนั้น ๆ ที่สามารถเพิ่มคุณค่า หรือมูลค่าให้กับผู้มีทุนมนุษย์นั้น ๆ ซึ่งรวมถึงโอกาสและรายได้ และคุณภาพชีวิต ตามที่ Beaker (1962) ได้ระบุว่าพฤติกรรมที่จัดว่าเป็นทุนมนุษย์ คือพฤติกรรมที่มีความเหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินกิจกรรม

2.4.2 การวัดกระบวนการสร้างทุนมนุษย์

มิติที่สองในการวัดทุนมนุษย์ คือการวัดกระบวนการสร้างทุนมนุษย์ และการลงทุนด้านการสร้างทุนมนุษย์ (Human capital investment) ซึ่งจะเป็นการวัดทุนมนุษย์ชนิดทางการ ซึ่งวัดจากการศึกษา การเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ และการมีทรัพยากรเพื่อการสร้างทุนมนุษย์ ซึ่งรวมทั้งทรัพยากรข่าวสาร และทรัพยากรมนุษย์ เช่นผู้ประกอบการที่มีทุนมนุษย์หรือความรู้นั้น ๆ ซึ่ง Coleman (1988) ได้แนะนำว่าทุนมนุษย์ในเด็กสามารถวัดได้จากความรู้และการศึกษาของพ่อแม่หรือผู้ประกอบการ ซึ่งตรงกับการวัดกระบวนการทุนมนุษย์ (Human capital processes—Tier 4) ของ Cantrell, Benton, Laudal และ Thomas (2006) และการวัดความรู้ความสามารถจากกิจกรรมที่เข้าร่วมในการสร้างความรู้ความสามารถของ Baron และ Armstrong (2007) และสถาบัน The Chartered Institute of Personnel and Development (CIPD) (Baron, 2011)

2.4.3 การวัดทุนมนุษย์เรื่องความรู้ท้องถิ่น

งานวิจัยในการสร้างและวัดทุนมนุษย์ส่วนมากมุ่งเน้นไปในบริบทของกิจกรรมการบริหารทรัพยากรมนุษย์ การใช้ทักษะความรู้ในกิจกรรมทางธุรกิจ และผลตอบแทนการลงทุนด้านการสร้างทุนมนุษย์ แต่สำหรับทุนมนุษย์ด้านความรู้ท้องถิ่นที่ไม่ได้มีกระบวนการสร้างที่สอดคล้องกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรและการลงทุนทางธุรกิจ การวัดทุนมนุษย์ด้านความรู้ท้องถิ่นควรวัดจากคุณลักษณะของทุนมนุษย์และความรู้ท้องถิ่น มูลค่าของทุนมนุษย์ต่อกิจกรรมของท้องถิ่น พฤติกรรมในลักษณะของความรู้ท้องถิ่นด้านนั้น ๆ และกระบวนการสร้างทุนมนุษย์ในบริบทของการสร้างและการถ่ายทอดความรู้ท้องถิ่น ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากองค์ความรู้ท้องถิ่น กิจกรรมท้องถิ่น พฤติกรรมที่สอดคล้องกับองค์ความรู้ และทรัพยากรในการสร้างความรู้ท้องถิ่น

2.4.3.1 องค์ความรู้ท้องถิ่น

ตามที่ได้อภิปรายในข้างต้น ความรู้ท้องถิ่นมีลักษณะที่เฉพาะเจาะจง จากการศึกษาของ ลั่นทม จอนจวบทรง และณธกร ธรรมบุญวริศ (2556) ความรู้ท้องถิ่นเรื่องผักพื้นบ้านแบ่งได้เป็น 4 ชุดความรู้ คือความรู้เรื่องชนิดผักและการเก็บเกี่ยว ความรู้เรื่องการปลูก ความรู้เรื่องการปรุงอาหารและการบริโภค และความรู้เรื่องการตลาดผักพื้นบ้าน ซึ่งมีเนื้อหาขององค์ความรู้ดังนี้

- ความรู้เรื่องชนิดผักและการเก็บเกี่ยว จะเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเลือกผักที่สามารถนำมาเป็นอาหารได้ รวมทั้งกิจกรรมการเก็บเกี่ยว
- ความรู้เรื่องการปลูก จะเน้นไปที่กิจกรรมการทำสวน และการเก็บเกี่ยวผักพื้นบ้าน
- ความรู้เรื่องการปรุงอาหารและการบริโภค จะเป็นกิจกรรมการเตรียมผักเพื่อการปรุงอาหาร การปรุงอาหาร และการเลือกอาหารที่มีผักพื้นบ้านเป็นเครื่องปรุง
- ความรู้เรื่องการตลาดผักพื้นบ้าน ซึ่งเกี่ยวข้องกับวิธีการเตรียมผักเพื่อจำหน่าย และการนำไปจำหน่าย หรือช่องทางการจำหน่ายผักแต่ละชนิด

2.4.3.2 กิจกรรมท้องถิ่น

กิจกรรมท้องถิ่น หมายถึงกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อการถ่ายทอดความรู้และการเรียนรู้เกี่ยวกับความรู้ท้องถิ่น จากการศึกษาเรื่องการถ่ายทอดความรู้ท้องถิ่นเรื่องผักพื้นบ้านของ ลั่นทม จอนจวบทรง และณธกร ธรรมบุญวริศ (2556) กิจกรรมดังกล่าวจะมีกิจกรรมทั้ง 2 ด้านหลัก ๆ คือด้านการถ่ายทอดความรู้ และด้านการเรียนรู้ โดยจำแนกตามชนิดความรู้ได้ตามตารางที่ 2.3

จากตารางสรุปกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องผักพื้นบ้านที่มีการใช้ อาจยังไม่ครอบคลุม ซึ่งสังเกตได้ว่าในบางกิจกรรม สามารถมีกิจกรรมเพิ่มเติมได้ เช่นกิจกรรมการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่ที่มีลักษณะและวิธีการเรียนที่หลากหลายและแตกต่างจากวัยผู้ใหญ่ตามที่ได้อภิปรายข้างต้น ดังนั้นในแต่ละกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องผักพื้นบ้านของคนรุ่นใหม่มีการเรียนผ่านสื่อออนไลน์ และลงมือทำ หรือทดลอง Oblinger และ Oblinger (2005) ได้ศึกษาไว้ว่าคนรุ่นใหม่ในประเทศสหรัฐอเมริกาอายุละ 20 เริ่มใช้คอมพิวเตอร์ตั้งแต่อายุ 5 ขวบ และการเข้าถึงสารสนเทศจะเข้าผ่านสื่อออนไลน์มากกว่ากระดาษ และการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่เป็นการเรียนรู้ผ่านการค้นพบ (Inductive discovery) และเรียนรู้ด้วยการทำงาน (Learning-by-doing) และมีการโต้ตอบ (Oblinger และ Oblinger. 2005; McNeley. 2005) นอกจากนี้ Kvakik (2005) ยังสรุปไว้ว่าคนรุ่นใหม่ชอบการเรียนรู้แบบ “ลองถูก ลองผิด” (Trial and error)

ตารางที่ 2.3 สรุปกระบวนการเรียนรู้เรื่องผักพื้นบ้านของชุมชนในจังหวัดฉะเชิงเทรา
(ล้นทม จอนจวบทรง และณัฏฐ ธรรมบุญวิศ, 2556)

ชนิดความรู้	การรับความรู้	กระบวนการสร้างความเข้าใจ และการเรียนรู้
ชนิดของผักพื้นบ้านและการเก็บเกี่ยว	รุ่นของผู้ใหญ่ <ul style="list-style-type: none"> - รับฟังการบอกเล่า - การสังเกตการณ์ - ศึกษาเอกสาร - อบรม 	รุ่นของผู้ใหญ่ <ul style="list-style-type: none"> - การสังเกตการณ์และฝึกฝน
การบริโภค และการปรุงอาหารจากผักพื้นบ้าน	รุ่นของผู้ใหญ่ <ul style="list-style-type: none"> - สอบถาม - การสังเกตการณ์ 	รุ่นของผู้ใหญ่ <ul style="list-style-type: none"> - การสังเกตการณ์ - ฝึกบริโภค และปรุงอาหาร - ทดลองทำ คนรุ่นใหม่ <ul style="list-style-type: none"> - การสังเกตการณ์ - ฝึกบริโภค และปรุงอาหาร
การเพาะปลูกผักพื้นบ้าน	รุ่นของผู้ใหญ่ <ul style="list-style-type: none"> - การพูดคุย - เข้าอบรม/ดูงาน - ศึกษาเอกสาร 	รุ่นของผู้ใหญ่ <ul style="list-style-type: none"> - สังเกตการณ์การทำงาน - ฝึกทำ - เรียนรู้จากธรรมชาติ
การตลาดผักพื้นบ้าน		รุ่นของผู้ใหญ่ <ul style="list-style-type: none"> - การทำงาน

2.4.3.3 พฤติกรรมที่สอดคล้องกับองค์ความรู้

พฤติกรรมที่สอดคล้องกับองค์ความรู้ ซึ่งจะเป็นพฤติกรรมที่สอดคล้องในการทำกิจกรรม หรือการพูดกับองค์ความรู้นั้น ๆ ดังนั้นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับองค์ความรู้ด้านผักพื้นบ้านจะเป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการรู้จักชนิดพืชผักพื้นบ้านและการเก็บเกี่ยว การปลูกผักพื้นบ้าน การปรุงและการบริโภคผักพื้นบ้าน และการตลาดผักพื้นบ้าน และเป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องการวิถีชีวิตและการดำเนินชีวิตของท้องถิ่นด้วย Setalaphruk and Price (2007) สรุปไว้ว่า ความรู้เรื่องผักป่า หรือพืชผักที่ขึ้นในธรรมชาติเป็นความรู้ท้องถิ่น และเป็นความรู้ชนิดความรู้แฝง (Tacit knowledge) และความรู้เชิงวัฒนธรรม (Cultural knowledge) ที่มีการถ่ายทอดความรู้ผ่านกระบวนการทางสังคม วัฒนธรรม และบริบทของครอบครัว

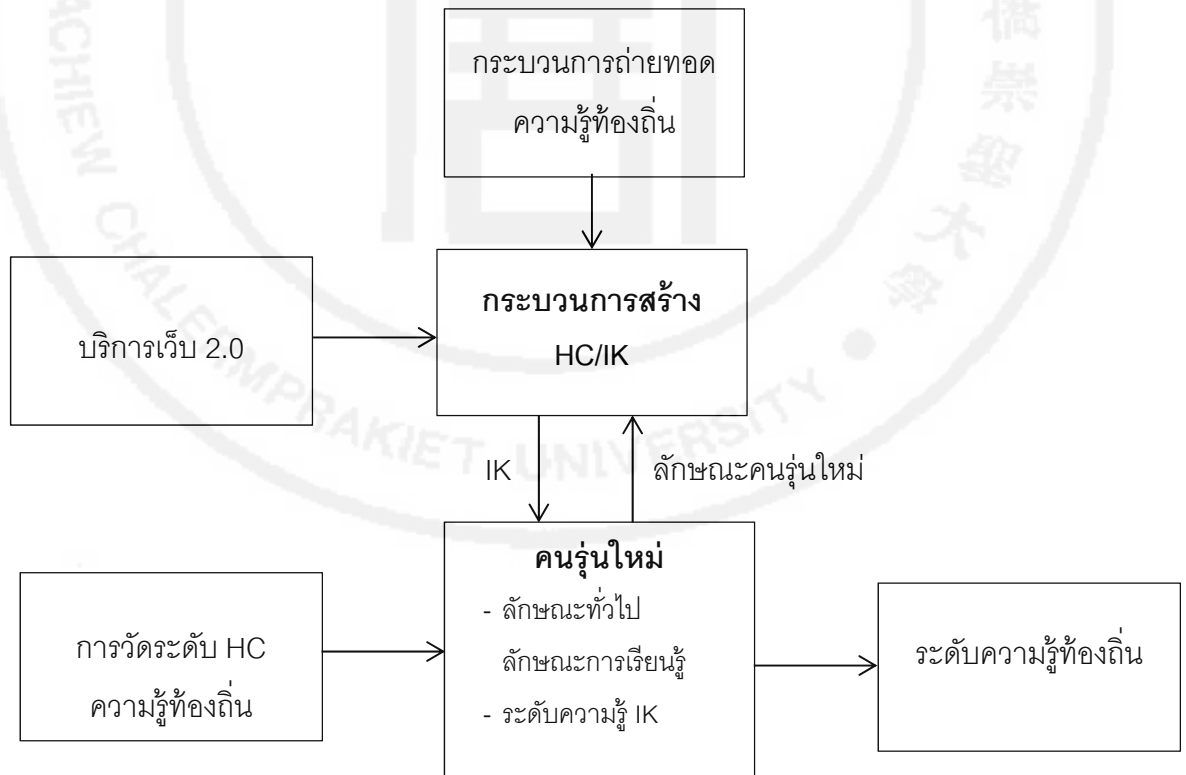
2.4.3.4 ทรัพยากรในการสร้างความรู้ท้องถิ่น

ทรัพยากรในการสร้างความรู้ท้องถิ่น หรือทรัพยากรเพื่อการถ่ายทอดและการเรียนรู้เพื่อการสร้างทุนมนุษย์ ตามที่อธิบายในหัวข้อ 2.2.2.1 ทรัพยากรในการสร้างความรู้ท้องถิ่นจึงประกอบไปด้วยทรัพยากรเงินทุน ทรัพยากรมนุษย์ (ผู้มีความรู้) ทรัพยากรสารสนเทศ ซึ่งประกอบด้วยฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์ ข้อมูลและสารสนเทศ และบุคลากรด้านสารสนเทศ

2.5 กรอบทฤษฎี และคำถามงานวิจัย

2.5.1 กรอบทฤษฎี

จากการศึกษาเอกสารทั้งหมดทำให้การศึกษาวิจัยเรื่อง การใช้เทคโนโลยีเว็บ 2.0 ในการสนับสนุนการสร้างทุนมนุษย์ เรื่องความรู้ท้องถิ่นให้คนรุ่นใหม่ผ่านกระบวนการถ่ายทอดความรู้ มีกรอบการศึกษาวิจัยที่ประกอบไปด้วย 1) กระบวนการถ่ายทอดความรู้ท้องถิ่น 2) ลักษณะคนรุ่นใหม่ 3) บริการเว็บ 2.0 4) กระบวนการสร้างทุนมนุษย์ด้านความรู้ท้องถิ่น 5) การวัดระดับทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น และ 6) ระดับทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น ดังภาพที่ 2.2 และมีคำถามวิจัยดังนี้



* HC/IK = ทุนมนุษย์เรื่องความรู้ท้องถิ่น (Indigenous knowledge Human Capital)

ภาพที่ 2.2 กรอบทฤษฎีการวิจัย (Theoretical framework)

2.5.2 คำถามงานวิจัย

- 5) กระบวนการสร้างทุนมนุษย์ผ่านกระบวนการถ่ายทอดความรู้มีองค์ประกอบและกระบวนการทำงานอย่างไร
- 6) บริการเว็บ 2.0 ช่วยสนับสนุนการสร้างทุนมนุษย์ด้านความรู้ท้องถิ่นให้คนรุ่นใหม่ได้อย่างไร
- 3) การสร้างทุนมนุษย์ด้วยกระบวนการถ่ายทอดความรู้สามารถสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นของคนรุ่นใหม่ในจังหวัดฉะเชิงเทราได้มากน้อยแค่ไหน

2.6 บทสรุป

โดยรวม ในบทนี้ได้ทำการศึกษาทฤษฎี บทความ และรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ แบ่งได้เป็น 4 เรื่อง: 1) ทุนมนุษย์และความรู้ท้องถิ่น 2) การสร้างทุนมนุษย์ 3) การใช้บริการเว็บ 2.0 เพื่อการสร้างทุนมนุษย์ให้คนรุ่นใหม่ และ 4) การวัดทุนมนุษย์ เพื่อกำหนดกรอบทฤษฎีในการศึกษา คำถามงานวิจัย และนำการออกแบบงานวิจัยซึ่งมีรายละเอียดในบทต่อไป

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยปฏิบัติการ (Action research) ที่มีทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อการดำเนินกิจกรรมและวัดทุนมนุษย์ การออกแบบ และการดำเนินการวิจัยแสดงรายละเอียดในบทนี้แยกเป็น 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 กระบวนทัศน์งานวิจัย (Research Paradigm) ส่วนที่ 2 วิธีวิทยาการวิจัย (Research Methodology) ส่วนที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย (Research design) และส่วนที่ 4 การดำเนินงานวิจัย (Research Procedures)

3.1 กระบวนทัศน์งานวิจัย

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของงานวิจัยในครั้งนี้ งานวิจัยนี้ดำเนินการบนพื้นฐานแนวคิดของกระบวนทัศน์งานวิจัยแบบการตีความหมาย (Interpretivism) ที่ให้ความสำคัญกับการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ของสังคม หรือกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งรวมทั้งเรื่องราวและประสบการณ์รายบุคคล (Stories and experiences) และบริบทแวดล้อม ด้วยการตีความหมาย และให้ความหมายกับสิ่งที่พบเห็นจริงในสังคม (Social reality) เพื่อการสร้างเป็นองค์ความรู้ (Schwandt. 1994; Bryman. 2004)

ดังนั้นแนวคิดของกระบวนทัศน์งานวิจัยแบบการตีความหมาย (Interpretivism) จึงเป็นกรอบความคิด และแนวทางในการดำเนินการวิจัยเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หลักของงานวิจัยนี้ ที่มุ่งสร้างโมเดลการสร้างทุนมนุษย์ และเครื่องมือการวัดทุนมนุษย์ท้องถิ่น โดยศึกษาจากสภาพการถ่ายทอดความรู้และสร้างความรู้ท้องถิ่นให้คนรุ่นใหม่ด้วยกระบวนการที่สอดคล้องกับท้องถิ่นที่สร้างโมเดลมาจากการศึกษาด้วยกระบวนการตีความหมาย และนำมาทำความเข้าใจร่วมกับกับผู้ที่เข้าร่วมดำเนินการวิจัยเพื่อกำหนดเป็นกิจกรรม การวิจัยการตีความหมายที่มีแนวคิดในเรื่องธรรมชาติของความจริง หรือความรู้ (Ontology perspective) ที่ว่าความรู้ และความจริงทำความเข้าใจมุมมองของปัจเจกบุคคล จากข้อมูลตรง เรื่องราว ความคิดเห็น (Subjective accounts) และความประทับใจรายบุคคล (Burrell and Morgan. 1979) และกระบวนทัศน์การตีความหมายในมิติทางญาณวิทยา (Epistemology) บนพื้นฐานที่ว่า ความรู้สามารถสร้างได้ เข้าถึงสถานการณ์ และเปิดเผยความจริงที่ได้ประจักษ์ (Insight reveal) โดยที่ความรู้จะขึ้นอยู่กับบริบท และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นธรรมชาติของสังคม ไม่ใช่สิ่งจำลองขึ้นมา (Orlikowski and Baroudi. 1991) หรือกล่าวได้ว่ากระบวนทัศน์การวิจัยแบบตีความหมาย เชื่อว่าความรู้ สร้างได้

จากการทำความเข้าใจในกิจกรรมของคน หรือผู้ให้ข้อมูล (Participants) และความสัมพันธ์ของบุคคลกับสังคม (Burrell and Morgan. 1979)

แนวคิดของแต่ละกระบวนทัศน์ จะส่งผลให้แต่ละกระบวนทัศน์มีวิธีวิจัยที่แตกต่างกัน กระบวนทัศน์การตีความหมายจะมุ่งเน้นไปที่วิธีวิจัยตีความหมายกิจกรรมของคนในสังคมผ่านเรื่องราว (Schwandt. 1994) และประสบการณ์ของแต่ละคน (Guba and Lincoln. 1994) ดังนั้นวิธีวิจัยสำหรับกระบวนทัศน์การตีความหมายจะเน้นที่วิธีทางอุปนัย (Inductive approach) ที่มุ่งเน้นการค้นพบ และการอธิบายความหมายของสถานการณ์ (Morse. 2003) หรือกล่าวในอีกนัยหนึ่ง แนววิธีทางอุปนัย คือการมุ่งหาความหมายจากความเป็นจริงในสังคม และการสร้างทฤษฎี หรือความรู้ แทนการพิสูจน์ความรู้ที่มีอยู่ (Bryman. 2004) กระบวนทัศน์การตีความหมายจึงเป็นวิธีวิจัยทางคุณภาพ (Qualitative Approach) ซึ่งในงานวิจัยในครั้งนี้จะมุ่งเน้นที่วิธีวิจัยทางคุณภาพเพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคม หรือมุ่งเน้นทำความเข้าใจกิจกรรมการสร้างทุนมนุษย์ที่ทำการศึกษ เพื่อสรุปโมเดลกระบวนการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นให้คนรุ่นใหม่ พร้อมเครื่องมือการวัดทุนมนุษย์ท้องถิ่น และมีการใช้วิจัยเชิงปริมาณเพื่อการยืนยันการวัดระดับทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นที่เพิ่มขึ้นของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม

3.2 วิธีวิทยาการวิจัย

เนื่องด้วยวัตถุประสงค์ในงานวิจัย และกระบวนทัศน์ทางงานวิจัย งานวิจัยนี้ดำเนินการด้วยวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) ในรูปแบบของการวิจัยปฏิบัติการแบบตีความหมาย (Interpretive Action Research) ที่เป็นงานวิจัยแบบผสมเน้นหลักที่วิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และมีส่วนของงานวิจัยทางปริมาณประกอบด้วย

3.2.1 งานวิจัยแบบผสม

งานวิจัยแบบผสม (Mixed method research) ที่ประกอบทั้งงานวิจัยเชิงคุณภาพ และงานวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อการค้นหาคำตอบได้อย่างสมบูรณ์และมีน้ำหนักมากยิ่งขึ้น ด้วยการหาคำตอบการวิจัยทั้งตามหลักของทฤษฎีอุปนัย (Inductive theory) เพื่อการค้นพบหรือสร้างทฤษฎี และตามหลักของทฤษฎีนิรนัย (Deductive theory) เพื่อการทดสอบหรือยืนยันคำตอบ (Tashakkori and Teddlie. 2003) โดยการวิจัยแบบผสมวิธีวิจัยสามารถเลือกแนวหลักการวิจัยได้ สำหรับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้เลือกการวิจัยแบบผสมวิธีด้วยแนวการค้นพบหรือการสร้างทฤษฎีที่จะเน้นไปที่การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีการผสมวิธีวิจัยแบบลำดับขั้นด้วยการเริ่มต้นที่การวิจัยเชิงคุณภาพ และตามด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งเป็นการทดสอบการค้นพบ

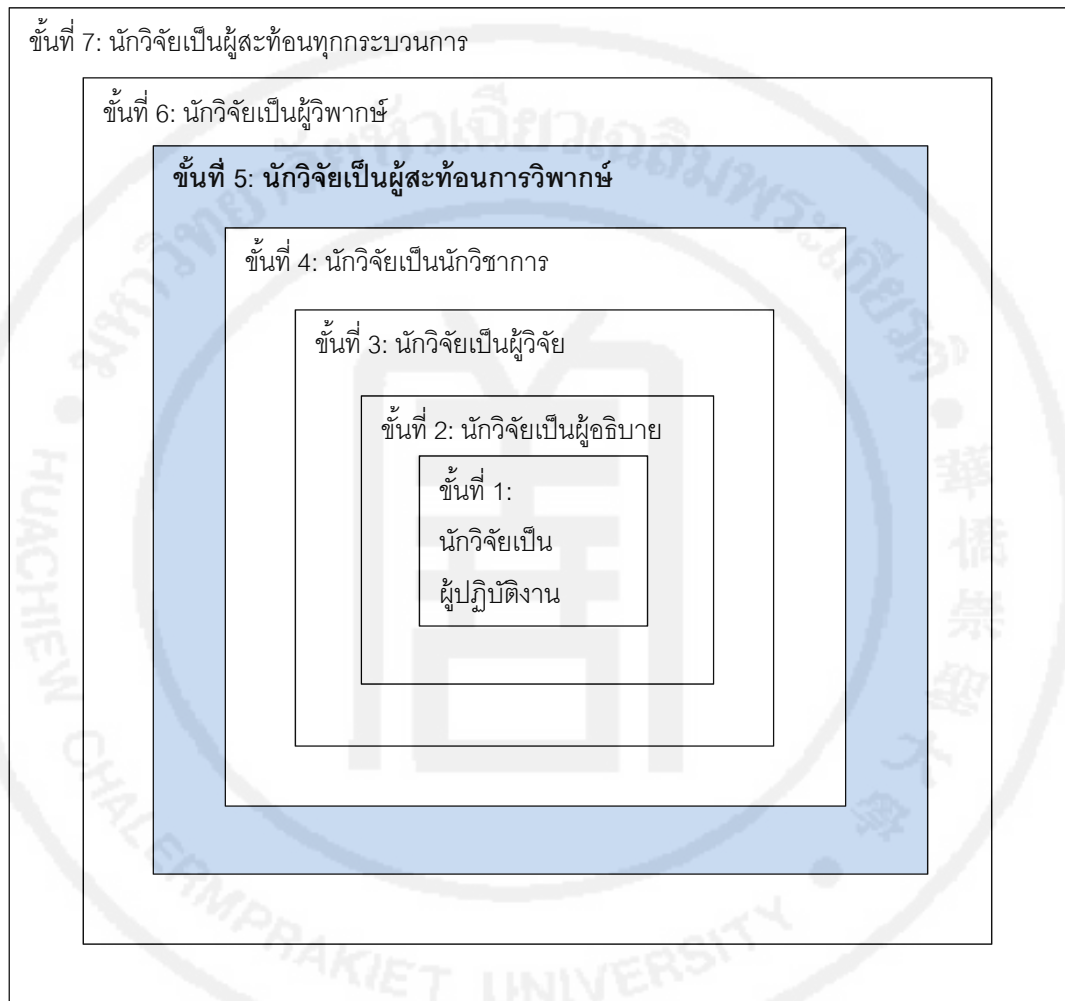
เหตุผลหลักในการเลือกงานวิจัยเชิงคุณภาพเป็นวิธีวิจัยหลักสำหรับการศึกษาในครั้งนี้ เนื่องจากงานวิจัยเชิงคุณภาพเป็นวิธีวิจัยที่สืบทอดกระบวนการตีความหมาย และมุ่งเน้นที่ การทำความเข้าใจความเป็นจริงของสังคมจากความเข้าใจเรื่องราวของบุคคล และสถานการณ์ เฉพาะด้วยการตีความหมายของนักวิจัย (Cassell and Symon. 1994) เพื่อเป็นการสร้างทฤษฎี (Tashakkori and Teddlie. 2003) และเป็นการค้นหาคำตอบจากสถานการณ์ที่เป็นจริงในสังคม (Natural setting) โดยเข้าไปควบคุมสถานการณ์ เหตุการณ์ หรือใช้เครื่องมือที่น้อยที่สุด (Gubrium and Holstein. 1997) และให้ความสำคัญกับลักษณะเฉพาะ โดยเข้าถึงข้อมูลโดยคำนึงถึงหลัก มนุษยวิทยา (Ethnographic approach) มากกว่าวิธีที่มีโครงสร้าง (Bryman. 2004) และไม่ต้อง ใช้แหล่งข้อมูลจำนวนมาก หรือกลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่ (Williamson. 2006) ในส่วนของ การวิจัย เชิงปริมาณที่มุ่งเน้นการทดสอบความรู้ด้วยการวัดค่า และสรุปวิเคราะห์ที่ข้อมูลด้วยการแสดง ปริมาณและเชิงสถิติเพื่อนำไปสู่การนำไปสู่ระดับกว้าง (Generalisation) (Bryman. 2004)

อย่างไรก็ตาม ในช่วงที่ผ่านมางานวิจัยทางด้านการจัดการความรู้ การเรียนรู้ การใช้ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารข้อมูลส่วนมากใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณเป็นส่วนมาก และ งานวิจัยเชิงคุณภาพได้ถูกตั้งคำถามถึงความถูกต้อง และเที่ยงตรงตามระเบียบวิธีวิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการใช้ข้อมูลเชิงอัตวิสัย (Subjective findings) ที่เป็นการยากในการสรุปผล การศึกษา ที่เรียกว่าสามัญการ (Generalisation) (Cassell and Symon. 1994) ดังนั้นการวิจัย เชิงคุณภาพจึงเน้นที่การแสดงผลการค้นพบในเชิงประจักษ์เชิงแบบพรรณนารายละเอียด (Rich Insights) ด้วยบริบทที่ชัดเจนเพื่อการสรุปผลการศึกษาในเชิงทฤษฎี (Guba and Lincoln. 1994) โดยการศึกษาวิจัยในครั้งนี้เลือกใช้วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อร่วมดำเนินกิจกรรมการสร้างทุน มนุษย์กับคนรุ่นใหม่ และทำการศึกษารากฐานที่เกิดขึ้นจริง และบริบทแวดล้อมต่าง ๆ อย่าง ใกล้เคียง เพื่อการสร้างโมเดลการสร้าง และวัดทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น โดยมีการออกแบบงานวิจัย ที่คำนึงถึงคุณภาพงานวิจัย ทั้งด้านความถูกต้อง (Validity) ความน่าเชื่อถือได้ (Credibility) และ ความคงที่ (Reliability) ซึ่งจะแสดงรายละเอียดในหัวข้อต่อ ๆ ไปในบทนี้

3.2.2 งานวิจัยเชิงปฏิบัติการ

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ วิธีวิจัยในครั้งนี้ คือการวิจัย ปฏิบัติการแบบตีความหมาย (Interpretive action research) โดยมีนักวิจัยเข้าไปรายงานการ ดำเนินกิจกรรมของผู้ปฏิบัติงาน และดำเนินการในกรอบการวิจัย โดยในการศึกษานี้วางแนว ทิศทางการวิจัยปฏิบัติการตามกรอบที่ 5 (Critically reflexive) ตามแนวคิดของ McNiff และ Whitehead (2009) ที่ผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นนักวิจัยมีหน้าที่อธิบายกิจกรรมที่ได้ทำพร้อมทั้งอธิบาย

วัตถุประสงค์และเหตุผลในการดำเนินงาน แสดงถึงคุณภาพ และความถูกต้องของการดำเนินกิจกรรมและการอธิบายความรู้ที่เกิดขึ้น โดยมีการวิพากษ์ความรู้ที่เกิดขึ้นเชิงวิชาการกับวรรณกรรมต่าง ๆ และวิพากษ์ถึงความเอนเอียงของตนเองที่อาจมีขึ้น เนื่องจากการโน้มนำโดยวัฒนธรรม บรรทัดฐาน หรือความคิดเห็นของบ้างกลุ่มคนที่เกี่ยวข้อง ภาพที่ 3.1 แสดงกรอบการวิจัยเชิงปฏิบัติการสำหรับงานวิจัยนี้



ภาพที่ 3.1 แสดงกรอบการวิจัยเชิงปฏิบัติการสำหรับงานวิจัย (ดัดแปลงจาก McNiff and Whitehead. 2009)

งานวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) เป็นงานวิจัยที่เป็นกระบวนการทำงานแบบความร่วมมือกับหลายฝ่าย ที่มีการค้นหาข้อมูลเชิงลึกของกระบวนการทำงานอย่างมีระบบ เพื่อแสดงถึงคุณค่า และให้เห็นผลในอนาคต (Riel. 2016) เป็นงานวิจัยที่มีเป้าหมายเพื่อการปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ การดำเนินงาน และสร้างความรู้และทฤษฎีให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น

เนื่องจากงานวิจัยปฏิบัติการจะเป็นการสร้างหรือค้นพบความรู้ทั้งความรู้เชิงปฏิบัติและทฤษฎี งานวิจัยปฏิบัติการเป็นงานวิจัยที่ศึกษาถึงการดำเนินกิจกรรมเพื่อทำความเข้าใจในกิจกรรมและหาแนวทางในการพัฒนากิจกรรม โดยให้ผู้ปฏิบัติงานได้มีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย หรือหาคำตอบเพื่อนำผลการศึกษาค้นคว้าไปใช้ในการพัฒนากิจกรรมของผู้ปฏิบัติงานได้ โดยที่การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบตีความหมาย จะมีผู้ปฏิบัติงานเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมและมีนักวิจัยเข้าไปดำเนินการทำวิจัย หรือเก็บผลการดำเนินงานเพื่อรายงาน (McNiff and Whitehead. 2011)

งานวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นงานวิจัยที่มุ่งเน้นการดำเนินกิจกรรมเพื่อศึกษาทำความเข้าใจ ส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้ของผู้ดำเนินกิจกรรม โดยให้ความสำคัญกับการเล่าเรื่องราวการดำเนินกิจกรรมของผู้ปฏิบัติงานมากกว่าการศึกษาในเชิงเปรียบเทียบ และวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการอยู่บนสมมติฐาน และหลักการดังนี้ (McNiff and Whitehead. 2011)

ในด้านการสร้างความรู้ การวิจัยเชิงปฏิบัติการตั้งอยู่บนสมมติฐานที่ว่า ความรู้สามารถสร้างได้ ไม่ใช่แค่รอการค้นพบ ดังนั้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการจึงมุ่งเน้นด้านการลองผิดลองถูก และสร้างความรู้ด้วยกระบวนการแบบความร่วมมือ (Collaborative process) โดยทั้งนักวิจัยและผู้ปฏิบัติงานมีส่วนร่วมในกิจกรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ ในสังคม ผู้ปฏิบัติงาน คือวัตถุที่เราทำการศึกษา ดังนั้นถ้าเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบศึกษาตนเอง (Self-study action research) เท่ากับว่ามีตนเองเป็นสิ่งที่ต้องศึกษาหรือสังเกตพัฒนาการของตนเอง โดยที่นักวิจัยเข้าไปมีส่วนเข้าไปวางแผนแนวทางการดำเนินกิจกรรมและลงใจให้เกิดการดำเนินการได้ ดังนั้นในขั้นตอนการเก็บข้อมูล และการประเมินผลจะเป็นการประเมินผลการดำเนินกิจกรรมของแต่ละคนแบบสะสม (Collective individual investigation)

ในด้านระเบียบวิธีวิจัย การวิจัยเชิงปฏิบัติการเน้นการมีผู้ปฏิบัติงานร่วมวิจัย และมุ่งเน้นการพัฒนาและการเรียนรู้ของสังคม และเป็นวิจัยแบบปลายเปิด (Open-ended methodology) ที่มีกระบวนการทำงานเป็นระเบียบวิธีวิจัย และมักจะมีลักษณะของกิจกรรมแบบบังเอิญที่ไม่ได้วางแผน และกิจกรรมแบบการทดลอง ทำให้เกิดความเป็นไปได้ในกิจกรรมใหม่ที่ดูเหมือนงานวิจัยจะไม่สิ้นสุด (McNiff and Whitehead. 2011) โดยการวิจัยในครั้งนี้มีรูปแบบการวิจัยแยกเป็นมิติต่าง ๆ ตามการนำเสนอรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการของ Riel (2016) ซึ่งในแต่ละมิติอาจใช้รูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง หรือแบบผสมก็ได้ ดังนี้

- 1) วัตถุประสงค์: ผสมระหว่างปฏิบัติงาน และระเบียบวิธีวิจัย (Practice & inquire) วัตถุประสงค์หลักของการวิจัยมุ่งเน้นทั้งระเบียบวิธีวิจัย และการสร้างการเปลี่ยนแปลงของสังคม
- 2) การสร้างทฤษฎี: ผสมระหว่างการสร้างทฤษฎีจากการปฏิบัติงาน (Theory from practice) และการนำทฤษฎีลงไปสู่การปฏิบัติ (Theory into practice) แนวทางการดำเนินการวิจัยแบบผสม โดยเริ่มต้นด้วยศึกษากรอบแนวคิดทฤษฎีเพื่อกำหนดแนวทางปฏิบัติ และทำความเข้าใจกับการดำเนินงานเพื่อนำมาสร้างทฤษฎีหรือความรู้
- 3) ผู้เชี่ยวชาญ: ผู้เชี่ยวชาญภายใน (Inside expertise) ในการศึกษาในครั้งนี้เป็นการให้กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมในกิจกรรมได้วิเคราะห์ถึงปัญหาและทำกิจกรรมเพื่อการบรรลุเป้าหมาย และสร้างความเป็นผู้เชี่ยวชาญขึ้นมาในสำหรับกลุ่ม โดยไม่ได้ใช้วิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกมาร่วมกำหนด และดำเนินกิจกรรม
- 4) รูปแบบการดำเนินกิจกรรม: กิจกรรมเดี่ยว (Individual process) การวิจัยในครั้งนี้เป็นการเลือกประเด็นปัญหาเพื่อการค้นหาคำตอบสำหรับประเด็นเดียว ไม่ได้มีการร่วมคิดปัญหาหรือแก้ปัญหาเป็นทีม หรือมีโครงการร่วมวิจัยเป็นชุดโครงการวิจัย
- 5) แนวทางการวิจัย: แนวการค้นคว้า (Inquiry-based approach) การศึกษาในครั้งนี้เป็นแนวการวิจัยที่มุ่งเน้นการศึกษาทำความเข้าใจการปฏิบัติงาน มากกว่าการมุ่งเน้นการดำเนินกิจกรรมแบบการใช้กระบวนการการแก้ปัญหา (Problem solving process)
- 6) ผลลัพธ์ ผสมระหว่างผลลัพธ์นำมาเปลี่ยนการคิดของนักวิจัย (Identity transformation) และการเปลี่ยนแปลงของสังคม (Social change) ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่มุ่งเน้นทั้งระเบียบวิธีวิจัย และการสร้างการเปลี่ยนแปลงของสังคม
- 7) การแบ่งปันผลการศึกษา: ผสมระหว่างการแบ่งปันความรู้ให้พื้นที่วิจัย (Shared practices) และการนำเสนอความรู้เป็นทางการ (Shared knowledge)

ถึงแม้วัตถุประสงค์ของการวิจัยจะเป็นในแนวผสมระหว่างปฏิบัติงาน และระเบียบวิธีวิจัย (Practice and inquire) แต่งานวิจัยปฏิบัติการต้องมีการดำเนินกิจกรรมต้องเป็นไปอย่างเป็นระบบ (Striger. 1999; McNiff and Whitehead. 2011) Stringer (1999) ได้สรุปขั้นตอนของการดำเนินการวิจัยปฏิบัติการได้ประกอบด้วย 3 กิจกรรมหลัก คือ การมองปัญหา (Look) การวิเคราะห์ปัญหาและสถานการณ์ (Think) และการดำเนินงาน (Act) ซึ่งประกอบด้วยการวางแผนงาน การดำเนินกิจกรรม และการประเมินผลกิจกรรม โดยทั้ง 3 กิจกรรมหลักมีการดำเนินงานแบบวนซ้ำเป็นเกลียว (Spiral process) ซึ่งใกล้เคียงกับการนำเสนอของ Riel (2016) ที่นำเสนอขั้นตอนการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบ่งได้เป็น 4 ขั้นตอน คือการศึกษาและวางแผน การดำเนินกิจกรรม การเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลและหลักฐาน และการสะท้อนผลการดำเนินงาน

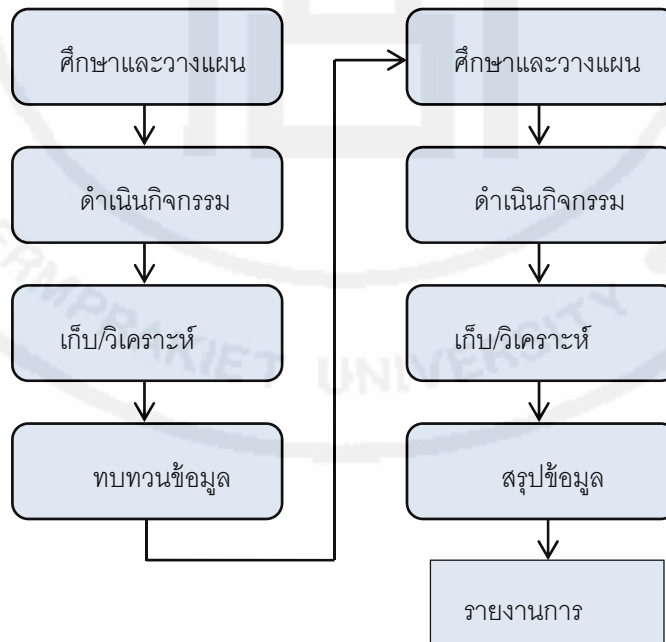
โดยควรมีการวนซ้ำหลาย ๆ รอบการสรุปผลการวิจัย ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้ดำเนินการวิจัย แบ่งได้เป็น 4 ขั้นตอน ตามของ Riel (2016) ที่มีขั้นตอนการดำเนินการที่ชัดเจน และสอดคล้องกับ พื้นที่ที่ทำการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

3.3 ระเบียบวิธีวิจัย และการดำเนินงาน

การศึกษาวิจัยนี้ได้มีการดำเนินการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัย โดยมีขั้นตอนการ ดำเนินการ 4 ขั้นตอน การศึกษาและวางแผน การดำเนินกิจกรรม การเก็บและวิเคราะห์ข้อมูล และหลักฐาน และการสะท้อนผลการดำเนินงาน โดยมีบทบาทของนักวิจัย และมีการดำเนินการ เพื่อคุณภาพงานวิจัยดังต่อไปนี้

3.3.1 ขั้นตอนการดำเนินงาน

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้แบ่งการดำเนินงานได้เป็น 4 ขั้นตอน คือการศึกษาและวางแผน การดำเนินกิจกรรม การเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลและหลักฐาน และการสะท้อนผลการดำเนินงาน ภาพที่ 3.2 แสดงขั้นตอนการดำเนินงานของการวิจัยในครั้งนี้ และมีรายละเอียดแต่ละขั้นตอน ดังนี้



ภาพที่ 3.2 ขั้นตอนการดำเนินงานของการวิจัย

3.3.1.1 การศึกษาและวางแผน

ในขั้นตอนนี้จะประกอบไปด้วยงานหลัก ๆ 4 งาน คือการศึกษาเบื้องต้น การออกแบบและวางแผนการวิจัย การเลือกพื้นที่วิจัยและขออนุญาตเข้าพื้นที่ และการกำหนดบทบาทของนักวิจัยและผู้ปฏิบัติงาน

1) การศึกษาเบื้องต้นดำเนินการโดยนักวิจัย ทำการศึกษาในเรื่องของการสร้างทุนมนุษย์ การเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่ และความรู้อัจฉริยะท้องถิ่นเรื่องผักพื้นบ้าน เพื่อกำหนดกรอบทฤษฎีการวิจัย ออกแบบการวิจัยและแผนการดำเนินงาน

2) การกำหนดกรอบการวิจัยโดยทำการศึกษาก่อสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นเรื่องผักพื้นบ้านบนพื้นฐานของกระบวนการถ่ายทอดความรู้ และการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่อินเทอร์เน็ต (Net generation) โดยมีการใช้บริการเว็บ 2.0 สนับสนุนการเรียนรู้ โดยมีการวางแผนการดำเนินการ (Procedure) 5 กิจกรรม คือ 1) การพัฒนาโมเดลการสร้างทุนมนุษย์ด้านความรู้ท้องถิ่น 2) การพัฒนาบริการเว็บ 2.0 3) ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ความรู้ท้องถิ่นเรื่องผักพื้นบ้าน 4) การวัดระดับทุนมนุษย์ และ 5) สรุปบททวนผลการดำเนินงาน โดยกำหนดการศึกษากับเด็กนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ซึ่งเป็นวัยที่กำลังเริ่มการเรียนรู้เรื่องการปลูกผักสวนครัวกับทางโรงเรียน และฝึกการรับประทานอาหารต่าง ๆ ที่ผู้ใหญ่ในครอบครัวรับประทาน และเป็นวัยที่เริ่มต้นมีการใช้อุปกรณ์คอมพิวเตอร์และการสื่อสารข้อมูลอย่างกว้างขวางทั้งคอมพิวเตอร์ประเภทแท็บเล็ตตามโครงการแท็บเล็ตโรงเรียน และการใช้โทรศัพท์แบบสมาร์ทโฟนกับทางครอบครัว

3) การคัดเลือกพื้นที่สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ เป็นการเลือกพื้นที่วิจัยแบบเจาะจง (Purposive sampling) ที่ทำการเลือกพื้นที่วิจัย หรือกลุ่มตัวอย่างงานวิจัยโดยพิจารณาลักษณะที่สำคัญ ที่มีความน่าสนใจ และเป็นแหล่งข้อมูลที่ครบถ้วนได้ (Williamson. 2006) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วน และช่วยให้นักวิจัยเข้าใจในการศึกษาอย่างลึกซึ้ง และตรงกับรูปแบบวิจัยเชิงปฏิบัติการที่จะดำเนินวิจัยแบบผู้เชี่ยวชาญภายใน ที่มีผู้เชี่ยวชาญร่วมดำเนินกิจกรรมได้ และมีข้อมูลเพื่อนำมาสรุปในการสร้างทฤษฎีหรือความรู้ได้ การวิจัยในครั้งนี้ได้เลือกดำเนินงานที่โรงเรียนบ้านยางแดง ตำบลคูยายหมี อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งเป็นชุมชนหนึ่งที่เป็นพื้นที่ศึกษาวิจัยมีพืชผักพื้นบ้านเพื่อการบริโภคในครัวเรือน และเป็นพืชเศรษฐกิจ ของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์อำเภอสนามชัยเขต ซึ่งสมาชิกของกลุ่ม และผู้ปกครองของนักเรียนจะเข้ามา

เป็นผู้ร่วมปฏิบัติงานในเรื่องการถ่ายทอดความรู้ดังกล่าวให้กับนักเรียนที่ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องผักพื้นบ้าน

ในด้านการเข้าถึงพื้นที่ และการได้รับอนุญาตเข้าทำการศึกษาวิจัยในพื้นที่ (โรงเรียน) ผู้วิจัยเข้าถึงพื้นที่วิจัยนี้ด้วยการพูดคุยแสดงความจำนง และวัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัยกับ อาจารย์ใหญ่ และผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ คุณครูผู้รับผิดชอบโครงการปลูกผักสวนครัวของโรงเรียนฯ และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมเกษตรอินทรีย์อำเภอสนามชัยเขต มุลนิธิพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานส่งเสริมการปลูกผักพื้นบ้านเป็นพืชเศรษฐกิจของชุมชน เมื่อทางโรงเรียน และทางกลุ่มเกษตรอินทรีย์อำเภอสนามชัยเขตยินดีเข้าร่วมในโครงการวิจัย ก็ได้มีการประชุมในรายละเอียดเพื่อการศึกษาทำความเข้าใจในข้อมูลเบื้องต้นของพื้นที่วิจัย วางแผนการดำเนินงาน และกำหนดบทบาทในแต่ละส่วน และทำการเลือกประชากร

4) การกำหนดประชากรและตัวอย่างสำหรับการศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้น ประถมปีที่ 5 และ 6 ของโรงเรียนบ้านยางแดงจำนวนทั้งหมด 22 คน ซึ่งเป็นชั้นปีที่มีกิจกรรมปลูกผักสวนครัวของโรงเรียน และเจ้าหน้าที่เกษตรอินทรีย์จำนวน 2 คน ที่ทางกลุ่มเกษตรอินทรีย์อำเภอสนามชัยเขตเลือกให้มาเป็นวิทยากรสอนเรื่องผักพื้นบ้านในการดำเนินกิจกรรมสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นเรื่องผักพื้นบ้าน ตามที่ได้กล่าวข้างต้นการเลือกพื้นที่ หรือประชากรและตัวอย่างในการศึกษาเป็นแบบเจาะจง เพื่อให้ได้แหล่งผู้ให้ข้อมูล (Informant) ซึ่งตรงกับหลักการดำเนินวิจัยปฏิบัติการของ Gustavsen, Hansson และ Qvale (2008) ที่ได้สรุปไว้ว่า งานวิจัยปฏิบัติการจะเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานกับกลุ่มคนที่เจาะจง โดยมักจะเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ในบริบทที่เจาะจงเพื่อให้เกิดการดำเนินกิจกรรมและตีความหมายผลการดำเนินงานได้ชัดเจน และนำไปสู่การสร้างความรู้หรือทฤษฎี เป็นการนำไปสู่วงกว้าง (Generalisation) ด้วยกรณีเฉพาะ ที่มีระเบียบวิธีวิจัยที่ถูกต้องทั้งด้านความเชื่อมั่น และความถูกต้อง

3.3.1.2 การดำเนินกิจกรรม

ในส่วนของการดำเนินกิจกรรม (Action) ในงานวิจัยเชิงปฏิบัติการนี้ประกอบด้วย 4 กิจกรรมหลัก คือการพัฒนาโมเดลการสร้างทุนมนุษย์ กิจกรรมการเรียนรู้ความรู้ท้องถิ่น การพัฒนาบริการเว็บ 2.0 และการพัฒนาเครื่องมือการวัดทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น

1) การพัฒนาโมเดลการสร้างทุนมนุษย์ด้านความรู้ท้องถิ่น พัฒนابนพื้นฐานกระบวนการถ่ายทอดความรู้ ที่ได้มีกิจกรรมที่สนับสนุนในกระบวนการสร้างทุนมนุษย์ เพื่อใช้เป็น

เครื่องมือนำทางการดำเนินกิจกรรมในการศึกษาในครั้งนี้ โดยโมเดลฯ ได้ออกแบบให้มีกิจกรรม เพื่อการสร้างทุนมนุษย์หลัก ๆ 2 กิจกรรม คือการถ่ายทอดความรู้ และการเรียนรู้ของผู้รับความรู้ และทั้งสองกิจกรรมจะมีการเลือกความรู้ให้สอดคล้องกับกิจกรรม

2) กิจกรรมการเรียนรู้ความรู้ท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้าน ออกแบบกิจกรรมโดยอิงกับการ ค้นพบกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้เรื่องผักพื้นบ้านจากงานวิจัยของล้นทม จอนจวบทรง และ ฌรกร ธรรมบุญวิศ (2556) โดยในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ทำการวางแผนกิจกรรมร่วมกับ ประกอบด้วย 3 กิจกรรม คือการเรียนรู้ชนิดผักพื้นบ้าน การเรียนรู้การปลูกผักพื้นบ้าน และการเรียนรู้การทำอาหารและบริโภคผักพื้นบ้าน

3) การพัฒนาบริการเว็บ 2.0 เพื่อใช้เป็นเครื่องมือสนับสนุนกิจกรรมการสร้างทุน มนุษย์ การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้เลือกบริการเว็บ 2.0 ทั้งสองกลุ่ม คือกลุ่มที่เป็นแหล่งรวบรวม และแบ่งปันข้อมูล และการประสานความร่วมมือ ทางการศึกษาครั้งนี้เลือกใช้ Blog ที่รวมถึง บริการ Really Simple Syndication หรือ RSS และ Folksonomy ที่มีการการจัดทำหมวดหมู่ ข้อมูลด้วยแท็ก (Tag) และการใช้การแบ่งปันสื่อประสม มีการใช้ Youtube และ Flickr และกลุ่ม ความร่วมมือ เลือกใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ เฟสบุ๊ก (Facebook) ซึ่งเป็นบริการที่ค่อนข้างใหม่ให้ ความสนใจ และเป็นที่ยอมรับในผู้ใช้บริการออนไลน์ในประเทศไทย ตามการทบทวนวรรณกรรม

4) การพัฒนาเครื่องมือวัดทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น โดยพัฒนาบนพื้นฐานของ คุณลักษณะและชนิดของทุนมนุษย์ คุณลักษณะความรู้ท้องถิ่นและประเด็นความรู้ท้องถิ่นที่ เลือก และกิจกรรมที่ออกแบบเพื่อการสร้างทุนมนุษย์ฯ โดยเครื่องมือจะมีการทดสอบความ เชื่อมั่น และความถูกต้องการนำไปใช้วัดทุนมนุษย์ฯ

3.3.1.3 การเก็บข้อมูลและหลักฐาน

ระหว่างการดำเนินกิจกรรมจะมีการเก็บข้อมูลและหลักฐานเพื่อนำมาวิเคราะห์และตอบ คำถามงานวิจัย โดยการวิจัยปฏิบัติการจะต้องเก็บทั้งข้อมูลและหลักฐาน หลักฐานที่เป็น เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน และหลักฐานการทำงานในบทบาทของนักวิจัยที่มี การวางแผน กระบวนการดำเนินกิจกรรมของผู้มีส่วนร่วมฝ่ายต่าง ๆ ในการดำเนินกิจกรรม (McNiff and Whitehead. 2011) โดยการเก็บข้อมูลและหลักฐานมีรายละเอียดดังนี้

1) การเก็บข้อมูลเพื่อตอบคำถามงานวิจัยในครั้งนี้ มี 4 วิธี โดยในช่วงของการดำเนินกิจกรรมการสร้างทุนมนุษย์ วิธีหลักคือการประชุมกลุ่ม (Focus group) และการสังเกตการณ์ และในช่วงของการวัดทุนมนุษย์มีการใช้แบบสอบถาม และการสัมภาษณ์

- การประชุมกลุ่ม (Focus group) จะดำเนินการกับผู้ร่วมดำเนินกิจกรรมทั้ง ครู/อาจารย์ วิทยากรจากกลุ่มเกษตรอินทรีย์อำเภอสนามชัยเขต และนักเรียนที่ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเริ่มประชุมกลุ่มเป็นระยะตั้งแต่ก่อนเริ่มดำเนินกิจกรรม ระหว่างการดำเนินกิจกรรมไปสักระยะหนึ่ง และเมื่อสิ้นสุดกิจกรรม เพื่อร่วมกำหนดกิจกรรมการสร้างทุนมนุษย์ และวางแผนการดำเนินงาน และระดับความรู้เรื่องผักพื้นบ้าน โดยการประชุมกลุ่มบางครั้งมีการใช้บริการเว็บ 2.0 ด้วย เพื่อช่วยทบทวนความจำการเรียนรู้ในพื้นที่ และเนื่องจากนักเรียนในพื้นที่ชนบทมีโอกาสใช้คอมพิวเตอร์ทั้งเครื่องตั้งโต๊ะ แท็บเล็ต และโทรศัพท์น้อยมากทั้งที่โรงเรียนและที่บ้านน้อยมาก

- การสังเกตการณ์ โดยนักวิจัยจะทำการสังเกตการณ์การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในการวิจัยนี้ด้วยการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant observation) คือการสังเกตการณ์ที่นักวิจัยอยู่ในบทบาทของผู้เข้าร่วมกิจกรรม (Participant) โดยที่นักวิจัยทำหน้าที่เป็นทั้งผู้เข้าร่วมกิจกรรม และผู้สังเกตการณ์ (Punch. 2005) ซึ่งทำให้นักวิจัยได้ข้อมูลที่ลึกซึ้ง เพราะเข้าไปเป็นสมาชิกของกิจกรรมนั้น (Walsham. 1995) อย่างไรก็ตาม Yin (1994) กล่าวว่า การเข้าไปเป็นผู้ร่วมงานอาจทำให้นักวิจัยสังเกตการณ์ได้น้อยลงในขณะที่เป็นผู้เข้าร่วมงาน เนื่องจากไม่ค่อยได้มีโอกาสได้จดบันทึก ดังนั้นเพื่อลดความผิดพลาดในการสังเกตการณ์ นักวิจัยต้องตระหนักอยู่เสมอว่าเป็นผู้เข้าร่วมแบบผู้สังเกตการณ์ (Observer-as-a-participant) ที่ทำหน้าที่สังเกตการณ์มากกว่าเข้าไปร่วมกิจกรรม (Gorman and Clayton. 2005) เพื่อให้มีเวลาในการจดบันทึก และทบทวนเหตุการณ์จากการสังเกตการณ์ ผู้วิจัยจึงเข้าไปสังเกตการณ์กิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มฯ โดยที่นักวิจัยพยายามเข้าสังเกตการณ์ให้มากที่สุดเท่าที่ทำได้ และมีการบันทึกภาพ เพื่อช่วยเป็นหลักฐาน และความถูกต้องของข้อมูลด้วย ตามคำแนะนำของ Babbie (2001) ส่วนการจดบันทึก นักวิจัยจะทำการจดบันทึกการสังเกตการณ์เมื่อกลับมาอยู่ที่พักของตนเอง

- แบบสอบถาม จะใช้เพื่อเก็บข้อมูลกับนักเรียน และผู้ปกครอง เพื่อวัดระดับความรู้ ท้องถิ่นเรื่องผักพื้นบ้านของนักเรียน และทุนมนุษย์แบบทางอ้อมจากผู้ปกครองทั้งก่อนเริ่มดำเนินกิจกรรมและหลังการดำเนินกิจกรรม

- การสัมภาษณ์ จะใช้สัมภาษณ์ครู/อาจารย์ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ ที่เป็นวิทยากร และผู้ปกครองของนักเรียน โดยจะสัมภาษณ์ถึงกิจกรรมและทรัพยากรการเรียนรู้ และความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของนักเรียน

2) หลักฐานที่แสดงการทำกิจกรรม และการจูงใจให้ผู้ปฏิบัติดำเนินกิจกรรม จะเป็นรูปภาพ คลิปวีดีโอในการดำเนินกิจกรรม และข้อความหรืออีเมลที่ประสานงานกับผู้ปฏิบัติกิจกรรม ตามคำแนะนำของ McNiff and Whitehead (2011) ที่หลักฐานสำหรับวิจัยปฏิบัติการ จะเป็นทั้งหลักฐานดำเนินกิจกรรม การจูงใจให้เกิดการดำเนินกิจกรรม และแสดงถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ในการดำเนินกิจกรรม

3.3.1.4 การสรุปบทวนผลการดำเนินกิจกรรม

การสรุปบทวนการดำเนินกิจกรรมจะมีเป็นระยะ ๆ เพื่อสรุปปัญหาและอุปสรรค และประเมินความก้าวหน้า เพื่อการจัดปรับกิจกรรมให้ได้ตามแผนและมีความเหมาะสมกับสถานการณ์ จะทำการสรุปการดำเนินงาน ความก้าวหน้าและปัญหาอุปสรรคจะดำเนินการร่วมกันระหว่างนักวิจัยและผู้ปฏิบัติงาน ทั้งครู/อาจารย์ของโรงเรียน เจ้าหน้าที่ส่งเสริมเกษตรฯ และกับนักเรียน โดยมีการประชุมสรุปบทวนการดำเนินการกิจกรรมหลัก ๆ 2 ครั้งคือเมื่อได้ดำเนินกิจกรรม 1 ภาคการศึกษา เพื่อปรับกิจกรรมในรอบที่ 2 และเมื่อดำเนินกิจกรรมครบ 1 ปี การศึกษา หรือ 2 ภาคการศึกษา

3.3.1.5 บทบาทของนักวิจัยและผู้ปฏิบัติงาน

ตามรูปแบบงานวิจัยเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้เป็น การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบตีความหมาย (Interpretive action research) ที่นักวิจัยเข้าไปรายงานการดำเนินกิจกรรมของผู้ปฏิบัติงาน แต่โดยหลักการพื้นฐานของงานวิจัยปฏิบัติการที่เป็นลักษณะของความมีส่วนร่วมระหว่างนักวิจัยและผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่วิจัย นักวิจัยจึงต้องทำหน้าที่ร่วมวางแผนกิจกรรม อำนวยความสะดวกให้เกิดกิจกรรม และเป็นผู้กระตุ้นผู้ปฏิบัติงานในการดำเนินกิจกรรม รวมทั้งดำเนินกิจกรรม เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ให้มีการพัฒนาในด้านการวิเคราะห์สถานการณ์และการค้นพบต่าง ๆ ตามข้อสรุปของ Stiringer (1999) ในส่วนของการดำเนินกิจกรรม นักวิจัยได้รับหน้าที่ดำเนินกิจกรรมในด้านการสร้างโมเดลการสร้างทุนมนุษย์ การพัฒนาบริการเว็บ 2.0 ที่สนับสนุนการสร้างทุนมนุษย์ และกิจกรรมอบรมความรู้เรื่องการใช้บริการเว็บ 2.0 การเก็บข้อมูล และหลักฐานการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอผลการค้นพบ

ในส่วนของครูอาจารย์ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมเกษตรอินทรีย์อำเภอสนามชัยเขต นักเรียนและผู้ปกครองของนักเรียนจะเป็นผู้ปฏิบัติการ (Practitioners) ที่จะเป็นคนดำเนินกิจกรรมหลักของส่วนดำเนินกิจกรรมในการวิจัยเชิงปฏิบัติการ แต่ละคนจะทำหน้าที่แตกต่างกัน โดยทุกคนจะมีส่วนร่วมในการร่วมวางแผนกิจกรรม เจ้าหน้าที่ส่งเสริมเกษตรฯ จะทำหน้าที่หลักเป็นวิทยากรที่

ถ่ายทอดความรู้เรื่องผักพื้นบ้าน รวมทั้งผู้ปกครองนักเรียน คนที่มีความรู้เรื่องผักพื้นบ้านจะมีหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ และประเมินการเรียนรู้ของนักเรียน ส่วนตัวนักเรียนคือผู้เรียนรู้เรื่องผักพื้นบ้านและประเมินการเรียนรู้ของตนเอง

3.3.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลและหลักฐานที่รวบรวมในช่วงดำเนินกิจกรรม จะนำมาทำการวิเคราะห์ และนำเสนอในรายงานวิจัย โดยข้อมูลแต่ละส่วนมีการวิเคราะห์แยกเป็น 2 ส่วน คือข้อมูลเชิงคุณภาพ และข้อมูลเชิงปริมาณ

3.3.2.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ในส่วนของข้อมูลเชิงคุณภาพ คือข้อมูลการประชุมกลุ่ม และการสังเกตการณ์การดำเนินกิจกรรม และการสัมภาษณ์ครู/อาจารย์ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ ที่เป็นวิทยากรและผู้ปกครองของนักเรียน โดยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยหลักการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเบื้องต้นของ Dey (1993) ที่ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนหลัก คือการอธิบายข้อมูล และเปรียบเทียบปรากฏการณ์ (Phenomena) การจัดหมวดหมู่ (Classifying) และการเชื่อมโยงกับทฤษฎี (Connecting to theories or concepts)

1) วิเคราะห์ประเด็นหลัก (Theme analysis) คือขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้มา ซึ่งประกอบด้วย การสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์ของนักวิจัย เพื่อทำการหมวดหมู่ (Classification) เพื่อนำไปใช้วิเคราะห์หรือจัดการกับข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้มา โดยการวิจัยครั้งนี้ใช้เทคนิคการวิเคราะห์ประเด็นและสร้างหมวดหมู่แบบผสมผสานทั้งแนววิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (Inductive analysis) และ นิรนัย (Deductive analysis) นั่นคือการวิเคราะห์ประเด็นหลัก และหมวดหมู่ของข้อมูลโดยยึดทั้งกรอบทฤษฎี และข้อมูลที่ได้ โดยในขั้นตอนนี้ นักวิจัยได้ถอดข้อมูลที่บันทึกไว้เป็นข้อความแบบไฟล์เอกสาร แล้วนำมาวิเคราะห์เบื้องต้นเพื่อค้นหาประเด็นแบบเป็นหมวดหมู่ โดยนักวิจัยจะอ่านข้อมูลนั้นซ้ำหลาย ๆ รอบเพื่อทำความเข้าใจเรื่อง และค้นหาประเด็นหลัก และหมวดหมู่ ซึ่งได้หมวดหมู่เป็น 4 ประเด็นหลัก ๆ คือความรู้ในเรื่องผักพื้นบ้าน กระบวนการเรียนรู้เรื่องผักพื้นบ้าน ความสนใจ/กระตือรือร้นของนักเรียนในเรื่องผักพื้นบ้าน และการส่งเสริมการเรียนรู้ของทางผู้ปกครอง (ดูภาคผนวก ข)

2) การจัดหมวดหมู่ให้กับข้อมูล (Classifying) คือการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่เก็บได้มาให้เป็นหมวดหมู่ตามที่ได้กำหนดไว้ โดยใช้เทคนิคการเข้ารหัส (Coding) ดำเนินการโดย

ใช้วิธีของ Gibbs (2002) ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ การแตกข้อมูลเป็นชิ้นส่วนย่อย การเข้ารหัส การจัดหมวดหมู่ และการทบทวนรหัส

- การแตกข้อมูลเป็นชิ้นส่วนย่อย (Extracting text): ในขั้นตอนนี้ข้อมูลจะถูกแยกย่อยเป็นย่อหน้าสั้น ๆ ที่มีประเด็นหลัก (Broad theme) ประเด็นเดียว

- การเข้ารหัส (Coding): คือกำหนดรหัสให้แก่ละชิ้นส่วนของข้อมูล เพื่อบ่งบอกถึงประเด็นเนื้อหา และหมวดหมู่ของเรื่องราวย่อหน้านั้น ๆ โดยแต่ละชิ้นส่วนของข้อมูล สามารถตีความได้หลายหลายหมวดหมู่

- จัดหมวดหมู่ (Classification) ขั้นตอนนี้คือการขึ้นข้อมูลที่ได้รับการรหัสแล้วมาจัดเรียงตามหมวดหมู่ เพื่อให้ให้นักวิจัยได้ทำความเข้าใจเรื่องราวที่ได้มาจากภาคสนาม แบบเป็นกลุ่มของเรื่องราว หรือตามแนวคิดทฤษฎีเดียวกันเพื่อทำความเข้าใจข้อมูลอย่างลึกซึ้ง และนำเสนอในรายงานวิจัยเพื่อตอบคำถามงานวิจัย

- การทบทวนรหัส (Refining codes): ขั้นตอนนี้จะทำตลอดเวลาที่ทำการเข้ารหัสข้อมูล นั่นคือหมวดหมู่ และรหัสประจำหมวดหมู่จะมีการทบทวนและปรับตลอดเวลา เนื่องจากนักวิจัยได้ค้นพบเรื่องราว และแนวคิดทฤษฎีเพิ่มขึ้นจากรายการที่วิเคราะห์ และเป็นการปรับให้หมวดหมู่เหมาะสม เข้าใจง่าย และถูกต้องที่สุด

3) การเชื่อมโยงข้อมูลและการนำเสนอรายงานวิจัย ในขั้นตอนนี้จะสรุปเรื่องราวเพื่อเขียนเป็นรายงานวิจัย นักวิจัยได้ทำการเชื่อมโยงแต่ละส่วนของเนื้อหาประเด็นเดียวกัน หรือหมวดเดียวกันเข้ามาอยู่รวมกัน เพื่อนำเสนอเป็นเรื่องข้อมูลแบบแสดงปรากฏการณ์ และบริบท (Accounts of phenomena) และนำเสนอเป็นชุดเรื่องราวเพื่อช่วยให้ผู้อ่านในการทำความเข้าใจและตอบคำถามงานวิจัย ตามข้อเสนอแนะของ McNiff and Whitehead (2011) ที่ได้แนะนำถึงการวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการวิจัยปฏิบัติการ จะต้องทำการค้นพบทั้งด้านการปฏิบัติการและทฤษฎี สำหรับความรู้ที่เป็นทฤษฎีจะเป็นความรู้ที่สร้างความเข้าใจกับบางสิ่ง (Making sense of things) ซึ่งจะนำเสนอด้วยการพรรณนาและอธิบาย (Description and explanation)

ในส่วนของการประชุมกลุ่มเพื่อค้นหากิจกรรม การวางแผนการดำเนินงาน และการติดตามความก้าวหน้าของการดำเนินงาน จะทำการวิเคราะห์โดยเน้นการสรุปหมวดหมู่และเชื่อมโยงกับทฤษฎี และนำเสนอเป็นรายงานวิจัยเลย เนื่องจากไม่ได้มีข้อมูลจำนวนมากที่ต้องมาแตกข้อความและเข้ารหัสข้อมูล เพื่ออำนวยความสะดวกในการทำงาน การวิเคราะห์ข้อมูลด้วย

การเข้ารหัสได้ใช้โปรแกรมประเภทสเปรดชีตช่วยในการจัดเรียงย่อย ที่เข้ารหัส และจัดหมวดหมู่ เพื่อสะดวกในการเรียกเรื่องราวเป็นหมวดหมู่ขึ้นมาเรียงเรียงในขั้นตอนต่อไป

3.3.2.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ในส่วนของข้อมูลเชิงปริมาณ คือข้อมูลการวัดระดับทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น เรื่องความรู้ฝึกฝนบ้านที่มีการสร้างในตัวผู้เรียน ที่มีการเก็บข้อมูลด้วยการใช้แบบสอบถาม จะทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนาเพื่อสรุปข้อมูลเบื้องต้น และทำการวิเคราะห์ความแปรปรวนด้วย One-way ANOVA เพื่อศึกษาความแตกต่างของทุนมนุษย์ ที่มีในนักเรียนแต่ละกลุ่ม โดยใช้โปรแกรมประเภทสเปรดชีตช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.3.3 การเขียนรายงานวิจัย

การเขียนรายงานวิจัยสำหรับวิจัยเชิงปฏิบัติการจะต้องมีการแสดงอธิบายการดำเนินกิจกรรมอย่างชัดเจน และมีการแสดงเหตุผลในการดำเนินงาน และการเชื่อมโยงไปสู่หลักทฤษฎีต่าง ๆ ได้ การตีความข้อมูลที่รวบรวม พร้อมทั้งแสดงหลักฐานงานวิจัยปฏิบัติการ และการอธิบายการค้นพบเพื่อสร้างความเข้าใจให้กับผู้อ่านรายงานทั้งด้านการปฏิบัติและทฤษฎีตามที่สามารถตรวจสอบความถูกต้อง (Validity) ได้ตามหลักการวิจัย ซึ่งเป็นไปตามที่ McNiff and Whitehead (2011) แนะนำ ที่การนำเสนอรายงานวิจัยปฏิบัติการจะเน้นการอธิบายหลายละเอียดที่มีหลักฐาน เพื่อให้ภาพสถานการณ์กับผู้อ่าน และแสดงถึงความถูกต้องของความรู้ที่ค้นพบ (Claim to knowledge) และสิ่งที่ค้นพบเป็นการสนับสนุนการปรับปรุงการปฏิบัติงาน รายงานวิจัยนี้จึงมีการนำเสนอผลการศึกษาคือวิจัยเป็น 3 ส่วนหลัก ๆ คือส่วนที่ 1 การวางแผนและการดำเนินงาน ซึ่งรวมถึงการพัฒนาโมเดลการสร้างทุนมนุษย์ด้านความรู้ท้องถิ่น การพัฒนาบริการเว็บ 2.0 เพื่อเป็นเครื่องมือสนับสนุนการเรียนรู้ และการดำเนินกิจกรรมการสร้างทุนมนุษย์ ซึ่งจะนำเสนอในบทที่ 4 และบทที่ 5 ส่วนที่ 2 คือการวัดทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น ที่มีการพัฒนาเครื่องมือวัดทุนมนุษย์ และการวัดระดับทุนมนุษย์ ของนักเรียน ซึ่งจะนำเสนอในบทที่ 6 และส่วนที่ 3 นำเสนอสรุปผลการดำเนินงาน หรือผลลัพธ์จากการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่ออภิปรายผลลัพธ์การศึกษาคือวิจัยเพื่อการตอบคำถามงานวิจัย ในบทที่ 7

3.3.4 คุณภาพงานวิจัย

ตามที่ได้กล่าวในข้างต้น งานวิจัยปฏิบัติการครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบตีความหมาย (Interpretive action research) โดยมีนักวิจัยเข้าไปชักจูงให้ผู้ปฏิบัติงานมีการดำเนินกิจกรรม และรายงานการดำเนินกิจกรรม เพื่อสรุปเป็นความรู้หรือทฤษฎีในเชิงวิชาการ

ดังนั้นการดำเนินกิจกรรม การเก็บและการวิเคราะห์ข้อมูลจะต้องคำนึงถึงคุณภาพงานวิจัย ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้มีทั้งส่วนที่เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ การดำเนินเพื่อคุณภาพของงานวิจัยจะมีทั้งสองด้านดังนี้

3.3.4.1 ความน่าเชื่อถือ

ความน่าเชื่อถือ (Reliability) ของงานวิจัย คือความคงที่ในการวัดผลของข้อมูลที่ได้ โดยเน้นที่เครื่องมือ หรือวิธีการในการวัดผล หรือการได้มาซึ่งข้อมูล (Bryman. 2004) ตามที่ได้อธิบายมาข้างต้น การจัดเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยในครั้งนี้มีทั้งข้อมูลเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ ดังนั้นการสร้างความน่าเชื่อถือของงานวิจัยจะแบ่งเป็น 2 ส่วน

1) ความน่าเชื่อถือสำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพจะเป็นความน่าเชื่อถือภายใน (Internal reliability) ที่เน้นความคงที่ในการได้ข้อมูลจากนักวิจัย หรือความแน่นอนระหว่างผู้สังเกตการณ์มากกว่า 1 คน (Inter-observer consistency) จากวิธีการเก็บข้อมูลวิธีการเดียวกันในช่วงเวลาเดียวกัน (Bryman. 2004) การวิจัยครั้งนี้จะใช้เทคนิคการทดสอบข้อมูลซ้ำ (Test-retest method) คือการสังเกตการณ์ โดยนักวิจัยมากกว่า 1 คน และทำซ้ำมากกว่า 1 ครั้ง ในกิจกรรมเดียวกัน ตามคำแนะนำของ Babbie (2000) เช่นกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องการปลูกผักพื้ในบ้าน และการปรุงอาหารจากผักพื้ในบ้าน จะมีการจัดกิจกรรมหลายครั้ง ทีมนักวิจัยได้มีการสังเกตการณ์มากกว่า 1 ครั้ง ในแต่ละกิจกรรม

2) ความน่าเชื่อถือสำหรับข้อมูลเชิงปริมาณ โดยพิจารณาที่คำถามหรือวิธีการถาม เพื่อให้ได้ข้อมูลมีความคงที่ (Stability) ซึ่งจะนิยมใช้วัดความน่าเชื่อถือนี้ด้วยวิธีการทดสอบซ้ำ (Test-retest method) และตัวชี้วัดมีความแน่นอนและสอดคล้องกับการวัดผล (Consistency) ซึ่งนิยมวัดด้วยเทคนิคการแบ่งครึ่งการวัดผล (Split-half method) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbachs' alpha coefficient) โดยค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาควรมีค่าอยู่ระหว่าง 0-1 (Bryman. 2004) สำหรับการวิจัยครั้งนี้มีการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถาม โดยมีแบบสอบถาม 2 ชุด (สำหรับนักเรียน และผู้ปกครองนักเรียน) มีผลการวัดความน่าเชื่อถือด้วยค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค โดยแบบสอบถามสำหรับนักเรียนมีค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาคเฉลี่ยเท่ากับ 0.64 และมีรายละเอียดดังนี้

- ส่วนที่ 2 ข้อ 1 การเข้าร่วมกิจกรรม 0.54
- ส่วนที่ 2 ข้อ 2 ความรู้แฝง

กิจกรรมในชีวิตประจำวัน	0.34
ความรู้ด้านผักพื้นบ้าน	0.91
- ส่วนที่ 2 ข้อ 3 พฤติกรรม	0.78

แบบสอบถามสำหรับผู้ปกครองมีค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบักเฉลี่ยเท่ากับ 0.75 และมีรายละเอียดดังนี้

- ส่วนที่ 2 ข้อ 1 การเข้าร่วมกิจกรรม	0.84
- ส่วนที่ 2 ข้อ 2 ความรู้แฝง	
กิจกรรมในชีวิตประจำวัน	0.39
ความรู้ด้านผักพื้นบ้าน	0.84
- ส่วนที่ 3 ข้อ 1 ความรู้แฝงของบุตรหลาน	0.84
- ส่วนที่ 3 ข้อ 2 พฤติกรรมของบุตรหลาน	0.85

3.3.4.2 ความถูกต้อง

ความถูกต้อง (Validity) ของงานวิจัย คือความถูกต้องในการตีความหมาย หรือสรุปผลการค้นพบของการศึกษา ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการวัดผลอย่างถูกต้อง (Measurement validity) การให้เหตุผลที่ถูกต้อง (Internal validity) และการนำไปสู่วงกว้าง ที่ถูกต้อง (External validity) (Bryman. 2004) ส่วนข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยปฏิบัติการจะเน้นในเรื่องความถูกต้องของข้อมูล และหลักฐานในการดำเนินกิจกรรม (McNiff and Whitehead. 2011) ในการศึกษาครั้งนี้มีการดำเนินการเพื่อความถูกต้องทั้งการศึกษาทางคุณภาพ และเชิงปริมาณ ดังนี้

1) ความถูกต้องสำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพ จะมุ่งเน้นที่คุณค่าความน่าเชื่อถือ (Trustworthiness) จากความถูกต้องของการให้เหตุผล และความสามารถในการยืนยันข้อมูล (Confirmation) ได้ (Bryman. 2004) ซึ่งความถูกต้องสามารถวัดได้จาก 3 ด้าน คือความถูกต้องในการอธิบาย ความถูกต้องในการตีความ และความถูกต้องในเชิงทฤษฎี (Maxwell. 1992) การวิจัยในครั้งนี้จะนำเสนอรายงานวิจัยส่วนเชิงคุณภาพด้วยการอธิบายรายละเอียดผลการค้นพบด้วยข้อมูลดิบ หรือข้อความตรงของผู้ให้ข้อมูล เพื่อให้ภาพรวมสภาพแวดล้อมจริงของเหตุการณ์มานำเสนอตามเทคนิคของ Drisko (1997) เพื่อให้ได้ความถูกต้องต้องทั้งสามด้าน นอกจากนี้ การศึกษาในครั้งนี้ยังเพิ่มความถูกต้องในการวัดผลข้อมูลเชิงคุณภาพ และความสามารถในการยืนยันข้อมูลได้ด้วยการเก็บข้อมูลมากกว่าหนึ่งวิธี (Triangulation) และเป็นการยืนยันความน่าเชื่อถือและความถูกต้องของข้อมูล และหลักฐานสำหรับการวิจัยปฏิบัติการ และในด้านให้เหตุผล

เพื่อสรุปผลความรู้ (Knowledge claim) จะเน้นการนำเสนองานวิจัยด้วยประสบการณ์เฉพาะคน (Subjective experience) (McNiff and Whitehead. 2011)

2) ความถูกต้องสำหรับข้อมูลเชิงปริมาณ จะเน้นที่การกำหนดตัวชี้วัดให้ชัดเจนในการนำไปสู่การได้ข้อมูล การวัดผล และสรุปการค้นพบได้ถูกต้องเพื่อตอบคำถามงานวิจัย ในการศึกษาในครั้งนี้ได้ให้ความสำคัญกับความถูกต้องทั้ง 3 ด้าน โดยมีการตรวจสอบความครบถ้วนของแบบสอบถาม และความเหมาะสมของคำถาม โดยให้มีผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสอบถาม และทดลองใช้แบบสอบถาม (Preliminary test) ก่อนนำไปใช้จริง ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ได้ใช้วิทยาการที่ทำหน้าที่อบรมความรู้เรื่องผักพื้นบ้านให้นักเรียนเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสอบถาม เนื่องจากเป็นผู้ที่อยู่ในท้องถิ่น มีความเข้าใจในวิถีชีวิต และการตั้งคำถามเพื่อสอบถามข้อมูลจากนักเรียน และผู้ปกครองของนักเรียน และได้มีทดลองการใช้แบบสอบถามกับนักเรียนบางคนก่อนนำไปใช้จริง

3.3.4.3 จริยธรรมการทำวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ได้ยึดหลักจริยธรรมในการทำวิจัยกับบุคคล (Human Ethic) เพื่อไม่ให้เกิดการศึกษาค้นคว้าที่ไปละเมิดความเป็นส่วนตัว ทำให้ผู้เข้าร่วมวิจัยเกิดความเสียหาย หรือได้รับอันตราย โดยมีการปฏิบัติตามข้อเสนอแนะของ (Punch. 1994) โดยให้ผู้เข้าร่วมวิจัยได้แสดงความยินยอมในการเข้าร่วมวิจัยด้วยความสมัครใจ โดยนักวิจัยได้อธิบายรายละเอียดของโครงการวิจัย และลงชื่อยินยอมในการให้ข้อมูล ในส่วนนักวิจัยได้ออกแบบการนำเสนอข้อมูลรายงานวิจัยโดยไม่สามารถเจาะจงผู้ให้ข้อมูลได้เป็นรายคน และมีการเก็บรักษาข้อมูล และผู้ให้ข้อมูลไว้เป็นความลับ นอกจากนี้นักวิจัยไม่กระทำการใด ๆ ให้ผู้เข้าร่วมวิจัยรู้สึกว่ นักวิจัยมีอำนาจเหนือกว่าผู้ให้ข้อมูลและบังคับให้เกิดการให้ข้อมูล ซึ่งนับเป็นประเด็นที่สำคัญทางจริยธรรมการวิจัย (Ryen. 2004) โดยนักวิจัยจะแสดงความอ่อนน้อมถ่อมตนโดยถือว่าทางโรงเรียนฯ และกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ฯ เป็นผู้ร่วมงานระดับเดียวกันเพื่อพัฒนาการทำงานในพื้นที่ และนักเรียนที่เข้าร่วมการปฏิบัติการ ก็คือผู้ร่วมปฏิบัติการมีส่วนในการแสดงความคิดเห็นเพื่อวางแผนการดำเนินกิจกรรม

3.4 ระยะเวลาการดำเนินงาน

การวิจัยนี้มีระยะเวลาทั้งสิ้น 1 ปี 7 เดือน คือตั้งแต่เดือนมีนาคม 2557 ถึงเดือนตุลาคม 2559 โดยมีช่วงระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรมกับทางโรงเรียน 1 ปีการศึกษา หรือ 2 ภาคการศึกษา โดยในภาคการศึกษาที่ 1 เป็นการเรียนรู้จากสวนผักของชุมชนเป็นหลัก เนื่องจากเป็น

ช่วงฤดูฝน และมีน้ำท่วมในแปลงผักสวนครัวของโรงเรียน นักเรียนจึงได้ทำกิจกรรมการเรียนรู้การเพาะปลูกในภาคการเรียนรู้ที่ 2 เป็นหลัก และทำการติดตามความก้าวหน้าในช่วงหมดปีการศึกษา และปีการศึกษาต่อไปในกรณีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ยังคงศึกษาอยู่ในโรงเรียน

3.5 บทสรุป

โดยสรุปงานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยปฏิบัติการ ที่ดำเนินการได้ดำเนินการบนพื้นฐานของแนวคิด และปรัชญางานวิจัยแนวการตีความหมาย (Interpretivism) ที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาข้อมูลจากการดำเนินงานเพื่อนำมาสรุปเป็นความรู้หรือทฤษฎี โดยมีการเก็บข้อมูลและหลักฐาน ซึ่งเป็นได้ทั้งข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยมีการออกแบบงานวิจัยโดยคำนึงระเบียบวิธีวิจัย และคุณภาพงานวิจัยทั้ง 3 ด้าน คือความน่าเชื่อถือ ความถูกต้อง และจริยธรรมการวิจัย ซึ่งจะมีการนำเสนอการดำเนินกิจกรรม และการค้นพบในการศึกษาวิจัย และบทสรุปการวิจัยในบทที่ 4 - 7

บทที่ 4

การสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น

ในบทนี้จะนำเสนอโมเดลการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น ที่สรุปได้จากการดำเนินกิจกรรมการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้านให้กับคนรุ่นใหม่ที่เป็นนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลายของโรงเรียนบ้านยางแดง อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ในลักษณะของการวิจัยปฏิบัติการ โดยการดำเนินการวิจัยประกอบด้วยขั้นตอนการดำเนินงาน 4 ขั้นตอน คือการศึกษาและวางแผนงาน การดำเนินกิจกรรม การเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลและหลักฐาน และการสะท้อนผลการดำเนินงาน (ดูรายละเอียดในบทที่ 3) เป็นระยะเวลา 1 ปี การศึกษา ที่มีนักวิจัยร่วมดำเนินงานทุกขั้นตอน ตั้งแต่การวางแผนกิจกรรม โดยนักวิจัยได้ค้นคว้ากิจกรรมการสร้างทุนมนุษย์จากเอกสารต่าง ๆ และการวิจัยเรื่องการถ่ายทอดความรู้ท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้าน ที่ทำการศึกษาในพื้นที่อำเภอสนามชัยเขต ของ ลั่นทม จอนจวบทอง และฉนวน ธรรมบุญวริศ (2556) เป็นกรอบการสร้างทุนมนุษย์เบื้องต้น เพื่อนำเสนอให้ผู้ร่วมวิจัยปฏิบัติการ ฝ่ายโรงเรียน และกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์อำเภอสนามชัยเขตพิจารณา เพื่อจัดทำแผนดำเนินการ และดำเนินกิจกรรม และจัดเก็บเก็บข้อมูลและหลักฐานผ่านการประชุมการดำเนินกิจกรรม และการสังเกตการณ์ เพื่อนำมาสรุปเป็นโมเดลการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นที่ประกอบไปด้วย 4 องค์ประกอบ คือความรู้ท้องถิ่น บุคคลที่สร้างทุนมนุษย์และผู้ถ่ายทอดความรู้ กระบวนการถ่ายทอดและสร้างความรู้ และทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น (ดูภาพที่ 4.1) โดยมีรายละเอียดตามการดังนี้

4.1 ความรู้ท้องถิ่นเรื่องผักพื้นบ้าน

ความรู้ท้องถิ่นที่ทำการศึกษาเพื่อการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นให้กับคนรุ่นใหม่ของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือผักพื้นบ้านในเขตอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ในการศึกษาครั้งนี้ได้ขอสรุปการศึกษาของ ลั่นทม จอนจวบทอง และฉนวน ธรรมบุญวริศ (2556) ที่ศึกษาเรื่องการถ่ายทอดความรู้ท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้าน ที่สรุปความรู้เรื่องผักพื้นบ้านได้เป็น 5 เรื่องหลัก ๆ คือ ชนิดผักพื้นบ้าน การปลูกและการเก็บเกี่ยวผักพื้นบ้าน การปรุงอาหารจากผักพื้นบ้าน การบริโภคผักพื้นบ้าน และการตลาดผักพื้นบ้าน ในการศึกษาครั้งนี้จะเน้นไปที่ 4 เรื่อง โดยไม่รวมเรื่องการตลาดผักพื้นบ้าน เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ทำการศึกษากับคนรุ่นใหม่ที่เป็นนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ที่ยังไม่ได้เกี่ยวข้องกับเรื่องการตลาดผักพื้นบ้านมากนัก ในการศึกษาครั้งนี้จะศึกษาลงไปในรายละเอียดที่ชนิดผักพื้นบ้านของชุมชนที่คนรุ่นใหม่ควรมีความรู้

การศึกษาครั้งนี้ได้ใช้รายชื่อชนิดผักพื้นบ้านหลัก 37 ชนิด ที่กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์อำเภอสนามชัย เขตได้สรุปไว้เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกปลูกเพื่อการบริโภค และจำหน่ายเป็นรายได้เสริม (ดูรายชื่อชนิดผักพื้นบ้านได้ที่ภาคผนวก ค) ซึ่งการเลือกชนิดผักพื้นบ้านเพื่อการสร้างทุนมนุษย์ฯ จัดว่าเป็นกระบวนการคัดเลือกความรู้ ตามที่ Cranfield และ Yoong (2007) และ Livyanage, Elhag, Ballar และ Li (2009) ได้นำเสนอไว้ในกระบวนการถ่ายทอดความรู้ เพื่อเป็นการเลือกความรู้ที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ของผู้ที่ต้องการเรียนรู้ และสร้างทุนมนุษย์



ภาพที่ 4.1 กรอบการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น

4.2 บุคคลที่สร้างทุนมนุษย์และผู้ถ่ายทอดความรู้

ตามที่ศึกษาคุณลักษณะของทุนมนุษย์จากการทบทวนวรรณกรรม ทุนมนุษย์มีหลายชนิด การสร้างให้บุคคลมีทุนมนุษย์จะต้องมีการศึกษา เพื่อการสร้างทุนมนุษย์การศึกษาทางการเรียนรู้อื่นๆ เพื่อการสร้างทุนมนุษย์แฝง และทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรม ซึ่งทั้งสองกิจกรรมต้องการถ่ายทอดความรู้ให้ผู้ต้องการสร้าง ซึ่งสอดคล้องกับโมเดลการถ่ายทอดความรู้ที่มีกระบวนการหลักคือการส่งผ่านความรู้ (Knowledge transmission) และการเรียนรู้เพื่อสร้างความรู้ (Knowledge interpretation) โดย 2 กระบวนการดังกล่าว มีผู้เกี่ยวข้องอย่างได้เป็น 2 กลุ่ม คือ ผู้ให้ความรู้ (Sender) และผู้รับความรู้เพื่อการเรียนรู้ (Receiver) (ล้นทม จอนจบทรง และณภร ธรรมบุญวิศ. 2556) ดังนั้นในกระบวนการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นแบ่งบุคคลที่เกี่ยวข้องได้เป็น 2 กลุ่มคือบุคคลที่ต้องการสร้างทุนมนุษย์ให้มีในตนเอง และผู้ถ่ายทอดความรู้ท้องถิ่น

4.2.1 บุคคลที่ต้องการสร้างทุนมนุษย์

บุคคลที่ต้องการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นในการศึกษารุ่นนี้ คือคนรุ่นที่เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ทั้งหมดจำนวน 22 คน ของโรงเรียนบ้านยางแดง ตำบลคูยายหมี อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งตั้งอยู่ในเขตป่ารอยต่อ 5 จังหวัดของภาคตะวันออก ที่ประกอบด้วยจังหวัดฉะเชิงเทรา สระแก้ว ชลบุรี ระยอง และจันทบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่ป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีความหลากหลายของพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ แต่ในพื้นที่ป่าถูกทำลายลงอย่างมากจากนายทุน และเพื่อทำการเกษตรของเกษตรกร (มูลนิธิอนุรักษ์ป่ารอยต่อ 5 จังหวัด. 2553) ทำให้ในเขตตำบลคูยายหมี อำเภอสนามชัยเขตมีพื้นที่การเกษตรส่วนใหญ่เป็นไร่มันสำปะหลัง และสวนยูคาลิปตัสที่ไม่ค่อยมีความหลากหลายของพืชผักพื้นบ้าน มูลนิธิพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงเข้ามาส่งเสริมการการเกษตรอินทรีย์เพื่อฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพ และได้มีกิจกรรมในการส่งเสริมการปลูกผักพื้นบ้านด้วย (ล้นทม จอนจบทรง และ ณภร ธรรมบุญวิศ. 2556) โดยนักเรียนทั้ง 22 คน มีผู้ปกครองส่วนมากเป็นอาชีพอื่นที่ไม่ใช่เกษตรกร แต่ยังมีสวนผักพื้นบ้าน ตามรายละเอียดในตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 จำนวนนักเรียนแยกตามคุณลักษณะต่าง ๆ ของนักเรียน

แยกตามเพศ		แยกตามอาชีพผู้ปกครอง				แยกตามสวนผัก ที่บ้าน		แยกตามการเข้าร่วมกิจกรรมผัก ที่บ้าน	
ชาย	หญิง	เกษตรกร	ค้าขาย	รับจ้าง	อื่น ๆ	มี	ไม่มี	เข้าร่วม	ไม่เข้าร่วม
11	11	3	6	12	1	19	3	7	15
50%	50%	13.6%	27.3%	54.5%	4.5%	86.4%	13.6%	31.8%	68.2%

เหตุผลที่ทำการศึกษาศึกษาการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้านให้กับคนรุ่นใหม่ที่เป็นนักเรียนวัยประถมศึกษาตอนปลาย ที่มีอายุประมาณ 10-12 ปี เนื่องจากคนรุ่นใหม่ในชุมชนชนบทจะเริ่มห่างชุมชน เมื่อจบการศึกษาประถมศึกษา เพื่อไปเรียนระดับมัธยมศึกษา และต่อในระดับอุดมศึกษาที่ไกลชุมชนออกไป ทำให้คนรุ่นใหม่เริ่มห่างไกลความรู้ท้องถิ่น หรือที่นักวิชาการทางด้านความรู้ท้องถิ่นหลายคน เช่น Obomsawin (2001), Storey (2005) และ Purdy (2013) ได้สรุปไว้ว่าคนรุ่นใหม่ไม่สนใจในความรู้ท้องถิ่น เนื่องจากมองว่าไม่ทันสมัย ต้องไปเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม และผู้ใหญ่ หรือคนมีอายุในชุมชน ดังนั้นจึงควรต้องมีการสร้างความรู้ท้องถิ่นให้กับคนรุ่นใหม่ในวัยก่อนที่จะห่างไกลออกจากชุมชน เนื่องจากการถ่ายทอดความรู้ท้องถิ่น และสร้างความรู้ท้องถิ่น เป็นการถ่ายทอดความรู้แบบปากต่อปากมากกว่าการศึกษาที่เป็นทางการ และต้องเป็นการเรียนรู้ด้วยการลงมือทำงาน และสังเกตการณ์อย่างต่อเนื่องด้วยตนเอง ในสภาพแวดล้อมและปรากฏการณ์เฉพาะของท้องถิ่น (Obomsawin. 2001; Reddy. 2009) และเมื่อคนรุ่นใหม่ได้สร้างความรู้ท้องถิ่นนั้นในตนเองแล้ว เขาจะพัฒนาความรู้ต่อในลักษณะพลวัตกับสิ่งแวดล้อมตามลักษณะของความรู้ท้องถิ่นที่มีความเป็นพลวัต (Peddy. 2009) และจากงานวิจัยของ ล้นทม จอนจวบทรง และ ณธกร ธรรมบุญวริศ (2556) ได้ยืนยันว่าคนรุ่นใหม่ที่ไม่ทำงานนอกหมู่บ้าน เมื่อกลับมาหมู่บ้านในช่วงเทศกาลวันหยุด มักจะให้พ่อแม่ทำอาหารพื้นบ้านให้รับประทาน และนำผักพื้นบ้านกลับไปในเมืองเพื่อนำไปปรุงอาหารเองด้วย ดังนั้นคนรุ่นใหม่ที่ไม่ไกลชุมชน ถึงแม้ไม่ปลูกผักพื้นบ้าน แต่ความรู้เรื่องผักพื้นบ้านรวมถึงการปรุงอาหาร และการบริโภคอาหารจากผักพื้นบ้าน สิ่งเมื่อมีความต้องการบริโภค ก็จะนำมาซึ่งการตลาดผักพื้นบ้าน ซึ่งงานวิจัยของ ล้นทม จอนจวบทรง และ ณธกร ธรรมบุญวริศ (2556) ก็ได้มีการนำเสนอเช่นกัน ว่าในพื้นที่ของชุมชนบ้านยางแดง และหมู่บ้านอื่นในอำเภอสนามชัยเขตมีการทำตลาดผักพื้นบ้าน ดังนั้นจึงมั่นใจได้ว่าความรู้เรื่องผักพื้นบ้านจะสืบทอดต่อไปได้ด้วยคนรุ่นใหม่

4.2.2 ผู้ถ่ายทอดความรู้ท้องถิ่น

ตามคุณลักษณะของความรู้อท้องถิ่น ผู้ถ่ายทอดความรู้ท้องถิ่นจะเป็นผู้มีความรู้ในท้องถิ่นเป็นหลัก (Refa Dei, Hall and Rosenberg. 2000; Storey. 2005) ซึ่งไม่ใช่ชั้นการศึกษา ในสถานศึกษา ในการดำเนินกิจกรรมการสร้งทุนมนุษย์ครั้งนี้ ที่ประชุมการวางแผนการดำเนินการ กับทางโรงเรียนฯ และกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์อำเภอสนามชัยเขตได้กำหนดวิทยากรหลักในการ ถ่ายทอดความรู้เรื่องผักพื้นบ้านให้แก่ผู้เชี่ยวชาญในท้องถิ่น แต่ในการเรียนรู้เรื่องผักพื้นบ้าน ครอบคลุมเป็นสิ่งสำคัญ ดังนั้นผู้ถ่ายทอดความรู้อีกกลุ่มที่สำคัญ คือผู้ปกครองของผู้เรียนรู้เพื่อ สร้งทุนมนุษย์ฯ

1) ผู้เชี่ยวชาญเรื่องผักพื้นบ้านของถิ่น ได้แก่สมาชิกกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์อำเภอสนามชัย เขตเป็นวิทยากรในการอบรมเรื่องผักพื้นบ้านให้กับนักเรียน เนื่องจากการถ่ายทอดความรู้ท้องถิ่น เป็นความรู้ที่ฝังอยู่กับวิถีชีวิตของท้องถิ่น และส่วนมากอยู่ในผู้สูงอายุในท้องถิ่น หรือผู้ที่มี ประสบการณ์ตรงที่มีการเรียนรู้ สะสมความรู้มาระยะเวลาหนึ่ง (Sefa Dei, Hall and Rosenberg. 2000; Castellano. 2000; Storey. 2005) ส่วนความรู้เรื่องผักพื้นบ้านจะมีความ แตกต่างไปตามท้องถิ่น เป็นความรู้ที่แฝงอยู่ในการดำเนินชีวิต (Somnasang, Moreno and Chusil. 1998; Setalaphruk and Price. 2007) และอยู่ในผู้หญิงที่เป็นวัยกลางคนเป็นส่วนมาก เนื่องจากเกี่ยวข้องกับภาระการหาผักพื้นบ้านเพื่อการปรุงอาหาร (Price and Ogle. 2008) วิทยากรที่ ทางกลุ่มฯ เลือกรวมครั้งนี้เป็นสมาชิกที่เป็นแม่บ้านวัยกลางคน 2-3 คน ที่ปลูกผักพื้นบ้านเพื่อเป็น อาหารของครอบครัว และจำหน่าย และยังมีสมาชิกที่ทำการศึกษารื่องการขยายพันธุ์ผักพื้นบ้าน ด้วย

2) ผู้ปกครองของผู้เรียนรู้เพื่อสร้งทุนมนุษย์ฯ จะเป็นผู้ที่มีความรู้เรื่องผักพื้นบ้าน อยู่พอสมควร ที่สามารถถ่ายทอดความรู้ให้บุตรหลานได้ ซึ่งทราบได้จากการสังเกตการณ์ สภาพแวดล้อมของครัวเรือนในเขตตำบลคูยายหมี อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา มีการ ปลูกพืชผักพื้นบ้านรอบ ๆ บ้าน และในสวนไว้เป็นอาหารของครอบครัวและจำหน่ายบ้าง นอกจากนี้ยังได้มีการสัมภาษณ์กับผู้ปกครองบ้างราย พบว่าผู้ปกครองได้มีการแนะนำบุตรหลาน เกี่ยวกับการเพาะปลูกผักพื้นบ้าน และการเก็บมาปรุงอาหารด้วย และจากสำรวจวัดระดับทุน มนุษย์ของนักเรียนได้มีการวัดความรู้เรื่องผักพื้นบ้านของผู้ปกครอง พบว่าผู้ปกครองของนักเรียน ดังกล่าวมีความรู้เรื่องผักพื้นบ้านคิดเป็นคะแนนเฉลี่ย 3.03 จากคะแนนเต็ม 5 คะแนน (ดู รายละเอียดที่บทที่ 6)

4.3 กิจกรรมการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น

การจัดกิจกรรมการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้านในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยปฏิบัติการ ที่การดำเนินกิจกรรมเป็นการดำเนินงานร่วมกันระหว่างนักวิจัยและผู้ปฏิบัติงานหลาย ๆ ฝ่าย เพื่อการค้นหาข้อมูลเชิงลึกผ่านกระบวนการทำงานอย่างมีระบบ เพื่อนำผลการวิจัยไปพัฒนาการดำเนินกิจกรรมของผู้ปฏิบัติงาน (Riel. 2016; McNiff and Whitehead. 2011) การดำเนินกิจกรรมในการศึกษาครั้งนี้มีรายละเอียดของผู้ร่วมดำเนินงาน ขั้นตอนการดำเนินงาน และกิจกรรมการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นดังนี้

4.3.1 ผู้ร่วมดำเนินงาน

ผู้ดำเนินงานในที่นี้หมายถึงผู้ที่มีส่วนในการดำเนินกิจกรรมการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น ซึ่งจากโมเดลที่นำเสนอมีกิจกรรมการสร้างทุนมนุษย์ฯ หลัก ๆ 2 กิจกรรม คือการถ่ายทอดความรู้ และการสร้างความรู้ หรือการเรียนรู้ ดังนั้นผู้ร่วมดำเนินกิจกรรมประกอบไปด้วย 3 ฝ่าย คือโรงเรียนบ้านยางแดง กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์อำเภอสนามชัยเขต และนักวิจัยในฐานะของการเป็นผู้ปฏิบัติงานส่วนหนึ่ง ซึ่งแต่ละฝ่ายมีหน้าที่การดำเนินงานดังนี้

1) โรงเรียนบ้านยางแดง ในส่วนนี้ คือครู/อาจารย์ ซึ่งจะเป็นผู้ร่วมวางแผนกิจกรรม และดำเนินกิจกรรมที่ดำเนินงานที่โรงเรียนเป็นส่วนมาก ได้แก่กิจกรรมการปลูกผักพื้นบ้านที่สวนผักของโรงเรียน และการปรุงอาหารจากผักพื้นบ้านเป็นอาหารกลางวันของนักเรียนในโรงเรียน โดยนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ทั้งหมดที่เข้าร่วมกิจกรรมการสร้างทุนมนุษย์ฯ โดยมีคุณครูที่มีความรู้ด้านการเกษตรดูแลแปลงผักสวนครัวของโรงเรียนอยู่แล้ว และมีคุณครูที่ดูแลเรื่องการทำอาหารกลางวันของโรงเรียนอยู่แล้ว รวมทั้งทางโรงเรียนมีโครงการฝึกทักษะการทำอาหารกลางวันแบบจานเดียว เพื่อแข่งประกวดกับโรงเรียนระดับประถมศึกษาระดับภูมิภาคอยู่แล้วด้วย และที่สำคัญครู/อาจารย์ที่นี้ส่วนมากเป็นคนในท้องถิ่น ดังนั้นผู้ดำเนินกิจกรรมส่วนของโรงเรียนจึงมีความพร้อมทั้งด้านการเพาะปลูก และการปรุงอาหารจากผักพื้นบ้านพอสมควร

2) กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์อำเภอสนามชัยเขต มีสมาชิกเป็นเกษตรกรในหลายหมู่บ้านในเขตอำเภอสนามชัยเขต ซึ่งรวมถึงบ้านยางแดง ตำบลคูยายหมี ทางกลุ่มได้ตกลงเข้ามาร่วมจัดทำกิจกรรมอบรมความรู้เรื่องผักพื้นบ้านให้กับนักเรียนโรงเรียนบ้านยางแดง โดยจัดทีมวิทยากรมาอบรมเรื่องผักพื้นบ้านจำนวน 3 คนซึ่งเป็นสมาชิกที่เป็นแม่บ้าน จำนวน 2 คน ที่มีอายุประมาณ 50 ปี และ 30 ปี และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรซึ่งพักอาศัยอยู่ในชุมชนเป็นระยะเวลากว่า 30 ปี ซึ่งรู้จักผักพื้นบ้านในท้องถิ่น สภาพแวดล้อม และบริบทของท้องถิ่นเป็นอย่างดี ซึ่งทางกลุ่มฯ ได้

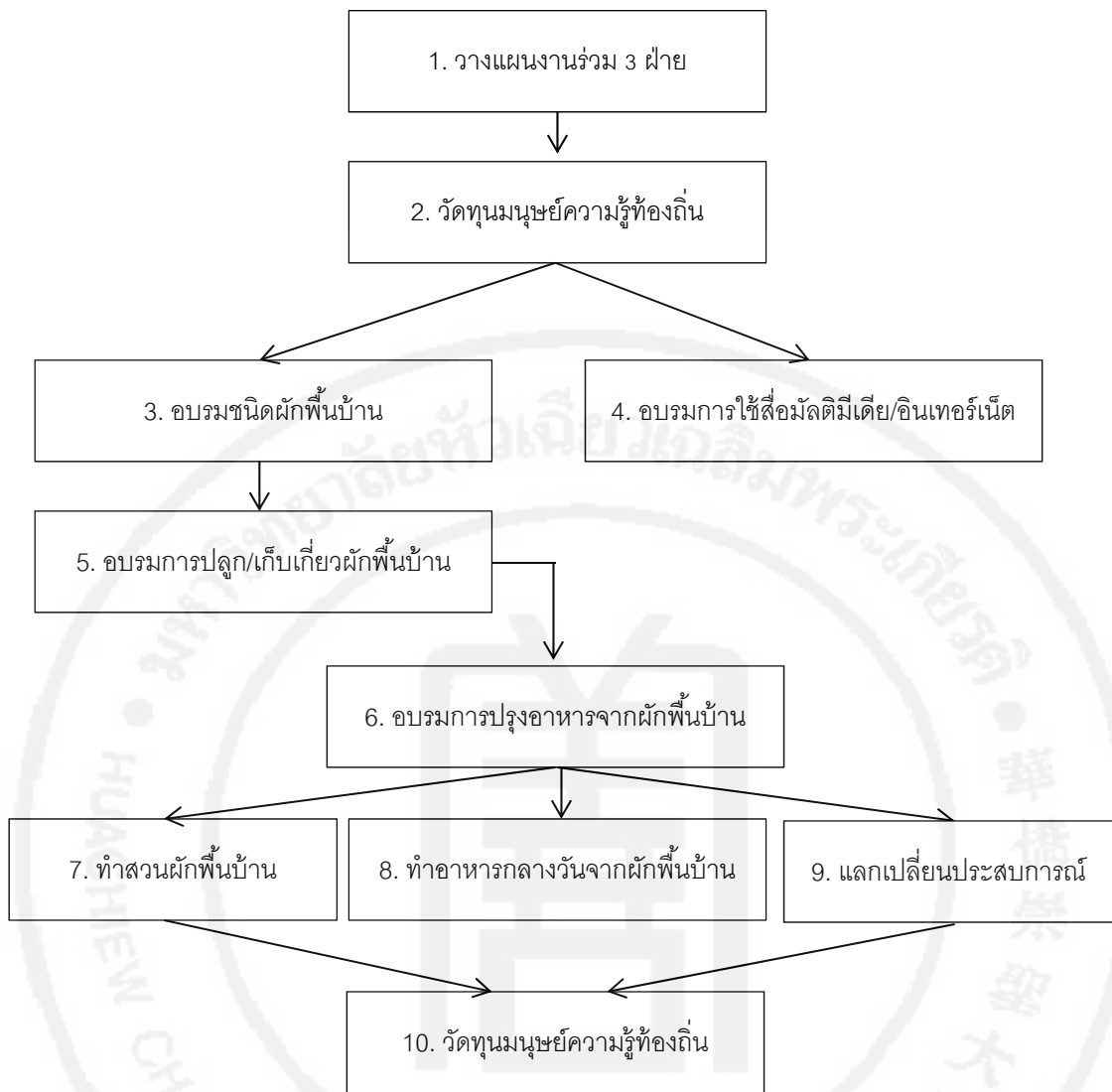
จัดวิทยากรได้ตรงกับการศึกษาของ Price and Ogle (2008) ที่ความรู้เรื่องผักพื้นบ้านในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์จะอยู่ในผู้หญิงวัยกลางคน จากการสังเกตการณ์ของนักวิจัย เห็นว่าวิทยากรชาวบ้านทั้งสองคน มีทักษะความรู้เรื่องผักพื้นบ้าน และการปรุงอาหารจากผักพื้นบ้านเป็นอย่างดี

3) นักวิจัย ในฐานะผู้ปฏิบัติงาน ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีนักวิจัยทั้งสิ้นจำนวน 3 คน ซึ่งทำหน้าที่แตกต่างกัน คือ เป็นผู้ร่วมวางแผนการดำเนินกิจกรรมและติดตามงาน เป็นผู้จัดเตรียมสื่อมัลติมีเดียเพื่อการถ่ายทอดความรู้ และเป็นผู้จัดอบรมความรู้เรื่องการเรียนรู้ผ่านสื่อมัลติมีเดีย เนื่องจากการวิจัยปฏิบัติการครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบตีความหมาย (Interpretive action research) ตามกรอบการวิจัยปฏิบัติการระดับที่ 5 (Critically reflexive) ตามแนวคิดของ McNiff และ Whitehead (2009) โดยในส่วนของ การดำเนินกิจกรรม นักวิจัยมีส่วนร่วมในการวางแผนกิจกรรม อำนวยความสะดวกให้เกิดกิจกรรม และรวมทั้งดำเนินกิจกรรมบางกิจกรรมด้วย (ดูรายละเอียดที่ข้อ 4.3.3) ซึ่งมีกิจกรรมหลัก คือ 1) จัดประชุม 3 ฝ่ายเพื่อวางแผนการดำเนินงาน 2) ประสานงานแต่ละฝ่ายเพื่อดำเนินกิจกรรม 3) จัดทำกิจกรรมหลักเรื่องการจัดหาทรัพยากรการเรียนรู้เรื่องผักพื้นบ้าน และการอบรมในด้านสื่อและการเข้าถึงสารสนเทศแบบออนไลน์ และ 4) รายงานการดำเนินงานให้ทั้ง 3 ฝ่ายรับทราบความก้าวหน้า ส่วนการอธิบายความรู้ที่เกิดขึ้นโดยมีการวิพากษ์ความรู้ที่เกิดขึ้นเชิงวิชาการกับวรรณกรรมต่าง ๆ นักวิจัยได้ดำเนินการในส่วนของ การเขียนรายงานวิจัยเมื่อสิ้นสุดการดำเนินโครงการ

4.3.2 ขั้นตอนการดำเนินงาน

กิจกรรมการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นได้มีขั้นตอนในการดำเนินงาน 10 ขั้นตอน โดยเริ่มตั้งแต่การกำหนดวัตถุประสงค์และวางแผนงาน การดำเนินกิจกรรมสร้างทุนมนุษย์ทั้งด้านการถ่ายทอด และการเรียนรู้ รวม 7 กิจกรรม และการวัดทุนมนุษย์ ตามหลักการจัดกิจกรรมใน งานวิจัยปฏิบัติการ ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินงานตามภาพที่ 4.2

การกำหนดวัตถุประสงค์และการวางแผนมีการดำเนินการรวมกันทั้ง 3 ฝ่าย โดยที่นักวิจัยได้เริ่มต้นปรึกษากับทางกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์อำเภอสนามชัยเขต เพื่อประสานความร่วมมือ เนื่องจากเป็นกลุ่มหลักที่มีความรู้ท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้าน ที่พร้อมถ่ายทอดให้คนรุ่นใหม่ในชุมชน จากนั้นได้นำเสนอโครงการให้กับทางโรงเรียนบ้านยางแดง และกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการ จึงได้กำหนดไปที่กลุ่มเป้าหมายเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 และกำหนดระยะเวลาดำเนินงาน 1 ปีการศึกษา (2 ภาคการศึกษา)



ภาพที่ 4.2 ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น

กิจกรรมที่ 1 – 4 มีการดำเนินงานในภาคการศึกษาที่ 1 กิจกรรมที่ 6 – 9 มีการดำเนินงานทั้ง 2 ภาคการศึกษา และกิจกรรมที่ 10 ดำเนินงานในภาคการศึกษาที่ 2 เมื่อสิ้นสุดการดำเนินโครงการ กิจกรรมที่ 4 – 9 เป็นกิจกรรมหลักการสร้างทุนมนุษย์ตามกรอบการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นตามโมเดลการถ่ายทอดความรู้ท้องถิ่น ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มกิจกรรมหลัก ๆ คือกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้ และกิจกรรมการเรียนรู้ ส่วนการวัดทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นจะอธิบายในบทที่ 6

4.3.3 กิจกรรมการถ่ายทอดความรู้

ตามกรอบการสร้างทุนมนุษย์ท้องถิ่นที่เสนอข้างต้น กิจกรรมการสร้างทุนมนุษย์จะเริ่มต้นที่กิจกรรมการถ่ายทอดความรู้ และการจัดหาทรัพยากรการเรียนรู้หรือความรู้ให้กับผู้สร้างทุนมนุษย์ เพื่อให้ได้มีทุนมนุษย์การศึกษาทางการเพื่อเป็นทุนในการสร้างทุนมนุษย์แฝง และทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรมต่อไป ซึ่งเป็นไปตามหลักการสร้างความรู้แฝง ที่ต้องมีการใช้ความรู้แบบชัดแจ้ง (Explicit knowledge) หรือความรู้แบบรับรู้ (Know-what) เป็นปัจจัยในการสร้างทุนมนุษย์ (Davidsson and Honig, 2003) รวมทั้งการสร้างพฤติกรรมจำเป็นต้องมีการให้ข่าวสาร เพื่อช่วยปรับเปลี่ยนพฤติกรรม (Kosaka and Shiizuka, 2009) โดยกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้ประกอบด้วยกิจกรรมการอบรมความรู้ท้องถิ่น การสั่งสอนของผู้ปกครอง และการจัดหาทรัพยากรการเรียนรู้

4.3.3.1 กิจกรรมการอบรมความรู้ท้องถิ่น

กิจกรรมการอบรมความรู้ท้องถิ่นประกอบด้วยกรอบ 2 เรื่องหลัก คือความรู้เรื่องผักพื้นบ้าน และการใช้สื่อมัลติมีเดียเพื่อการเรียนรู้ โดยการอบรมเรื่องผักพื้นบ้านประกอบด้วย 3 เรื่อง คือชนิดผักพื้นบ้าน การปลูกและการเก็บเกี่ยวผักพื้นบ้าน และการปรุงอาหารจากผักพื้นบ้าน โดยการอบรมเป็นการอบรมเชิงปฏิบัติมีการสอนโดยวิทยากรท้องถิ่นบอกวิธีการทำงานต่าง ๆ เป็นระยะ ๆ โดยดูการปฏิบัติงานของนักเรียนด้วย ว่าควรมีสิ่งใดแนะนำเพิ่มเติมโดยไม่มีเอกสารในการอบรมให้นักเรียน ซึ่งเป็นลักษณะของการถ่ายทอดความรู้ท้องถิ่นที่ไม่ได้เป็นการศึกษาแบบเป็นทางการ แต่เป็นการบอกเล่าจากผู้มีประสบการณ์หรือปราชญ์ท้องถิ่น (Obomsawin, 2001) โดยเฉพาะเรื่องผักพื้นบ้าน Setalaphruk and Price (2007) สรุปไว้ว่า ความรู้เรื่องผักที่ขึ้นในธรรมชาติเป็นความรู้ท้องถิ่น ที่เป็นความรู้ชนิดความรู้แฝง (Tacit knowledge) และความรู้เชิงวัฒนธรรม (Cultural knowledge) ที่มีการถ่ายทอดความรู้ผ่านกระบวนการทางสังคม วัฒนธรรม และบริบทของครอบครัว

1) ชนิดผักพื้นบ้าน เป็นการอบรมเรื่องผักพื้นบ้านเรื่องแรกให้กับนักเรียน เพื่อให้รู้จักชนิดของผักพื้นบ้านที่เป็นที่นิยมบริโภค และจำหน่ายของชุมชน โดยการศึกษาครั้งนี้ได้เลือกรายชื่อผัก 37 ชนิดที่ทางกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์อำเภอสนามชัยเขตได้สรุปไว้ว่าเป็นผักพื้นบ้านที่มีอยู่ทั่วไปในเขตอำเภอนี้ และสมาชิกกลุ่มฯ มีการเพาะปลูกและเก็บเพื่อบริโภคและจำหน่ายเป็นหลัก การอบรมชนิดผักพื้นบ้านเป็นการอบรมในลักษณะของการทัวร์สวนผักพื้นบ้านของชาวบ้าน และรอบ ๆ โรงเรียน (ดูภาพที่ 4.3 – 4.4) เพื่อศึกษาชนิดของผักพื้นบ้าน โดยเริ่มศึกษาจากการสำรวจชนิดผักพื้นบ้านที่มีรอบ ๆ โรงเรียนที่นักเรียนรู้จัก และไปศึกษาในแปลงผักพื้นบ้านของชาวบ้านใน

ชุมชนร่วมกับวิทยากร โดยในการเยี่ยมชมสวนผักฯ นักเรียนจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับการนำไปบริโภค ด้วย เนื่องจากวิทยากรท้องถิ่นได้เชื่อมโยงถึงการนำผักพื้นบ้านชนิดนั้น ๆ ไปบริโภคด้วยเพื่อให้ นักเรียนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่ผ่านมา และเสริมความรู้เรื่องการบริโภคให้นักเรียนได้เข้าใจ ง่ายขึ้น และมีความน่าสนใจ ซึ่งการเรียนรู้แบบนี้นับว่าเป็นไปตามหลักกระบวนการสร้างความ ชาญฉลาดที่การเรียนรู้เรื่องใด ๆ ให้รวดเร็วและเข้าใจง่าย จะต้องมีการเชื่อมโยงกับเรื่องที่คุณเรียนมี ความเข้าใจ หรือคุ้นเคยอยู่แล้ว (Makman. 2012)



ภาพที่ 4.3 การเรียนรู้จักชนิดผักพื้นบ้านรอบ ๆ โรงเรียน



ภาพที่ 4.4 การเรียนรู้จักชนิดผักพื้นบ้านในสวนผักพื้นบ้านของชาวบ้านในชุมชน

2) การปลูกและการเก็บเกี่ยวผักพื้นบ้าน เป็นการอบรมแบบปฏิบัติที่สวนผักสวนครัวของโรงเรียน โดยวิทยากรท้องถิ่นจากกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์อำเภอสนามชัยเขตเป็นระยะเวลา 2 ภาคการศึกษา ซึ่งนักเรียนได้แบ่งเป็นกลุ่มจำนวน 3 กลุ่ม เพื่อปลูกผัก และทำการดูแลแปลงผักพื้นบ้านของตนเอง โดยที่วิทยากรได้นำเมล็ดพันธุ์ที่มีการเก็บรวบรวมพันธุ์จากในชุมชนมาให้ นักเรียนใช้ปลูก (ดูภาพที่ 4.5) การเรียนรู้เรื่องผักพื้นบ้านจำเป็นต้องมีการเรียนรู้เรื่องการปลูก เนื่องจากผักพื้นบ้านไม่ใช่แค่ผักที่ขึ้นในธรรมชาติ แต่รวมถึงผักท้องถิ่นที่นำมาปลูกที่บ้าน หรือแปลงเกษตร แต่เป็นผักที่ทนหรือปรับตัวในสภาพแวดล้อมนั้น ๆ ได้ดี (Price and Ogle. 2008) เนื่องจากในปัจจุบันสภาพแวดล้อมธรรมชาติถูกทำลายเพื่อทำแปลงพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยว หรือ สาธารณูปโภคต่าง ๆ ซึ่งในเขตอำเภอสนามชัยเขตก็เช่นกัน ชาวบ้านต้องเก็บพันธุ์ผักพื้นบ้านไว้ ด้วยการนำมาปลูกในสวน และสามารถขยายเป็นพืชทำรายได้เสริมให้ครอบครัว (ล้นทม จอนจวบทอง และณธกร ธรรมบุญวาริต. 2556)



ภาพที่ 4.5 การเรียนรู้เรื่องการปลูกผักพื้นบ้านในโรงเรียน

3) การปรุงอาหารจากผักพื้นบ้าน เป็นการอบรมแบบปฏิบัติ ให้นักเรียนได้ทำอาหารจากผักพื้นบ้าน โดยให้นำผักพื้นบ้านที่มีอยู่รอบ ๆ บ้านตนเองมาฝึกปรุงอาหารที่โรงเรียน โดยวิทยากรท้องถิ่นจากกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์อำเภอสนามชัยเขตเป็นผู้สอน อาหารที่ฝึกทำนักเรียนทั้งโรงเรียนได้บริโภคเป็นอาหารกลางวัน ซึ่งเป็นการสร้างความสนุกสนาน และจากการสังเกตการณ์ของผู้วิจัย กิจกรรมนี้เป็นกระตุ้นให้นักเรียนชั้นปีที่ 5 และเมื่อถึงปลายภาคการศึกษาที่ 2 ได้จัดให้มีการประกวดการทำอาหารจากผักพื้นบ้านทั้งอาหารคาว และอาหารหวาน โดยให้นักเรียนเป็นการเลือกเมนูอาหารเอง และเลือกผักพื้นบ้านที่จะใช้ทำอาหารเอง (ดูภาพที่ 4.6 – 4.9) การเรียนรู้เรื่อง

การทำอาหาร เป็นสิ่งจำเป็นในการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้าน เนื่องจาก เมื่อนักเรียนไปเรียนต่อในระดับสูงขึ้น หรือทำงานนอกชุมชน นักเรียนจะมีวัฒนธรรมการบริโภคติดต่อไปด้วย ทำให้มีความต้องการบริโภคผักพื้นบ้าน ทั้งปรุงเอง และหาอาหารที่ปรุงจากผักพื้นบ้าน จึงเป็นการกระตุ้นให้มีการปลูกและการปรุงอาหารจากผักพื้นบ้านต่อไป จะเห็นได้ความรู้ หรือทุนมนุษย์ในส่วนนี้เป็นทุนเชิงวัฒนธรรม หรือทุนมนุษย์แบบแฝง และทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรมตามที่ได้อภิปรายในหัวข้อ 2.1.2

4.3.3.2 การสั่งสอนของผู้ปกครอง

การสั่งสอนของผู้ปกครองในเรื่องเกี่ยวกับผักพื้นบ้านในชีวิตประจำวันจะเป็นทั้งเรื่องการปลูกและเก็บเกี่ยวผักพื้นบ้าน และการปรุงอาหารจากผักพื้นบ้าน จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ปกครองบางราย พบว่าผู้ปกครองได้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการเพาะปลูกผักพื้นบ้าน การเก็บผักพื้นบ้านมาปรุงอาหารที่โรงเรียน นอกจากนี้ จากการสังเกตการณ์ของนักวิจัย ผู้ปกครองบางคนยังตามมาช่วยสอนบุตรหลานที่โรงเรียนด้วย ในช่วงของการสอนการปรุงอาหารจากผักพื้นบ้าน (ดูภาพที่ 4.9) ซึ่งจะเห็นว่าการถ่ายทอดความรู้ท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้านต้องใช้บริบทของครอบครัว ตามการศึกษาของ Setalaphruk and Price (2007) นอกจากนี้จากการสำรวจด้วยแบบสอบถามกับผู้ปกครองของนักเรียนทุกคนมีความรู้ความสามารถเรื่องผักพื้นบ้านปานกลาง โดยมีคะแนนความรู้เรื่องผักพื้นบ้านเฉลี่ยเท่ากับ 5.45 จากคะแนนเต็ม 9 (ดูรายละเอียดอยู่หัวข้อ 6.4.1 ในบทที่ 6)



ภาพที่ 4.6 การเรียนรู้เรื่องการปรุงอาหารจากผักพื้นบ้านในโรงเรียน



ภาพที่ 4.7 การแข่งขันปรุงอาหารจากผักพื้นบ้านในโรงเรียน



ภาพที่ 4.8 ผักพื้นบ้านและอาหารที่ปรุงจากผักพื้นบ้านในโรงเรียน



ภาพที่ 4.9 ผู้ปกครองนักเรียนช่วยสอนเรื่องการปรุงอาหารจากผักพื้นบ้านที่โรงเรียน

4.3.3.3 การจัดหาทรัพยากรการเรียนรู้

ในส่วนของกิจกรรมนี้ที่เมื่อนักวิจัยได้ร่วมดำเนินการกับทางโรงเรียน จัดหาทรัพยากรการเรียนรู้ทั้งอุปกรณ์คอมพิวเตอร์แท็บเล็ต เพื่อนำลงไปใช้ในภาคสนามได้ สื่อโปสเตอร์ และบริการต่าง ๆ บนระบบอินเทอร์เน็ต เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียน โดยโครงการวิจัยนี้ได้สร้างเว็บไซต์เอกสารผักพื้นบ้าน เฟสบุ๊คสวนผักพื้นบ้านสนามชัยเขต และ Youtube Channel เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์เรื่องผักพื้นบ้านให้นักเรียน (ดูภาพที่ 4.10 – 4.13) ซึ่งมีรายละเอียดการพัฒนาและการทำงานในบทที่ 5 การจัดเตรียมทรัพยากรการเรียนรู้ให้นักเรียน จัดเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสร้างทุนมนุษย์ ตามที่ Becker (1962) ได้แนะนำที่ว่า การสร้างทุนมนุษย์ต้องเริ่มด้วยการให้ทรัพยากรทางกายภาพ เช่นวัสดุอุปกรณ์ บุคลากร รวมทั้งการศึกษาให้คน ๆ นั้น ก่อนที่เขาจะเริ่มสร้างทุนมนุษย์ด้วยตนเอง ดังนั้นการจัดเตรียมทรัพยากรการเรียนรู้ หรือความรู้ในรูปแบบสื่อต่าง ๆ เป็นการให้ทุนมนุษย์แบบชัดแจ้งแก่ผู้สร้างทุนมนุษย์ไว้เป็นทุนในการสร้างทุนมนุษย์แบบแฝง และทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรม

4.3.4 กิจกรรมการเรียนรู้

เมื่อนักเรียนได้รับความรู้จากกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้ หรือจากการอบรม การอบรมจากผู้ปกครอง และเรียนรู้จากสื่อต่าง ๆ ซึ่งเท่ากับนักเรียนได้มีทุนมนุษย์แบบการศึกษาทางการแล้ว ก็ใช้เป็นปัจจัยในการสร้างทุนมนุษย์แฝง และทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรม ตามลักษณะของทุน

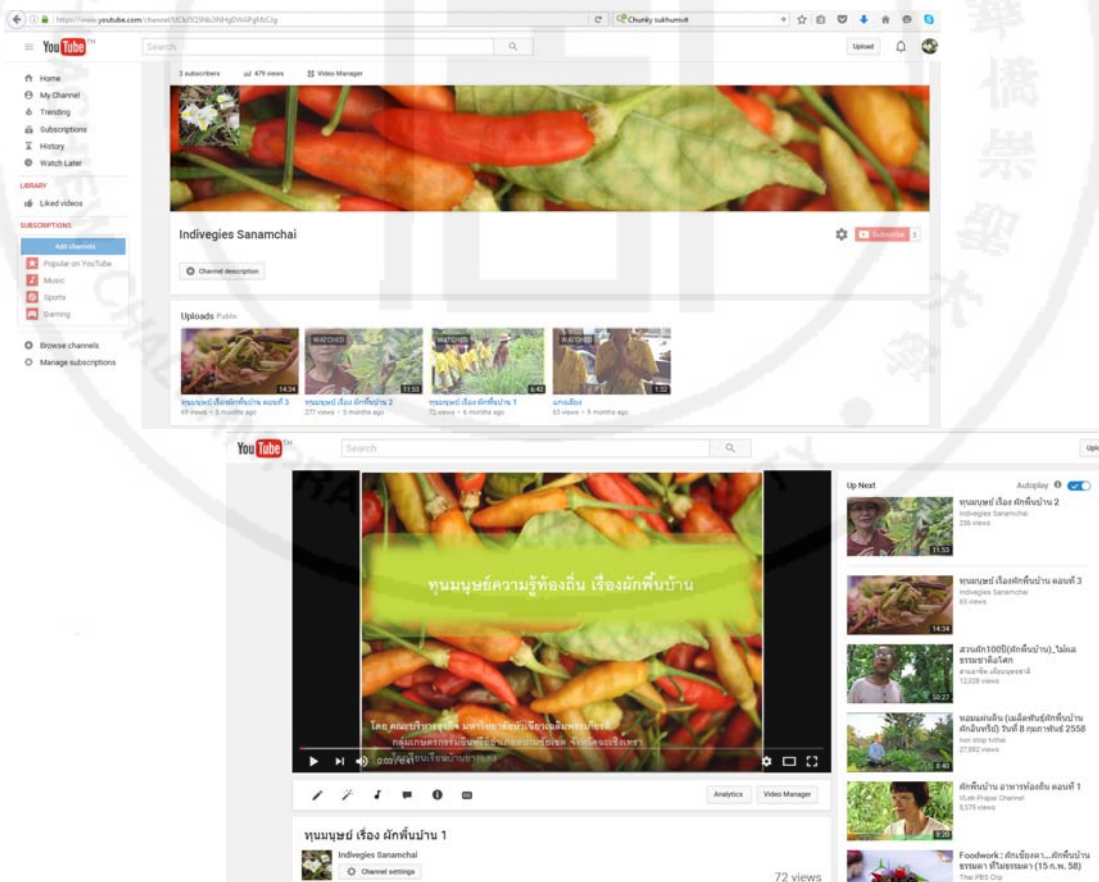
มนุษย์และการสร้างจากการทบทวนวรรณกรรม ที่ Davidsson and Honig (2003) ได้นำเสนอไว้ จากนั้นก็ใช้ทุนนั้นเป็นทุนในการสร้างทุนมนุษย์ชนิดแฝง และทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรมให้กับตนเอง ซึ่งเป็นทุนมนุษย์ชนิดที่ทำให้นักเรียนปฏิบัติงานได้ และมีพฤติกรรมที่เป็นประโยชน์ตามทุนมนุษย์ด้านนั้น ๆ ซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างทุนมนุษย์ 2 อย่างหลังได้แก่ การทำงานด้านผักพื้นบ้าน และการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง



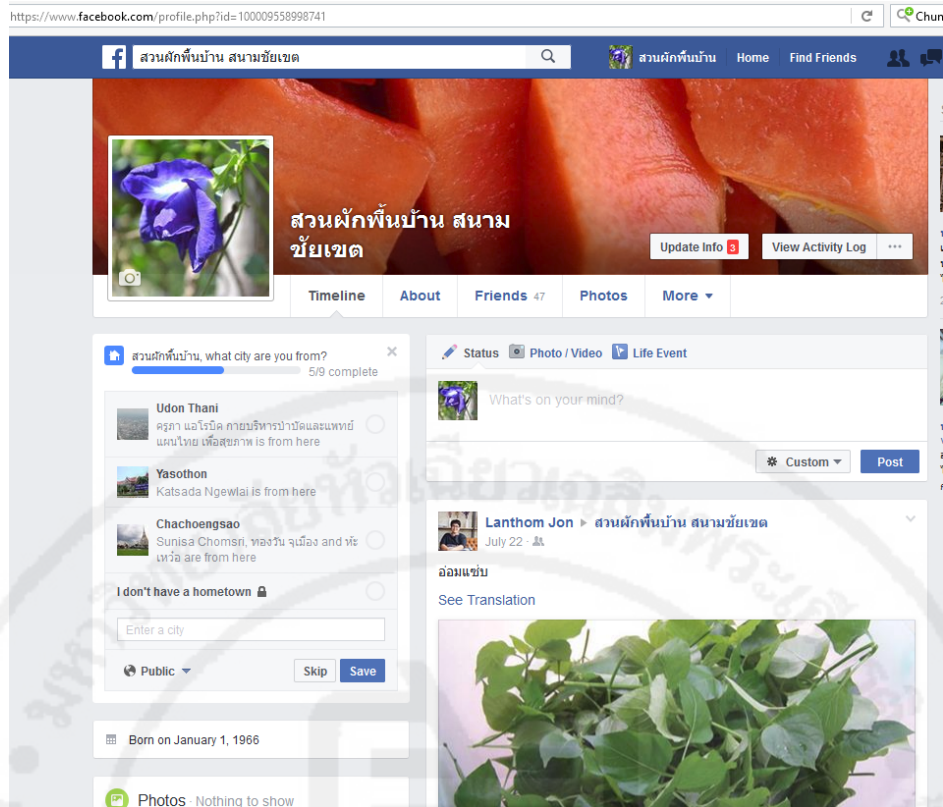
ภาพที่ 4.10 โปสเตอร์ผักพื้นบ้านในเขตอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา



ภาพที่ 4.11 เว็บไซต์สวนผักพื้นบ้าน



ภาพที่ 4.12 ความรู้เรื่องผักพื้นบ้านบน Youtube Channel (Indivegeis Sanamchai)



ภาพที่ 4.13 เครือข่ายสังคมออนไลน์ เฟสบุ๊กสวนผักพื้นบ้าน

4.3.4.1 การทำงานด้านผักพื้นบ้าน

นักเรียนได้มีโอกาสปฏิบัติงานเกี่ยวกับผักพื้นบ้านหลังจากที่มีการอบรมตามที่อภิปรายข้างต้นที่โรงเรียนและที่บ้าน ทั้งเรื่องการปลูกผักพื้นบ้าน และการปรุงอาหารจากผักพื้นบ้าน นักเรียนได้มีการจัดทำสวนผักพื้นบ้าน ที่แปลงผักสวนครัวของโรงเรียน โดยการแบ่งเป็นกลุ่มนักเรียนได้ฝึกทำงานตั้งแต่การเตรียมดินเพื่อปลูก การเพาะกล้าไม้ การย้ายปลูก การดูแลจนกระทั่งเก็บผักพื้นบ้านไปบริโภค ส่วนในเรื่องการปรุงอาหารจากผักพื้นบ้าน นักเรียนมีโอกาสในการปรุงอาหารจากผักพื้นบ้านเป็นระยะ ๆ เพื่อเป็นอาหารกลางวัน หรือขนมให้กับนักเรียนในโรงเรียน (ดูภาพที่ 4.14) ซึ่งการทำงานจะทำให้เกิดการสร้างทุนมนุษย์แฝงในเชิงเทคนิค ที่เป็นทักษะการทำงาน (Hatch and Dyer. 2004) ทุนมนุษย์ที่ได้จากการปฏิบัติงานจะเป็นทักษะและความสามารถที่นักเรียนสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตที่เกี่ยวข้องกับผักพื้นบ้าน ได้แก่การปลูกและเก็บเกี่ยวผักพื้นบ้าน และการปรุงอาหารจากผักพื้นบ้าน ซึ่งนักวิชาการด้านทุนมนุษย์ได้สรุปไว้ว่าการสร้างทุนมนุษย์จากการทำงานจะทำให้บุคคลนั้นได้สร้างทุนมนุษย์เชิงเทคนิคที่เกิดจากความเข้าใจที่แท้จริง (Hatch and Dyer. 2004)



ภาพที่ 4.14 การปรุงอาหารจากผักพื้นบ้านที่โรงเรียน

4.3.4.2 การเรียนรู้แบบการจัดการตนเอง

ในส่วนนี้เป็นกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยตนเองเพื่อให้เกิดความรู้ และการปรับเปลี่ยนตนเอง ซึ่งนำไปสู่การสร้างทุนมนุษย์แฝง และทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรม ซึ่ง Davenport (1999) ได้เสนอไว้ว่าการสร้างทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรมจะต้องเป็นการฝึกฝน การอบรมโดยผู้ปกครอง มีต้นแบบ และสุดท้ายคือการปรับปรุงตนเอง (Correcting and self-management) นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการได้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองทั้งภาคปฏิบัติ และเรียนรู้ผ่านสื่อออนไลน์

1) โดยการเรียนรู้ภาคปฏิบัติด้วยตนเอง นักเรียนได้รับเมล็ดพันธุ์ผักพื้นบ้านจากวิทยากรที่มาสอนการปลูกผักที่โรงเรียนให้นำไปปลูกและดูแลเองที่บ้าน จากการที่นักวิจัยได้ไปสังเกตการณ์ที่บ้านของนักเรียนบางคน นักเรียนได้ขอใช้พื้นที่เพียงเล็กน้อยรอบ ๆ บ้านทำแปลงผักพื้นบ้านของตนเอง มีการดูแลเป็นประจำจนได้ผลผลิต โดยมีผู้ปกครองช่วยดูแล (ภาพที่ 4.15) เป็นการเรียนรู้ในบริบทของครอบครัว และวิถีของวัฒนธรรมชุมชน ตามลักษณะการถ่ายทอดความรู้และสร้างความรู้ท้องถิ่นตามที่ได้อภิปรายมาข้างต้น นอกจากนี้การที่นักเรียนได้มีการเพาะปลูกผักพื้นบ้านด้วยตนเองที่บ้าน นอกจากจะเป็นการเรียนรู้เพื่อการสร้างทุนมนุษย์แฝงแล้ว นักเรียนยังได้เป็นการเรียนรู้เพื่อสร้างทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรมด้วย เนื่องจากนักเรียนได้มีการบวนการเรียนรู้ และการรับรู้เชิงเหตุผล (Learning and cognitive process) ที่มีผู้ปกครองช่วยอบรมดูแล มีต้นแบบให้เรียนรู้พฤติกรรมได้ทั้งจากผู้ปกครอง และวิทยากรซึ่งเป็นคนในท้องถิ่น ซึ่งเป็นไปตามหลักการสร้างพฤติกรรมของ Sarafino (2001) การทำงานจะช่วยให้เด็กเกิด

การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้มากกว่าการเรียนอย่างเดียว (de Visser และคณะ. 2016) และมากกว่านั้นนักเรียนที่ตั้งใจเรียนรู้ มีการวางแผนและดำเนินการด้านการเรียนรู้ของตนเองอย่างมาก ซึ่งจากการสังเกตการณ์ของผู้วิจัย พบว่านักเรียนประมาณ 1 ใน 3 ที่มีการสร้างแปลงเพาะปลูกผักพื้นบ้านเพื่อการเรียนรู้ที่บ้าน ด้วยแรงจูงใจที่จะได้เป็นที่ยอมรับและชื่นชมของเพื่อนนักเรียนด้วยตนเอง ครู/อาจารย์ และวิทยากรที่ ซึ่งตรงกับทฤษฎีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ Mitenberger (2008) และ Sarafino (2001) ที่ว่าการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมต้องมีการจัดการตนเอง และที่สำคัญต้องมีคนคอยให้คำแนะนำ



ภาพที่ 4.15 แปลงผักพื้นบ้านของนักเรียนที่บ้านของตนเอง

2) การเรียนรู้ผ่านสื่อออนไลน์ หลังจากทีนักเรียนได้มีการอบรมการใช้สื่อออนไลน์ทางอินเทอร์เน็ต หรือบริการต่าง ๆ ของเว็บ 2.0 เช่นการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์เฟสบุ๊ก การใช้เว็บบล็อก การใช้สื่อวิดีโอทางช่อง Youtube นักเรียนสามารถเข้าไปเรียนรู้เรื่องผักพื้นบ้านผ่านสื่อเหล่านี้ได้ โดยกิจกรรมในการสร้างทุนมนุษย์ ในครั้งนี้ได้ทำสื่อและลิงค์เชื่อมโยงแหล่งข้อมูลเรื่องผักพื้นบ้านไว้ด้วยแล้ว แต่นักเรียนที่นี้มีโอกาสน้อยในการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต และบริการเว็บ 2.0

เนื่องจากการสังเกตการณ์ ครอบครัวของนักเรียนยังไม่ค่อยมีคอมพิวเตอร์ใช้ และยังไม่ได้ใช้ โทรศัพท์สมาร์ทโฟน และทางโรงเรียนมีคอมพิวเตอร์ ทั้งแบบตั้งโต๊ะ และแท็บเล็ตจำกัด ประกอบกับสัญญาณอินเทอร์เน็ตไม่ค่อยดี นักเรียนจึงมีโอกาสเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านสื่อออนไลน์น้อยมาก แต่นักเรียนก็ตั้งใจเรียนรู้ในช่วงที่มีโอกาสทำกิจกรรมที่โรงเรียน เนื่องจากการเรียนรู้ในครั้งนี้ นักเรียนมีแรงจูงใจที่จะบังคับให้ตนเองเรียน เพื่อให้แปลงผักพื้นบ้านของตนเองงามที่สุด และมีการประกวดทำอาหารด้วย ซึ่งส่วนนี้ตรงกับคำอธิบายของ Sarafino (2011) และ Miltenberger (2008) ในเรื่องการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจะต้องมีการกำหนดกฎเกณฑ์ มีข้อตกลง และมีแรงจูงใจ หรือการสนับสนุนจากสังคม นอกจากนี้การได้ร่วมสื่อสาร แสดงความเห็นบนบริการเว็บ 2.0 พวกสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook เป็นส่วนหนึ่งในการสร้างวัฒนธรรมการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม (Sense of belonging) ซึ่งการซึ่งศึกษาของ Lou (2004) ได้ยืนยันในข้อนี้ จากการสังเกตการณ์ของนักวิจัย เห็นว่านักเรียนมีความกระตือรือร้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในหน้า “สวนผักพื้นบ้าน” บน Facebook และขอเข้ามาเป็นเพื่อนกับเพื่อนนักเรียนด้วยกัน นักวิจัย และอาจารย์ ซึ่งทำให้นักเรียนได้มีโอกาสรับข่าวสารด้านผักพื้นบ้านผ่านหน้ากระดานความเคลื่อนไหวของ Facebook อีกทางหนึ่งด้วย

โดยสรุปกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งการทำงานและการเรียนรู้ด้วยตนเองจะเป็นส่วนสำคัญในการสร้างทุนมนุษย์แฝง และทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรม โดยเป็นการเรียนรู้แบบที่ให้นักเรียนได้สร้างความเข้าใจจากการรับรู้ด้วยการลงมือทำเอง ซึ่งเป็นการรับรู้ทางพฤติกรรม (Sense-making behaviour process) และเป็นวิธีการเรียนรู้ที่ทำให้เข้าใจได้ดีและจำได้มากที่สุด ตามกระบวนการรับรู้และการสร้างความเข้าใจของ Trice and Beyer (1993) ซึ่ง Becker (1962) ให้ความเห็นไว้ว่าเป็นการสร้างทุนมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพที่สุด นอกจากนี้กระบวนการรับรู้ยังเป็นการสร้างหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้วย (Davenport. 1999) โดย Sarafino (2001) อธิบายว่าการปฏิบัติด้วยตนเอง เป็นการนำสิ่งที่ได้รู้มามาใช้แก้ปัญหาด้วยเหตุผล จะนำไปสู่พฤติกรรมได้ทั้งพฤติกรรมแบบเปิดเผย (Overt behaviour) และพฤติกรรมแบบไม่เปิดเผย (Covert behaviour) และการศึกษาของ Rosa de Visser และคณะ (2016) ได้ยืนยันเช่นกันว่าการเรียนรู้ในห้องเรียนประกอบการทำกิจกรรมช่วยให้นักเรียนระดับประถมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้ดีกว่า

4.4 บทสรุป

การสร้างทุนมนุษย์ความรู้อัจฉริยะ เรื่องผักพื้นบ้านให้กับนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลายครั้งนี้เป็นการดำเนินการแบบมีส่วนร่วม 3 ฝ่าย คือโรงเรียน วิทยากรท้องถิ่น และนักวิจัย โดยกิจกรรมดำเนินการทั้งในโรงเรียน ในชุมชน และบ้านของนักเรียน เพื่อการสร้างทุน

มนุษย์ฯ ทั้ง 3 ชนิด (ทุนมนุษย์การศึกษาทางการ ทุนมนุษย์แฝง และทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรม) ด้วยการใช้กระบวนการถ่ายทอดความรู้ท้องถิ่นเป็นต้นแบบในการดำเนินกิจกรรม ซึ่งแบ่งกิจกรรมเป็น 2 กลุ่มหลัก คือกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้ และกิจกรรมการเรียนรู้ โดยกิจกรรมทั้งหมดยึดหลักให้สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่นตามหลักการถ่ายทอดความรู้ท้องถิ่น กิจกรรมการถ่ายทอดความรู้จะเป็นกิจกรรมตั้งต้นให้ความรู้เรื่องผักพื้นบ้านกับนักเรียน เป็นการสร้างทุนมนุษย์การศึกษาทางการให้เป็นต้นทุน หรือทรัพยากรในการสร้างทุนมนุษย์แฝง และทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรม ที่สร้างด้วยกระบวนการเรียนรู้ ด้วยการทำงาน และการศึกษาด້วยตนเอง ซึ่งเป็นวิธีการที่นักเรียนได้เรียนรู้เชิงพฤติกรรมเพื่อทำความเข้าใจและนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ซึ่งการทำงานจัดว่าเป็นวิธีการสร้างทุนมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพที่สุด (Becker, 1962) แต่การสร้างพฤติกรรม หรือทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรมต้องการสารสนเทศ การอบรมสั่งสอน (Coaching) มีต้นแบบ มีกฎเกณฑ์และรางวัลจูงใจ จึงเป็นทุนมนุษย์ที่เกิดจากการสั่งสมจากทุกกิจกรรมการสร้างทุนมนุษย์ ซึ่งนักเรียนควรมีการได้รับอย่างต่อเนื่องเพื่อเกิดพฤติกรรมได้อย่างต่อเนื่อง เพราะถ้าขาดความต่อเนื่องนักเรียนมีการรับข่าวสารความรู้ และต้นแบบใหม่ทำให้เกิดการเลียนแบบในการสร้างพฤติกรรมใหม่ได้ (Sarafino, 2001) ดังนั้นเมื่อจบโครงการสร้างทุนมนุษย์ฯ แล้วนักเรียนควรได้มีโอกาสการเรียนรู้ด้วยตนเองได้อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นทรัพยากรการเรียนรู้ และสื่อต่าง ๆ ที่นักเรียนเข้าถึงได้เองจึงเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างทุนมนุษย์ฯ หลังเสร็จสิ้นโครงการ

บทที่ 5

บริการเว็บ 2.0 เพื่อสนับสนุนการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น

การจัดหาสารสนเทศ และการเข้าถึงสารสนเทศเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างทุนมนุษย์ และสำหรับการสร้างทุนมนุษย์ให้คนรุ่นใหม่ในปัจจุบัน ที่จัดว่าเป็นคนรุ่นอินเทอร์เน็ต ที่มักจะมีการออนไลน์ตลอดเวลา มีการสื่อสารผ่านสื่อดิจิทัล (Oblinger and Oblinger, 2005) และเรียนรู้แบบมีการแลกเปลี่ยนความรู้ (Radziwill and DuPlain, 2009) รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communication Technology หรือ ICT) จะเป็นตัวเร่งการสร้างทุนมนุษย์ได้อย่างมาก เนื่องจากเทคโนโลยีดังกล่าวจะช่วยเร่งในการถ่ายโอนข้อมูลด้วย (Davenport, 1999) ดังนั้นการศึกษาวิจัยในครั้งนี้นี้จึงได้มีการพัฒนาการสื่อสารสารสนเทศ และเวทีการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ของนักเรียนด้วยบริการบางรายการของเว็บ 2.0 เพื่อเป็นอีกช่องทางให้นักเรียนได้มีเครื่องมือสนับสนุนและกระตุ้นการเรียนรู้และสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นเรื่องผักพื้นบ้าน

5.1 บริการเว็บ 2.0 เพื่อสนับสนุนการสร้างทุนมนุษย์ท้องถิ่น

เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ตามลักษณะการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่ การศึกษาวิจัยนี้ได้เลือกบริการเว็บ 2.0 ที่ตอบสนองการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่ใน 3 ด้าน คือการเรียนรู้แบบการโต้ตอบ การเรียนรู้ผ่านสื่อรูปภาพ และการเรียนรู้เป็นกลุ่ม

5.1.1 บริการเว็บ 2.0 เพื่อการเรียนรู้แบบการโต้ตอบ

บริการเว็บ 2.0 หลายบริการสามารถสนับสนุนเรื่องการเรียนรู้แบบโต้ตอบของคนรุ่นใหม่ เนื่องจากการทำงานแบบโต้ตอบเป็นคุณลักษณะเด่นของบริการเว็บ 2.0 ที่ให้ผู้ใช้โต้ตอบและแลกเปลี่ยนข้อมูลในหลายรูปแบบ เช่น บล็อก (Blog) บริการแบ่งปันมัลติมีเดีย (Multimedia sharing) เครือข่ายสังคมออนไลน์ และสารานุกรมเสรี (Wiki) ในการศึกษาครั้งนี้ได้เลือกใช้บริการ Blog บริการแบ่งปันมัลติมีเดีย (Multimedia sharing) Youtube และเครือข่ายสังคมออนไลน์ เฟสบุ๊ก (Facebook) โดยไม่ได้เลือกใช้สารานุกรมเสรี เนื่องจากบริการในรูปแบบของ Wiki ที่มีลักษณะการนำเสนอสารสนเทศที่เปิดให้มีการแก้ไขเนื้อหาที่เผยแพร่แบบเน้นมีรายการอ้างอิงข้อมูล มากกว่าการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ในขณะที่การศึกษานี้เน้นการเรียนรู้แบบแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนรู้จากวิทยากร การลงมือปฏิบัติงาน และการสังเกตการณ์ในพื้นที่ เหตุผลในการเลือกบริการดังกล่าว มาจากผลการศึกษาของนักวิชาการหลายคนได้สรุปไว้ชัดเจนว่า บล็อก และเครือข่ายสังคมออนไลน์ เป็นการสื่อที่ช่วยในการแบ่งปัน

ความรู้ที่ส่งเสริมกระบวนการทางสังคม (Socialisation) เพื่อการสร้างความรู้แฝง (Shang, Li, We and Hou. 2011) ในส่วนของการแบ่งปันมัลติมีเดียด้วย Youtube เนื่องจากเป็นบริการแบ่งปันมัลติมีเดียที่คนรุ่นใหม่ในหลายประเทศทั้งเอเชีย ออสเตรเลีย และสหรัฐอเมริกาให้ความสนใจเป็นอย่างมาก จากผลการศึกษาของ Williams and Chinn (2009) Dogan, Gilgic, Duman และ Seferoglu (2012) Mao (2014) และ Sigala and Chalkiti (2014) รวมทั้งการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ Facebook ด้วย และเป็นเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่คนไทยนิยมเป็นอย่างมาก (lt24hrs. 2557)

5.1.2 บริการเว็บ 2.0 เพื่อการเรียนรู้ผ่านสื่อรูปภาพ

บริการเว็บ 2.0 มีคุณลักษณะที่สำคัญ คือเป็นแหล่งรวมประสบการณ์แบบมัลติมีเดียแบบเต็มรูปแบบ (Rich media experience) ที่บริการส่วนมากมีการรวมบริการด้านมัลติมีเดีย เช่นในบริการบล็อก และเครือข่ายสังคมออนไลน์ก็มีการแบ่งปันสื่อมัลติมีเดีย และมีบริการแบ่งปันมัลติมีเดียโดยตรง เช่น Youtube Picasa และ Flickr เป็นต้น ซึ่งการศึกษาในครั้งนี้ได้เลือกใช้ทั้งการแบ่งปันมัลติมีเดียโดยตรง Youtube และ Flickr และการแบ่งปันมัลติมีเดียผ่านบริการ Blog และเครือข่ายสังคมออนไลน์ Facebook ด้วยเหตุผลที่อภิปรายข้างต้น

5.1.3 บริการเว็บ 2.0 เพื่อการเรียนรู้เป็นกลุ่ม

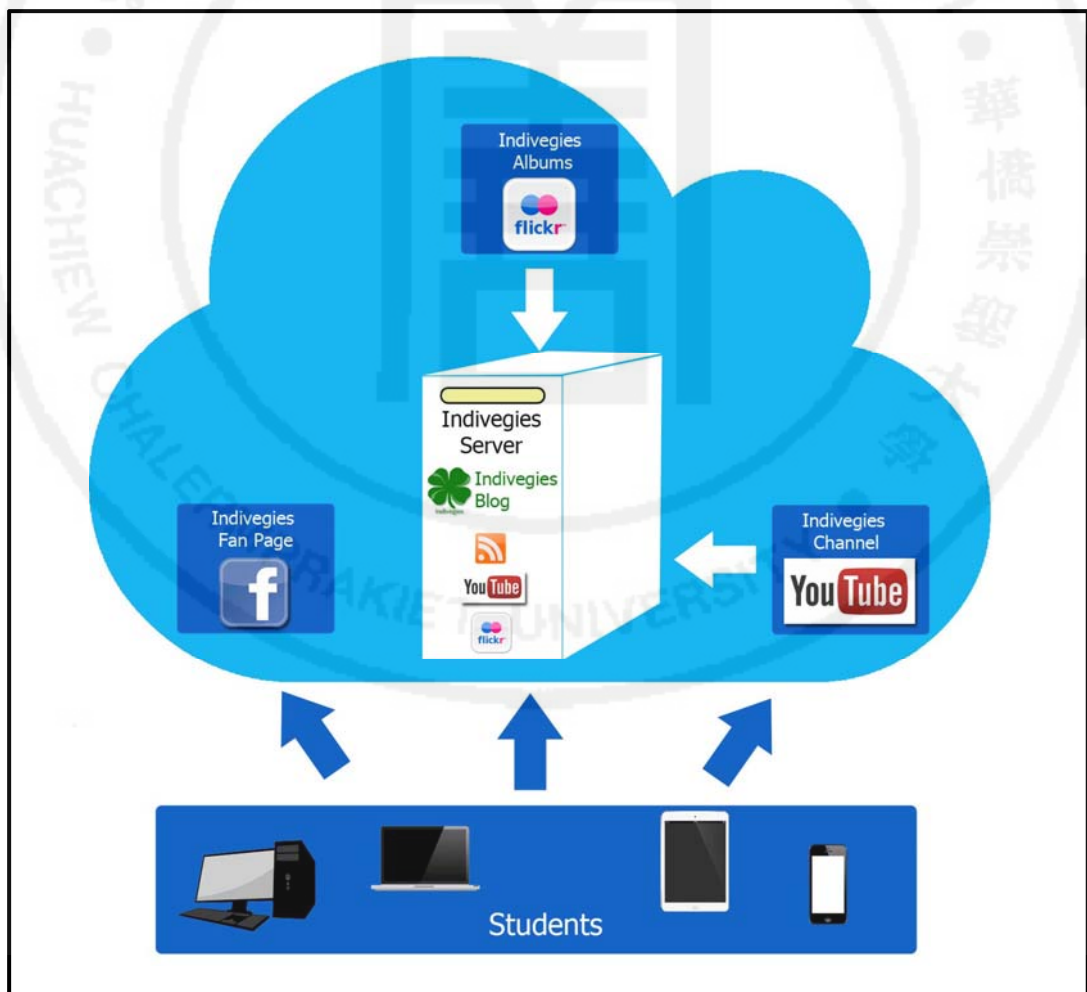
บริการเว็บ 2.0 มีคุณลักษณะของการมีส่วนร่วมและประสานความร่วมมือ (Collaboration) การศึกษาในครั้งนี้ได้เลือกบริการ 2 บริการ คือเครือข่ายสังคมออนไลน์ Facebook และบริการแบ่งปันมัลติมีเดีย Youtube และ Flickr โดยที่บริการเหล่านี้ยังมีบริการอื่น ๆ ของเว็บ 2.0 ที่ส่งเสริมการทำงานเป็นกลุ่มรวมอยู่ด้วย เช่นบริการ Folksonomy ที่มีการติดป้าย หรือ Tag เพื่อรวมเนื้อหา และกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาเข้าด้วยกัน ด้วยเหตุผลที่อภิปรายข้างต้น

โดยสรุปการศึกษาครั้งนี้มีการพัฒนาบริการเว็บ 2.0 ทั้งหมด 4 บริการ คือ Blog บริการแบ่งปันมัลติมีเดีย (Multimedia sharing) บน Youtube และ Flickr และ เครือข่ายสังคมออนไลน์ Facebook ที่ครอบคลุมลักษณะการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่ ที่มีลักษณะของการเรียนรู้แบบโต้ตอบ การเรียนรู้เป็นกลุ่ม เรียนรู้ผ่านรูปภาพ การเรียนรู้ด้วยการทำงาน และปรับความสนใจได้รวดเร็ว (Radziwill and DuPlain. 2009) นอกจากนี้การเรียนรู้ผ่านบริการเว็บ 2.0 ยังเป็นตัวกระตุ้น ความเป็นหนึ่งเดียวกับกลุ่ม (Sense of belonging) ที่จะกระตุ้นให้ผู้เรียนเข้ามาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการเรียนรู้ (Luo. 2014) เนื่องจากความรู้สึกการมีส่วนร่วม (Sense

of involvement) จะกระตุ้นให้บุคคลมีความตื่นตัว (Denison and Mishra. 1995) และยินดีในการแลกเปลี่ยนความรู้ (Gopalakrishnan and Santoro. 2004) ดังนั้นบริการเว็บ 2.0 ที่กลุ่มปฏิบัติการสร้างทุนมนุษย์ เรื่องผักพื้นบ้านครั้งนี้เลือกใช้จะนำไปใช้สนับสนุนการเรียนรู้ เรื่องผักพื้นบ้านได้ดังต่อไปนี้

5.2 การพัฒนาบริการเว็บ 2.0 เพื่อสนับสนุนการสร้างทุนมนุษย์

บริการเว็บ 2.0 ทั้งหมดที่เลือกมาใช้เป็นเครื่องมือสนับสนุนการเรียนรู้เรื่องผักพื้นบ้าน เพื่อการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้าน มีโครงสร้างการรวมเป็นระบบบนระบบอินเทอร์เน็ต หรือเป็นสถาปัตยกรรมของระบบที่มีการเชื่อมโยงระหว่างบริการ และรวมบริการ เพื่ออำนวยความสะดวก หรือให้เกิดประสิทธิภาพในการใช้งาน โดยมีองค์ประกอบของระบบตามภาพที่ 5.1 และมีการทำงาน และการใช้เพื่อสนับสนุนการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น ดังนี้



ภาพที่ 5.1 ระบบบริการเว็บ 2.0 สำหรับสนับสนุนการสร้างทุนมนุษย์

5.2.1 Indivegies Server

Indivegies Server เป็นเซิร์ฟเวอร์เสมือนจริง บนเว็บเซิร์ฟเวอร์ของผู้ให้บริการที่ให้บริการทั้งเว็บโฮสต์ เพื่อเป็นเครื่องให้บริการสำหรับบริการเว็บบล็อกผักพื้นบ้าน โดยเว็บโฮสต์บริหารงานด้วยโปรแกรม ISP Config 3 ทำงานบนระบบปฏิบัติการ Linux และเว็บโฮสต์ได้จัดเตรียมโปรแกรมช่วยในการสร้างเว็บบล็อกแบบบริการซอฟต์แวร์แบบการประมวลผลบนกลุ่มเมฆ (Software-as-a-Service) โดยที่ผู้พัฒนางาน หรือระบบสารสนเทศไม่ต้องมีการติดตั้งซอฟต์แวร์ หรือโปรแกรมที่เครื่องทำงาน (Workstation หรือ Client) สำหรับโปรแกรมในการพัฒนาเว็บบล็อกที่เว็บโฮสต์เตรียมให้คือ โปรแกรมเว็ลด์เพลส (WordPress) ซึ่งลักษณะของการทำงานแบบนี้เป็นลักษณะของเว็บ 2.0 ที่มีลักษณะของการสร้างงานด้วยโปรแกรมขนาดเล็ก และใช้ซอฟต์แวร์ร่วมกันกับงานอื่น หรือผู้อื่นได้ และพัฒนางาน หรือระบบสารสนเทศได้บนระบบเว็บ (O'Reilly. 2005) ซึ่งอยู่บนพื้นฐานเทคโนโลยีการประมวลผลกลุ่มเมฆ (Tredinnick. 2006; Funk. 2009)

5.2.2 Indivegies Blog เป็นเว็บบล็อกสำหรับการเป็นพื้นที่เผยแพร่ความรู้เรื่องผักพื้นบ้าน และการแลกเปลี่ยนความรู้เรื่องนี้ของนักเรียนที่เรียนรู้เรื่องผักพื้นบ้าน เว็บบล็อก Indivegies หรือเว็บบล็อกสวนผักพื้นบ้านสนามชัยเขต สร้างด้วยโปรแกรม WordPress และจัดเก็บอยู่ที่ Indivegies Server หรือที่ URL: <http://indivegies.gss.co.th> ความรู้เรื่องผักพื้นบ้าน ที่ให้บริการบนเว็บบล็อกจะสอดคล้องกับเนื้อหาที่ทำการอบรมให้นักเรียน ได้แก่เรื่อง ชนิดผักพื้นบ้าน การปลูกผักพื้นบ้าน อาหารจากผักพื้นบ้าน เว็บบล็อก Indivegies ได้มีการนำเสนอโดยรวมเอา Indivegies Albums ซึ่งเป็นอัลบั้มรวมรูปภาพของกิจกรรมการสร้างทุนมนุษย์ที่แบ่งปันไว้ที่ Flickr และคลิปวิดีโอที่เผยแพร่ที่ Indivegies YouTube Chanel มารวมไว้ที่บล็อกด้วย นอกจากนี้เว็บบล็อก Indivegies ยังมีบริการ RSS หรือ Really Simple Syndication หรือคนทั่วไปรู้จักว่าเป็น เว็บฟีด (Web Feed) ที่ผู้ใช้เว็บบล็อกได้รับข้อมูลใหม่ที่มีการอัปเดตขึ้นมาที่เว็บบล็อกนี้โดยตรง ซึ่งเว็บบล็อก Indivegies จึงทำหน้าที่เป็นแหล่งรวมความรู้ และการแบ่งปันภาพที่ 5.2 แสดงหน้า เว็บบล็อก Indivegies เนื่องจากเว็บบล็อกมีลักษณะของเป็นแหล่งรวบรวมความรู้ด้วยการแบ่งปันของผู้ใช้เว็บบล็อก (Funk. 2009; Mansor. 2012) และจากการศึกษาของ Shang, Li, Wu and Hou (2011) พบว่าเว็บบล็อกเป็นบริการเว็บ 2.0 ที่จะช่วยองค์กรในเรื่องการสื่อสารถ่ายทอดความรู้และเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ และการรวบรวมความรู้ตามโมเดลการสร้างความรู้ระหว่างความรู้ชัดแจ้ง และความรู้แฝงได้อย่างดี

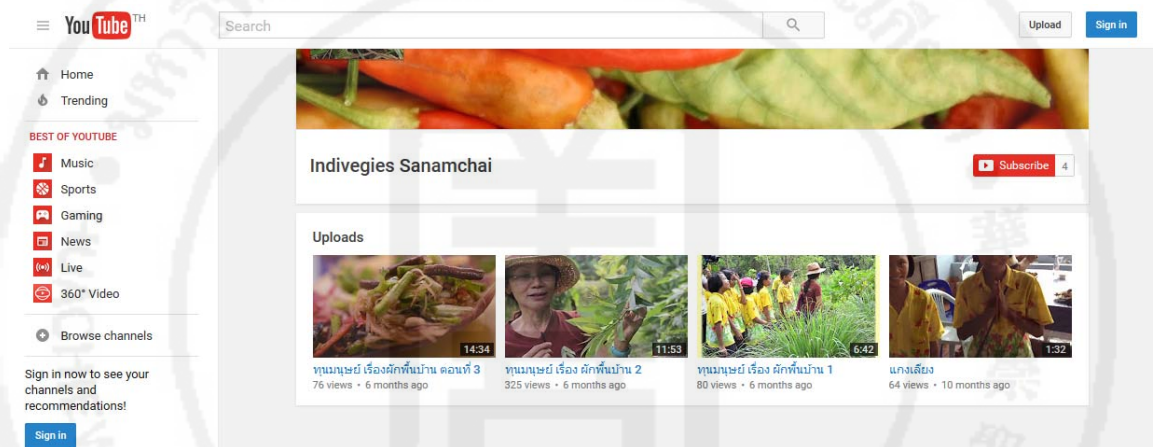


ภาพที่ 5.2 เว็บไซต์ Indivegies พร้อมบริการเว็บฟีด และ อัลบั้มรูปภาพที่ Flickr

5.2.3 Indivegies Albums เป็นการสร้างบัญชีผู้ใช้งานบนบริการแบ่งปันสื่อรูปภาพของ Flickr ซึ่งทำหน้าที่เสมือนคลังรูปภาพของการศึกษาค้นคว้านี้มากกว่าเพื่อการเผยแพร่ประสบการณ์และความรู้ โดยนักเรียนสามารถเข้ามาเรียนรู้ หรือนำไปใช้ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้ ซึ่งการศึกษาของ Shang, Li, Wu and Hou (2011) ได้แสดงเช่นกันว่า แหล่งรวมรูปภาพ และคลิปวิดีโอบนบริการเว็บ 2.0 ที่จะช่วยองค์กรในเรื่องการสื่อสารถ่ายทอดความรู้และเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ และการรวบรวมความรู้ตามโมเดลการสร้างความรู้ระหว่างความรู้ชัดแจ้ง และความรู้แฝงได้อย่างดี

5.2.4 Indivegies YouTube channel เป็นช่องทางการแบ่งปันคลิปวิดีโอเกี่ยวกับความรู้และประสบการณ์เรื่องผักพื้นบ้านให้กับนักเรียนที่เข้าร่วมการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นและผู้สนใจทั่วไป การศึกษาค้นคว้านี้ได้สร้างคลิปวิดีโอทั้งสิ้น 4 เรื่อง เกี่ยวกับชนิดของผักพื้นบ้าน และการปรุงอาหารจากผักพื้นบ้าน ภาพที่ 5.3 แสดงรายการวิดีโอในช่อง Indivegies Channel ที่ YouTube การใช้ YouTube เป็นช่องทางแบ่งปันความรู้ที่ให้ข้อมูลแบบมัลติมีเดียเต็มรูปแบบ (Rich media experience) แบบสตรีมมิ่ง (Funk. 2009) และการศึกษาของ Dogan, Gilgic, Duman และ Seferoglu (2012) พบว่านักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในตุรกีนิยมค้นหาสารสนเทศจากคลิปวิดีโออย่าง Youtube เป็นอย่างมาก โดยคลิปวิดีโอที่การศึกษาค้นคว้านี้จัดทำ

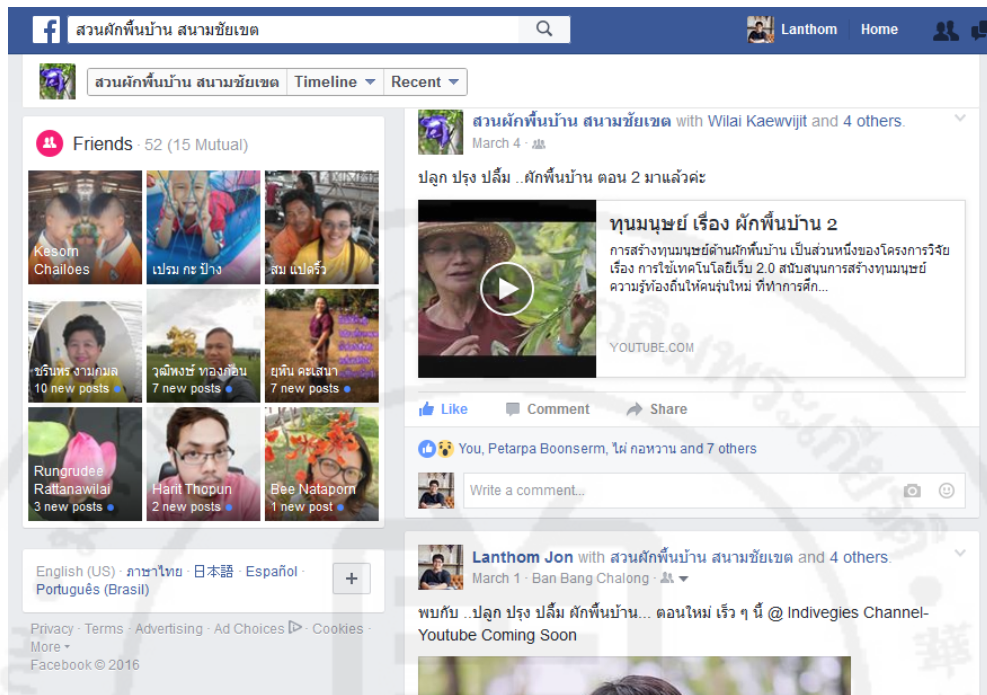
นอกจากเป็นภาพเคลื่อนไหวในการดำเนินกิจกรรมแล้ว ยังมีภาพนิ่ง และข้อความช่วงทำความเข้าใจในเนื้อหาด้วย โดยมีการเขียนบทเพื่อการนำเสนอที่เข้าใจงาน และมีใช้โปรแกรมตัดต่อคลิปวิดีโอ นอกจากนี้วีดิโอคลิปฯ ยังนำไปรวมกับการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่เว็บไซต์ Indivegies และ เฟสบุ๊กเพจ “สวนผักพื้นบ้านสนามชัยเขต” ซึ่งเป็นลักษณะของการบริการแบบรวมกัน (Convergence technology) ที่สามารถนำบริการเว็บ 2.0 บางชนิดเข้าไปร่วมนำเสนอเผยแพร่ร่วมกัน (Funk, 2009) เพื่อให้เกิดประสบการณ์นำเสนอมากขึ้น และมีการเข้าถึงสารสนเทศมากขึ้น การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้มีเช่นการนำคลิปวิดีโอจาก YouTube มานำเสนอบนเครือข่ายสังคมออนไลน์เฟสบุ๊ก ภาพที่ 5.3 แสดงการนำคลิปวิดีโอจาก YouTube มานำเสนอที่หน้าเพจสวนผักพื้นบ้าน



ภาพที่ 5.3 รายการวิดีโอ Indivegies Channel ที่ YouTube

5.2.5 Indivegies page คือเพจสวนผักพื้นบ้านสนามชัยเขต บนเครือข่ายสังคมออนไลน์เฟสบุ๊ก สร้างขึ้นเป็นเวทีแบ่งปันความรู้เรื่องผักพื้นบ้านให้นักเรียนที่เข้าร่วมสร้างทุนมนุษย์ และให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์เรื่องผักพื้นบ้าน เพจสวนผักพื้นบ้านสนามชัยเขตเป็นสื่อที่ทำให้นักเรียนเข้าถึงข้อมูลเรื่องผักพื้นบ้านได้แบบมีปฏิสัมพันธ์ ได้มีการแสดงความคิดเห็น และได้มีการส่งต่อสารสนเทศที่เพื่อนได้ด้วยการแบ่งปัน (Share) และติดแท็ก (Tag หรือ #) ซึ่งแท็กเป็นบริการส่วนหนึ่งของเว็บ 2.0 ในกลุ่ม Folksonomy ที่ช่วยส่งข่าวสารให้กลุ่มเพื่อน และการจัดกลุ่มสารสนเทศ (Stephens, 2009) การเลือกใช้เฟสบุ๊ก เนื่องจาก จากการศึกษาของ Zocialinc ที่เป็นหน่วยงานการให้รางวัลบุคคลและธุรกิจในด้านผลงานบนโลกออนไลน์ของประเทศไทย เมื่อปี พ.ศ. 2557 เฟสบุ๊กเป็นบริการสื่อสังคมออนไลน์ที่ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทยนิยมใช้เป็นอันดับหนึ่ง โดยในปี พ.ศ. 2557 มีคนไทยใช้เฟสบุ๊กคิดเป็นร้อยละ 42 ของประชากรทั้งหมด และ

มีอัตราเติบโตในการใช้ถึงร้อยละ 53 (It24hrs. 2557) ภาพที่ 5.4 แสดงตัวอย่าง Facebook ของสวนผักพื้นบ้านสนามชัยเขต



ภาพที่ 5.4 การนำเสนอข้อมูลต่าง ๆ บนหน้าสื่อสังคมออนไลน์ Facebook ของสวนผักพื้นบ้าน

5.2.6 อุปกรณ์สำหรับการเข้าถึงบริการเว็บ 2.0 ของนักเรียน

อุปกรณ์ หรือฮาร์ดแวร์สำหรับนักเรียนใช้ในการเข้าถึงบริการเว็บ 2.0 มี 4 ชนิด คือ เครื่องคอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะ โน้ตบุ๊ก แท็บเล็ต และสมาร์ทโฟน โดยทางโรงเรียนมีห้องบริการคอมพิวเตอร์ที่มีเครื่องคอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะประมาณ 10 เครื่อง และแท็บเล็ตประมาณ 10 เครื่อง ซึ่งโรงเรียนจะนำออกมาให้นักเรียนใช้เฉพาะช่วงเวลาที่มีการจัดกิจกรรม ซึ่งถือว่าเป็นจำนวนที่น้อย นักเรียนต้องมีการใช้ร่วมกันเป็นกลุ่ม ซึ่งนักเรียนบางคนก็มีเครื่องคอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะที่บ้าน โน้ตบุ๊กเป็นเครื่องของนักวิจัยที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรม ส่วนสมาร์ทโฟนจะมีนักเรียนบางคนใช้นอกเวลาเรียน ซึ่งเป็นของผู้ปกครอง จะเห็นได้ว่าคนรุ่นใหม่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศน้อย ซึ่งเป็นไปตามการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ที่นักเรียนประถมยังมีโอกาสใช้คอมพิวเตอร์น้อย และคนในชนบท หรือนอกเขตเทศบาลมีคอมพิวเตอร์และเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตจำนวนน้อยมาก (สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2558)

โดยสรุป บริการเว็บ 2.0 ที่เลือกเป็นเครื่องมือสนับสนุนการเรียนรู้เพื่อการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้าน จะประกอบไปด้วยเครื่องมือที่ส่งเสริมการเข้าถึงสารสนเทศแบบมัลติมีเดีย ทั้งข้อความ รูปภาพ และวีดีโอคลิป เพื่อให้ตรงกับลักษณะการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่ที่นิยมเรียนรู้ผ่านสื่อแบบรูปภาพ และสื่อที่สนับสนุนการเรียนรู้แบบการโต้ตอบ และเป็นกลุ่ม

5.3 การใช้ระบบบริการเว็บ 2.0 เพื่อสนับสนุนการสร้างทุนมนุษย์

ระบบบริการเว็บ 2.0 สำหรับสนับสนุนการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้าน ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้มี 3 บริการที่นักเรียนได้ใช้ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อสร้างทุนมนุษย์ คือ Indivegies Blog, Indivegies Facebook page, Indivegies YouTube channel และ Flickr albums

5.3.1 การใช้ Indivegies Blog

Indivegies Blog เว็บบล็อกสวนผักพื้นบ้านสนามชัยเขต ได้แนะนำให้นักเรียนใช้เพื่อได้เรียนรู้จักชนิดของผักพื้นบ้านชนิดต่าง ๆ และการนำผักพื้นบ้านชนิดนั้น ๆ ไปปรุงอาหาร ทั้งอาหารคาว และอาหารหวาน ตามการศึกษาของ Funk (2009) เว็บบล็อก Indivegies จะเป็นแหล่งร่วมความรู้ และการแบ่งปัน (Funk. 2009) จากการศึกษาการใช้เว็บบล็อกสนับสนุนการเรียนการสอนของ Mansor (2012) เว็บบล็อกเป็นเครื่องมือส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้ของนักเรียน แต่จากการสังเกตการณ์การใช้สื่อออนไลน์ของนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการสร้างทุนมนุษย์ เว็บบล็อกไม่เป็นที่สนใจของนักเรียน นักเรียนยังไม่สนใจแลกเปลี่ยนความคิดเห็นผ่านบล็อก เมื่อเทียบกับการใช้เฟสบุ๊คเพจ ซึ่งได้รับความนิยม ซึ่งเป็นกระแสความนิยมของคนไทยในช่วงนี้

5.3.2 การใช้ Indivegies Facebook page

เฟสบุ๊คเพจสวนผักพื้นบ้านสนามชัยเขต ได้รับความสนใจจากนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการฯ ซึ่งเป็นไปในแนวเดียวกับความสนใจของคนไทยที่ใช้บริการออนไลน์ ที่นิยมใช้เฟสบุ๊คเป็นอันดับ 1 ตามที่สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2558) ได้รายงานงานว่าร้อยละ 88.6 ของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ และเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่คนไทยนิยมได้แก่ Facebook (It24hrs. 2557) ดังนั้นนักเรียนจึงอยากที่จะได้ใช้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ด้วย และเช่นเดียวกับนักเรียนในประเทศอื่น ๆ ที่มีการสนใจใช้สื่อสังคมออนไลน์มากเป็นอันดับหนึ่ง ในบริการต่าง ๆ ของเว็บ 2.0 เช่นการศึกษาของ Mao (2014) ก็พบว่านักเรียนระดับมัธยมของสหรัฐอเมริกานิยมใช้เฟสบุ๊คเป็นอันดับ 1 ในบริการเว็บ 2.0 อื่น แต่เป็นการใช้เพื่อการ

สังคม มากกว่าเพื่อค้นหาข้อมูล แต่การสังคมจะทำให้ผู้ใช้มีความคุ้นเคย และสร้างวัฒนธรรมแบบสังคม (Sociability) ซึ่งจะนำไปสู่ลักษณะดีต่อการแลกเปลี่ยนสารสนเทศต่อไป (Goffee and Jones. 1999) สำหรับเพจสวนผักพื้นบ้านฯ มีเพื่อนจำนวน 52 คน โดยส่วนมากเป็นนักเรียน ผู้ปกครอง ครู/อาจารย์ของโรงเรียนบ้านยางแดง สมาชิกในชุมชนบ้านยางแดง กลุ่มเกษตรอินทรีย์ สนามชัยเขต และเพื่อนของบุคคลเหล่านี้ จากการสังเกตการณ์การเข้ามาใช้เฟสบุ๊กเพจสวนผักพื้นบ้านฯ ของนักเรียนสวนมากมาอ่านข้อมูลและกด Like มากกว่านำข้อมูลของตนมาแบ่งปัน เนื่องจากนักเรียนมีโอกาสเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้น้อย เป็นการใช้จากคอมพิวเตอร์และโทรศัพท์สมานโฟนของที่บ้าน มากกว่าคอมพิวเตอร์ของทางโรงเรียน

5.3.3 การใช้ Indivegies YouTube channel

คลิปวิดีโอที่ YouTube channel จะผลิตออกมาเผยแพร่ความรู้ด้านผักพื้นบ้านให้นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องผักพื้นบ้านเป็นระยะ ๆ โดยเริ่มตั้งแต่ชนิดของผักพื้นบ้าน ที่เป็นลักษณะภาพนิ่ง เพื่อให้ให้นักเรียนได้เรียนรู้ในลักษณะการทำแบบฝึกหัดถาม-ตอบเรื่องชนิดผักพื้นบ้าน และตามมาด้วยการสอนชนิดผักพื้นบ้านและการบริโภคโดยวิทยากรในชุมชน และการปรุงอาหารจากผักพื้นบ้านโดยนักเรียนด้วยตนเอง จากสังเกตการณ์นักเรียนมีความตื่นตัวมากในการได้เรียนรู้จากคลิปวิดีโอ เพราะได้เห็นภาพสวยงาม โดยมีคนในท้องถิ่น และตัวเองอยู่ในคลิปวิดีโอ ซึ่งตรงกับลักษณะการเรียนรู้ของคนรุ่นอินเทอร์เน็ตที่มีทักษะการเรียนรู้ผ่านรูปภาพ (Visual-spatial skills) และการเรียนรู้แบบโต้ตอบ (Radziwill and DuPlan. 2009) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Mao (2014) ที่ Youtube Channel เป็นช่องทางสำคัญในการให้ข้อมูลสำหรับนักเรียน และการศึกษาการใช้บริการเว็บ 2.0 ของ Dogan, Gilgic, Duman และ Seferoglu (2012) พบว่านักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในประเทศตุรกีนิยมค้นหาสารสนเทศจาก Youtube มากกว่าสื่อสังคมออนไลน์อย่าง Facebook เนื่องจากนักเรียนสนใจการเข้าถึงสารสนเทศที่เป็นวิดีโอคลิปมากกว่า ดังนั้นการถ่ายทอดความรู้ และการเรียนรู้ผ่านสื่อวิดีโอผ่านช่องทาง Youtube ช่วยในการสร้างทุนมนุษย์ให้คนรุ่นใหม่ได้อย่างมาก ทั้งในด้านทุนมนุษย์การศึกษาทางการ และการสร้างทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรม

5.3.4 การใช้ Flickr albums

Flickr albums เป็นการจัดเก็บรูปภาพของกิจกรรมการพัฒนาทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นเรื่องผักพื้นบ้านในครั้งนี้นับออนไลน์ เพื่อให้นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมได้เข้ามาศึกษาเกี่ยวกับผักพื้นบ้านผ่านรูปภาพ หรือนำไปใช้เพื่อการแลกเปลี่ยนความรู้ได้ เนื่องจากนักเรียนกับผู้ดำเนินกิจกรรม หรือนักวิจัยอยู่คนละสถานที่ การเก็บและแลกเปลี่ยนสารสนเทศออนไลน์จึงเป็นความ

สะดวกในการเข้าถึง และการใช้สารสนเทศ โดย Flickr เป็นเครื่องมือที่เป็นทั้งแหล่งรวมปัญญาแบบมัลติมีเดีย เพื่อการแข่งขัน และสนับสนุนการทำงานแบบเคลื่อนที่ จากการสังเกตการณ์ของนักวิจัย นักเรียนมีความสนใจในการใช้อัลบั้มรูปภาพน้อยมาก นักเรียนนิยมโพสรูปภาพที่ตนเองถ่ายขึ้นไปยังสื่อสังคมออนไลน์อย่าง Facebook มากกว่า และเข้าถึงสารสนเทศที่เป็นคลิปวิดีโอมากกว่า ซึ่งตรงกับการศึกษาการใช้อีเมลออนไลน์ของสำนักงานสถิติแห่งชาติที่คนไทยนิยมใช้สื่อสังคมออนไลน์มากกว่าบริการอย่างอื่น (สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2558) และตรงกับลักษณะการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่ที่ชอบเรียนรู้ผ่านสื่อรูปภาพ (Radziwill and DuPlan. 2009) และสื่อวีดีโอจาก Youtube อย่างนักเรียนในประเทศตุรกี (Dogan, Gilgic, Duman and Seferoglu. 2012)

5.4 บทสรุป

บริการเว็บ 2.0 มีคุณลักษณะที่ตรงกับลักษณะการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่อินเทอร์เน็ต โดยที่บางบริการสามารถสนับสนุนลักษณะการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่อินเทอร์เน็ตได้ทุกคุณลักษณะ โดยการศึกษาในครั้งนี้ได้คัดเลือกบริการเว็บ 2.0 ที่สนับสนุนการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่อินเทอร์เน็ตทั้งด้านการเรียนรู้แบบการโต้ตอบ การเรียนรู้ผ่านสื่อรูปภาพ และการเรียนรู้แบบเป็นกลุ่ม ได้มีบริการเว็บ 2.0 ทั้งหมด 4 บริการ คือ เว็บบล็อก เครื่องถ่ายภาพสังคมออนไลน์เฟสบุ๊ก ช่องบริการคลิปวิดีโอ YouTube และอัลบั้มรูปภาพออนไลน์ Flickr โดยบริการเกือบทั้งหมดสามารถพัฒนาได้โดยตรงกับผู้ให้บริการนั้น ๆ โดยแต่ละบริการมีโปรแกรมขนาดเล็กให้ผู้ใช้พัฒนาบริการขึ้นมาเฉพาะแบบที่ต้องการ ส่วนด้านการใช้งานของนักเรียน ๆ มีความสนใจในการใช้เครื่องถ่ายภาพสังคมออนไลน์เฟสบุ๊ก และคลิปวิดีโอที่ช่อง YouTube เนื่องจากเป็นบริการที่เน้นสื่อรูปภาพ และโต้ตอบได้ชัดเจนมากกว่าการใช้เว็บบล็อก และรูปภาพในอัลบั้มออนไลน์ Flickr และยังมีการใช้บริการเว็บ 2.0 น้อย เนื่องจากนักเรียนยังโอกาสในการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตน้อย และขาดอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ทั้งบริการคอมพิวเตอร์ที่โรงเรียนเป็นส่วนตัว และของส่วนตัว

บทที่ 6

การวัดทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น

ตามที่ได้ศึกษาเอกสาร และการดำเนินกิจกรรมการสร้างทุนมนุษย์ จะเห็นว่าทุนมนุษย์ เป็นความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และพฤติกรรม ซึ่งจัดเป็นทุนที่จับต้องไม่ได้ แต่ก็ได้มีการศึกษา ที่กำหนดวิธีการสำหรับการวัดทุนมนุษย์ ในการศึกษาคั้งนี้เป็นการศึกษาทุนมนุษย์ความรู้ ท้องถิ่น ซึ่งความรู้ท้องถิ่นมีคุณลักษณะที่แตกต่างจากความรู้ทั่วไป งานวิจัยในครั้งนี้จึงมีการ กำหนดกรอบการวัดทุนมนุษย์ท้องถิ่น สร้างเครื่องมือวัดทุนมนุษย์ท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้าน และ การใช้งานเครื่องมือ และทุนมนุษย์ของผู้เข้าร่วมกิจกรรมการสร้างทุนมนุษย์

6.1 กรอบการวัดทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ทำการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นด้วยกรอบกระบวนการ ถ่ายทอดความรู้ท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้านของลันทม จอนจวบทรง และณธกร ธรรมบุญวิริศ (2556) ที่ทำการศึกษาจากพื้นที่อำเภอสนามชัยเขต มีรายละเอียดในบทที่ 4 โดยผลการศึกษาได้ พบว่า การสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น ไม่มีอยู่ในหลักสูตรการศึกษาเป็นทางการ แต่การสร้าง ต้องอาศัยการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับคุณลักษณะของความรู้ท้องถิ่น และบริบทของท้องถิ่น โดยมีสถานศึกษาเป็นสื่อกลางช่วยในการสร้างทุนมนุษย์ให้คนรุ่นใหม่ ดังนั้นการวัดทุนมนุษย์ ความรู้ท้องถิ่นจะต้องสอดคล้องกับกรอบการสร้างทุนมนุษย์ และคุณลักษณะของความรู้ท้องถิ่น โดยในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้เสนอกรอบการวัดทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นที่ประกอบไปด้วยการวัด ทุนมนุษย์ทั้ง 3 ชนิด คือทุนมนุษย์การศึกษาทางการ ทุนมนุษย์แฝง และทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรม ตามคุณลักษณะความรู้ท้องถิ่น และองค์ความรู้เรื่องผักพื้นบ้าน ซึ่งเป็นการวัดทุนมนุษย์โดยตรง มากกว่าการวัดกระบวนการสร้างทุนมนุษย์ และผลตอบแทนการลงทุนในการการสร้างทุนมนุษย์ และประสิทธิภาพของบุคคลที่ต้องการวัดทุนมนุษย์ตามข้อเสนอการวัดทุนมนุษย์ของ Bason (2011) โดยมีตัวชี้วัดตามภาพที่ 6.1 และมีรายละเอียดดังนี้

6.1.1 การวัดทุนมนุษย์การศึกษาทางการ

การวัดระดับทุนมนุษย์การศึกษาทางการของทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นจะวัดจากวุฒิ การศึกษา หรือรายวิชาด้านความรู้ท้องถิ่น เรื่องใด ๆ ได้ยาก เนื่องจากในการศึกษาที่เป็นทางการ ของโรงเรียนในประเทศไทย โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษาที่งานวิจัยนี้ทำการศึกษาไม่มี หลักสูตร หรือรายวิชาความรู้ท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้าน และความรู้ท้องถิ่นเรื่องอื่น ๆ ดังนั้นตาม คุณลักษณะของทุนการศึกษาทางการวัดจาก 3 สิ่ง คือกิจกรรมการอบรมเรื่องผักพื้นบ้าน ความรู้

เรื่องผักพื้นบ้านของผู้ปกครอง และรายการทรัพยากรการเรียนรู้เรื่องผักพื้นบ้าน ตามที่ Coleman (1988) ได้เสนอไว้ว่าทุนมนุษย์การศึกษาทางการ (Schooling) จะรวมถึงการเข้ารับการฝึกอบรม วัสดุและอุปกรณ์ในการเรียนรู้ และการศึกษาของพ่อแม่หรือผู้ปกครองด้วย

ทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้าน		
ชนิดพืชผักพื้นบ้าน การเพาะปลูก & การเก็บเกี่ยว การปรุงอาหาร และการรับประทานอาหารจากผักพื้นบ้าน		
การศึกษาทางการ <ul style="list-style-type: none"> - การอบรม - ความรู้ของผู้ปกครอง - ทรัพยากรการเรียนรู้ 	ทุนมนุษย์ชนิดแฝง <ul style="list-style-type: none"> - การปฏิบัติงาน - ทักษะ/ความรู้ 	ทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรม <ul style="list-style-type: none"> - การทำกิจกรรมประจำวัน - การพูดคุย

ภาพที่ 6.1 กรอบการวัดทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นเรื่องผักพื้นบ้าน

6.1.1.1 กิจกรรมการอบรมเรื่องผักพื้นบ้าน

จากกรอบการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้าน จะประกอบด้วยชนิดผักพื้นบ้าน การเพาะปลูก การเก็บเกี่ยว การบริโภคผักพื้นบ้าน การปรุงอาหารจากผักพื้นบ้าน และการตลาดผักพื้นบ้าน ตามการศึกษาเรื่องการถ่ายทอดความรู้ท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้านของฉันทม จอนจวบทรง และฉันทกร ธรรมบุญวิริศ (2556) ที่กิจกรรมการถ่ายทอดความรู้ และการเรียนรู้เรื่อง ผักพื้นบ้านประกอบด้วยความรู้เรื่องผักพื้นบ้าน 6 ด้านตามที่กล่าว แต่ในการศึกษาในครั้งนี้ไม่สามารถศึกษาเรื่องการตลาดผักพื้นบ้านได้ เนื่องจากคนรุ่นใหม่ในวัยเรียนระดับประถมศึกษา ยังไม่ได้มีกิจกรรมที่ข้องเกี่ยวกับการตลาดผักพื้นบ้าน รวมทั้งผู้ปกครองของนักเรียนที่ศึกษาไม่ได้มีอาชีพหลักด้านการเกษตร และเป็นสมาชิกที่จำหน่ายผักพื้นบ้านกับกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์อำเภอ สนามชัยเขต นอกจากนี้การศึกษานี้ยังรวมกิจกรรมการฝึกอบรมด้านสื่อที่ทำให้เข้าถึงข้อมูล ข่าวสารในรูปแบบออนไลน์ด้วย ตามที่ Davenport (1999) ได้เสนอแนวคิดเรื่องการใช้เทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communication Technology หรือ ICT) จะเป็น ตัวเร่งการสร้างทุนมนุษย์ได้อย่างมาก เนื่องจากเทคโนโลยีดังกล่าวจะช่วยเร่งในการถ่ายโอน ข้อมูล แต่จากการศึกษาในครั้งนี้ ICT เป็นตัวช่วยให้นักเรียนได้เข้าถึงความรู้ (Knowledge acquisition) เรื่องผักพื้นบ้าน และการแบ่งปันความรู้ระหว่างนักเรียนด้วยกันผ่านบริการเว็บ 2.0 ตามที่นำเสนอในบทที่ 5 รายการอบรมที่ใช้พิจารณาการมีทุนมนุษย์ฯ ของคนรุ่นใหม่มี ดังนี้

- การอบรมเรื่องชนิดของผักพื้นบ้าน
- การอบรมเรื่องการปลูกผักพื้นบ้าน
- การอบรมเรื่องการเก็บเกี่ยวผักพื้นบ้าน
- การอบรมเรื่องการทำอาหารจากผักพื้นบ้าน
- การอบรมเรื่องการผลิตสื่อเรื่องผักพื้นบ้าน
- การอบรมเรื่องการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการเรียนรู้เรื่องผักพื้นบ้าน

6.1.1.2 ความรู้ของผู้ปกครอง

ความรู้จากผู้ปกครองเรื่องผักพื้นบ้าน จะสามารถใช้วัดทุนมนุษย์ในเด็กได้ ตามคำแนะนำของ Coleman (1988) เนื่องจากพ่อแม่หรือผู้ปกครองคือแหล่งทรัพยากรทางปัญญา (Intelligence capital) ที่สำคัญในการสร้างทุนมนุษย์ ทุนมนุษย์ในส่วนของความรู้ของพ่อแม่หรือผู้ปกครองจะพิจารณาจากทุนมนุษย์ทั้ง 3 ชนิดที่ผู้ปกครองมี ได้แก่ 1) ความรู้ทางการจากการได้เข้ารับการอบรมเรื่องผักพื้นบ้าน 2) ทักษะความรู้เรื่องผักพื้นบ้าน 6 ด้าน และ 3) การมีส่วนร่วมผักพื้นบ้าน และการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์อำเภอสนามชัยเขต ที่มีการส่งผักพื้นบ้านจำหน่าย เนื่องจากการมีส่วนร่วมผัก และการเป็นสมาชิก จะแสดงได้ถึงพฤติกรรมในชีวิตประจำวันที่ได้ดำเนินการเกี่ยวกับผักพื้นบ้าน จากการสังเกตการณ์ และจากการศึกษาของ (ลันทม จอนจวบทรง และณภร ธรรมบุญวิศ. 2556) สังเกตเห็นได้ว่าสภาพแวดล้อมในปัจจุบันของพื้นที่อำเภอสนามชัยเขต มีป่าธรรมชาติจำนวนน้อย และพื้นที่การเกษตรเป็นไร่มันสำปะรัง และสวนยูคาลิปตัสที่มีพืชพื้นบ้านขึ้นอยู่จำนวนน้อย แต่ชาวบ้านมีการปลูกผักพื้นบ้านเพื่อบริโภคที่สวน และรอบ ๆ บ้านตนเองเพื่อบริโภค และสมาชิกกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์อำเภอสนามชัยเขต มีการปลูกเพื่อจำหน่าย

6.1.1.3 ทรัพยากรการเรียนรู้เรื่องผักพื้นบ้าน

ทรัพยากรการเรียนรู้เรื่องผักพื้นบ้าน จะรวมทั้งเอกสาร และสื่อประเภทต่าง ๆ ที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องผักพื้นบ้าน ที่ทางโรงเรียนจัดเตรียมให้นักเรียน เนื่องจากตามที่ได้อภิปรายในบทที่ 5 ชุมชนในเขตอำเภอสนามชัยเขต ยังไม่ค่อยมีการจัดหาทรัพยากรเหล่านี้ในครัวเรือน ในส่วนนี้เป็นการวัดทุนมนุษย์จากส่วนของการลงทุนด้านทุนมนุษย์ ซึ่งทรัพยากรที่ลงทุนหรือจัดเตรียมเพื่อการสร้างทุนมนุษย์แบ่งได้ 2 ส่วนคือทรัพยากรทางกายภาพ (Physical resources) และทรัพยากรมนุษย์ (Human resources) ซึ่งในส่วนหลังนี้ได้วัดอยู่ในส่วนของผู้ปกครองไปแล้ว ส่วนทรัพยากรทางกายภาพนอกจากวัสดุ อุปกรณ์แล้วยังรวมถึงการเข้าถึงสารสนเทศด้วย (Becker. 1962) ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ได้ทำแบบสำรวจทรัพยากรดังกล่าวในส่วนของหนังสือ

อ่านทั่วไป ไปสเตอร์ คลิปวิดีโอ เว็บเพจ และสื่อมัลติมีเดียอื่น ๆ โดยเน้นไปที่สื่อออนไลน์ที่เป็นสื่อที่คนรุ่นใหม่ หรือคนรุ่นใหม่อินเทอร์เน็ต (Net Generation) สนใจและมีลักษณะของการออนไลน์ตลอดเวลา (Oblinger and Oblinger. 2005)

6.1.2 การวัดทุนมนุษย์แฝง

ทุนมนุษย์แฝง คือความรู้ ทักษะ ความสามารถ และประสบการณ์ (Baron and Armstrong. 2007) และรวมถึงความสามารถเฉพาะตัวในการปฏิบัติงาน (Davenport. 1999) การศึกษาครั้งนี้ได้กำหนดการวัดทุนมนุษย์แฝงจาก 3 ส่วน คือการปฏิบัติงานด้านผักพื้นบ้าน การดำเนินชีวิตประจำวัน และความรู้/ความสามารถเรื่องผักพื้นบ้าน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

6.1.2.1 การปฏิบัติงานด้านผักพื้นบ้าน

การสร้างทุนมนุษย์กับคนรุ่นใหม่อยู่ในวัยเรียนที่ยังไม่มีเรื่องของการปฏิบัติงานอย่างประจำ ดังนั้นการปฏิบัติงานจึงมุ่งเน้นไปที่การเรียนภาคปฏิบัติในโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วยการปลูกผักพื้นบ้านในสวนผักของโรงเรียน และการปรุงอาหารจากผักพื้นบ้าน จากการสังเกตการณ์ของผู้วิจัย ภาคปฏิบัติการปลูกผักและเก็บผักพื้นบ้านในสวนผักของโรงเรียนมีผักพื้นบ้านอยู่ไม่กี่ชนิด ส่วนด้านการปรุงอาหารจากผักพื้นบ้านจะเป็นการทำเป็นครั้งคราว เนื่องจากการทางโรงเรียนยังไม่ได้จัดเวลาให้นักเรียนรับผิดชอบการทำอาหารกลางวันในบางวัน ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้จึงไม่มีการวัดทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้าน จากการปฏิบัติงาน แต่จะวัดจากการดำเนินชีวิตประจำวันที่มีการปฏิบัติงานเกี่ยวกับผักพื้นบ้าน

6.1.2.2 การดำเนินชีวิตประจำวัน

การวัดทุนมนุษย์แฝงจากการดำเนินชีวิตประจำวัน จะแสดงให้เห็นว่านักเรียนมีทักษะหรือความรู้เชิงดำเนินการ (Procedural knowledge) ที่สามารถทำให้นักเรียนทำกิจกรรมในชีวิตประจำวันที่เกี่ยวข้องกับผักพื้นบ้านได้ ซึ่งนักวิชาการการจัดการความรู้ได้สรุปไว้ว่า ความรู้ดำเนินการจะแฝงอยู่ในวิถีชีวิต และการดำเนินงาน (Badaracco. 1991) ในการศึกษาในครั้งนี้ได้วัดทุนมนุษย์แฝงในการดำเนินชีวิตประจำวันเกี่ยวกับผักพื้นบ้าน 4 ด้าน เนื่องจากชุมชนชนบทยังมีการปลูกผักสวนครัวและเก็บมาปรุงอาหารบริโภคเป็นกิจวัตรประจำวัน ซึ่งการวัดทุนมนุษย์ด้านนี้มีการสอบถามในแบบสอบถาม ดังนี้

- การช่วยผู้ปกครองทำสวนผักพื้นบ้าน
- การช่วยผู้ปกครองเก็บผักพื้นบ้านมาเพื่อบริโภคหรือจำหน่าย

- การช่วยผู้ปกครองทำปุงอาหารจากผักพื้นบ้าน

6.1.2.3 ความรู้/ความสามารถเรื่องผักพื้นบ้าน

ความรู้/ความสามารถเรื่องผักพื้นบ้าน จะทำการวัดจาก 4 ด้าน คือการรู้จักชนิดผักพื้นบ้าน การรู้จักเก็บเกี่ยวผักพื้นบ้าน การรู้จักบริโภคผักพื้นบ้าน และการปุงอาหารจากผักพื้นบ้าน โดยศึกษาจากรายการผักพื้นบ้านในท้องถิ่นจำนวน 37 ชนิด (ดูภาคผนวก ค) ซึ่งเป็นรายการผักพื้นบ้านทั่วไปของเขตอำเภอสนามชัยเขตที่กลุ่มเกษตรอินทรีย์อำเภอสนามชัยเขตได้สรุปไว้ (รุ่งฤดี รัตนวิไล และคณะ. 2559)

โดยสรุป การวัดทุนมนุษย์แ่ง เรื่องผักพื้นบ้าน ทำการวัดจาก 2 ส่วน คือการดำเนินชีวิตประจำวันเกี่ยวกับผักพื้นบ้าน และทักษะความรู้เรื่องผักพื้นบ้าน โดยส่วนที่ 2 วัดโดยการแจกแจงความรู้ 4 ด้าน กับพืชผักพื้นบ้านชนิดหลัก ๆ ในชุมชน

6.1.3 การวัดทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรม

ทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรม คือบุคลิกภาพ การกระทำ และการพูดที่มีต่อเหตุการณ์หรือสิ่งของใด ๆ (Beaker. 1962; Davenport. 1999) ดังนั้นทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรม เรื่องผักพื้นบ้าน จะวัดจากความสนใจและการกระทำที่เกี่ยวข้องกับทุนมนุษย์ เรื่องผักพื้นบ้านทั้ง 6 ด้าน ยกเว้นด้านการตลาดผักพื้นบ้าน ทั้งการกระทำ และการพูด เนื่องจากพฤติกรรม คือการกระทำ และคำพูดที่แสดงออกในการโต้ตอบเหตุการณ์ หรือเรื่องราวที่เกิดขึ้นกับบุคคลนั้น ๆ (Sarafino. 2001) และการสร้างพฤติกรรมจะเกิดขึ้นจากการได้ข่าวสาร (Kosaka and Shiizuka. 2009) และการดำเนินงานจะช่วยให้เด็กเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้มากกว่าการเรียนรู้อย่างเดียว (de Visser และคณะ. 2016) ดังนั้นในการศึกษาคั้งนี้ได้กำหนดตัวชี้วัดพฤติกรรมที่เกี่ยวกับเรื่องผักพื้นบ้าน 7 เรื่องต่อไปนี้

- อยากรู้จักชนิดของผักพื้นบ้าน
- ช่วยผู้ปกครองปลูกผักพื้นบ้าน
- ช่วยผู้ปกครองเก็บผักพื้นบ้าน
- ช่วยผู้ปกครองทำอาหารจากผักพื้นบ้าน
- อยากรับประทานผักพื้นบ้าน
- อยากเล่าเรื่องผักพื้นบ้านให้เพื่อนนักเรียนหรือเพื่อนบ้านทราบ
- อยากให้เพื่อนนักเรียนหรือเพื่อนบ้านเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับผักพื้นบ้าน

กรอบการวัดทุนมนุษย์ทั้ง 3 ชนิดที่กล่าวข้างต้นได้นำไปแปลงเป็นแบบสอบถาม คู่มือรายละเอียดของแบบสอบถามได้ที่ภาคผนวก ง และมีการวัดความน่าเชื่อถือของแบบสอบถามตามที่ได้แสดงไว้ในหัวข้อ 6.2 และบทที่ 3 การวัดทุนมนุษย์ทั้ง 3 ชนิดได้นำมารวมเพื่อแสดงเป็นระดับทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นเรื่องผักพื้นบ้าน ซึ่งมีรายละเอียดในหัวข้อต่อไป และระดับทุนมนุษย์ที่ประชากรกลุ่มที่ศึกษามีจะมีการวัดทั้งก่อนการดำเนินกิจกรรมการสร้างทุนมนุษย์ และหลังการเข้าร่วมกิจกรรมในการวิจัยปฏิบัติการครั้งนี้

6.2 เครื่องมือการวัดทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น

จากกรอบการวัดทุนมนุษย์ข้างต้น คณะนักวิจัยได้นำมาสร้างเป็นเครื่องมือวัดทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้าน ประกอบไปด้วย แบบสอบถาม และแบบสำรวจทรัพยากรการเรียนรู้ ซึ่งมีรายละเอียดของเครื่องมือ และการกำหนดระดับทุนมนุษย์ของคนรุ่นใหม่ดังต่อไปนี้

6.2.1 แบบสอบถาม

แบบสอบถามประกอบด้วย 2 ชุด ๆ ที่ 1 สำหรับนักเรียนที่เข้ากระบวนการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น และชุดที่ 2 สำหรับผู้ปกครองของนักเรียน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

6.2.1.1 แบบสอบถามสำหรับนักเรียน

แบบสอบถามสำหรับนักเรียน จะเป็นเครื่องมือสำรวจหรือประเมินทุนมนุษย์โดยตรงที่ใช้กับนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อการสร้างทุนมนุษย์ หรือผู้ที่ต้องการวัดทุนมนุษย์ที่ตนเองมีเป็นผู้ประเมินตนเอง แบบสอบถามชุดนี้แบ่งส่วนการวัดทุนมนุษย์เป็น 3 ส่วน ดังนี้ 1) กิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อการวัดทุนมนุษย์การศึกษาทางการ 2) เป็นการวัดทุนมนุษย์แฝง เรื่องความรู้/ความสามารถเรื่องผักพื้นบ้าน ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้แบ่งเป็น 5 ด้าน คือชนิดผักพื้นบ้าน การเพาะปลูก การเก็บเกี่ยวผักพื้นบ้าน การรับประทานผักพื้นบ้าน และการปรุงอาหารจากผักพื้นบ้าน โดยไม่ได้ศึกษาเรื่องการจำหน่ายผักพื้นบ้าน เนื่องจากเรื่องการตลาดของผักพื้นบ้าน ยังเป็นเรื่องไกลตัว คนรุ่นใหม่ที่เป็นเด็กระดับประถมศึกษายังไม่ได้มีความสนใจ โดยมีการวัด 2 ส่วน คือกิจกรรมด้านผักพื้นบ้านในการดำเนินชีวิตประจำวัน และความสามารถด้านต่าง ๆ กับพืชผักพื้นบ้าน 37 ชนิด และ 3) พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับผักพื้นบ้านทั้ง 5 ด้าน

6.2.1.2 แบบสอบถามสำหรับผู้ปกครอง

แบบสอบถามสำหรับผู้ปกครองมี 2 ส่วน ส่วนที่ 1 ใช้เป็นเครื่องมือบอกระดับความรู้ท้องถิ่นเรื่องผักพื้นบ้านของผู้ปกครอง และเป็นเครื่องมือช่วยประเมินระดับทุนมนุษย์ฯ ของบุตร

หลานตนเองด้วย โดยในส่วนของความรู้เรื่องผักพื้นบ้านของผู้ปกครองจะวัดทั้งการศึกษา คือการเข้าร่วมกิจกรรมจากผักพื้นบ้าน การมีส่วนร่วมผักพื้นบ้าน และการเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์อำเภอสนามชัยเขต (ที่มีการส่งเสริมเรื่องผักพื้นบ้าน) และความรู้แฝง จะเป็นเรื่องการดำเนินกิจกรรมประจำวันเกี่ยวกับผักพื้นบ้านและความสามารถด้านผักพื้นบ้าน ส่วนที่ 2 ใช้ประเมินทุนมนุษย์ ความรู้ท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้านของบุตรหลาน โดยประเมิน 2 ชนิด คือทุนมนุษย์แฝง จะประเมินความรู้ความสามารถของบุตรหลานจะเป็นการประเมินโดยรวมไม่ได้แยกเป็นรายชนิด และทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรม

แบบสอบถามทั้ง 2 ชุดได้ทำการทดสอบความน่าเชื่อถือด้วยค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบัค (Cronbachs' alpha coefficient) โดยทำการทดสอบกับนักเรียน และผู้ปกครองของนักเรียนจำนวน 10 คน ก่อนเริ่มใช้แบบสอบถาม โดยแบบสอบถามสำหรับนักเรียนมีค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบัครวมเฉลี่ยเท่ากับ 0.83 และแบบสอบถามสำหรับผู้ปกครองนักเรียนมีค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบัครวมเฉลี่ยเท่ากับ 0.64 ดูรายละเอียดในบทที่ 3 จากการทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งส่วนที่ใช้กับนักเรียน และผู้ปกครองของนักเรียนแบบสอบถามทั้งสองชุดมีความน่าเชื่อถือ จึงมั่นใจได้ว่าเครื่องมือในการวัดทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้านมีความน่าเชื่อถือ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับพื้นที่อื่น หรือกับความรู้ท้องถิ่นเรื่องอื่น ๆ ได้

6.2.2 แบบสำรวจทรัพยากรการเรียนรู้

แบบสำรวจทรัพยากรการเรียนรู้ จะใช้สำรวจรายการทรัพยากรในโรงเรียนเป็นหลัก เนื่องจาก การศึกษาทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นเรื่องผักพื้นบ้าน ทำการศึกษาในพื้นที่ชนบท ซึ่งจากการสังเกตการณ์ ทางบ้านหรือผู้ปกครองของนักเรียนยังมีการซื้อหนังสืออ่าน หรือสื่อการเรียนรู้ (ซีดี) จำนวนน้อย ตามบ้านเรือน (ห้องรับแขก) ไม่ค่อยมีตู้หนังสือหรือชั้นวางหนังสือ หนังสือที่วางบริเวณม้านั่งหน้าบ้านไม่ค่อยมีหนังสือ ส่วนคอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะก็มีจำนวนน้อยเช่นกัน แต่ผู้ปกครองส่วนมากจะมีโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่ใช้ ซึ่งยังมีที่เป็นโทรศัพท์ที่ไม่ใช้สมาร์ทโฟน ซึ่งตรงกับสถิติของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2558) ที่พบว่าประชากรนอกเขตเทศบาลยังมีการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตน้อยมาก เพียงร้อยละ 28.7 และ 31.2 ตามลำดับ ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ได้ทำแบบสำรวจทรัพยากรดังกล่าวโดยแบ่งเป็น 3 หมวด คือ 1) สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ หนังสือหรือตำราเรียน หนังสือทั่วไป นิตยสาร ไปสเตอร์ และแผ่นพับ 2) สื่อมัลติมีเดียที่ไม่ออนไลน์ และ 3) สื่อมัลติมีเดียแบบออนไลน์ ซึ่งเน้นไปที่บริการเว็บ 2.0 ซึ่งเป็นที่นิยมใช้ในปัจจุบัน และรายการโทรทัศน์ทางไกลที่มีใช้ในโรงเรียนต่างจังหวัด (ดูภาคผนวกที่ 9)

การใช้เครื่องมือทั้งสองชุดที่กล่าวข้างต้น เป็นการวัดทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นแบบ โดยตรงจากตัวผู้ที่มีทุนมนุษย์ และองค์ประกอบที่ร่วมเป็นทุนมนุษย์ในตัวผู้ที่มีทุนมนุษย์ แต่เพื่อยืนยันในทุนมนุษย์ ที่เป็นสินทรัพย์ที่เป็นนามธรรม จับต้องไม่ได้ การศึกษาครั้งนี้จึงได้นำเสนอ เครื่องมือที่ยืนยันในทุนมนุษย์ที่วัด ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากวิทยากร และผู้ปกครอง และการสังเกตการณ์ของนักวิจัยที่ได้มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการสร้างทุนมนุษย์ หรือใกล้ชิดกับบุคคลที่จะวัด ทุนมนุษย์นั้น ๆ

6.2.3 บทสัมภาษณ์ผู้ปกครองและวิทยากร

บทสัมภาษณ์ผู้ปกครองและวิทยากรจะเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อเป็นการตรวจสอบ ข้อมูลจากที่นักเรียนได้ตอบในแบบสอบถามในเรื่องการดำเนินกิจกรรมประจำวันที่เกี่ยวข้องกับ ผักพื้นบ้านที่บ้าน ความรู้ความสามารถเรื่องผักพื้นบ้าน และพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับผักพื้นบ้าน ซึ่งมีแนวคำถามดังนี้

- บุตร/หลานมีความสนใจการปลูกผักพื้นบ้าน หรือบริโภคผักพื้นบ้านเพิ่มขึ้นหรือไม่ อย่างไรในปีที่ผ่านมา
- บุตร/หลานมีความสนใจอยากช่วยผู้ปกครองปลูกผักพื้นบ้าน เก็บผักพื้นบ้าน หรือช่วยทำอาหารจากผักพื้นบ้านหรือไม่ อย่างไร ในปีที่ผ่านมา
- บุตร/หลานได้เล่าเรื่องการอบรมเรื่องผักพื้นบ้านที่โรงเรียนบ้างหรือไม่ อย่างไร ในปีที่ผ่านมา
- บุตร/หลานได้ขอพื้นที่เพื่อการปลูกผักพื้นบ้านในบริเวณบ้าน หรือสวนของที่บ้าน บ้างหรือไม่ อย่างไร ในปีที่ผ่านมา

6.2.4 การสังเกตการณ์

ในการศึกษาครั้งนี้ นักวิจัยได้มีการสังเกตการณ์ในส่วนต่าง ๆ ที่ทำการวัดทุนมนุษย์ในครั้งนี้ ส่วนทุนมนุษย์การศึกษาทางการ ทำการสังเกตการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน ในส่วนนั้นนอกจากเป็นการยืนยันการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน และยังเป็น การสังเกตการณ์ดูว่านักเรียนมีทุนมนุษย์แฝง หรือความรู้ความสามารถ และทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรมเกี่ยวกับผักพื้นบ้านด้วย นอกจากนี้นักวิจัยยังได้มีกรไปเยี่ยมบ้านของนักเรียน เพื่อสังเกตการณ์สวนผักพื้นบ้านของนักเรียน เพื่อเป็นข้อมูลยืนยันในการดำเนินกิจกรรมประจำวัน และพฤติกรรมเกี่ยวกับผักพื้นบ้าน

โดยรวมการวัดทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้านทำการวัดได้วัดจาก 2 มิติ คือ ทุนมนุษย์ และการลงทุนในทุนมนุษย์ (ทรัพยากรการเรียนรู้) และมีการวัดหรือประเมินจากทั้งโดยตัวผู้ที่มีทุนมนุษย์โดยตรง และผู้เกี่ยวข้องในกิจกรรมการสร้างทุนมนุษย์ ครู/อาจารย์ วิทยากรผู้สอน เรื่องผักพื้นบ้าน ผู้ปกครอง และนักวิจัย ซึ่งอยู่ในฐานะผู้ร่วมดำเนินกิจกรรมการสร้างทุนมนุษย์ เนื่องจากการศึกษาในครั้งนี้เป็นการวิจัยปฏิบัติการ

6.3 การกำหนดระดับทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น

การวัดทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นตามกรอบการวัดที่ทุนมนุษย์คนรุ่นใหม่มีเป็นการวัดแบบโดยตรงของทุนมนุษย์ทั้ง 3 ชนิด จะนำมารวมเป็นระดับทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นโดยใช้หลักการของ Balance Scorecard หรือเมตริกในการสรุประดับทุนมนุษย์ที่มีตามคำแนะนำของ Davenport (1999) โดยแต่ละข้อในแบบสอบถามมีคะแนน 1 คะแนน แต่เมื่อสรุปเป็นคะแนนระดับทุนมนุษย์ จะมีการให้น้ำหนัก โดยจะให้ความสำคัญกับทุนมนุษย์แฝงมีคะแนนเป็น 50 คะแนนจากคะแนนเต็ม 100 คะแนน หรือคิดเป็นร้อยละ 50 ตามมาด้วยทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรมมีคะแนน 35 และทุนมนุษย์การศึกษาทางการมีคะแนนเป็น 15 คะแนนจากคะแนนเต็ม 100 คะแนน (ดูสรุปคะแนนในตารางที่ 6.1 และ 6.2) ทุนมนุษย์ชนิดต่าง ๆ จะนำมารวม และจัดระดับทุนมนุษย์ที่มีในคนรุ่นใหม่โดยจัดแบ่งเป็น 5 ระดับดังต่อไปนี้

ตารางที่ 6.1 คะแนนระดับทุนมนุษย์การศึกษาทางการ

ตัวชี้วัด	คะแนนประเมิน	คะแนนทุนมนุษย์
1. กิจกรรมการเรียนรู้ 6 กิจกรรม	6	5
2. ความรู้ของผู้ปกครอง		5
2.1 กิจกรรมการอบรม	(3)	
2.2 กิจกรรมในชีวิตประจำวัน	(3)	
2.3 ความสามารถด้านผักพื้นบ้าน	(3)	
3. ทรัพยากรการเรียนรู้	13	5
3.1 สื่อสิ่งพิมพ์	(5)	
3.2 สื่อมัลติมีเดียไม่ออนไลน์	(2)	
3.3 สื่อมัลติมีเดียออนไลน์	(6)	
รวม	28	15

ตารางที่ 6.2 คะแนนระดับทุนมนุษย์แฝง และทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรม

ตัวชี้วัด	คะแนนประเมิน			คะแนนทุนมนุษย์
	นักเรียน	จากผู้ปกครอง	รวมคะแนน	
ทุนมนุษย์แฝง			50	50
1. การดำเนินชีวิตประจำวัน	3	-	(3)	
2. ความรู้/ความสามารถ	37	10	(47)	
ทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรม	4	5	9	35
รวม			59	85

ระดับทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น

1 - 20	น้อยมาก
21 - 40	ระดับน้อย
41 - 60	ปานกลาง
61 - 80	มาก
81 - 100	มากที่สุด

เครื่องมือการวัดทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้านสำหรับคนรุ่นใหม่และพัฒนาขึ้นในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ออกแบบการวัดจากตัวบ่งชี้ถึงทุนมนุษย์ทั้ง 3 ชนิดของทุนมนุษย์ การให้คะแนนทุนมนุษย์แฝงที่สัดส่วนที่มากที่สุด เพื่อแสดงระดับทุนมนุษย์ที่คน ๆ นั้นมีในระดับที่นำไปใช้ดำเนินงานด้านนั้น ๆ มี การรู้ระดับทุนมนุษย์ที่คนรุ่นใหม่มี จะนำไปใช้ในการบริหารจัดการทุนมนุษย์ (Human Capital Management) ต่อไปได้

6.4 ทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้าน

การศึกษาในครั้งนี้ได้มีการวัดทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้านในนักเรียน 2 ครั้ง คือก่อนเริ่มดำเนินกิจกรรม และหลังจากดำเนินกิจกรรมการสร้างทุนมนุษย์ฯ เรียบรู้เรื่องผักพื้นบ้าน 1 ปีการศึกษา การวัดทุนมนุษย์ก่อนเริ่มกิจกรรมการสร้างทุนมนุษย์มีนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมการสร้างทุนมนุษย์ และประเมินระดับทุนมนุษย์ท้องถิ่น เรื่องความรู้พื้นบ้านจำนวนทั้งสิ้น 22 คน เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 โดยจำแนกกลุ่มได้ตามรายละเอียดในตารางที่ 6.3 ส่วนการวัดทุนมนุษย์ในช่วงหลักการดำเนินกิจกรรมการสร้างทุนมนุษย์ฯ มีนักเรียนตอบแบบสอบถามจำนวน 20 คน และผู้ปกครองจำนวน 20 คน เนื่องจากมีนักเรียนลาออกกลางคัน 1

คน และไม่ได้มาเรียนในวันที่ทำการเก็บข้อมูล 1 คน เป็นนักเรียนหญิงที่ครอบครัวมีสวนผัก
ที่บ้าน แต่ผู้ปกครองไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์อำเภอสนามชัยเขต

ตารางที่ 6.3 จำนวนนักเรียนแยกตามคุณลักษณะต่าง ๆ ของนักเรียน

แยกตามเพศ		แยกตามอาชีพผู้ปกครอง				แยกตามสวนผัก ที่บ้าน		แยกตามการเข้า ร่วมกิจกรรมผัก ที่บ้าน	
ชาย	หญิง	เกษตรกร	ค้าขาย	รับจ้าง	อื่น ๆ	มี	ไม่มี	เข้า ร่วม	ไม่เข้า
11	11	3	6	12	1	19	3	7	15
50%	50%	13.6%	27.3%	54.5%	4.5%	86.4%	13.6%	31.8%	68.2%

จากข้อมูลในตารางที่ 6.3 จะเห็นได้ว่านักเรียนส่วนมากมีผู้ปกครองทำอาชีพหลักเป็น
อาชีพรับจ้าง แต่ว่ามีสวนผัก ตามข้อมูลในตารางข้างต้น จะเห็นว่าจำนวนครอบครัวที่บ้านมีสวน
ผักมีถึง 19 คน คิดเป็นร้อยละ 86.4 แต่มีครอบครัวนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ฯ ที่มี
การส่งเสริมเรื่องการปลูกผักที่บ้านเพียง 7 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 31.8 ดังนั้นจึงมีผู้ปกครองที่
ได้รับการอบรมเรื่องผักที่บ้าน และทำแปลงผักที่บ้านเป็นอาชีพเสริมจำนวนน้อย แต่จากการ
สังเกตของนักวิจัยที่ได้ไปเยี่ยมบ้านของนักเรียน และสวนของสมาชิกหมู่บ้านยางแดง ส่วนมาก
ชาวบ้านจะมีสวนหลังบ้านที่ปลูกผักผลไม้เพื่อบริโภคในครัวเรือน ส่วนครอบครัวที่มีอาชีพทำ
การเกษตรเป็นหลัก ก็จะมีสวนขนาดใหญ่ มีไร่ และที่นาที่ไม่ไกลจากบริเวณหมู่บ้านนัก แต่ก็มี
บ้างที่ไม่มีสวนหลังบ้าน แต่มีที่นิตน่อยรอบบริเวณบ้าน

การวัดทุนมนุษย์ตามกรอบการวัดทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น เรื่องผักที่บ้านจะวัดทุน
มนุษย์ทั้ง 3 ชนิด คือทุนมนุษย์การศึกษาทางการ หรือการเข้าร่วมกิจกรรมการอบรมเรื่องผัก
ที่บ้านด้านต่าง ๆ ทุนมนุษย์แฝง และทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรม โดยมีการวัดทั้งโดยตรงจากผู้มีทุน
มนุษย์ และประเมินโดยผู้ปกครองเรื่องผักที่บ้าน ซึ่งได้ผลการวัดทุนมนุษย์ ดังนี้

6.4.1 ทุนมนุษย์ทางการศึกษา

ทุนมนุษย์ทางการศึกษาวัดจาก 3 ส่วน คือกิจกรรมการอบรมเรื่องผักที่บ้าน 6
กิจกรรม ความรู้ของผู้ปกครองเรื่องผักที่บ้าน และทรัพยากรการเรียนรู้ที่ทางโรงเรียนมีให้
นักเรียน โดยมีคะแนนทุนมนุษย์ 15 คะแนน

6.4.1.1 การอบรมเรื่องผักพื้นบ้าน

กิจกรรมการอบรมเรื่องผักพื้นบ้านประกอบไปด้วย 6 กิจกรรม หรือ 6 คะแนน คิดเป็นคะแนนทุนมนุษย์เท่ากับ 10 คะแนน โดยมีกิจกรรมเกี่ยวกับผักพื้นบ้าน 4 เรื่อง คือชนิดผักพื้นบ้าน การปลูกผักพื้นบ้าน การเก็บเกี่ยวผักพื้นบ้าน และการปรุงอาหารจากผักพื้นบ้าน และกิจกรรมการเข้าถึงข้อมูล 2 กิจกรรม คือการผลิตสื่อเกี่ยวกับผักพื้นบ้าน และการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการเรียนรู้ ก่อนการจัดกิจกรรมการสร้างทุนมนุษย์ฯ นักเรียนมีการเข้าร่วมกิจกรรมเฉลี่ยคนละ 0.91 กิจกรรม คิดเป็นคะแนนทุนมนุษย์เท่ากับ 0.76 จากการดำเนินวิจัยปฏิบัติการนักเรียนทั้งหมดเข้าร่วมกิจกรรมการสร้างทุนมนุษย์ฯ ความรู้ที่องถื่น ทำให้มีคะแนนทุนมนุษย์ด้านนี้เท่ากับ 5 เต็ม ซึ่งรายละเอียดการเข้าร่วมกิจกรรมตามตารางที่ 6.4 - 6.6

ตารางที่ 6.4 จำนวนนักเรียนที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับผักพื้นบ้านก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมสร้างทุนมนุษย์

กิจกรรม	ก่อนกิจกรรมฯ		หลังกิจกรรมฯ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. อบรมชนิดผักพื้นบ้าน	0	0	20	100
2. อบรมการปลูกผักพื้นบ้าน	1	4.55	20	100
3. อบรมการเก็บเกี่ยวผักพื้นบ้าน	1	4.55	20	100
4. อบรมการปรุงอาหารจากผักพื้นบ้าน	0	0	20	100
5. อบรมการผลิตสื่อเกี่ยวกับผักพื้นบ้าน	0	0	20	100
6. อบรมการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการเรียนรู้	18	81.82	20	100

จากข้อมูลตารางที่ 6.4 จะเห็นได้ว่านักเรียนเกือบทั้งหมดไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับผักพื้นบ้าน มีแต่กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยอินเทอร์เน็ต โดยมีนักเรียนเพียงคนเดียวเคยได้เข้าร่วมอบรมเรื่องการปลูกผักและการเก็บเกี่ยวผักพื้นบ้าน โดยที่นักเรียนคนนั้นเป็นนักเรียนที่ผู้ปกครองมีสวนผักพื้นบ้านและเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์ฯ ซึ่งคาดว่าเป็นการเข้าร่วมอบรมแบบไม่เป็นทางการโดยการติดตามผู้ปกครองไปเข้าอบรม ส่วนหลังเข้าร่วมกิจกรรมฯ นักเรียนทั้งหมดมีคะแนนทุนมนุษย์ส่วนนี้เฉลี่ยเท่ากับ 5 เต็ม (ดูตารางที่ 6.6)

ตารางที่ 6.5 จำนวนกิจกรรมเกี่ยวกับผักพื้นบ้านเฉลี่ยที่นักเรียนแต่ละกลุ่มเข้าร่วมก่อนและหลัง การเข้าร่วมกิจกรรมสร้างทุนมนุษย์

กลุ่มนักเรียน	ก่อนร่วมกิจกรรม		หลังร่วมกิจกรรม	
	จำนวนเฉลี่ย	SD	จำนวนเฉลี่ย	SD
นักเรียนชาย	0.82	0.39	6.0	0
นักเรียนหญิง	1.00	0.74	6.0	0
นักเรียนมีส่วนร่วมผักพื้นบ้าน	0.89	0.64	6.0	0
นักเรียนไม่มีส่วนผักพื้นบ้าน	1.00	0	6.0	0
นักเรียนที่ผู้ปกครองเข้ากลุ่มฯ	1.00	0.93	6.0	0
นักเรียนที่ผู้ปกครองไม่เข้ากลุ่มฯ	0.87	0.34	6.0	0
นักเรียนทั้งหมด	0.91	0.60	6.0	0

ตารางที่ 6.6 คะแนนทุนมนุษย์ทางการจากการอบรมเกี่ยวกับผักพื้นบ้านของนักเรียน

กลุ่มนักเรียน	คะแนนทุนมนุษย์การอบรม		
	คะแนนเต็ม	ก่อนกิจกรรมฯ	หลังกิจกรรมฯ
นักเรียนชาย	5	0.68	5
นักเรียนหญิง	5	0.83	5
นักเรียนมีส่วนร่วมผักพื้นบ้าน	5	0.75	5
นักเรียนไม่มีส่วนผักพื้นบ้าน	5	0.83	5
นักเรียนที่ผู้ปกครองเข้ากลุ่มฯ	5	0.83	5
นักเรียนที่ผู้ปกครองไม่เข้ากลุ่มฯ	5	0.72	5
นักเรียนทั้งหมด	5	0.76	5

6.4.1.2 ความรู้ของผู้ปกครอง

ความรู้เรื่องผักพื้นบ้านของผู้ปกครองวัดจาก 3 เรื่อง คือการเข้าร่วมกิจกรรมอบรมเรื่อง ผักพื้นบ้าน 3 เรื่อง (การปลูกผักพื้นบ้าน การเก็บเกี่ยวผักพื้นบ้าน และการปรุงอาหารจากผักพื้นบ้าน) กิจกรรมประจำวันเกี่ยวกับผักพื้นบ้าน 3 กิจกรรมเช่นเดียวกับการอบรม และ ความสามารถด้านผักพื้นบ้าน 4 ด้าน (ชนิดผักพื้นบ้าน การปลูกผักพื้นบ้าน การเก็บเกี่ยวผักพื้นบ้าน และการปรุงอาหารจากผักพื้นบ้าน) โดยวัดความรู้เป็นระดับ 4 ระดับ (ไม่รู้/น้อย/ปาน

กลาง/มาก) การวัดความรู้เรื่องผักพื้นบ้านของผู้ปกครองมีการวัดเพียงครั้งเดียวในช่วงหลังการดำเนินกิจกรรมการสร้างทุนมนุษย์ คะแนนความรู้ด้านผักพื้นบ้านของผู้ปกครองมีคะแนนรวม 9 คะแนน คิดเป็นคะแนนทุนมนุษย์เท่ากับ 5 คะแนน ซึ่งผู้ปกครองมีความรู้เรื่องผักพื้นบ้านสรุปได้ตามตารางที่ 6.7 – 6.8

ตารางที่ 6.7 ความรู้เรื่องผักพื้นบ้านของผู้ปกครอง

ชนิดความรู้	ความรู้เฉลี่ย	SD
1. การอบรมความรู้เรื่องผักพื้นบ้าน (ทุนมนุษย์การศึกษาทางกร)	0.71	1.16
2. การดำเนินกิจกรรมชีวิตประจำวันเกี่ยวกับผักพื้นบ้าน (ทุนมนุษย์รู้แ่ง)	2.43	0.90
3 ความสามารถเรื่องผักพื้นบ้าน (ทุนมนุษย์รู้แ่ง)	2.3	0.63
รวมคะแนน	5.45	1.94

ตารางที่ 6.8 ทุนมนุษย์ส่วนความรู้เรื่องผักพื้นบ้านของผู้ปกครองของนักเรียนแต่ละกลุ่ม

กลุ่มนักเรียน	คะแนนทุนมนุษย์ ส่วนความรู้ของผู้ปกครอง	
	คะแนนเฉลี่ย	SD
นักเรียนชาย	2.77	1.10
นักเรียนหญิง	3.32	0.97
นักเรียนมีส่วนผักพื้นบ้าน	3.15	1.11
นักเรียนไม่มีส่วนผักพื้นบ้าน	2.31	0.24
นักเรียนที่ผู้ปกครองเข้ากลุ่มฯ	3.55	0.98
นักเรียนที่ผู้ปกครองไม่เข้ากลุ่มฯ	2.77	1.03
นักเรียนทั้งหมด	3.03	1.07

จากข้อมูลในตารางที่ 6.7 จะเห็นว่าผู้ปกครองมีการเข้าอบรมเกี่ยวกับผักพื้นบ้านเฉลี่ยจำนวน 0.71 ครั้ง (จากทั้งหมด 3 กิจกรรม) เนื่องจากผู้ปกครองส่วนมากไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์อำเภอสนามชัยเขต แต่มีการทำกิจกรรมประจำวันเกี่ยวกับผักพื้นบ้านสูงถึง 2.43

เนื่องจากผู้ปกครองส่วนมากมีส่วนผักพื้นบ้าน จึงมีการดำเนินกิจกรรมประจำวันเกี่ยวกับผักพื้นบ้านได้ และมีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับผักพื้นบ้านที่ระดับ 2.31 รวมความรู้เรื่องผักพื้นบ้านของผู้ปกครองเท่ากับ 5.47 คิดเป็นคะแนนทุนมนุษย์เท่ากับ 3.03 คะแนน ซึ่งแยกเป็นกลุ่มนักเรียนได้ตามรายละเอียดในตารางที่ 6.8

จากตารางที่ 6.8 จะเห็นได้ว่านักเรียนที่มีผู้ปกครองมีส่วนผักพื้นบ้านจะมีทุนมนุษย์ส่วนนี้สูงกว่าผู้ปกครองที่ไม่มีส่วนผักพื้นบ้าน และนักเรียนที่มีผู้ปกครองเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์ มีทุนมนุษย์ด้านนี้สูงกว่านักเรียนที่ผู้ปกครองไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มฯ เนื่องจากผู้ปกครองไม่ได้เข้ารับการอบรมเรื่องผักพื้นบ้าน และไม่ได้ดำเนินกิจกรรมประจำวันเกี่ยวกับผักพื้นบ้าน

6.4.1.3 ทรัพยากรการเรียนรู้

การสำรวจรายการทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้เรื่องผักพื้นบ้านในโรงเรียนจาก 3 หมวด คือ 1) สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่หนังสือหรือตำราเรียน หนังสือทั่วไป นิตยสาร โปสเตอร์ และแผ่นพับ 2) สื่อมัลติมีเดียที่ไม่ออนไลน์ และ 3) สื่อมัลติมีเดียแบบออนไลน์ ซึ่งเน้นไปที่บริการเว็บ 2.0 ซึ่งเป็นที่นิยมใช้ในปัจจุบัน และรายการโทรทัศน์ทางไกลที่มีใช้ในโรงเรียนต่างจังหวัด มีคะแนน 13 คะแนน คิดเป็นคะแนนทุนมนุษย์เท่ากับ 5 คะแนน จากการสำรวจพบว่าทางโรงเรียนไม่มีรายการทรัพยากรเกี่ยวกับผักพื้นบ้านเลย และหลังการดำเนินกิจกรรมการสร้างทุนมนุษย์ ทางโรงเรียนได้มีรายการทรัพยากรสำหรับการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้านเพิ่มขึ้น ที่เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือทั่วไป และโปสเตอร์เกี่ยวกับผักพื้นบ้าน และประเภทสื่อมัลติมีเดียออนไลน์ที่ประกอบไปด้วยบล็อกเกี่ยวกับผักพื้นบ้าน เครือข่ายสังคมออนไลน์ Facebook คลิปวิดีโอทาง Youtube และแหล่งเผยแพร่รูปภาพออนไลน์ Flickr ทำให้นักเรียนมีคะแนนทุนมนุษย์หมวดรายการทรัพยากรการเรียนรู้ 7 คะแนน คิดเป็นคะแนนทุนมนุษย์เท่ากับ 2.69 คะแนน ตามตารางที่ 6.9

โดยสรุป คนรุ่นใหม่ที่เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ของโรงเรียนบ้านยางแดง มีทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้าน ชนิดทุนมนุษย์การศึกษาทางการรวมจาก 3 ส่วนคือ กิจกรรมการเรียนรู้ ความรู้ผู้ปกครอง และทรัพยากรการเรียนรู้ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมสร้างทุนมนุษย์เท่ากับ 3.79 และหลังเข้าร่วมกิจกรรมการสร้างทุนมนุษย์เท่ากับ 10.77 จากคะแนนเต็ม 15 คะแนน ซึ่งมีรายละเอียดตามตารางที่ 6.10

ตารางที่ 6.9 รายการทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้เรื่องผักพื้นบ้าน

รายการทรัพยากร	จำนวนทรัพยากรการเรียนรู้	
	ก่อนเริ่มดำเนินกิจกรรม	หลังดำเนินกิจกรรม
1. สื่อสิ่งพิมพ์	0	2
2. สื่อมัลติมีเดียที่ไม่ออนไลน์)	0	0
3. สื่อมัลติมีเดียออนไลน์	0	5
รวมคะแนน	0	7

ตารางที่ 6.10 ทุมนมนุษย์การศึกษาทางการของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 โรงเรียนบ้านยางแดง ก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมสร้างทุนมนุษย์ความรู้อท้องถิ่น

ทุนมนุษย์การศึกษาทางการ	คะแนนทุนมนุษย์		
	คะแนนเต็ม	ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม	หลังเข้าร่วมกิจกรรม
1. กิจกรรมการเรียนรู้	5	0.76	5
2. ความรู้ของผู้ปกครอง	5	3.03	3.08
3. ทรัพยากรการเรียนรู้	5	0	2.69
รวม	15	3.79	10.77

จากตารางที่ 6.10 จะเห็นว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมการสร้างทุนมนุษย์ความรู้อท้องถิ่นเรื่องผักพื้นบ้าน คนรุ่นใหม่หรือนักเรียนระดับประถมปลาย มีทุนมนุษย์การศึกษาทางการด้านดังกล่าวเพียง 3.79 เนื่องจากทางโรงเรียนไม่ได้มีการสอนความรู้อท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้าน ซึ่งตรงกับคุณลักษณะของความรู้อท้องถิ่นเรื่องอื่น ๆ ที่ไม่มีการถ่ายทอดด้วยการสอนในการศึกษาแบบทางการ (Obomsawin, 2001) แต่ UNESCO ก็ได้เสนอไว้ว่าความรู้อท้องถิ่นสามารถนำมาผสมผสานให้สอดคล้องกับการศึกษาเป็นทางการได้ (Nakashima, Prott and Bridgewater, 2000) ตามที่ได้อภิปรายในบทที่ 4 เมื่อมีกิจกรรมการสร้างทุนมนุษย์ความรู้อท้องถิ่นในโรงเรียนทำให้นักเรียนมีคะแนนทุนมนุษย์ความรู้อท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้าน ด้านทุนมนุษย์การศึกษาทางการเพิ่มขึ้นเป็น 10.77 ซึ่งทุนมนุษย์ชนิดนี้เปรียบเทียบกับความรู้อชัดแจ้ง (Explicit knowledge) ซึ่ง

เป็นทุนหรือปัจจัยในการสร้างความรู้แฝง ซึ่งจัดว่าเป็นทุนมนุษย์แฝง และทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรมต่อไปได้ ตามที่ได้อภิปรายไว้ในบทที่ 2

6.4.2 ทุนมนุษย์แฝง

ทุนมนุษย์แฝงวัดจาก 2 ส่วน คือกิจกรรมในการดำเนินชีวิตประจำวันเกี่ยวกับผักพื้นบ้าน และความรู้ความสามารถเกี่ยวกับผักพื้นบ้าน โดยความรู้ความสามารถของนักเรียนมีการประเมินจากตัวนักเรียนเอง และโดยผู้ปกครอง โดยมีคะแนนรวม 50 คะแนน คิดเป็นคะแนนทุนมนุษย์ฯ 50 คะแนน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

6.4.2.1 กิจกรรมในชีวิตประจำวัน

กิจกรรมในชีวิตประจำวันที่เกี่ยวข้องกับผักพื้นบ้านพิจารณาจาก 3 กิจกรรม ได้แก่การทำสวนผักพื้นบ้าน การเก็บผักพื้นบ้านเพื่อการบริโภคหรือจำหน่าย และการทำอาหารจากผักพื้นบ้าน โดยส่วนนี้ประเมินโดยตรงจากนักเรียนมีคะแนน 3 คะแนน (ยังไม่ได้คำนวณคะแนนทุนมนุษย์) ซึ่งนักเรียนมีคะแนนส่วนนี้ตามตารางที่ 6.11 – 6.12

ตารางที่ 6.11 จำนวนนักเรียนที่ทำกิจกรรมประจำวันเกี่ยวกับผักพื้นบ้าน

กิจกรรม	ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมฯ		หลังเข้าร่วมกิจกรรมฯ	
	จำนวนคน	ร้อยละ	จำนวนคน	ร้อยละ
1. ช่วยผู้ปกครองทำสวนผักพื้นบ้าน	13	59.09	17	85
2. ช่วยผู้ปกครองเก็บผักพื้นบ้าน	14	63.64	17	85
3. ช่วยผู้ปกครองทำอาหาร	19	86.36	18	90

จากข้อมูลในตารางที่ 6.11 แสดงให้เห็นว่านักเรียนฯ มีการช่วยงานผู้ปกครองในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผักพื้นบ้านทั้ง 3 เรื่องมากขึ้น เมื่อพิจารณารายละเอียดในตารางที่ 6.12 จะเห็นว่านักเรียนหญิงมีการช่วยงานผู้ปกครองเรื่องผักพื้นบ้านมากกว่านักเรียนชาย ซึ่งนักวิชาการที่ศึกษาเรื่องผักพื้นบ้านในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้พบว่า ผู้หญิงจะเกี่ยวข้องกับผักพื้นบ้านและมีความรู้เรื่องนี้มากกว่าผู้ชาย เนื่องจากเป็นผู้จัดหาอาหารให้ครอบครัว และมีการเก็บผักพื้นบ้านเป็นรายได้เสริมให้ครอบครัว (Price and Ogle, 2008) ดังนั้นนักเรียนหญิงจึงมีการดำเนินกิจกรรมวันด้านผักพื้นบ้านมากกว่าผู้ชาย เนื่องจากต้องถนอมมองว่างานเรื่องผักพื้นบ้านเป็นงานของผู้หญิง ก็จะฝึกให้ลูกหลานผู้หญิงได้ทำเป็น ส่วนครอบครัวที่มีสวนผักพื้นบ้าน และเข้าร่วม

กลุ่มเกษตรอินทรีย์ฯ ย่อมเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ดำเนินกิจกรรมประจำวันมากกว่านักเรียนที่ครอบครัวไม่มีสวน และไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มฯ

ตารางที่ 6.12 จำนวนกิจกรรมประจำวันเกี่ยวกับผักพื้นบ้านเฉลี่ยที่นักเรียนแต่ละกลุ่มเข้าร่วม ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมสร้างทุนมนุษย์

กลุ่มนักเรียน	ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมฯ		หลังเข้าร่วมกิจกรรมฯ	
	จำนวนเฉลี่ย	SD	จำนวนเฉลี่ย	SD
นักเรียนชาย	1.91	0.67	2.27	1.14
นักเรียนหญิง	2.27	0.96	3.00	0
นักเรียนมีสวนผักพื้นบ้าน	2.16	0.87	2.71	0.75
นักเรียนไม่มีสวนผักพื้นบ้าน	1.67	0.47	2.00	1.41
นักเรียนที่ผู้ปกครองเข้ากลุ่มฯ	2.29	0.70	2.86	0.35
นักเรียนที่ผู้ปกครองไม่เข้ากลุ่มฯ	2.00	0.89	2.46	1.08
นักเรียนทั้งหมด	2.10	0.85	2.6	0.92

6.4.2.2 ความรู้ความสามารถเรื่องผักพื้นบ้าน

ความรู้ความสามารถเรื่องผักพื้นบ้าน 4 ด้าน คือ รู้จักชนิดผัก รู้จักการเก็บเกี่ยว รู้จักบริโภคผักพื้นบ้าน และรู้จักปรุงอาหารจากผักพื้นบ้าน วัดจากนักเรียนโดยตรง และจากผู้ปกครอง ในส่วนของนักเรียนจะวัดความสามารถลงรายละเอียดไปตามรายชนิดของผักพื้นบ้าน จำนวน 37 ชนิดที่อยู่ในรายการผักพื้นบ้านหลักของอำเภอสนามชัยเขต ส่วนการประเมินความรู้ความสามารถของนักเรียนโดยผู้ปกครอง เป็นการประเมินโดยรวมเป็นระดับความรู้ความสามารถ 4 ระดับ (ไม่รู้/น้อย/ปานกลาง/มาก) รวมคะแนนเท่ากับ 47 คะแนน (ยังไม่ได้คำนวณคะแนนทุนมนุษย์) ซึ่งมีรายละเอียดตามตารางที่ 6.13 – 6.14

ตารางที่ 6.13 ความสามารถด้านผักพื้นบ้านเฉลี่ยจากการประเมินตนเองของนักเรียน

ความรู้เรื่องผักพื้นบ้าน	ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมฯ		หลังเข้าร่วมกิจกรรมฯ	
	ค่าเฉลี่ย	SD	ค่าเฉลี่ย	SD
รู้จักชนิดผัก	26.5	5.2	30.4	4.6
รู้จักการเก็บเกี่ยว	22.8	7.9	27.7	5.3
รู้จักการบริโภค	21.5	6.9	25.3	6.9
รู้จักการปรุงอาหารจากผักพื้นบ้าน	10.5	10.1	20.2	10.9
เฉลี่ยทุกเรื่อง	20.35	6.5	25.86	5.6

ตารางที่ 6.14 ความสามารถด้านผักพื้นบ้านเฉลี่ยของนักเรียนกลุ่มต่าง ๆ

กลุ่มนักเรียน	ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมฯ		หลังเข้าร่วมกิจกรรมฯ	
	จำนวนเฉลี่ย	SD	จำนวนเฉลี่ย	SD
นักเรียนชาย	19.55	7.31	24.59	6.06
นักเรียนหญิง	21.16	5.52	27.42	4.60
นักเรียนมีส่วนผักพื้นบ้าน	20.04	6.78	25.84	5.37
นักเรียนไม่มีส่วนผักพื้นบ้าน	22.33	4.05	26.00	6.90
นักเรียนที่ผู้ปกครองเข้ากลุ่มฯ	21.54	6.03	25.89	5.49
นักเรียนที่ผู้ปกครองไม่เข้ากลุ่มฯ	19.80	6.67	25.85	5.70
นักเรียนทั้งหมด	20.35	6.52	25.86	5.63

จากข้อมูลในตารางที่ 6.13 จะเห็นว่านักเรียนมีความรู้เรื่องผักพื้นบ้านด้านต่าง ๆ ตามชนิดของผักพื้นบ้านเพิ่มขึ้นหลังจากเข้าร่วมกิจกรรมการสร้างทุนมนุษย์ โดยจากเดิมมีความรู้เฉลี่ยทุกด้านจำนวน 20.35 ชนิด เพิ่มขึ้นเป็น 25.86 ชนิด จากทั้งหมด 37 ชนิด โดยที่นักเรียนจะรู้จักชนิดของผักฯ มากกว่ารู้จักการเก็บเกี่ยว การบริโภค และการปรุงอาหาร นักเรียนรู้จักการปรุงอาหารจากผักพื้นบ้านเพียงเฉลี่ย 10.5 ชนิด ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมการสร้างทุนมนุษย์ฯ โดยดูจากรายอาหารที่นักเรียนรู้จักจะเป็นเมนูอาหารง่าย ๆ ของท้องถิ่นคือการนำผักเหล่านั้นไปลวกจิ้มกับน้ำพริก ผัด และแกง นักเรียนมีความรู้เรื่องนี้เพิ่มมากขึ้นในอัตราที่สูงกว่าทุกด้านเป็น 20.2 ชนิด จากข้อมูลที่แยกเป็นกลุ่มนักเรียนในตารางที่ 6.14

คะแนนรวมทุนมนุษย์แฝงจะมีการรวมคะแนนการดำเนินกิจกรรมประจำวัน และความรู้ความสามารถเรื่องผักพื้นบ้านรวมกันเป็นคะแนน 50 คะแนน และคิดเป็นคะแนนทุนมนุษย์ 50 คะแนน ตามที่อธิบายมาแล้วข้างต้น จากการสำรวจเพื่อวัดทุนมนุษย์ พบว่านักเรียนมีคะแนนทุนมนุษย์แฝงทั้งก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมสร้างทุนมนุษย์ เฉลี่ยรวมจาก 30.90 เป็น 36.91 คะแนน มีรายละเอียดตามตารางที่ 6.15 ซึ่งจะเห็นได้ว่า นักเรียนหญิงมีความรู้เรื่องผักพื้นบ้านมากกว่านักเรียนชาย ซึ่งตรงกับได้อธิบายในหัวข้อ 6.4.2.1 กิจกรรมในชีวิตประจำวันที่เกี่ยวข้อง ที่ว่าผู้หญิงจะเกี่ยวข้องกับเรื่องผักพื้นบ้านมากกว่าผู้ชาย เช่นเดียวกันนักเรียนที่ผู้ปกครองเข้าร่วมกลุ่มเกษตรอินทรีย์ฯ มีระดับคะแนนสูงกว่านักเรียนที่ผู้ปกครองไม่ได้เข้าร่วมกลุ่มฯ แต่ข้อมูลได้แสดงว่านักเรียนที่ผู้ปกครองไม่มีส่วนความสามารถมีความสามารถด้านผักพื้นบ้านสูงกว่ารายที่ผู้ปกครองมีส่วนผักพื้นบ้าน แสดงว่านักเรียนสามารถเพิ่มพูนความรู้ความสามารถเรื่องผักพื้นบ้านได้จากกิจกรรมสร้างทุนมนุษย์ฯ กับทางโรงเรียนได้ และจากการสังเกตการณ์จะเห็นว่าในชุมชนมีการเพาะปลูกผักพื้นบ้านหลัก ๆ ที่ใช้รับประทานไว้รอบ ๆ บ้าน ถึงแม้ไม่มีสวนหลังบ้าน จึงทำให้นักเรียนในชุมชนได้มีความรู้ความสามารถด้านผักพื้นบ้าน ซึ่งผลการศึกษานี้สามารถยืนยันได้ว่าการเรียนรู้จากการปฏิบัติงาน และการสั่งสอนของผู้ปกครองช่วยสร้างทุนมนุษย์แฝงให้กับเด็กได้ เช่นเดียวกับการสร้างความรู้ท้องถิ่น หรือความรู้แฝงที่สร้างขึ้นได้จากการดำเนินงาน และการถ่ายทอดความรู้จากผู้มีความรู้ในท้องถิ่น (Storey. 2005; Purdy. 2013)

ตารางที่ 6.15 ทุนมนุษย์แฝงของนักเรียนกลุ่มต่าง ๆ

กลุ่มนักเรียน	ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมฯ		หลังเข้าร่วมกิจกรรมฯ	
	คะแนนเฉลี่ย	SD	คะแนนเฉลี่ย	SD
นักเรียนชาย	29.55	9.45	35.05	7.47
นักเรียนหญิง	32.25	6.96	39.19	6.24
นักเรียนมีส่วนผักพื้นบ้าน	30.62	8.91	36.84	6.83
นักเรียนไม่มีส่วนผักพื้นบ้าน	32.67	3.48	37.33	9.26
นักเรียนที่ผู้ปกครองเข้ากลุ่มฯ	32.82	7.95	37.75	6.14
นักเรียนที่ผู้ปกครองไม่เข้ากลุ่มฯ	30.00	8.46	36.46	7.74
นักเรียนทั้งหมด	30.90	8.41	36.91	7.25

การวิเคราะห์ความแปรปรวนด้วย One-way ANOVA พบว่าคะแนนทุนมนุษย์แฝงเฉลี่ยของนักเรียนทั้งหมดที่เพิ่มขึ้นหลังการดำเนินกิจกรรมไม่ได้แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 0.1 ตามรายละเอียดในตารางที่ 6.16 แต่ระดับทุนมนุษย์ที่ถ่วงน้ำหนักทั้งหมดยังพิจารณาจากทุนมนุษย์อีก 2 ชนิดด้วย

ตารางที่ 6.16 การวิเคราะห์ความแปรปรวนด้วย One-way ANOVA ของคะแนนทุนมนุษย์แฝงเฉลี่ยของนักเรียนทั้งหมด

Source of Variation	SS	df	MS	F	P-value	F crit
Between Groups	379.0023	1	379.0023	5.8191	0.0205	7.3141
Within Groups	2605.2418	40	65.1310			
Total	2984.2440	41				

6.4.3 ทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรม

ทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรมพิจารณาจากการศึกษาพฤติกรรมที่เกี่ยวกับความรู้เรื่องผักพื้นบ้านทั้งพฤติกรรมการกระทำและการพูดเกี่ยวกับเรื่องผักพื้นบ้านในเรื่อง ชนิดผักพื้นบ้าน การช่วยผู้ปกครองทำสวนผักพื้นบ้าน ช่วยผู้ปกครองเก็บผักพื้นบ้าน ช่วยผู้ปกครองปรุงอาหารจากผักพื้นบ้าน อยากรับประทานอาหารจากผักพื้นบ้าน อยากรู้เรื่องผักพื้นบ้านให้เพื่อนฟัง และอยากให้เพื่อนร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องผักพื้นบ้าน โดยวัดเป็น 4 ระดับ คือ น้อย ปานกลาง มาก และมากที่สุด และประเมินจากผู้ปกครองอีก 5 คะแนน รวมเป็น 9 คะแนน คิดเป็นคะแนนทุนมนุษย์เท่ากับ 35 คะแนน จากการสำรวจพบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรมก่อนเข้าร่วมกิจกรรม 24.60 และเพิ่มขึ้นหลังเข้าร่วมกิจกรรมเป็น 26.36 คะแนน โดยนักเรียนแต่ละกลุ่มมีคะแนนทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรมเรื่องผักพื้นบ้านเฉลี่ยตามรายละเอียดในตารางที่ 6.17

ตารางที่ 6.17 ทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรมของนักเรียนกลุ่มต่าง ๆ

กลุ่มนักเรียน	ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมฯ		หลังเข้าร่วมกิจกรรมฯ	
	คะแนนเฉลี่ย	SD	คะแนนเฉลี่ย	SD
นักเรียนชาย	22.12	8.62	22.88	7.02
นักเรียนหญิง	27.07	7.06	30.62	2.73
นักเรียนมีสวนผักที่บ้าน	25.09	8.54	26.08	7.17
นักเรียนไม่มีสวนผักที่บ้าน	21.48	5.16	27.96	3.39
นักเรียนที่ผู้ปกครองเข้ากลุ่มฯ	26.35	7.96	28.10	4.36
นักเรียนที่ผู้ปกครองไม่เข้ากลุ่มฯ	23.78	8.27	25.43	7.55
นักเรียนทั้งหมด	24.60	8.26	26.36	6.73

จากข้อมูลในตารางที่ 6.17 แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีระดับทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรมเพิ่มมากขึ้นทุกกลุ่มหลังการเข้าร่วมกิจกรรมสร้างทุนมนุษย์ โดยนักเรียนหญิงมีระดับทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรมสูงกว่านักเรียนชายทั้งก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม เช่นเดียวกันนักเรียนที่ผู้ปกครองเข้าร่วมกลุ่มเกษตรอินทรีย์ฯ มีระดับคะแนนสูงกว่านักเรียนที่ผู้ปกครองไม่ได้เข้าร่วมกลุ่ม ซึ่งผลการศึกษาสามารถยืนยันได้ว่า ความรู้ของผู้ปกครอง และการสั่งสอนของผู้ปกครองเป็นปัจจัยสำคัญที่ใช้เพื่อการสร้างทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรมให้เด็กตามการนำเสนอของ Sarafino (2001) และ McGloin, Timmisn, Coates and Boore (2015) แต่ข้อมูลที่น่าสนใจคือ นักเรียนที่ผู้ปกครองไม่มีสวนผักที่บ้านมีคะแนนทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรมสูงกว่านักเรียนกลุ่มที่ผู้ปกครองไม่มีสวนผักที่บ้านหลังเข้าร่วมทำกิจกรรม ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากิจกรรมการสร้างทุนมนุษย์ได้กระตุ้นให้นักเรียนสนใจพูดและกระทำที่เกี่ยวข้องกับผักที่บ้านได้ โดยนักเรียนสามารถปลูกและเก็บผักที่บ้านในบริเวณรอบ ๆ บ้านที่มีพื้นที่เล็กน้อยได้ ซึ่งผลการศึกษาได้แสดงให้เห็นว่า การสร้างทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรมได้ดี เกิดได้จากการทำงานหรือการฝึกฝน ตามการนำเสนอของ Davenport (1999; de Visser et. al. 2016) การมีต้นแบบ (Sarafino. 2001) ซึ่งต้นแบบอาจไม่ใช่ผู้ปกครอง แต่เป็นวิทยากร (ผู้เชี่ยวชาญในชุมชน) และการเรียนรู้แบบจัดการตนเองแบบมีแรงจูงใจ และมีผู้ให้คำแนะนำ (Sarafino. 2001; Miltenberger. 2008) จากการสังเกตการณ์ของนักวิจัย เห็นได้อย่างชัดเจน ว่านักเรียนมีการยอมรับ และชื่นชอบในวิทยากรที่มาจากกลุ่มเกษตรอินทรีย์อำเภอสนามชัยเขตอย่างมาก มีความกระตือรือร้นในการทำงานที่มอบหมาย เพื่อให้ได้คำชมเชย และการยอมรับจากวิทยากร รวมทั้งกิจกรรมการสร้างทุนมนุษย์ในครั้งนี้มีกิจกรรมการแข่งขัน

ด้านผักพื้นบ้านระหว่างนักเรียน และมีการแจกรางวัลเพื่อสิ้นภาคการศึกษาด้วย นักเรียนดีใจที่ทีมของตนเองได้รับรางวัลในเรื่องการปลูกผัก และปรุงอาหารจากผักพื้นบ้าน

โดยสรุปนักเรียนระดับประถมปลายของชุมชนบ้านยางแดง อำเภอสนามชัยเขต จังหวัด ฉะเชิงเทรา ซึ่งจัดเป็นกลุ่มใหม่ยุคอินเทอร์เน็ต มีทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้าน 59.28 คะแนน ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง ก่อนที่เข้าร่วมกิจกรรมการสร้างทุนมนุษย์ท้องถิ่นเรื่องผักพื้นบ้าน เนื่องจากนักเรียนมีทุนมนุษย์ประเภทแฝงอยู่บ้างแล้วตามบริบทและสภาพแวดล้อมของชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องกับผักพื้นบ้าน และผู้ปกครองของนักเรียนก็มีทุนมนุษย์เรื่องผักพื้นบ้าน อยู่แล้ว (เฉลี่ยที่ 3.03 คะแนนจาก 5 คะแนน) ดังนั้นนักเรียนได้มีรับความรู้เรื่องนี้ และมีการสร้าง ทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นเรื่องผักพื้นบ้านมาบ้างแล้ว และหลังจากเข้าร่วมกิจกรรมมีระดับทุน มนุษย์ด้านดังกล่าว นักเรียนมีคะแนนทุนมนุษย์ฯ สูงขึ้นเป็น 74.04 คะแนน จัดอยู่ในระดับมาก และจากผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนด้วย One-way ANOVA พบว่าคะแนนทุนมนุษย์ความรู้ ท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้านเฉลี่ยของนักเรียนทั้งหมดที่เพิ่มขึ้นหลังการดำเนินกิจกรรมมีความ แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 0.1 ตามรายละเอียดในตารางที่ 6.18 และ 6.19

ตารางที่ 6.18 ระดับทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นของคนรุ่นใหม่บ้านยางแดงก่อนเข้าร่วมกิจกรรม สร้างทุนมนุษย์

ชนิดทุนมนุษย์	คะแนนทุนมนุษย์ท้องถิ่น		
	คะแนนเต็ม	ก่อนเข้าร่วม กิจกรรมฯ	หลังเข้าร่วม กิจกรรมฯ
ทุนมนุษย์การศึกษาทางการ	15	3.79	10.77
ทุนมนุษย์แฝง	50	30.90	36.96
ทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรม	35	24.60	26.36
รวม	50	59.28	74.04

ตารางที่ 6.19 การวิเคราะห์ความแปรปรวนด้วย One-way ANOVA ของคะแนนทุนมนุษย์
ท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้านเฉลี่ยของนักเรียนทั้งหมด

Source of Variation	SS	df	MS	F	P-value	F crit
Between Groups	2282.0522	1	2282.0522	11.9524	0.0013	7.3141
Within Groups	7637.1033	40	190.9276			
Total	9919.1555	41				

เมื่อพิจารณานักเรียนแต่ละกลุ่มมีทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้านเฉลี่ยรวม หลังการเข้าร่วมกิจกรรมการสร้างทุนมนุษย์ดังกล่าวแตกต่างกันตามตารางที่ 6.20 โดยมีการวิเคราะห์ความแปรปรวนด้วย One-way ANOVA เพื่อทดสอบสมมติฐานความแตกต่างระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ของนักเรียนตามสมมติฐานต่อไปนี้ และมีรายละเอียดการทดสอบสมมติฐานตามตารางที่ 6.21 – 6.23

- สมมติฐานที่ 1: นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นเรื่องผักพื้นบ้านไม่แตกต่างกัน
- สมมติฐานที่ 2: นักเรียนที่ครอบครัวมีส่วนผักพื้นบ้านและไม่มีส่วนผักพื้นบ้านมีทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นเรื่องผักพื้นบ้านไม่แตกต่างกัน
- สมมติฐานที่ 3: นักเรียนที่ผู้ปกครองเป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์อำเภอสนามชัยเขตมีทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นเรื่องผักพื้นบ้านไม่แตกต่างกัน

ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนด้วย One-way ANOVA ของสมมติฐานที่ 1 มีรายละเอียดตามตารางที่ 6.21 แสดงให้เห็นว่าไม่สามารถปฏิเสธสมมติฐานที่ 1 คือยอมรับสมมติฐาน H_0 นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นเรื่องผักพื้นบ้านหลังการเข้าร่วมกิจกรรมสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นเรื่องผักพื้นบ้านไม่แตกต่างกัน ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.01 ที่ค่า $P = 0.0130$

ตารางที่ 6.20 ทุมนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้านเฉลี่ยรวมหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการ
สร้างทุนมนุษย์ของคนรุ่นใหม่บ้านยางแดง

กลุ่มนักเรียน	ทุนมนุษย์ท้องถิ่นเรื่องผักพื้นบ้าน			
	คะแนนเฉลี่ย	SD	ระดับ ทุนมนุษย์	สมมติฐาน
นักเรียนชาย	68.42	9.99	มาก	ยอมรับ
นักเรียนหญิง	80.91	9.04	มากที่สุด	
นักเรียนที่ครอบครัวมีส่วนผักพื้นบ้าน	73.66	11.46	มาก	ยอมรับ
นักเรียนที่ครอบครัวไม่มีส่วนผักพื้นบ้าน	76.18	10.92	มาก	
นักเรียนที่ผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มฯ	77.27	9.77	มาก	ยอมรับ
นักเรียนที่ผู้ปกครองไม่เข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มฯ	72.30	11.85	มาก	
นักเรียนทั้งหมด	74.04	11.41	มาก	

ตารางที่ 6.21 การวิเคราะห์ความแปรปรวนด้วย One-way ANOVA เปรียบเทียบคะแนนทุน
มนุษย์ความรู้ท้องถิ่นเรื่องผักพื้นบ้านเฉลี่ยระหว่างนักเรียนชายและนักเรียนหญิง

Source of Variation	SS	df	MS	F	P-value	F crit
Between Groups	772.8126	1	772.8126	7.5888	0.0130	8.2854
Within Groups	1833.0506	18	101.8361			
Total	2605.8633	19				

ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนด้วย One-way ANOVA ของสมมติฐานที่ 2 มีรายละเอียดตามตารางที่ 6.22 แสดงให้เห็นว่าไม่สามารถปฏิเสธสมมติฐานที่ 2 คือยอมรับสมมติฐาน H_0 นักเรียนที่ครอบครัวมีส่วนผักพื้นบ้านและนักเรียนที่ครอบครัวไม่มีส่วนผักพื้นบ้านมีทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นเรื่องผักพื้นบ้านหลังการเข้าร่วมกิจกรรมสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นเรื่องผักพื้นบ้านไม่แตกต่างกัน ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.01 ที่ค่า $P = 0.7413$

ตารางที่ 6.22 การวิเคราะห์ความแปรปรวนด้วย One-way ANOVA เปรียบเทียบคะแนนทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นเรื่องผักพื้นบ้านเฉลี่ยระหว่างนักเรียนที่ครอบครัวมีส่วนผักพื้นบ้านและนักเรียนที่ครอบครัวไม่มีสวนผักพื้นบ้าน

Source of Variation	SS	df	MS	F	P-value	F crit
Between Groups	16.1745	1	16.1745	0.1124	0.7413	8.2854
Within Groups	2589.6888	18	143.8716			
Total	2605.8633	19				

ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนด้วย One-way ANOVA ของสมมติฐานที่ 3 มีรายละเอียดตามตารางที่ 6.23 แสดงให้เห็นว่าไม่สามารถปฏิเสธสมมติฐานที่ 3 คือยอมรับสมมติฐาน H_0 นักเรียนมีผู้ปกครองเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์ฯ และนักเรียนที่ไม่มีผู้ปกครองไม่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์ฯ มีทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นเรื่องผักพื้นบ้านหลังการเข้าร่วมกิจกรรมสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นเรื่องผักพื้นบ้านไม่แตกต่างกัน ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.01 ที่ค่า $P = 0.3804$

ตารางที่ 6.23 การวิเคราะห์ความแปรปรวนด้วย One-way ANOVA เปรียบเทียบคะแนนทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นเรื่องผักพื้นบ้านเฉลี่ยระหว่างนักเรียนที่มีผู้ปกครองเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์ฯ และนักเรียนที่ไม่มีผู้ปกครองไม่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์ฯ

Source of Variation	SS	df	MS	F	P-value	F crit
Between Groups	112.0343	1	112.0343	0.8086	0.3804	8.2854
Within Groups	2493.8290	18	138.5461			
Total	2605.8633					

6.5 บทสรุป

การวัดทุนมนุษย์ท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้านสำหรับคนรุ่นใหม่ มีการกำหนดกรอบการวัดจากตัวทุนมนุษย์โดยตรง เพื่อความสอดคล้องกับบริบทและสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นและองค์ความรู้ทุนมนุษย์ด้านที่ทำการวัด ดังนั้นกรอบการวัดทุนมนุษย์ดังกล่าวจึงวัดจากทุนมนุษย์ 3 ชนิด คือทุนมนุษย์การศึกษาทางการ ทุนมนุษย์แฝง และทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรม โดยมีการวัด

ด้วยแบบสอบถาม และแบบสำรวจทรัพยากรการเรียนรู้ มีการวัดโดยตรงจากบุคคลที่มีทุนมนุษย์ และจากผู้ปกครองของผู้มีทุนมนุษย์ เนื่องจากเป็นกลุ่มใหม่ในช่วงระดับประถมศึกษา โดยทุนมนุษย์การศึกษาทางการจะเน้นที่การฝึกอบรม เนื่องจากความรู้ท้องถิ่นไม่มีการเรียนแบบเป็นทางการ และวัดจากความรู้ของผู้ปกครองและทรัพยากรการเรียนรู้ที่มีในโรงเรียน โดยมีเป็นสัดส่วนคะแนนทุนมนุษย์เท่ากับ 15 ทุนมนุษย์แฝงวัดจากความรู้ความสามารถเรื่องผักพื้นบ้าน และการดำเนินชีวิตประจำวันที่เกี่ยวข้องกับเรื่องผักพื้นบ้าน โดยมีเป็นสัดส่วนคะแนนทุนมนุษย์เท่ากับ 50 คะแนน และทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรมจะเป็นทั้งทางการกระทำและการพูดเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว โดยมีเป็นสัดส่วนคะแนนทุนมนุษย์เท่ากับ 35 คะแนนรวมนำมาจัดระดับทุนมนุษย์ฯ เป็น 5 ระดับ คือระดับน้อย ปานกลาง มาก และมากที่สุด ผลการศึกษาได้แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีทุนมนุษย์มาก่อนเข้าร่วมกิจกรรมการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นระดับปานกลาง เนื่องจากเพราะว่านักเรียนได้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีการดำเนินกิจกรรมประจำวันเกี่ยวกับผักพื้นบ้าน และผู้ปกครองมีทุนมนุษย์เรื่องผักพื้นบ้าน ดังนั้นกระบวนการ 2 ส่วนนี้เป็นส่วนสำคัญในการสร้างทุนมนุษย์ โดยเรื่องผักพื้นบ้านครอบคลุมมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ให้บุตรหลาน (Setalaphruk and Price. 2007) และเมื่อมาเข้าร่วมกิจกรรมฯ คนรุ่นใหม่ได้มีระดับทุนมนุษย์ฯ เพิ่มขึ้นจากระดับปานกลางเป็นระดับมากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 0.01 โดยนักเรียนมีคะแนนทุนมนุษย์ฯ ทุกชนิดเพิ่มขึ้น แต่นักเรียนแต่ละกลุ่มมีทุนมนุษย์ฯ หลังการดำเนินกิจกรรมการสร้างทุนมนุษย์ฯ ที่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นเดียวกัน ในกรณีของเพศ ความรู้เรื่องผักพื้นบ้านในวัยเด็กยังไม่ได้จำกัดอยู่ที่เพศหญิง เหมือนวัยกลางคนที่ทำหน้าที่ดูแลเรื่องอาหารให้ครอบครัว (Price and Ogle. 2008) นักเรียนชายก็มีความสนใจในการเรียนรู้เรื่องผักพื้นบ้าน หากกิจกรรมการเรียนรู้ การสร้างทุนมนุษย์ได้กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ และพัฒนาปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเอง เช่นเดียวกันในส่วนของเรื่องการมีส่วนผักพื้นบ้านของครอบครัว และการเข้าร่วมกิจกรรมด้านผักพื้นบ้านของผู้ปกครองไม่ได้มีผลในการสร้างทุนมนุษย์อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งด้วยเหตุผลเดียวกับเรื่องเพศ เนื่องจากการสร้างทุนมนุษย์ยังมีจากส่วนของการศึกษาทางการ การฝึกฝนของนักเรียนเอง และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตัวนักเรียน

บทที่ 7

บทสรุป และข้อเสนอแนะ

ในบทนี้จะสรุปภาพรวมทั้งหมดของรายงานวิจัยครั้งนี้ โดยจะสรุปวัตถุประสงค์ และคำถามการวิจัย ระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ ผลลัพธ์ที่ได้จากการศึกษาวิจัย และข้อเสนอแนะจากงานวิจัย ที่จัดแบ่งได้เป็น 2 ส่วน คือ ข้อเสนอแนะสำหรับผู้นำผลการศึกษาในครั้งนี้ไปใช้ และข้อเสนอแนะสำหรับนักวิจัยที่สนใจศึกษาในเรื่อง การสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นให้กับคนรุ่นใหม่ หรือคนรุ่นใหม่อินเทอร์เน็ต

7.1 สรุปงานวิจัย

7.1.1 วัตถุประสงค์ และคำถามงานวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลัก คือ 1) ศึกษาโมเดลการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้านให้กับคนรุ่นใหม่ 2) ศึกษาการใช้เทคโนโลยีเว็บ 2.0 เพื่อส่งเสริมการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นให้กับคนรุ่นใหม่ 3) ศึกษาระดับทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นของรุ่นใหม่ที่มีการใช้โมเดลการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น และ 4) ศึกษาเครื่องมือที่ใช้ในการวัดระดับทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น โดยการศึกษาวิจัยในครั้งนี้มีคำถามการวิจัยเพื่อการค้นหาคำตอบ 4 ข้อ คือ

- 7) กระบวนการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นผ่านกระบวนการถ่ายทอดความรู้มีองค์ประกอบและลักษณะการทำงานอย่างไร
- 8) บริการเว็บ 2.0 ช่วยสนับสนุนการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นให้คนรุ่นใหม่ได้อย่างไร
- 9) คนรุ่นใหม่ในชุมชน (บ้านยางแดง ตำบลคูยายหมี่ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา) มีระดับทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้านระดับใด
- 10) การสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นช่วยเพิ่มระดับความรู้ท้องถิ่นของคนรุ่นใหม่ในชุมชนได้

7.1.2 ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยปฏิบัติการ (Action research) โดยมีการทำกิจกรรมการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้านให้คนรุ่นใหม่หรือคนรุ่นใหม่อินเทอร์เน็ต โดยประชากรในการศึกษาคือคือนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายของเรียนบ้านยางแดง

อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่เข้าร่วมกิจกรรม 1 การศึกษา (ปีการศึกษา 2558) โดยมีการศึกษาการทำกิจกรรมสร้างทุนมนุษย์ โดยมีการใช้บริการเว็บ 2.0 (เว็บบล็อก Facebook page, YouTube และ Flickr) สนับสนุนการสร้างทุนมนุษย์ โดยการดำเนินกิจกรรม ได้ทำร่วมกับวิทยากรท้องถิ่นของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์สนามชัยเขต ทำการเก็บข้อมูลการดำเนินกิจกรรม ด้วยการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม สัมภาษณ์เชิงลึก และมีการวัดระดับทุนมนุษย์ ทั้งก่อนและหลังกิจกรรมด้วยเครื่องมือการวัดทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้าน ที่การศึกษาครั้งนี้ได้พัฒนาขึ้นมา เพื่อวัดทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น ผลการวัดที่ได้นำมาวิเคราะห์ความแปรปรวน One-way ANOVA

7.1.3 การค้นพบ

7.1.3.1 คำถามวิจัยข้อที่ 1: กระบวนการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นผ่านกระบวนการถ่ายทอดความรู้มีองค์ประกอบและลักษณะการทำงานอย่างไร

จากการศึกษาเอกสาร การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดกรอบกระบวนการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นประกอบด้วย 2 กิจกรรมหลัก คือการถ่ายทอดความรู้จากผู้มีความรู้ และกระบวนการสร้างความเข้าใจและความรู้ของนักเรียน โดยกระบวนการแรกจะเป็นการสร้างทุนมนุษย์การศึกษาที่เป็นทางการ จาก 3 กิจกรรม คือ 1) การศึกษาที่เป็นทางการ ซึ่งเรื่องของความรู้ท้องถิ่นไม่มีอยู่ในหลักสูตรการศึกษา จึงเป็นกิจกรรมการอบรมความรู้ 2) การสั่งสอนของผู้ปกครอง และ 3) การจัดหาทรัพยากรการเรียนรู้ การถ่ายทอดความรู้จะมีวิทยากรท้องถิ่นที่มีความเชี่ยวชาญเรื่องผักพื้นบ้านเป็นวิทยากรจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ ในเรื่องชนิดของผักพื้นบ้าน การเพาะปลูกและเก็บเกี่ยวผักพื้นบ้าน และการปรุงอาหารจากผักพื้นบ้าน เนื่องจากการถ่ายทอดความรู้ท้องถิ่นเป็นการถ่ายทอดแบบไม่เป็นทางการโดยผู้มีความรู้ท้องถิ่น ในบริบทของท้องถิ่น (Rao. 2006; Reddy. 2009; Purdy. 2013) โดยผู้เชี่ยวชาญในชุมชน (McGloin, Timmins, Coates and Boore. 2015) ส่วนการจัดเตรียมทรัพยากรการเรียนรู้ดำเนินการโดยคณะนักวิจัย ซึ่งมีสื่อการเรียนรู้แบ่งได้เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ (หนังสือ และโปสเตอร์) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ทั้งแบบออนไลน์ และไม่ออนไลน์ ได้แก่ คลิปวิดีโอ และบริการเว็บ 2.0 ได้แก่ Blog, YouTube, Flickr และ Facebook เนื่องจากการให้สารสนเทศแก่ผู้สร้างทุนมนุษย์เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างทุนมนุษย์แฝง (Becker. 1962) และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม (Kosaka and Shiizuka. 2009) หรือทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรม โดยสื่อออนไลน์ หรือบริการเว็บ 2.0 ได้ส่งเสริมการเรียนรู้ ด้วยการช่วยการถ่ายทอดความรู้ (Shang, Li, Wu and Hou. 2011) กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ (Gopalakrishnan and Santoro. 2004; Luo. 2014)

ส่วนกระบวนการที่ 2 จะเน้นการลงทุนมนุษย์แฝง และทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรม ประกอบด้วย 3 กิจกรรม คือ การทำงาน การจัดการการเรียนรู้ของตนเอง และการแบ่งปันความรู้ และประสบการณ์ โดยการทำงานมีทั้งที่โรงเรียน (แปลงผักพื้นบ้านของโรงเรียน) และที่บ้าน ส่วนการแบ่งปันความรู้มีทั้งการจัดเวทีที่โรงเรียน และการแบ่งปันแบบออนไลน์ผ่านบริการเว็บ 2.0 ซึ่งการลงทุนมนุษย์แฝงเน้นการสร้างทักษะในการทำงาน (Hatch and Dyer. 2004) และความรู้ท้องถิ่นเน้นการสร้างความรู้ด้วยการเกิดประสบการณ์ตรง (Castellano. 2000) รวมทั้งการสร้างหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ก็ต้องการการฝึกฝน (Davenport. 1999) และการปรับปรุงตนเอง (Miltenberger. 2008)

7.1.3.2 คำถามวิจัยข้อที่ 2: บริการเว็บ 2.0 สามารถช่วยสนับสนุนการลงทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นให้คนรุ่นใหม่ได้อย่างไร

บริการเว็บ 2.0 สนับสนุนการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่ให้มีการเรียนรู้ 3 ลักษณะ คือ การเรียนรู้แบบการโต้ตอบ การเรียนรู้ผ่านสื่อรูปภาพ และการเรียนรู้เป็นกลุ่ม โดยการวิจัยครั้งนี้ได้มีการพัฒนาบริการเว็บ 2.0 หลัก ๆ เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่ ดังนี้ เว็บบล็อก และเครือข่ายสังคมออนไลน์เฟสบุ๊ค เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้แบบโต้ตอบ และเป็นกลุ่ม โดยทั้งสองบริการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Mansor. 2012; Mao. 2014) ซึ่งนำไปสู่วัฒนธรรมเชิงสังคมที่มีลักษณะของการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ (Goffee and Jones. 1999) อัลบั้มรูปภาพ Flickr และคลิปวิดีโอ บน YouTube เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ด้วยสื่อรูปภาพ และการเรียนรู้ในอีกสองรูปแบบด้วย ซึ่งสื่อวิดีโอจะเป็นแหล่งสารสนเทศที่คนรุ่นใหม่ให้ความสนใจ และกระตุ้นการเรียนรู้ให้คนรุ่นใหม่ได้อย่างมาก เช่นเดียวกับคนรุ่นใหม่ในประเทศอื่น ๆ (Dogan, Gilgic, Duman และ Seferoglu. 2012; Mao. 2014) ซึ่งบริการเว็บ 2.0 จะช่วยในเรื่องการลงทุนมนุษย์ ทั้งทุนมนุษย์การศึกษาทางการ ทุนมนุษย์แฝง และทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรม

7.1.3.3 คำถามวิจัยข้อที่ 3: ตัวชี้วัดเครื่องมือในการวัดทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้านของคนรุ่นใหม่คืออะไร

ในการศึกษาครั้งนี้ได้ออกแบบเครื่องมือในการวัดทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น จากทุนมนุษย์ทั้ง 3 ชนิด ด้วยแบบสอบถาม 1) ทุนมนุษย์การศึกษาทางการ วัดจากเราตัวชี้วัด คือการอบรม ความรู้ของผู้ปกครอง และรายการทรัพยากรการเรียนรู้ โดยคะแนนทุนมนุษย์ในส่วนนี้คิดเป็น 15 คะแนน 2) ทุนมนุษย์แฝง วัดจากการปฏิบัติงานของนักเรียน และทักษะความรู้ (เรื่องผักพื้นบ้าน) ส่วนนี้คิดเป็นคะแนนทุนมนุษย์ 50 คะแนน และ 3) ทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรม วัดจากการ

ทำกิจกรรม และการพูดคุยของนักเรียนเกี่ยวกับความรู้เรื่องผักพื้นบ้าน ส่วนนี้คิดเป็นคะแนนทุนมนุษย์ 35 คะแนน โดยคะแนนทุนมนุษย์แฝง และทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรมจะมีการประเมินทั้งจากนักเรียน และจากผู้ปกครอง โดยคะแนนจะนำมาจัดระดับทุนมนุษย์ฯ ที่นักเรียนมีเป็น 5 ระดับ ระดับน้อยมาก มีคะแนน 1 - 20 ระดับน้อยมีคะแนน 21 - 40 ระดับปานกลางมีคะแนน 41 - 60 ระดับมากมีคะแนน 61 - 80 ระดับมากที่สุดมีคะแนน 81 - 100

7.1.3.4 คำถามวิจัยข้อที่ 4: การสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นช่วยเพิ่มระดับความรู้ท้องถิ่นของคนรุ่นใหม่ในชุมชนได้

จากการวัดทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นเรื่องผักพื้นบ้านก่อนเข้าร่วมกิจกรรมการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นของนักเรียน มีคะแนนทุนมนุษย์ฯ เฉลี่ยรวมเท่ากับ 59.28 คะแนน ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อสิ้นสุดกิจกรรมมีคะแนนทุนมนุษย์ฯ เฉลี่ยรวมเท่ากับ 74.04 คะแนน ซึ่งจัดอยู่ในระดับมาก และเมื่อทำการวิเคราะห์ความแปรปรวน One-way ANOVA พบว่าคะแนนทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้านเฉลี่ยของนักเรียนทั้งหมดที่เพิ่มขึ้นหลังการดำเนินกิจกรรมมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 0.1 โดยทุนมนุษย์ฯ ที่เพิ่มขึ้นในทุนมนุษย์ทุกชนิด 1) ทุนมนุษย์การศึกษาทางการ (15 คะแนน) เพิ่มจาก 3.79 เป็น 10.77 คะแนน 2) ทุนมนุษย์แฝง (50 คะแนน) เพิ่มจาก 30.90 คะแนน เป็น 36.91 คะแนน และ 3) ทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรม (35 คะแนน) เพิ่มจาก 24.60 คะแนน เป็น 26.36 คะแนน โดยนักเรียนแต่ละกลุ่มมีคะแนนทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นเรื่องผักพื้นบ้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 0.1 เมื่อทำการวิเคราะห์ความแปรปรวน One-way ANOVA

จากผลการศึกษาที่ได้สรุปมาตามข้างต้น การศึกษาครั้งนี้ได้บรรลุวัตถุประสงค์ในการค้นหาโมเดลการสร้างทุนมนุษย์ด้านความรู้ท้องถิ่นในเรื่องผักพื้นบ้านให้กับคนรุ่นใหม่ และเครื่องมือที่ใช้ในการวัดระดับทุนมนุษย์ด้านความรู้ท้องถิ่น โดยเครื่องมือได้มีการทดสอบความน่าเชื่อถือเป็นที่เรียบร้อย อยู่ในระดับที่มีความน่าเชื่อถือพร้อมนำไปใช้ได้ และได้นำเครื่องมือทั้งสองชิ้นมาทดลองใช้ดำเนินกิจกรรมการสร้างทุนมนุษย์ฯ กับคนรุ่นใหม่ โดยกิจกรรมการสร้างทุนมนุษย์ฯ ได้มีการนำบริการเว็บ 2.0 มาสนับสนุนการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่ และวัดระดับทุนมนุษย์ฯ ที่ได้มีเพิ่มขึ้น ซึ่งนักเรียน หรือคนรุ่นใหม่ได้มีทุนมนุษย์ดังกล่าวเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่วิเคราะห์ความแปรปรวน One-way ANOVA ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.1 ดังนั้นเครื่องมือทั้งสองชิ้น และกระบวนการดำเนินกิจกรรมสร้างทุนมนุษย์ฯ สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับกลุ่มคนรุ่นใหม่ กลุ่มอื่น หรือความรู้ท้องถิ่นเรื่องอื่นได้

7.2 ข้อเสนอแนะ

ที่মনักวิจัยมีข้อเสนอแนะต่อการนำผลการศึกษาในครั้งนี้ไปใช้ ทั้งผู้ปฏิบัติงานได้การพัฒนาทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น และนักวิชาการที่เพื่อพัฒนางานของตนเอง ดังต่อไปนี้

7.2.1 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติงาน

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติงานด้านการพัฒนาทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นจะแยกได้เป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่พัฒนาทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้าน และทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น เรื่องอื่น ๆ

7.2.1.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้าน

สำหรับการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้าน ตัวองค์ความรู้จะเป็นหัวข้อเดียวกันได้ แต่องค์ประกอบอื่นในระบบการสร้างทุนมนุษย์ฯ ควรพิจารณา ดังนี้

1) ผู้เชี่ยวชาญความรู้ท้องถิ่น ถ้าในพื้นที่ไม่มีกลุ่มกิจกรรมเรื่องผักพื้นบ้านที่ชัดเจน จะต้องมีการค้นหาผู้เชี่ยวชาญในหัวข้อต่าง ๆ เรื่องผักพื้นบ้าน ซึ่งผักแต่ละชนิด อาหารแต่ละเมนู อาจมีผู้เชี่ยวชาญเป็นคนละคนกันได้

2) การถ่ายทอดความรู้ ในส่วนของจัดการศึกษาทางการเพื่อถ่ายทอดความรู้ กำหนดกิจกรรมการอบรม หรือการถ่ายทอดความรู้ที่แตกต่างออกไปได้ ตามความเหมาะสมของบริบทในชุมชน ซึ่งอาจไม่จำเป็นต้องเป็นกิจกรรมการฝึกอบรมที่โรงเรียน แต่อาจเป็นในทางกลับกันที่ส่งนักเรียนลงไปเรียนรู้กับวิทยากรในชุมชน แบบเป็นกลุ่มหมุนเวียนไปหาวิทยากร โดยให้วิทยากรเป็นฐานความรู้ก็ได้

3) การจัดหาทรัพยากรการเรียนรู้ การเลือกประเภทของทรัพยากรควรขึ้นกับสภาพแวดล้อมของคนรุ่นใหม่ อย่างเช่นจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ที่คนรุ่นใหม่มีโอกาสใช้คอมพิวเตอร์ และบริการอินเทอร์เน็ตน้อย ก็ต้องพึ่งสื่ออิเล็กทรอนิกส์แบบไม่ออนไลน์ เช่นคลิปวีดีโอ หรือสารสนเทศแบบรูปภาพ (Infographic) ผ่านระบบสมาร์ตทีวี ที่เป็นทรัพยากรการเรียนรู้ของโรงเรียน

4) การทำงานเพื่อการเรียนรู้ สามารถจัดให้ทำได้ทั้งงานเดี่ยวและงานกลุ่ม และส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เนื่องจากเป็นลักษณะการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่อินเทอร์เน็ต

5) การจัดการตนเองในการเรียนรู้ ควรมีทั้งการเรียนรู้โดยตรงจากผักพื้นบ้าน เช่นการเพาะปลูก การเก็บเกี่ยว และการปรุงอาหาร แต่การเรียนรู้ผ่านสื่อ และการแลกเปลี่ยนผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตก็เป็นสิ่งที่ทำให้นักเรียน เรียนรู้ได้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น

7.2.1.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการสร้างทุนมนุษย์ เรื่องอื่น ๆ

สำหรับการสร้างทุนมนุษย์ เรื่องอื่น ๆ จำเป็นต้องมีการศึกษาเนื้อหาความรู้ นั้น ๆ เพื่อคัดเลือกองค์ความรู้ที่จำเป็นและเหมาะสมในการถ่ายทอดให้คนรุ่นใหม่ รวมทั้งพิจารณาถึงกิจกรรมที่เหมาะสมในการถ่ายทอดความรู้ และการดำเนินกิจกรรมของคนรุ่นใหม่ ส่วนในด้านอื่น ๆ ก็ควรพิจารณาเช่นเดียวกับการสร้างทุนมนุษย์ เรื่องผักพื้นบ้าน

7.2.1.3 ข้อเสนอแนะในการวัดทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น

การวัดทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นจะต้องมีการปรับแบบสอบถามให้สอดคล้องกับองค์ความรู้ที่สร้าง และกิจกรรมที่ดำเนินงานเพื่อสร้างทุนมนุษย์ ดังนี้

- 1) การวัดทุนมนุษย์การศึกษาทางการจากกิจกรรมที่ใช้สร้างทุนมนุษย์ ต้องเป็นไปตามกิจกรรมในกรอบการสร้างทุนมนุษย์
- 2) การวัดความรู้ของผู้ปกครองเพื่อประกอบทุนมนุษย์การศึกษาทางการ และความรู้และความสามารถนักเรียนเพื่อวัดทุนมนุษย์แฝง ต้องมีเนื้อหาตามกรอบการสร้างทุนมนุษย์นั้น ๆ
- 3) การวัดทุนมนุษย์เชิงพฤติกรรม ต้องพิจารณาค้นหาพฤติกรรมเฉพาะของทุนมนุษย์ฯ เรื่องนั้น ๆ เช่นความรู้ท้องถิ่นเรื่องผ้าทอพื้นบ้าน อาจต้องมีพฤติกรรมเกี่ยวกับการนุ่งห่ม ส่วนความรู้ท้องถิ่นเรื่องดนตรีพื้นบ้าน อาจต้องมีการร้องรำ เป็นต้น

7.2.2 ข้อเสนอแนะสำหรับนักวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ ได้ทำการศึกษากับคนรุ่นใหม่วัยประถมศึกษาตอนปลาย ที่มีอายุระหว่าง 12 – 14 ปี ในชนบทที่มีโอกาสทางการศึกษาน้อย คือมีอุปกรณ์การศึกษา และงบประมาณจำกัด มีสื่อการเรียนการสอน และหนังสือน้อย มีโอกาสในการใช้อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ เข้าถึงสารสนเทศออนไลน์เพื่อทำการศึกษาที่จำกัด รวมถึงมีเงินทุนสนับสนุนหรือเสริมกำลังใจน้อย แต่นักเรียนในชนบทได้มีโอกาสได้ใกล้ชิดกับแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้ฝึกฝนด้วยตนเองในสภาพแวดล้อมจริง ดังนั้นควรมีการนำโมเดลกระบวนการสร้าง และการวัดทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น ไปทดลองใช้กับคนรุ่นใหม่คนละสภาพแวดล้อม

7.2.2.1 การศึกษาการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นกับคนรุ่นใหม่วัยอื่น ๆ

การศึกษการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้านกับคนรุ่นใหม่ในระดับมัธยมศึกษา ที่เป็นคนรุ่นใหม่เริ่มห่างออกมาจากชุมชนมากขึ้น แต่ว่ามีโอกาสในการเข้าถึง

สารสนเทศมากกว่า และมีระดับการศึกษาทั่วไปที่สูงกว่าเพื่อศึกษาถึงลักษณะของกระบวนการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น และระดับทุนมนุษย์ฯ ที่มีเพิ่มขึ้น

7.2.2.2 การศึกษาการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น เรื่องอื่น ๆ

การศึกษาการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น เรื่องอื่น ๆ เช่นอาหารท้องถิ่น สมุนไพร และการดูแลสุขภาพโรคของท้องถิ่น การประมงท้องถิ่นหรือประมงขนาดเล็ก ผ้าทอท้องถิ่น ดนตรีท้องถิ่น ที่เป็นองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถเพิ่มมูลค่าให้กับคนท้องถิ่น หรือในการพัฒนาท้องถิ่นแบบยั่งยืน เพื่อการจัดปรับโมเดลการสร้างทุนมนุษย์ฯ ให้สอดคล้องกับแต่ละความรู้ ซึ่งรวมถึงเครื่องมือในการวัดทุนมนุษย์ฯ นั้น ๆ ด้วย

7.2.2.3 การศึกษาการวัดระดับทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น

การศึกษาการวัดระดับทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นสำหรับคนท้องถิ่น ควรมีการศึกษาเครื่องมือสำหรับวัดทุนมนุษย์ฯ ในคนท้องถิ่นทั่ว ๆ ไป เนื่องจากความรู้ท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นทุนที่สำคัญให้กับการพัฒนาท้องถิ่น ดังนั้นท้องถิ่นควรมีการสร้างทุนมนุษย์ฯ นั้น ๆ ในตัวเอง เพื่อเป็นทุนในการดำเนินงานอื่น ๆ ต่อไป การวัดทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นจึงเป็นการศึกษาสถานะทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น และการวัดควรมีการเพิ่มเติมในส่วนของ การวัดประสิทธิภาพของทุนมนุษย์ หรือผลตอบแทนของทุนมนุษย์ต่อบุคคลหรือชุมชนโดยรวมด้วย

7.3 บทสรุป

โดยสรุปการศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยปฏิบัติการ ได้ทำการศึกษาการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้านของคนรุ่นใหม่ โดยมีการจัดกิจกรรมเพื่อการสร้างทุนมนุษย์ฯ ที่มีการใช้บริการเว็บ 2.0 สนับสนุนการเรียนรู้ให้กับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 โรงเรียนบ้านยางแดง อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นเวลา 1 ปีการศึกษา (ปีการศึกษา 2558) และการวัดทุนมนุษย์ฯ โดยเครื่องมือการวัดทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น ที่ทำการศึกษาค้นคว้าจากการศึกษาในครั้งนี้ ผลการศึกษาพบว่านักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมสร้างทุนมนุษย์ฯ มีระดับทุนมนุษย์เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่มีการทดสอบความแปรปรวนด้วย One-way ANOVA ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 ทั้งโมเดลการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้าน และการวัดทุนมนุษย์ฯ สามารถนำไปปรับใช้การทุนมนุษย์ท้องถิ่นเรื่องนี้กับพื้นที่อื่น และวัยที่แตกต่างกว่าได้ รวมทั้งนำไปปรับใช้กับทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น เรื่องอื่น ๆ ได้ แต่ควรมีการศึกษาวิจัยให้ชัดเจน เพื่อสามารถนำไปใช้ในระบกกว้าง (ประเทศ) เพื่อรับทราบ

ระดับทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นของประเทศ และสร้างกรอบการสร้างทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่นที่ชัดเจนมากขึ้น



บรรณานุกรม

- ธงชัย สันติวงษ์. (2546) **การบริหารทุนมนุษย์**. กรุงเทพฯ : ประชุมช่าง.
- ล้นทม จอนจวบทรง และณธกร ธรรมบุญวิศ. (กรกฎาคม-ธันวาคม 2556) “การถ่ายทอดความรู้ท้องถิ่น กรณีศึกษาการถ่ายทอดความรู้ผู้ฝึกฝนบ้านของภาคตะวันออก” **วารสาร มจร. วิชาการ**. 17 (33) หน้า 117-128.
- ศูนย์กลางความรู้แห่งชาติ. (2554) **ความรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น**. [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://www.tkc.go.th>. (16 พฤษภาคม 2007).
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2558) **สรุปผลที่สำคัญสำรวจการมี การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารในครัวเรือน พ.ศ. 2558**. กรุงเทพฯ : สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สุชุม เฉลยทรัพย์. (2555) **การรู้สารสนเทศ เพื่อการก้าวสู่ประชาคมอาเซียนอย่างภาคภูมิ**. [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=27670&Key=hotnews>. (30 พฤษภาคม 2559).
- อัชัญญา รัตนอุบล. (2552) **การรู้สารสนเทศ (Information literach)**. [ออนไลน์] แหล่งที่มา : http://portal.edu.chula.ac.th/patty_travel/blog/view.php?Bid=1244087950349417. (20 พฤษภาคม 2559)
- Albino, V., Garavelli, A.C. and Schiuma, G. (1999) “Knowledge transfer and inter-firm relationships in industrial districts: The role of the leader firm” *Technovation*, 19 page 53-63.
- Alsup, M. and Strong, K. (2004) “Enterprise content management: Charting the path” *AIIM E-Doc magazine*. 18 (3) page 16-27.
- Anderson, P. (2007) **What is Web 2.0? Ideas, technologies and implications for education**. [Online] แหล่งที่มา : http://www.ictliteracy.info/rtf.pdf/Web2.0_research.pdf. (20 May 2016)
- Audi, R. (2003) **Epistemology: A contemporary introduction to the theory of knowledge**. 2nd ed. New York : Routledge.
- Babbie, E. (2001) **The practice of social research**. 9th ed. Belmont, CA. : Wadsworth.
- Badaracco, J.L. Jr. (1991) **The knowledge link**. Boston : Harvard Business School Press.
- Balasubramanian, P., et al. (1999) “Managing process knowledge for decision support” *Decision Support Systems*. 27 (1) page 145.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- Barners, K., Marateo, R. and Ferris, S.P. (April-May 2007) "Teaching and learning with the Net generation" **Journal of Online Education**. 3 (4). page 1-8.
- Baron, A. (2011) "Measuring human capital" **Strategic HR Review**. 1 (2) page 30-35.
- Baron, A. and Armstrong, M. (2007) **Human capital management Achieving added value through people**. London : Kogan Page.
- Becker, G.S. (October 1962) "Investment in human capital: A theoretical analysis" **Journal of Political Economy**. page 9-49.
- Bhatnagar, S., et al. (2009) "Web 2.0: Issues for the design of social networks". In M. D. Lytras, E. Damiani and P.O. de Pablos (Eds.). **Web 2.0 The business model** page 133-146. New York, NY : Springer.
- Boisot, M.H. (1998) **Knowledge assets Securing competitive advantage in the information economy**. New York : Oxford University Press.
- Brown, J.S. and Duguid, P. (1998) "Organizing knowledge" **California Management Review**. 40 (3) page 90-111.
- Bryman, A. (2004) **Social research methods**. New York : Oxford University Press.
- Burrell, G. and Morgan, G. (1979) **Sociological paradigms and organisational analysis Elements of the sociology of corporate life**. ASHGATE.
- Cantrell, S., et a;. (2006) " Measuring the value of human capital investments: the SAP case" **Strategy & Leadership**. 34 (2) page 43-52.
- Cardoso, M., Vidal, J. and Ramos, I. (2009) "Open innovation communities...or should it be "Networks"?" In M. D. Lytras, E. Damiani and P.O. de Pablos (Eds.). **Web 2.0 The business model**. page 53-74. New York, NY : Springer.
- Carrillo, P.M., et al. (October 2006) "A knowledge transfer framework: The PFI context" **Construction Management and Economics**. (24) page 1045-1056.
- Cassell, C. and Symon, G. (1994) "Qualitative research in work contexts" In C. Cassell and G. Symon (Eds.) **Qualitative methods in organizational research: A practical guide**. page 1-13. London : SAGE Publications.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- Castellano, M.B. (2000) "Updating aboriginal traditions of knowledge" In G.J. Sefa Dei, B.L. Hall, and D.G. Rosenberg (Eds.), "**Indigenous knowledge in global contexts**" page 21-36. Toronto: University of Toronto Press.
- Coleman, J.S. (1988) "Social capital in the creation of human capital" **AJS**. 94: S95 – S120.
- Cranfield, J. and Yoong, P. (2007) "The role of the translator/interpreter in knowledge transfer environments" **Knowledge and Process Management**. 14 (2) page 95-103.
- Davenport, T.O. (1999) **Human Capital: What it is and why people invest it**. San Francisco, USA : Jossey-Bass.
- Davenport, T.H. and Prusak, L. (1998) **Working knowledge: How organizations manage what they know**. Boston : Harvard Business School Press.
- Davidsson, P. and Honig, B. (2003) "The role of social and human capital among nascent entrepreneurs" **Journal of Business Venturing**.
- De la Iglesia, J.L.M. and Gaya, J.E.L. (2009) "Doing business by selling free services" In M. D. Lytras, E. Damiani and P.O. de Pablos (Eds.). **Web 2.0 The business model**. page 89-102. New York, NY : Springer.
- de Visser, R., et al. (2016) "Changes in school health program improve middle school students' behaviors" **Journal of Health Behavior**. 40 (5) page 568-577.
- Denison, D.R. and Mishra, A.K. (1995) "Toward a theory of organizational culture and effectiveness" **Organization Science**. 6(2) page 204-223.
- Dey, I. (1993) **Qualitative data analysis: A user-friendly guide for social scientists**. London : Routledge.
- Dogan, D., et al. (February 2012) "Frequency and aim of web 2.0 tools usage by secondary school students and their awareness level of these tools" **Procedia-Social and Behavioral Sciences**. 47 (20120) page 540-551.
- Drisko, J.W. (Winter 1997) "Strengthening qualitative studies and reports: Standards to promote academic integrity" **Journal of Social Work Education**. 33 (1) page 185-197.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- Ehrenberg, R.G. and Smith, R.S. (2003) **Modern labor economics**. Boston : Addison Wesley.
- Freestone, O. and Mitchell, V.W. (2004) "Generation Y attitudes towards E-ethics and internet-related misbehaviours" **Journal of Business Ethics**. 54. page 121-128.
- Funk, T. (2009) **Web 2.0 and beyond Understanding the new online business models, trends, and technologies**. London : Praeger.
- Garud, R. (1997) "On the distinction between know-how, know-why, and know-what" **Advances in Strategic Management**. 14. page 81-101.
- Ghani, S.R. (2009) "Knowledge Management: Tools and techniques" **Journal of Library & Information Technology**. 29 (6) page 33 – 38.
- Gibbs, G.R. (2002) **Qualitative data analysis: Explorations with NVivo**. Buckingham : Open University Press.
- Gilleard, C. and Higgs, P. (2002) "Concept forum the third age: class, cohort or generation?" **Aging & Society**. 22 page 369-382.
- Glesne, C. (1999) **Becoming qualitative researchers: An introduction**. 2nd ed. New York : Addison Wesley Longman.
- Goffee, R. and Jones, G. (1999) "What holds the modern company together?" In **Harvard business review on managing people**. page 1-44. Boston : Harvard Business School Publishing.
- Gopalakrishnan, S. and Santoro, M.D. (2004) 'Distinguishing between knowledge transfer and technology transfer activities: The role of key organizational factors' **IEEE Transactions on Engineering Management**. 51 (1) page 57-69.
- Gorman, G.E. and Clayton, P. (2005) **Qualitative research for the information professional: A practical handbook**. 2nd ed. London : Facet Publishing.
- Governor, J., Hinchcliffe, D. and Nickull, D. (2009) **Web 2.0 Architectures**. Sebastopol, CA : O'Reilly Media.
- Grenier, L. (1998) **Working with indigenous knowledge: A guide for researchers**. Ottawa : International Development Research Centre.
- Gupta, J.N.D., Sharma, S.K., and Hsu, J. (2004) **An overview of knowledge management. Creating knowledge based organizations**. Hershey : Idea Group.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- Gustavsen, B., Hansson, A. and Qvale, U. (2008) "Action research and the challenge of scope" In P. Reason and H. Bradbury (Eds.) **The SAGE Handbook of Action Research Participative Inquiry and Practice.** page 63-76. London : SAGE Publications.
- Handy, C. (1995) "Managing the dream" In S. Chawla and J. Renesch (Eds.) **Learning organizations: Developing cultures for tomorrow's workplace** page 44-54. Portland, Oregon : Productivity Press.
- Hansen, S.A. and VanFleet, J.W. (2003) **Traditional knowledge and intellectual property: A Handbook on issue and options for traditional knowledge holders in protecting their intellectual property and maintaining biological diversity.** Washington, DC : AAAS.
- Hatch, N.W. and Dyer, J.H. (October 2004) "Human capital and learning as a source of sustainable competitive advantage" **Strategic Management Journal.** 25 page 1155 – 1178.
- Hitt, M.A., Blerman, L., Shimizu, K. and Kochhar, R. (2001) "Direct and moderating effects of human capital on strategy and performance in professional service firms: A resource-based perspective" **Academy of Management journal.** 44 (3) page 23-28.
- Hofstede, G. (1991) **Cultures and organizations: Software of the mind: Intercultural cooperation and its importance for survival.** London : McGraw-Hill.
- Holsapple, C.W. and Joshi, K.D. (1999) "Knowledge selection: Concepts, issues, and technologies" In J. Liebowitz (Ed.) **Knowledge management handbook.** page 7-17. Boca Raton : CRC Press.
- Inluksana, S. (2014) **Digital economy policy towards to disaster management.** [Online] Available : <http://www.unescap.org/sites/default/files/Thailand%20-%20Digital%20Economy%20Policy%20towards%20Disaster%20Management%20-%20Ms.%20Suchada%20Inluksana.pdf> (20 May 2016)
- Isacosta. (2016) **List of generations chart.** [Online] Available : <https://www.hitpages.com/doc/4677527549247488/1#pageTop>. (15 June 2016).

บรรณานุกรม (ต่อ)

- It24hrs. (2557) Thailand Zocial Award 2014 **เผยสถิติบนโลกออนไลน์และพฤติกรรมการใช้ Social Network ของคนไทย**. [Online] แหล่งที่มา :
<https://www.it24hrs.com/2014/thai-social-network-2014>. (26 มกราคม 2560).
- Jackson, T. (1993) **Organizational behaviour in international management**. Oxford : Butterworth-Heinemann
- James, J. (2012) **10 things you have to know to be computer literate**. [Online]
 Available : <http://www.techrepublic.com/blog/10-things-you-have-to-know-to-be-computer-literate>. (29 May 2016).
- Jones, G.N. (2012) “The importance of indigenous knowledge and good governance to ensuring effective public participation in environmental impact assessments” **ISTF News**.
- Jonjoubson, L. (2008) **An integrated knowledge management model for community enterprises: A case study of a rural community enterprise in Thailand**. **Unpublished doctoral thesis**. Victoria University of Wellington, Wellington, New Zealand.
- Kennedy, G., Dalgarno, B., Gray, K., Judd, T., Waycott, J., Bennett, S., Maton, K., Krause, K., Bishop, A., Chang, R., and Churchward, A. (2007) **The net generation are not big users of Web 2.0 technologies: Preliminary findings**. Proceedings ascilite, Singapore.
- Kosaka, Y. and Shiizuka, H. (2009) “A method for creating buying behavior of customer by kansei information design” **Journal of Modelling in Management**. 4 (1) page 19-27.
- Kroma, S. (1995) **Popularizing science education in developing countries through indigenous knowledge**. [Online] Available : <http://www.nuffic.nl/ciran/ikdm/3-3/articles/kroma.html>. (20 April 2006).
- Kvavik, R. (2005) “Convenience, communications, and control: How students use technology” In D.G. Oblinger and J.L. Oblinger (Eds.), **Educating the Net Generation**. Educause E-book. page 7.1 – 7.20.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- Kwan, M.M. and Cheung, P. (January-March 2006) "The knowledge transfer process: From field studies to technology development" **Journal of Database Management.** 17 (1) page 16-32.
- Lam, A. (May 2000) "Tacit knowledge, organizational learning and societal institutions: An integrated framework" **Organization Studies.** 21 (3) page 487-513.
- Langill, S. (2007) "Introduction to indigenous knowledge" **The Overstory Agroforestry Journal**, Article 82. [Online] Available : <http://www.agroforestry.net/overstory/overstory82.html> (21 July 2007)
- Laudon, K. and Traver, G. (2012) **E-commerce: business technology, society.** 8th ed. Boston : Pearson.
- Lepak, D.P. and Snell, S.A. (1999) "The human resource architecture: Toward a theory of human capital allocation and development" **The Academy of Management Review.** 24 (1) page 31-48.
- Liyanage, C et al. (May 2009) "Knowledge communication and translation—a knowledge transfer model" **Journal of knowledge management.** 13 (3) page 118-131.
- Lopez, S.P., Peon, J.M.M. and Ordas, C.J.V. (2004) "Managing knowledge: The link between culture and organizational learning" **Journal of Knowledge Management.** 8 (6) page 93-104.
- Lou, Y. (2014) **Use of Web 2.0 technologies: A virtual ethnographic and phenomenological study of first-year engineering students' experiences.** Unpublished Thesis, Purdue University, United State of America.
- Luo, L. (2010) "Web 2.0 integration in information literacy instruction: An overview" **The Journal of Academic Librarianship.** 36 (1) page 32-40.
- Mansor, A.Z. (2012) "Top five creative ideas using web 2.0" **Procedia-Social and Behavioral Sciences.** 59 (2012) page 429-437.
- Mao, J. (April 2014). "Social media for learning: A mixed methods study on high school students' technology affordances and perspectives" **Computers in Human Behavior.** 33 (2014) page 213-223.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- Markman, A. (2012) **Smart thinking: How to think big, Innovate and outperform your rivals**. New York : Penguin Group.
- Marrvewijk, M. van and Timmers, J. (2003) “Human capital management new possibilities in people management” **Journal of Business Ethics**. 44 page 171 - 184.
- Maxwell, J.A. (1992) “Understanding and validity in qualitative research” **Harvard Educational Review**. 62 (3) page 279-299.
- McGloin, H., et al. (2015) “Exploring the potential of telephone health and wellness coaching intervention for supporting behavior change in adults with diabetes” **Journal of Diabetes Nursing**. 19 page 394-400.
- McNeely, B. (2005) “Using technology as a learning tool, not just a cool new thing” In D.G. Oblinger and J.L. Oblinger (Eds.), **Educating the Net Generation**. Educause E-book page 4.1 – 4.10
- McNiff, J. and Whitehead, J. (2009) **Doing and writing action research**. London : SAGE Publications.
- McNiff, J. and Whitehead, J. (2011) **All you need to know about action research**. London : SAGE Publications.
- Miltenberger, R.G. (2008) **Behavior modification Principles and procedures**. 4th ed. Belmont, CA USA : Thomson Higher Education.
- Nahapiet, J. and Ghoshal, S. (April 1998) “Social capital, intellectual capital, and the organizational advantage” **Academy of Management**. 23 (2) page 242-266.
- Nakano, R. (2002) **Web content management A collaborative approach**. Boston: Addison-Wesley.
- National Electronics and Computer Technology Center. (2011) **Executive summary Thailand information and communication technology Policy framework (2011-2020) ICT2020**. Bangkok: National Science and Technology Development Agency Ministry of Science and Technology.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- NSW Education. (2015) **List of Computer Skills addressed by the Year 6 Computer Skills Assessment.** [Online] Available : <http://www.schools.nsw.edu.au/learning/k-6assessments/csa6ictskills.php> (30 May 2016)
- Nonaka, I. (2002) "A dynamic theory of organizational knowledge creation" In C.W. Choo and N. Bontis (eds.) **The strategic management of intellectual capital and organizational knowledge.** New York : Oxford University Press. page 437-462.
- Norton, D.P. (2003) "Measuring the contribution of human capital" In D. P. Norton, J. Koch, C.A. Frangos and R.S. Kaplan, **Human capita** Harvard Business School Publishing. page 27-46.
- O'Reilly, T. (2005) **What Is Web 2.0 Design Patterns and Business Models for the Next Generation of Software.** [Online] Available : <http://www.oreilly.com/pub/a/web2/archive/what-is-web-20.html>. (2 June 2016).
- Oblinger, D. and Oblinger, J. (2005) "Introduction" In D. Oblinger and J. Oblinger (eds.), **Educating the net generation.** EDUCAUSE. page 1.1-1.5.
- Obomsawin, R. (2001) "Indigenous knowledge and sustainable development" **Development Express.** (3) page 1-3.
- Office of the Non-Formal and Informal Education. (2009) **The development and state of the art of adult learning and education (ALE) National Report of Thailand.** Bangkok : Office of the Non-Formal and Informal Education.
- Orlikowski, W.J. and Baroudi, J.J. (1991) "Studying information technology in organizations: Research approaches and assumptions" **Information System Research.** 2 page 1-28.
- Philip, D. (2007) "The knowledge building paradigm: A model of learning for Net Generation students" **Innovation.** 3 (5).
- Price, L.L. and Ogle, B. (2009) **Gathered indigenous vegetables in Mainland Southeast Asia: A Gender asset.** [Online] Available : http://www.idrc.ca/en/ev-126374-201-1-DO_TOPIC.html (18 June 2009).
- Punch, M. (1994) "Politics and ethics in qualitative research" In N.K. Denzin and Y.S. Lincoln (Eds.), **Handbook of qualitative research.** page 83-97. London : SAGE Publications.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- Punch, K.F. (2005) **Introduction to social research quantitative and qualitative approaches**. 2nd ed. London : SAGE Publications.
- Purdy, B. (2013) **In our modern world, traditional indigenous knowledge is more important than ever**. [Online] Available : <http://firstpeoples.org/wp/in-our-modern-world-traditional-indigenous-knowledge-is-more-important-than-ever>. (22 September 2016)
- Radziwill, N. and DuPlain, R. (2009) "A model for business innovation in the Web 2.0 world" In M.D. Lytras, E. Damiani and P.O. de Pablogs, (Eds.). **Web 2.0 The business model**. page 75 - 88. Springer.
- Rao, S.S. (2006) "Indigenous knowledge organization: An Indian scenario" **International Journal of Information Management**. 26 page 224-233.
- Ras, E. and Rech, J. (2009) "Using Wikis to support the net generation in improving knowledge acquisition in capstone projects" **The Journal of Systems and Software**. 82 (2009) page 553-562.
- Reddy, R. (2009) **Traditional practices in Agriculture Sourcebook**. India : South Asia Rural Reconstruction Association (SARRA).
- Riel, M. (2016) **Understanding action research**. [Online] Available : <http://cardres.pepperdine.edu/define.html>. (29 June 2016)
- Robinson, M.T. (2016) **The generations (sm-md) Which generation are you?**. [Online] Available : <http://careerplanner.com/Career-Articles/Generations.cfm>. (15 June 2016)
- Ryen, A. (2004) "Ethical issues" In C. Seale, G. Gobo, J.F. Gubrium and D. Silverman (Eds.) **Qualitative research practice**. London : SAGE Publications. page 230-247.
- Ryu, C., Kim, Y.J., Chaudhury, A. and Rao, H. R. (June 2005) "Knowledge acquisition via three learning processes in enterprise information portals: Learning-by-investment, learning-by-doing, and learning-from-other" **MIS Quarterly**. 29 (2) page 245-278.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- Sanchez, R. (1997) “Managing articulated knowledge in competence-based competition” In R. Sanchez and A. Heene (Eds.), **Strategic learning and knowledge management**. Chichester : John Wiley & Sons. page 163-187
- Sarafino, E.P. (2001) **Behavior modification: Understanding principles of behavior change**. Mountain View, California ; Mayfield.
- Schultz, T.W. (March 1959) “Investment in Man: An economist's view” **The Social Service Review**. 33 (2) page 109 – 117.
- Schwandt, T.A. (1994) “Constructivist, interpretivist approaches to human inquiry” In N.K. Denzin and Y.S. Lincoln (Eds.) **Handbook of qualitative research**. Thousand Oaks, California : Sage Publications. page 118-137.
- Sedikides, C. (August 1993) “Assessment, enhancement, and verification determinants of the self-evaluation process” **Journal of Personality and Social Psychology**. 65 (2). Page 317-338.
- Sefa Dei, G.J., Hall, B.L. and Rosenberg, D.G. (2000) “Introduction” In G.J. Sefa Dei, B.L. Hall, and D.G. Rosenberg (Eds.) **Indigenous knowledge in global contexts**. Toronto : University of Toronto Press. page 3-17.
- Setalaphruk ,C and Price, L.L. (October 2007) “Children's traditional ecological knowledge of wild food resources: A case study in a rural village in Northeast Thailand” **Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine**. 3 (33).
- Shang, S.S.C., Li, E.Y., Wu, Y. and Hou, O.C.L. (May 2011) “Understanding Web 2.0 service models: A knowledge-creating perspective” **Information & Management**. 48 (2011) page 178 – 184.
- Sigala, M. and Chlkiti, K. (2014) “Investigating the exploitation of web 2.0 for knowledge management in the Greek tourism industry: An utilization-importance analysis” **Computers in Human Behavior**. 30 (2014) page 800 – 812.
- Skyrme, D.J. (1999) **Knowledge networking: Creating the collaborative enterprise**. Oxford : Butterworth-Heinemann.
- Stephens, R.T. (2009) “Empirical analysis of functional Web 2.0 Environments” In M. D. Lytras, E. Damiani and P.O. de Pablos (Eds.) **Web 2.0 The business model**. New York, NY : Springer. page 1-20.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- Stringer, E.T. (1999) **Action research** 2nd ed. Thousand Oaks, California : SAGE Publications.
- Storey, K. (2005) **Geography 6250/4410 – Seminar in resource management environmental impact assessment**. [Online] Available : <http://www.ucs.mun.ca/~kstorey/course.htm>. (20 April 2006)
- Su, A.Y.S., Yang, S.J.H., Hwang and Zhang, J. (2010) “A web 2.0-based collaborative annotation system for enhancing knowledge sharing in collaborative learning environment” **Computer & Education**. 55 (2010) page 752-756.
- Swan, J., et al. (1999) “Knowledge management and innovation: networks and networking” **Journal of Knowledge Management**. 3 (4) page 262.
- Tredinnick, L. (April 2011) “Web 2.0 and business A pointer to the intranets of the future?” **Business Information Review**. 23 (4) page 228-234.
- Trice, H. and Beyer, J.M. (1993) **The cultures of work organizations**. Englewood Cliffs : Prentice-Hall.
- UNESCO. (2006) **Best practices on indigenous knowledge**. [Online] Available : <http://www.unesco.org/most/bpindi.htm>. (20 April 2006).
- Waldram, J.B. (1986) “Traditional knowledge system: The recognition of indigenous history and science” **Saskatchewan Indian Federate College Journal**. 2 (2) page 115-124.
- Walsham, G. (May 1995) “Interpretive case studies in IS research: nature and method” **European Journal of Information Systems**. 4 page 74-81.
- Wathne, K., Roos, J. and Von Krogh, G. (1996) “Toward a theory of knowledge transfer in a cooperative context” In G. Von Krogh and J. Roos (Eds.) **Managing knowledge perspective on cooperation and competition**. Place of publication : Publisher. page 55-81.
- Wiig, K.M. (1999) “Introducing knowledge management into the enterprise” In J. Liebowitz (Ed.) **Knowledge management handbook** page 3-41). Boca Raton : CRC Press.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- Williams, J and Chinn, S.J. (2009) "Using Web 2.0 to support the active learning experience" **Journal of Information Systems Education**. 20 (2) page 165-174.
- Williamson, K. (2006) "Research in constructivist frameworks using ethnographic techniques" **Library Trends**. 55 (1) page 83-101.
- Yin, R.K. (1994) **Case study research: Design and methods**. Thousand Oaks, California : Sage.
- Zack, M.H. (2002) "Developing a knowledge strategy" In C.W. Choo and N. Bontis (Eds.), **The strategic management of intellectual capital and organizational knowledge**. New York : Oxford University Press. page 255-276.



ภาคผนวก

- ภาคผนวก ก: การอนุมัติจากคณะกรรมการจริยธรรมงานวิจัย
ภาคผนวก ข: หมวดหมู่การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ
ภาคผนวก ค: รายชื่อชนิดผักพื้นบ้าน
ภาคผนวก ง: เครื่องมือวัดทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น



ภาคผนวก ก: การอนุมัติจากคณะกรรมการจริยธรรมงานวิจัย

1. เอกสารรับรองจริยธรรมงานวิจัย


 เรียนรู้เพื่อรับใช้สังคม
 เอกสารรับรอง
 (Certificate of Exemption)
 คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
 มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

วันที่ 4 พฤศจิกายน 2557

ชื่อเรื่อง การใช้เทคโนโลยีเว็บ 2.0 สนับสนุนการสร้างทุนมนุษย์ด้านความรู้ท้องถิ่นให้คนรุ่นใหม่
 ชื่อนักวิจัย/หัวหน้าโครงการ อาจารย์ ดร. ล้นทม จอนจบทรง
 คณะวิชา/หลักสูตร คณะบริหารธุรกิจ
 มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

ขอรับรองว่า งานวิจัยดังกล่าวข้างต้นได้ผ่านการพิจารณาเห็นชอบโดยสอดคล้องกับประกาศ
 เสนอขงก จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

ลงนาม 
 (รองศาสตราจารย์ ดร.จริยาวัตร คมพยัคฆ์)
 ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
 มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

วันที่รับรอง วันที่ 4 พฤศจิกายน 2557
 เลขที่รับรอง อ.2556/2557

วันที่ให้การรับรอง: 4 พฤศจิกายน 2557
 วันหมดอายุใบรับรอง: 3 พฤศจิกายน 2559

2. หนังสือชี้แจงและขอความยินยอมเข้าร่วมการวิจัย

2.1 หนังสือชี้แจงรายละเอียดการศึกษาวิจัยกับครู/อาจารย์ และผู้ปกครองนักเรียน



เรียนรู้เพื่อรับใช้สังคม

รายละเอียดการศึกษาวิจัยเรื่อง

การใช้เทคโนโลยีเว็บ 2.0 สนับสนุนการสร้างทุนมนุษย์ด้านความรู้ท้องถิ่นให้คนรุ่นใหม่ (สำหรับชี้แจงครู/อาจารย์ และผู้ปกครองนักเรียน)

ข้าพเจ้า อาจารย์ ดร. ลั่นทม จอนจวบทรง อาจารย์ประจำ สาขาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ กำลังทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การใช้เทคโนโลยีเว็บ 2.0 สนับสนุนการสร้างทุนมนุษย์ด้านความรู้ท้องถิ่นให้คนรุ่นใหม่” สำหรับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ข้าพเจ้าจะขอเชิญนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 4-5 ในโรงเรียนบ้านยางแดง ตำบลคูยายหมี อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา เข้าร่วมในการศึกษาวิจัย โดยการเข้าร่วมการเรียนรู้เรื่องผักพื้นบ้าน ผลิตภัณฑ์ออนไลน์ในเรื่องผักพื้นบ้าน และแลกเปลี่ยนความรู้เรื่องนั้นบนสื่อสังคมออนไลน์ และตอบแบบสอบถามเพื่อวัดระดับความรู้เรื่องผักพื้นบ้าน และทางโครงการวิจัยฯ จะขอเชิญครู/อาจารย์ที่ได้ร่วมดูแลนักเรียนในการเรียนรู้ และผู้ปกครองนักเรียน ให้ข้อมูลเรื่องระดับความรู้เรื่องผักพื้นบ้านของนักเรียนด้วยการตอบแบบสอบถาม

ในการเข้าร่วมการวิจัยครั้งนี้ จะไม่มีการนำเสนอรายชื่อของผู้เข้าร่วม และไม่สามารถตรวจสอบชื่อหรือความเป็นตัวตนของท่านได้ในเอกสารงานวิจัย และบทความวิชาการที่เขียนขึ้นเพื่อเผยแพร่ผลการวิจัย เอกสารและข้อมูลที่ท่านให้เพื่อการศึกษาในครั้งนี้จะใช้โดยข้าพเจ้าและผู้ร่วมวิจัยนี้เท่านั้น รายงานการศึกษาจะจัดส่งให้คณะผู้พิจารณาการวิจัย และจัดเก็บ ณ ห้องสมุดของมหาวิทยาลัยฯ ผลการศึกษาในครั้งนี้จะจัดส่งให้กับทางโรงเรียนฯ และ อาจนำไปเผยแพร่ในวารสาร หนังสือ หรือสื่อออนไลน์ การประชุมทางวิชาการเพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนาองค์ความรู้ในด้านทุนมนุษย์ และความรู้ท้องถิ่น

การเข้าร่วมของท่านเป็นงานอาสาสมัคร ท่านเข้าร่วมด้วยความสมัครใจส่วนตัวไม่ใช่การบังคับของทางโรงเรียน หรือครู/อาจารย์ ผู้เข้าร่วมสามารถขอถอนตัวจากโครงการนี้ได้ก่อนการวิเคราะห์ข้อมูล หากท่านถอนตัวจากโครงการนี้ ข้อมูลที่ท่านให้จะทำการลบออกจากรายงาน

งานวิจัยในครั้งนี้ดำเนินการภายใต้ตามหลักจริยธรรมการวิจัยของมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ หากท่านต้องการทราบข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับโครงการวิจัยนี้ สามารถติดต่อข้าพเจ้าได้ที่เบอร์โทร 0-2312-6312 ต่อ 1223 หรือ 0-8465-97620

ด้วยความนับถือ

(อาจารย์ ดร. ลั่นทม จอนจวบทรง)

หัวหน้าโครงการศึกษาวิจัย

2.2 หนังสือชี้แจงรายละเอียดการศึกษาวิจัยกับนักเรียน



เรียนรู้เพื่อรับใช้สังคม

รายละเอียดการศึกษาวิจัยเรื่อง การใช้เทคโนโลยีเว็บ 2.0 สนับสนุนการสร้างทุนมนุษย์ด้านความรู้ท้องถิ่นให้คนรุ่นใหม่ (สำหรับชี้แจงนักเรียน)

ข้าพเจ้า อาจารย์ ดร. ลั่นทม จอนจวบทรง อาจารย์ประจำ สาขาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ กำลังทำการศึกษาค้นคว้าวิจัยเรื่อง “การใช้เทคโนโลยีเว็บ 2.0 สนับสนุนการสร้างทุนมนุษย์ด้านความรู้ท้องถิ่นให้คนรุ่นใหม่” สำหรับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ข้าพเจ้าจะขอเชิญนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 4-5 ในโรงเรียนบ้านยางแดง ตำบลคูยายหมี่ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา เข้าร่วมในการศึกษาวิจัย โดยการเข้าร่วมการเรียนรู้เรื่องผักพื้นบ้าน ผลิตภัณฑ์ออนไลน์ในเรื่องผักพื้นบ้าน และแลกเปลี่ยนความรู้เรื่องนั้นบนสื่อสังคมออนไลน์ และตอบแบบสอบถามเพื่อวัดระดับความรู้เรื่องผักพื้นบ้าน

ในการเข้าร่วมการวิจัยครั้งนี้ จะไม่มีการนำเสนอรายชื่อของผู้เข้าร่วม และไม่สามารถตรวจสอบชื่อหรือความเป็นตัวตนของท่านได้ในเอกสารงานวิจัย และบทความวิชาการที่เขียนขึ้นเพื่อเผยแพร่ผลการวิจัย เอกสารและข้อมูลที่ท่านให้เพื่อการศึกษาในครั้งนี้จะใช้โดยข้าพเจ้าและผู้ร่วมวิจัยนี้เท่านั้น รายงานการศึกษาจะจัดส่งให้คณะผู้พิจารณาการวิจัย และจัดเก็บ ณ ห้องสมุดของมหาวิทยาลัย ฯ ผลการศึกษาในครั้งนี้จะจัดส่งให้กับทางโรงเรียนฯ และ อาจนำไปเผยแพร่ในวารสาร หนังสือ หรือสื่อออนไลน์ การประชุมทางวิชาการเพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนาองค์ความรู้ในด้านทุนมนุษย์ และความรู้ท้องถิ่น

การเข้าร่วมของท่านเป็นงานอาสาสมัคร ท่านเข้าร่วมด้วยความสมัครใจส่วนตัวไม่ใช่การบังคับของทางครู/อาจารย์หรือผู้ปกครอง ผู้เข้าร่วมสามารถขอถอนตัวจากโครงการนี้ได้ก่อนการวิเคราะห์ข้อมูล หากท่านถอนตัวจากโครงการนี้ ข้อมูลที่ท่านให้จะทำการลบออกจากรายงาน

งานวิจัยในครั้งนี้ดำเนินการภายใต้ตามหลักจริยธรรมการวิจัยของมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ หากท่านต้องการทราบข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับโครงการวิจัยนี้ สามารถติดต่อข้าพเจ้าได้ที่เบอร์โทร 0-2312-6312 ต่อ 1223 หรือ 0-8465-97620

ด้วยความนับถือ

(อาจารย์ ดร. ลั่นทม จอนจวบทรง)

หัวหน้าโครงการศึกษาวิจัย

2.3 หนังสือแสดงความยินยอมในการเข้าร่วมโครงการวิจัยของนักเรียน



เรียนรู้เพื่อรับใช้สังคม

**หนังสือแสดงความยินยอมในการเข้าร่วมโครงการวิจัยเรื่อง
การใช้เทคโนโลยีเว็บ 2.0 สนับสนุนการสร้างทุนมนุษย์ด้านความรู้ท้องถิ่นให้คนรุ่นใหม่
(สำหรับนักเรียน)**

ข้าพเจ้าได้รับการอธิบาย เกี่ยวกับโครงการวิจัยนี้เป็นที่เข้าใจ และได้มีโอกาสซักถาม พร้อมทั้งได้รับคำตอบเป็นที่พอใจแล้ว ข้าพเจ้าเข้าใจเกี่ยวกับเข้าร่วมโครงการนี้ดีว่า ข้าพเจ้าสามารถขอถอนตัวจากโครงการได้โดยไม่ต้องให้เหตุผลใด ๆ ก่อนที่การเก็บข้อมูลจะสิ้นสุด และมีกรวิเคราะห้ ข้าพเจ้ายินยอมที่จะเข้าร่วมงานวิจัยดังนี้

- รับทราบว่ารายงานการวิจัยจะไม่สามารถตรวจสอบรายชื่อของข้าพเจ้าได้ รับทราบว่า การให้ข้อมูลจะมีการบันทึกเสียง วิดีโอ และ/หรือรูปภาพ
- รับทราบว่ารายงานจะจัดส่งให้ทางโรงเรียนฯ และคณะผู้ตรวจสอบงานวิจัยของทางมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
- รับทราบว่าผลการวิจัยจะนำไปเผยแพร่ในวารสาร หนังสือ สื่อออนไลน์ หรือการประชุมทางวิชาการ เพื่อประโยชน์การพัฒนาองค์ความรู้ด้านทุนมนุษย์ ความรู้ท้องถิ่น และฝึกที่บ้าน

ผู้เข้าร่วมวิจัย เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาที่

ลำดับที่	ชื่อ-นามสกุล	ลายมือชื่อ	วันที่
1
2
3
4
5
6

2.4 หนังสือแสดงความยินยอมในการเข้าร่วมโครงการวิจัยของผู้ปกครอง



เรียนรู้เพื่อรับใช้สังคม

**หนังสือแสดงความยินยอมในการเข้าร่วมโครงการวิจัยเรื่อง
การใช้เทคโนโลยีเว็บ 2.0 สนับสนุนการสร้างทุนมนุษย์ด้านความรู้ท้องถิ่นให้คนรุ่นใหม่
(สำหรับผู้ปกครอง)**

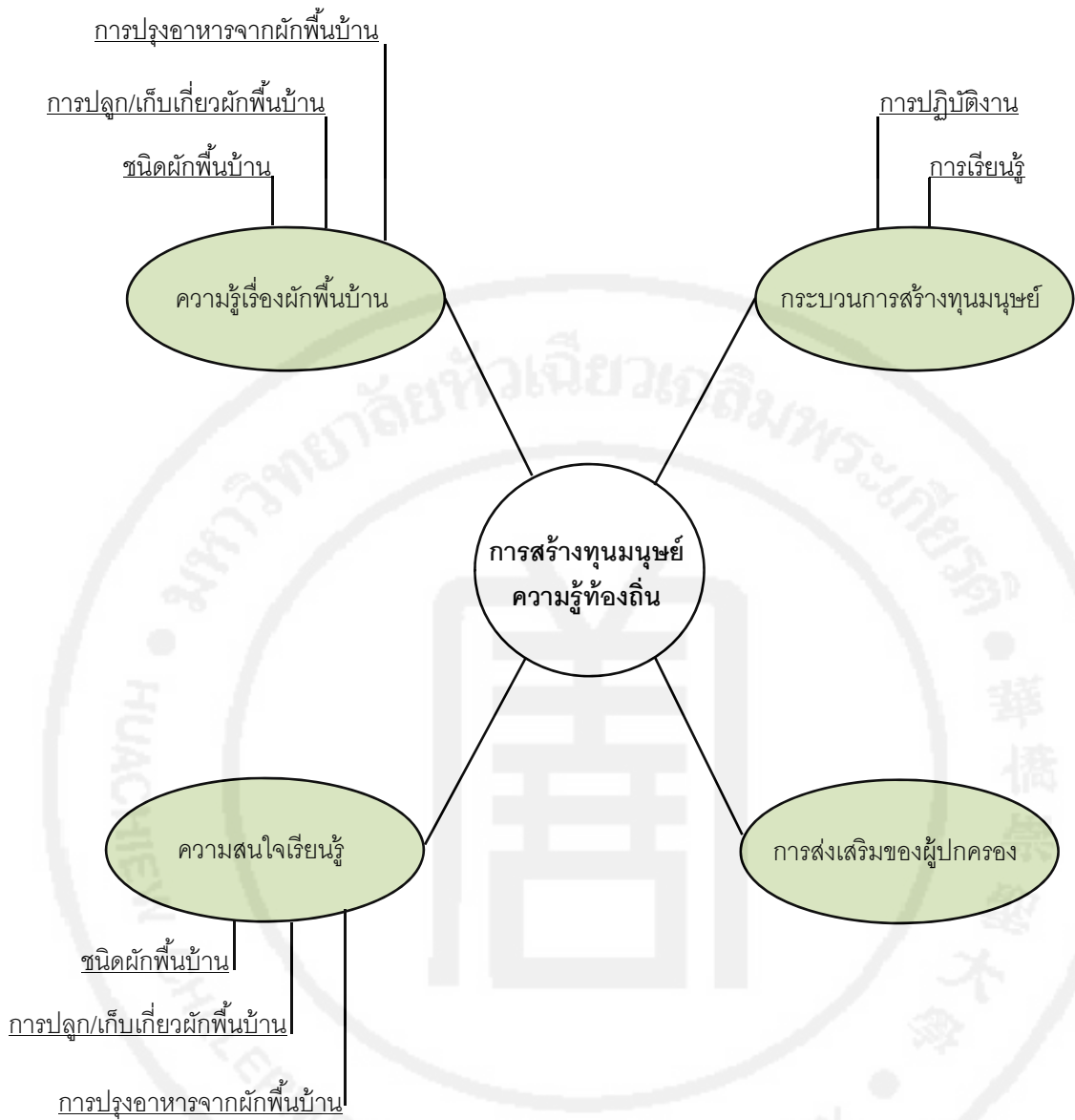
ข้าพเจ้าได้รับการอธิบาย เกี่ยวกับโครงการวิจัยนี้เป็นที่เข้าใจ และได้มีโอกาสซักถามพร้อมทั้งได้รับคำตอบเป็นที่พอใจแล้ว ข้าพเจ้าเข้าใจเกี่ยวกับเข้าร่วมโครงการนี้ดีว่า ข้าพเจ้าสามารถขอถอนตัวจากโครงการได้โดยไม่ต้องให้เหตุผลใด ๆ ก่อนที่การเก็บข้อมูลจะสิ้นสุด และมีการวิเคราะห์ข้าพเจ้ายินยอมที่จะเข้าร่วมงานวิจัยดังนี้

- รับทราบว่ารายงานการวิจัยจะไม่สามารถตรวจสอบรายชื่อของข้าพเจ้าได้ รับทราบว่ากรให้ข้อมูลจะมีการบันทึกเสียง วีดีโอ และ/หรือรูปภาพ
- รับทราบว่ากรให้ข้อมูลจะมีการบันทึกเสียง วีดีโอ หรือ/และรูปภาพ
- รับทราบว่ารายงานจะจัดส่งให้ทางโรงเรียนฯ และคณะผู้ตรวจสอบงานวิจัยของทางมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
- รับทราบว่าผลการวิจัยจะนำไปเผยแพร่ในวารสาร หนังสือ สื่อออนไลน์ หรือการประชุมทางวิชาการ เพื่อประโยชน์การพัฒนาคณะความรู้ด้านทุนมนุษย์ ความรู้ท้องถิ่น และฝึกที่บ้าน

รายชื่อผู้เข้าร่วมวิจัย

ลำดับที่	ชื่อ-นามสกุล	ลายมือชื่อ	วันที่
1
2
3
4
5

ภาคผนวก ข: หมวดหมู่การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ



ภาคผนวก ค: รายชื่อชนิดผักพื้นบ้านหลัก

รายชื่อชนิดผักพื้นบ้านหลัก 37 ชนิด ที่กลุ่มเกษตรอินทรีย์อำเภอสนามชัยเขต

- | | |
|-------------------|-------------------|
| 1. กระเจียว | 20. พักข้าว (ยอด) |
| 2. กระชาย | 21. พักทอง (ลูก) |
| 3. กระถิน | 22. พักทอง (ยอด) |
| 4. ก้านตรง | 23. มะเขือเปราะ |
| 5. ขี้เหล็ก | 24. มะเขือพวง |
| 6. ชะพลู | 25. มะดัน |
| 7. ชะมวง | 26. มะระ |
| 8. ชะอม | 27. มะละกอ |
| 9. ตำลึง | 28. ยอดมะพร้าว |
| 10. เต้าร้าง | 29. ใบยอ |
| 11. แต้ว | 30. ลูกยอ |
| 12. ถั่วพู | 31. เสริม็ด |
| 13. บวบ | 32. หน่อข่า |
| 14. ผักกูด | 33. หน่อไม้ |
| 15. ผักปราง | 34. หวาย |
| 16. ผักแพว | 35. หัวปลี |
| 17. ผักแว่น | 36. อ่อมแซบ |
| 18. ผักหนาม | 37. อัญชัน |
| 19. พักข้าว (ลูก) | |

ภาคผนวก ง: เครื่องมือวัดทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น

1. แบบสอบถามวัดทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้านของคนรุ่นใหม่ (สำหรับนักเรียน)

แบบสอบถามเพื่อการวัดระดับทุนมนุษย์ด้านความรู้ท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้าน ของคนรุ่นใหม่ (ชุดสำหรับนักเรียน)

แบบสอบถามเพื่อการวัดระดับทุนมนุษย์ด้านความรู้ท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้านของคนรุ่นใหม่ เป็นส่วนหนึ่งของกรวิจัย เรื่องการใช้เทคโนโลยีเว็บ 2.0 สนับสนุนการสร้างทุนมนุษย์ด้านความรู้ท้องถิ่นให้คนรุ่นใหม่ ซึ่งมีหัวหน้าโครงการ คือ อาจารย์ ดร. ลั่นทม จอนจวบทรง สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ คณะบริหารธุรกิจ (lanthomj@yahoo.com) ที่ได้รับทุนสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

การตอบแบบสอบถามนี้เป็นความสมัครใจของผู้ตอบเป็นส่วนตัว ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนในรายวิชาต่าง ๆ ในโรงเรียนที่ผู้ตอบแบบสอบถามเรียนอยู่ หรือการบังคับของผู้ปกครอง โดยข้อมูลในแบบสอบถามจะไม่มีเปิดเผยชื่อของผู้ตอบแบบสอบถามในรายงานวิจัย หรือเอกสารเผยแพร่เกี่ยวกับงานวิจัยนี้ หรือนำเสนอข้อมูลในลักษณะที่สืบค้นได้ถึงชื่อผู้ตอบแบบสอบถาม

แบบสอบถามนี้จัดแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

- 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
- 2) ตัวชี้วัดระดับทุนมนุษย์กลุ่มต่าง ๆ

ส่วนที่ 1: ข้อมูลทั่วไป

1. ประวัติส่วนตัว

ชื่อ-นามสกุล ชั้นเรียน ป. 4 ป. 5

ชื่อหมู่บ้าน เพศ หญิง ชาย

2. ประวัติผู้ปกครอง

2.1 อาชีพหลักของผู้ปกครอง

เกษตรกร ค้าขาย รับจ้าง อื่น ๆ

2.2 ที่บ้านมีสวนผักพื้นบ้านหรือไม่ มี ไม่มี

2.1 เข้าร่วมโครงการผักพื้นบ้าน และตลาดสีเขียว เข้าร่วม ไม่เข้าร่วม

ส่วนที่ 2: ตัวชี้วัดระดับทุนมนุษย์กลุ่มต่าง ๆ

1. ท่านเคยเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องผักพื้นบ้านใดต่อไปนี้บ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

..... เข้าอบรมเรื่องการจัดจุกชนิดปลูกผักพื้นบ้าน จำนวน ครั้ง

..... เข้าอบรมเรื่องการปลูกผักพื้นบ้าน จำนวน ครั้ง

..... เข้าอบรมเรื่องการเก็บเกี่ยวผักพื้นบ้าน จำนวน ครั้ง

..... เข้าอบรมเรื่องการทำอาหารจากผักพื้นบ้าน จำนวน ครั้ง

..... ผลิตสื่อเกี่ยวกับผักพื้นบ้าน จำนวน ครั้ง

..... ใช้อินเทอร์เน็ตเรียนรู้เรื่องผักพื้นบ้าน

2. ความรู้ความสามารถในการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับผักพื้นบ้านอะไรบ้างต่อไปนี้

2.1 ท่านทำกิจกรรมใดต่อไปนี้ในชีวิตประจำวัน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

..... ช่วยพ่อแม่/ผู้ปกครองทำสวนผักพื้นบ้าน

..... ช่วยพ่อแม่/ผู้ปกครองเก็บผักพื้นบ้านเพื่อมาบริโภคเอง หรือจำหน่าย

..... ช่วยพ่อแม่/ผู้ปกครองทำอาหารจากผักพื้นบ้าน

2.2 ชนิดผักพื้นบ้าน ในสวนหรือรอบ ๆ ชุมชนที่รู้จัก (รู้จักชนิด รู้จักเก็บ รู้จักกิน และปรุง)

ชื่อผัก	รู้จักต้น	รู้จักเก็บ	รู้จักกิน	รู้จักปรุง	ชื่ออาหาร
กระเจียว					
กระชาย					
กระถิน					
ก้านตรง					
ขี้เหล็ก					
ชะพลู					
ชะอม					
ดอกอัญชัน					
ตำลึง					
แต้ว					
ถั่วพู					
ใบหนามเตย					
ผักกูด					
ผักปรง					
ผักแพรว					
ผักแว่น					
ผักหนาม					
ผักข้าว (ลูก ดิบ)					
ผักข้าวยอด					
ผักทอง					
ผักทอง (ยอด)					
มะเขือเปราะ					
มะเขือพวง					
มะดัน					

(ต่อ)

ชื่อผัก	รู้จักต้น	รู้จักเก็บ	รู้จักกิน	รู้จักปรุง	ชื่ออาหาร
มะระขี้นก					
มะละกอ					
ยอดบวบ					
ยอดมะพร้าว					
ยอดใบ					
ยอดลูก					
เสมีด					
หน่อข่า					
หน่อไม้ตรง					
หวาย					
หัวปลี					
อ่อมแซบ					
อื่น ๆ ระบุ					

3. พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับผักพื้นบ้าน

ท่านมีความสนใจอยากเข้าร่วมกิจกรรมต่อไปนี้บ่อยขนาดไหน

เรื่อง	ระดับความถี่การเข้าร่วม			
	ไม่บ่อย	ปานกลาง	บ่อยมาก	มากที่สุด
1. อยากเรียนรู้จักชนิดผักพื้นบ้าน				
2. ช่วยพ่อแม่/ผู้ปกครองทำสวนผักพื้นบ้าน				
3. ช่วยพ่อแม่/ผู้ปกครองเก็บผักพื้นบ้าน				
4. ช่วยพ่อแม่/ผู้ปกครองทำอาหารจากผักพื้นบ้าน				
5. อยากรับประทานอาหารที่ทำมาจากผักพื้นบ้าน				

(ต่อ)

เรื่อง	ระดับความถี่การเข้าร่วม			
	ไม่บ่อย	ปานกลาง	บ่อยมาก	มากที่สุด
6. เรื่องกิจกรรมเกี่ยวกับผัก พื้นบ้าน ให้เพื่อนที่ โรงเรียน หรือเพื่อนที่อื่น ๆ รับรู้				
7. อยากให้เพื่อนที่โรงเรียน หรือเพื่อนที่อื่น ๆ เข้าร่วม กิจกรรมเกี่ยวกับผัก พื้นบ้าน				



2. แบบสอบถามวัดทุนมนุษย์ความรู้ท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้านของคนรุ่นใหม่ (สำหรับผู้ปกครอง)

**แบบสอบถามเพื่อการวัดระดับทุนมนุษย์ด้านความรู้ท้องถิ่น
เรื่องผักพื้นบ้าน ของคนรุ่นใหม่ (ชุดสำหรับผู้ปกครอง)**

แบบสอบถามเพื่อการวัดระดับทุนมนุษย์ด้านความรู้ท้องถิ่น เรื่องผักพื้นบ้านของคนรุ่นใหม่ เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัย เรื่องการใช้เทคโนโลยีเว็บ 2.0 สนับสนุนการสร้างทุนมนุษย์ด้านความรู้ท้องถิ่นให้คนรุ่นใหม่ ซึ่งมีหัวหน้าโครงการ คือ อาจารย์ ดร. ลันทม จอนจวบทรง สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ คณะบริหารธุรกิจ (lanthomj@yahoo.com) ที่ได้รับทุนสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

การตอบแบบสอบถามนี้เป็นความสมัครใจของผู้ตอบเป็นส่วนตัว ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนในรายวิชาต่าง ๆ ในโรงเรียนที่ผู้ตอบแบบสอบถามเรียนอยู่ หรือการบังคับของผู้ปกครอง โดยข้อมูลในแบบสอบถามจะไม่มีเปิดเผยชื่อของผู้ตอบแบบสอบถามในรายงานวิจัย หรือเอกสารเผยแพร่เกี่ยวกับงานวิจัยนี้ หรือนำเสนอข้อมูลในลักษณะที่สืบค้นได้ถึงชื่อผู้ตอบแบบสอบถาม

แบบสอบถามนี้จัดแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
2. ความรู้ด้านผักพื้นบ้านของผู้ปกครอง
3. ความรู้ด้านผักพื้นบ้านของบุตรหลาน

ส่วนที่ 1: ข้อมูลทั่วไป

1. ประวัติส่วนตัว

ชื่อ-นามสกุล เพศ อายุ

ผู้ปกครองของ

2. อาชีพหลักของผู้ปกครอง

เกษตรกร ค้าขาย รับจ้าง อื่น ๆ

3. ที่บ้านมีส่วนผักพื้นบ้านหรือไม่ มี ไม่มี

4. เข้าร่วมโครงการผักพื้นบ้าน และตลาดสีเขียว เข้าร่วม ไม่เข้าร่วม

ส่วนที่ 2: ความรู้ด้านผักพื้นบ้านของผู้ปกครอง

1. มีการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องผักพื้นบ้านต่อไปนี้หรือไม่ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

..... เข้าอบรมเรื่องการปลูกผักพื้นบ้าน จำนวน ครั้ง

..... เข้าอบรมเรื่องการเก็บเกี่ยวผักพื้นบ้าน จำนวน ครั้ง

..... เข้าอบรมเรื่องการทำอาหารจากผักพื้นบ้าน จำนวน ครั้ง

- กิจกรรมอื่น ๆ ระบุ
2. ท่านทำกิจกรรมใดต่อไปนี้เป็นชีวิตประจำวัน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - ทำสวนผักพื้นบ้าน
 - เก็บผักพื้นบ้านเพื่อมาบริโภคเอง หรือจำหน่าย
 - ทำอาหารจากผักพื้นบ้าน
 3. ท่านคิดว่าท่านและคนในครอบครัวมีความรู้ ความสามารถในการเรื่องผักพื้นบ้านต่อไปนี้ระดับใด

เรื่อง	ระดับ			
	ไม่รู้/ไม่ได้	น้อย	ปานกลาง	มาก
1. รู้จักชนิดผักพื้นบ้านรอบ ๆ บ้าน และในหมู่บ้าน				
2. สามารถเพาะปลูกผักพื้นบ้านได้				
3. สามารถเก็บเกี่ยวผักพื้นบ้านได้				
4. สามารถปรุงอาหารจากผักพื้นบ้านได้				
5. สามารถรับประทานอาหารจากผักพื้นบ้านได้หลายชนิด				
6. สามารถสอนผู้อื่นเกี่ยวกับชนิดผักพื้นบ้านได้				
7. สามารถสอนผู้อื่นเรื่องการเพาะปลูกผักพื้นบ้านได้				
8. สามารถสอนผู้อื่นเรื่องการเก็บเกี่ยวผักพื้นบ้านได้				
9. สามารถสอนผู้อื่นเรื่องการปรุงอาหารจากผักพื้นบ้านได้				
10. สามารถสอนผู้อื่นเรื่องการรับประทานอาหารจากเมนูผักพื้นบ้านได้				

ส่วนที่ 3: ความรู้ด้านผักพื้นบ้านของบุตรหลาน

1. ท่านคิดว่าบุตรหลานของท่านมีความรู้ ความสามารถ ความชื่นชอบในเรื่องผักพื้นบ้านต่อไปนี้ระดับใด

เรื่อง	ระดับ			
	ไม่รู้/ไม่ได้	น้อย	ปานกลาง	มาก
1. รู้จักชนิดผักพื้นบ้านรอบ ๆ บ้าน และในหมู่บ้าน				
2. สามารถเพาะปลูกผักพื้นบ้านได้				
3. สามารถเก็บเกี่ยวผักพื้นบ้านได้				
4. สามารถปรุงอาหารจากผักพื้นบ้านได้				
5. สามารถรับประทานอาหารจากผักพื้นบ้านได้หลายชนิด				
6. สามารถสอนผู้อื่นเกี่ยวกับชนิดผักพื้นบ้านได้				
7. สามารถสอนผู้อื่นเรื่องการเพาะปลูกผักพื้นบ้านได้				
8. สามารถสอนผู้อื่นเรื่องการเก็บเกี่ยวผักพื้นบ้านได้				
9. สามารถสอนผู้อื่นเรื่องการปรุงอาหารจากผักพื้นบ้านได้				
10. สามารถสอนผู้อื่นเรื่องการรับประทานอาหารจากเมนูผักพื้นบ้านได้				

* โปรดระบุชื่อเมนูอาหารจากผักพื้นบ้านที่บุตรหลานรับประทานได้

2. พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับผักพื้นบ้านของบุตรหลาน ในช่วง 1 ปีการศึกษานี้
- มีความสนใจอยากเข้ารู้จักชนิดผักพื้นบ้าน
- มีความสนใจอยากเข้าไปช่วยพ่อแม่/ผู้ปกครองทำสวนผักพื้นบ้าน
- มีความสนใจอยากเข้าไปช่วยพ่อแม่/ผู้ปกครองเก็บผักพื้นบ้าน
- มีความสนใจอยากเข้าไปช่วยพ่อแม่/ผู้ปกครองทำอาหารจากผักพื้นบ้าน
- มีความชอบ หรืออยากรับประทานอาหารที่ทำมาจากผักพื้นบ้าน

ขอขอบพระคุณที่ให้ความร่วมมือ

ดร. ลั่นทม จอนจวบทรง

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

3. แบบสำรวจทรัพยากรการเรียนรู้ เรื่องผักพื้นบ้าน

**แบบสำรวจรายการทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ความรู้อันถึง เรื่องผักพื้นบ้าน ของ
คนรุ่นใหม่**

โรงเรียนของท่านมีสื่อเหล่านี้หรือไม่ หรือนักเรียนในโรงเรียนของท่านได้มีโอกาสใช้สื่อเหล่านี้เพื่อการเรียนรู้เรื่องผักพื้นบ้านหรือไม่ (การปลูก/การเก็บเกี่ยว/การปรุงอาหาร/การบริโภค)

1. สื่อสิ่งพิมพ์

- หนังสือ/ตำราเรียนเกี่ยวกับผักพื้นบ้าน
- หนังสือทั่วไปเกี่ยวกับผักพื้นบ้าน
- นิตยสารเกี่ยวกับผักพื้นบ้าน
- ไปสเตอร์เกี่ยวกับผักพื้นบ้าน
- แผ่นพับประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับผักพื้นบ้าน

2. สื่อมัลติมีเดียไม่ออนไลน์

- วีดีโอ/ซีดีเกี่ยวกับผักพื้นบ้าน
- สื่อสิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ (E-book/E-poster) เกี่ยวกับผักพื้นบ้าน
- ระบุนุ
- อื่น ๆ ระบุนุ

3. สื่อมัลติมีเดียออนไลน์

- เว็บไซต์เกี่ยวกับผักพื้นบ้าน
- บล็อก (Blog) เกี่ยวกับผักพื้นบ้าน
- เครือข่ายสังคมออนไลน์เกี่ยวกับผักพื้นบ้าน เช่น Facebook, Instagram, Twitter
- คลิปวีดีโอเกี่ยวกับผักพื้นบ้าน เช่น Youtube
- แหล่งแบ่งปันรูปภาพเกี่ยวกับผักพื้นบ้าน เช่น Flickr, Tumblr, Picasa
- รายการโทรทัศน์ทางไกลเกี่ยวกับผักพื้นบ้าน
- อื่น ๆ ระบุนุ

ขอขอบพระคุณที่ให้ความร่วมมือ

ดร. ล้นทม จอนจบทรง

หัวหน้าโครงการวิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

คณะผู้วิจัย

หัวหน้าโครงการวิจัย

ชื่อ-นามสกุล อาจารย์ ดร. ลันทม จอนจวบทรง
ประวัติการศึกษา MSc. (Information Management) Asian Institute of Technology
Thailand
PhD (Information Systems) Victoria University of Wellington
New Zealand
สถานที่ติดต่อ สาขาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิม
พระเกียรติ
โทรศัพท์: 023126300 ต่อ 1223
E-mail lanthomj@yahoo.com

ผู้วิจัย

ชื่อ-นามสกุล อาจารย์ ณธกร ธรรมบุญญาวริศ
ประวัติการศึกษา วท.บ. (เทคโนโลยีสารสนเทศ) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
ธนบุรี
วท.ม. (เทคโนโลยีสารสนเทศ) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
ธนบุรี
สถานที่ติดต่อ สาขาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิม
พระเกียรติ
โทรศัพท์: 023126300 ต่อ 1223
E-mail thammabunwarit.n@hotmail.com

ผู้วิจัย

ชื่อ-นามสกุล อาจารย์ กิตติ เลิศกมลรักษ์
ประวัติการศึกษา บธ.บ. (คอมพิวเตอร์ธุรกิจ) มหาวิทยาลัยรังสิต
บธ.ม. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร
สถานที่ติดต่อ สาขาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิม
พระเกียรติ
โทรศัพท์: 023126300 ต่อ 1223
E-mail mkitti@gmail.com